

“कृषि, पर्यटन र व्यापार, बनेपा नगर विकासको मूल आधार”

बनेपा नगरपालिका

बनेपा, काभ्रेपालञ्चोक
वागमती प्रदेश

बनेपा नगरपालिकाको आवधिक योजना

अन्तिम प्रतिवेदन

२०७८

बिषय-सूची

परिच्छेद १: परिचय.....	१
१.१ पृष्ठभूमि.....	१
१.२ आवधिक योजनाको आवश्यकता.....	२
१.३ योजना निर्माण गर्नुका उद्देश्यहरु.....	३
१.४ योजना तर्जुमाका आधारहरु.....	३
१.५ योजना तर्जुमा कार्यको मुख्य कार्यक्षेत्र.....	४
१.६ आवधिक योजना तर्जुमाका सीमाहरु.....	५
परिच्छेद २: नगरपालिकाको वस्तुगत अवस्था.....	६
२.१ भौगोलिक र प्राकृतिक अवस्था.....	६
२.२ जनसांख्यिक अवस्था.....	६
२.३ आर्थिक संरचना र जीवन वृत्ति.....	७
२.४ सामाजिक अवस्था तथा रहनसहन.....	९
२.५ भौतिक पूर्वाधारहरुको अवस्था.....	१०
२.६ भू-उपयोग.....	१२
२.७ पालिकाको स्रोत परिचालन अवस्था.....	१३
२.८ संस्थागत क्षमता.....	१४
परिच्छेद ३: दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य तथा समष्टिगत लक्ष्य तथा रणनीतिहरु.....	२३
३.१ संघीय तथा प्रादेशिक योजना अन्तर आवद्धता.....	२३
३.२ दीर्घकालीन सोच.....	२३
३.३ समष्टिगत लक्ष्य.....	२३
३.३.१ परिणात्मक लक्ष्य.....	२३
३.४ समष्टिगत उद्देश्य.....	२७
३.५ समष्टिगत नीति तथा रणनीतिहरु.....	२८
परिच्छेद ४: समष्टिगत योजना खाका (आय व्यवय).....	३०
४.१ स्थानीय तहको समष्टिगत अर्थतन्त्र.....	३०
४.२ पालिकाको वित्तिय स्रोत र आय अनुमान.....	३०
४.३ क्षेत्रगत योजना प्राथमिकीकरण र बजेट अनुमान.....	३४
४.३.१ योजना प्राथमिकीकरण.....	३४
४.३.२ बजेट अनुमान.....	३५
४.४ समष्टिगत योजनाको तर्कवद्ध खाका (LOGICAL FRAMEWORK).....	३७
परिच्छेद ५: आर्थिक क्षेत्र.....	३८
५.१ कृषि.....	३८
५.१.१ पृष्ठभूमि.....	३८

५.१.२ प्रमुख समस्या.....	३८
५.१.३ अवसर तथा चुनौतीहरु.....	३८
५.१.४ सोच.....	३९
५.१.५ लक्ष्य.....	३९
५.१.६ उद्देश्य.....	३९
५.१.७ रणनीति तथा कार्यनीतिहरु.....	३९
५.१.८ मुख्य कार्यक्रमहरु तथा कार्ययान्वयन योजना.....	४२
५.१.९ अपेक्षित उपलब्धी.....	४२
५.२ उद्योग, व्यापार र आपूर्ति.....	४३
५.२.१ बस्तुस्थिति.....	४३
५.२.२ प्रमुख समस्या.....	४४
५.२.३ अवसर तथा चुनौतीहरु.....	४५
५.२.४ सोच.....	४५
५.२.५ लक्ष्य.....	४५
५.२.६ उद्देश्य.....	४५
५.२.७ रणनीति तथा कार्यनीतिहरु.....	४५
५.२.८ मुख्य कार्यक्रमहरु तथा कार्ययान्वयन योजना.....	४७
५.२.९ अपेक्षित उपलब्धी.....	४७
५.३ श्रम तथा रोजगारी.....	४८
५.३.१ प्रमुख समस्या.....	४८
५.३.२ अवसर तथा चुनौतीहरु.....	४८
५.३.३ सोच.....	४८
५.३.४ लक्ष्य.....	४८
५.३.५ उद्देश्य.....	४९
५.३.६ रणनीति तथा कार्यनीतिहरु.....	४९
५.३.७ मुख्य कार्यक्रमहरु तथा कार्ययान्वयन योजना.....	४९
५.३.८ अपेक्षित उपलब्धी.....	५०
५.४ बैंक, वित्तीय संस्था र सहकारी.....	५१
५.४.१ प्रमुख समस्या.....	५१
५.४.२ अवसर तथा चुनौतीहरु.....	५१
५.४.३ सोच.....	५१
५.४.४ लक्ष्य.....	५१
५.४.५ उद्देश्य.....	५१
५.४.६ रणनीति तथा कार्यनीतिहरु.....	५२

५.४.७ मुख्य कार्यक्रमहरु तथा कार्ययान्वयन योजना.....	५३
५.४.८ अपेक्षित उपलब्धी.....	५३
५.५ पर्यटन विकास.....	५३
५.५.१ प्रमुख समस्या.....	५३
५.५.२ अवसर तथा चुनौतीहरु.....	५४
५.५.३ सोच.....	५४
५.५.४ लक्ष्य.....	५४
५.५.५ उद्देश्य.....	५४
५.५.६ रणनीति तथा कार्यनीतिहरु.....	५५
५.५.७ मुख्य कार्यक्रमहरु तथा कार्ययान्वयन योजना.....	५६
५.५.८ अपेक्षित उपलब्धी.....	५७
परिच्छेद ६: सामाजिक क्षेत्र.....	५८
६.१ शिक्षा.....	५८
६.१.१ पृष्ठभूमि.....	५८
६.१.२ वस्तुस्थिति.....	५८
६.१.३ प्रमुख समस्या.....	५८
६.१.४ अवसर र चुनौती.....	५९
६.१.५ सोच.....	५९
६.१.६ लक्ष्य.....	५९
६.१.७ उद्देश्य.....	५९
६.१.८ रणनीति तथा कार्यनीतिहरु.....	६०
६.१.९ मुख्य कार्यक्रमहरु तथा कार्ययान्वयन योजना (५ वर्षको नियोजन).....	६२
६.१.१० अपेक्षित उपलब्धी.....	६२
६.२ स्वास्थ्य, पोषण तथा खाद्य सुरक्षा.....	६३
६.२.१ पृष्ठभूमि.....	६३
६.२.२ वस्तुस्थिति.....	६३
६.२.३ प्रमुख समस्या.....	६४
६.२.४ अवसर र चुनौती.....	६४
६.२.५ सोच.....	६५
६.२.६ लक्ष्य.....	६५
६.२.७ उद्देश्य.....	६५
६.२.८ रणनीति तथा कार्यनीतिहरु.....	६५
६.२.९ मुख्य कार्यक्रमहरु तथा कार्ययान्वयन योजना.....	६७
६.२.१० अपेक्षित उपलब्धी.....	६८

६.३ युवा तथा खेलकुद.....	६९
६.३.१ वस्तुस्थिति.....	६९
६.३.२ प्रमुख समस्या.....	६९
६.३.३ अवसर र चुनौती.....	७०
६.३.४ सोच.....	७०
६.३.५ लक्ष्य.....	७०
६.३.६ उद्देश्य.....	७०
६.३.७ रणनीति तथा कार्यनीतिहरू.....	७०
६.३.८ मुख्य कार्यक्रमहरू तथा कार्ययान्वयन योजना.....	७१
६.३.९ अपेक्षित उपलब्धी.....	७२
६.४ अनवेषण तथा सिर्जनात्मकता	७२
६.४.१ प्रमुख समस्या.....	७२
६.४.२ अवसर तथा चुनौतीहरू.....	७२
६.४.३ सोच.....	७३
६.४.४ लक्ष्य.....	७३
६.४.५ उद्देश्य.....	७३
६.४.६ रणनीति तथा कार्यनीतिहरू.....	७३
६.४.७ मुख्य कार्यक्रमहरू तथा कार्ययान्वयन योजना (५ वर्षको नियोजन)	७४
६.४.८ अपेक्षित उपलब्धी.....	७४
६.५ खानेपानी तथा सरसफाई.....	७५
६.५.१ पृष्ठभूमि.....	७५
६.५.२ वस्तुस्थिति.....	७५
६.५.३ प्रमुख समस्या.....	७६
६.५.४ अवसर र चुनौती.....	७६
६.५.५ सोच.....	७६
६.५.६ लक्ष्य.....	७६
६.५.७ उद्देश्य.....	७७
६.५.८ रणनीति तथा कार्यनीतिहरू.....	७७
६.५.९ मुख्य कार्यक्रमहरू तथा कार्ययान्वयन योजना.....	७८
६.५.१० अपेक्षित उपलब्धी.....	७८
६.६ लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशिता	७९
६.६.१ पृष्ठभूमि.....	७९
६.६.२ वस्तुगत स्थिति.....	७९
६.६.३ प्रमुख समस्या.....	७९

६.६.४ अवसर तथा चुनौती.....	८०
६.६.५ सोच.....	८०
६.६.६ लक्ष्य.....	८१
६.६.७ उद्देश्य.....	८१
६.६.८ रणनीति र कार्यनीति.....	८१
७.३.९ प्रमुख कार्यक्रमहरु.....	८२
७.३.१० अपेक्षित उपलब्धी.....	८३
६.७ लक्षित समुदाय विकास.....	८३
६.७.१ वस्तुस्थिति.....	८३
६.७.२ प्रमुख समस्या.....	८४
६.७.३ अवसर तथा चुनौतीहरु.....	८४
६.७.४ सोच.....	८५
६.७.५ लक्ष्य.....	८५
६.७.६ उद्देश्य.....	८५
६.७.७ रणनीति तथा कार्यनीतिहरु.....	८५
६.७.८ मुख्य कार्यक्रमहरु तथा कार्ययान्वयन योजना (५ वर्षको नियोजन).....	८६
६.७.९ अपेक्षित उपलब्धी.....	८६
६.८ भाषा, संस्कृति, कला साहित्य.....	८६
६.८.१ पृष्ठभूमि.....	८६
६.८.२ वस्तुगत स्थिति.....	८७
६.८.३ प्रमुख समस्या.....	८७
६.८.४ अवसर तथा चुनौती.....	८७
६.८.५ दीर्घकालीन सोच.....	८८
६.८.६ लक्ष्य.....	८८
६.८.७ उद्देश्य.....	८८
६.८.८ रणनीति र कार्नीति.....	८८
६.८.९ प्रमुख कार्यहरु.....	८९
६.८.१० अपेक्षित नतिजा.....	८९
परिच्छेद ७: पूर्वाधार क्षेत्र.....	९०
७.१ आवास तथा वस्ती विकास.....	९०
७.१.१ पृष्ठभूमि.....	९०
७.१.२ वस्तुगत स्थिति.....	९०
७.१.३ प्रमुख समस्या.....	९०
७.१.४ अवसर र चुनौती.....	९१

७.१.५ सोच.....	९१
७.१.६ लक्ष्य.....	९१
७.१.७ उद्देश्य.....	९१
७.१.८ रणनीति र कार्यनीति.....	९१
७.१.९ मुख्य कार्यक्रम तथा कार्य योजना.....	९२
७.७.१० अपेक्षित उपलब्धी.....	९३
७.२ सडक तथा यातायात.....	९३
७.२.१ पृष्ठभूमि.....	९३
७.२.२ वस्तुगत स्थिति.....	९३
७.२.३ प्रमुख समस्या.....	९४
७.२.४ अवसर तथा चुनौतीहरू.....	९४
७.२.५ सोच.....	९४
७.२.६ लक्ष्य.....	९५
७.२.७ उद्देश्य.....	९५
७.२.८ रणनीति र कार्यनीति.....	९५
७.२.९ मुख्य कार्यक्रमहरू तथा कार्यान्वयन योजना.....	९६
७.२.१० अपेक्षित उपलब्धी.....	९६
७.३ सिंचाई.....	९७
७.३.१ पृष्ठभूमि.....	९७
७.३.२ प्रमुख समस्या.....	९७
७.३.३ अवसर र चुनौति.....	९७
७.३.४ सोच.....	९८
७.३.५ लक्ष्य.....	९८
७.३.६ उद्देश्य.....	९८
७.३.७ रणनीति र कार्यनीति.....	९८
७.३.८ मुख्य कार्यक्रमहरू तथा कार्यान्वयन योजना.....	९९
७.३.९ अपेक्षित उपलब्धी.....	९९
७.४ विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा.....	१००
७.४.१ पृष्ठभूमि.....	१००
७.४.२ वस्तुगत स्थिति.....	१००
७.४.३ प्रमुख समस्या.....	१०१
७.४.४ अवसर र चुनौती.....	१०१
७.४.५ सोच.....	१०२
७.४.६ लक्ष्य.....	१०२

७.४.७ उद्देश्य.....	१०२
७.४.८ रणनीति र कार्यनीति.....	१०२
७.४.९ मुख्य कार्यक्रमहरु तथा कार्यान्वयन योजना.....	१०३
७.४.१० अपेक्षित उपलब्धी.....	१०३
७.५ सञ्चार तथा सूचना प्रणाली	१०३
७.५.१ पृष्ठभूमि.....	१०३
७.५.२ वस्तुगत स्थिति.....	१०४
७.५.३ प्रमुख समस्या.....	१०५
७.५.४ अवसर र चुनौती.....	१०५
७.५.५ सोच.....	१०५
७.५.६ लक्ष्य.....	१०५
७.५.७ उद्देश्य.....	१०६
७.५.८ रणनीति र कार्यनीति.....	१०६
७.५.९ मुख कार्यक्रमहरु.....	१०६
७.५.१० अपेक्षित उपलब्धी.....	१०७
७.६ ढल निकास तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन	१०७
७.६.१ पृष्ठभूमि.....	१०७
७.६.२ वस्तुगत स्थिति.....	१०७
७.६.३ प्रमुख समस्या.....	१०८
७.६.४ अवसरहरु र चुनौती.....	१०८
७.६.५ सोच.....	१०८
७.६.६ लक्ष्य.....	१०८
७.६.७ उद्देश्य.....	१०८
७.६.८ रणनीति र कार्यनीति.....	१०८
७.६.९ प्रमुख कार्यक्रमहरु.....	१०९
७.६.१० अपेक्षित उपलब्धी.....	११०
परिच्छेद ८: संस्थागत विकास, सुशासन तथा शान्ति सुरक्षा	१११
८.१ योजना कार्यान्वयनमा जनसहभागिता	१११
८.१.१ वस्तुगत स्थिति.....	१११
८.१.२ प्रमुख समस्या.....	१११
८.१.३ अवसर र चुनौती.....	१११
८.१.४ सोच.....	११२
८.१.५ लक्ष्य.....	११२
८.१.६ उद्देश्य.....	११२

८.१.७ रणनीति र कार्यनीति.....	११२
८.१.९ अपेक्षित नतिजा.....	११४
८.२ नीति तथा कानून तर्जुमा.....	११४
८.२.१ वस्तुस्थिति.....	११४
८.२.२ प्रमुख समस्या.....	११४
८.२.३ अवसर र चुनौती.....	११४
८.२.४ सोच.....	११५
८.२.५ लक्ष्य.....	११५
८.२.६ उद्देश्य.....	११५
८.२.७ कार्यनीति र रणनीति.....	११५
८.२.८ प्रमुख कार्यक्रम.....	११६
८.२.९ अपेक्षित उपलब्धी.....	११६
८.३ संस्थागत जनशक्ति विकास.....	११६
८.३.१ वस्तुगत स्थिति.....	११६
८.३.२ प्रमुख समस्या.....	११७
८.३.३ अवसर र चुनौती.....	११७
८.३.४ सोच.....	११८
८.३.५ लक्ष्य.....	११८
८.३.६ उद्देश्य.....	११८
८.३.७ रणनीति र कार्यनीति.....	११८
८.३.८ प्रमुख कार्यक्रम.....	११८
८.३.९ अपेक्षित नतिजा.....	११८
८.४ शान्ति सुरक्षा.....	११९
८.४.१ वस्तुगत स्थिति.....	११९
८.४.२ प्रमुख समस्या.....	११९
८.४.३ अवसर तथा चुनौती.....	११९
८.४.४ सोच.....	१२०
८.४.५ लक्ष्य.....	१२०
८.४.६ उद्देश्य.....	१२०
८.४.७ रणनीति र कार्यनीति.....	१२०
८.४.८ मुख्य कार्यक्रम.....	१२१
८.४.९ अपेक्षित नतिजा.....	१२१
८.५ पारदर्शिता र आन्तरीक नियन्त्रण प्रणाली.....	१२१
८.५.१ वस्तुस्थिति.....	१२१

८.५.२ प्रमुख समस्या.....	१२२
८.५.३ अवसर तथा चुनौती.....	१२२
८.५.४ सोच.....	१२३
८.५.५ लक्ष्य.....	१२३
८.५.६ उद्देश्य.....	१२३
८.५.७ नीति तथा कार्यक्रम.....	१२३
८.५.८ प्रमुख योजना.....	१२४
८.५.९ अपेक्षित नतिजा.....	१२६
परिच्छेद ९: वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन.....	१२७
९.१ वन व्यवस्थापन.....	१२७
९.१.१ प्रमुख समस्या.....	१२७
९.१.२ अवसर तथा चुनौती.....	१२७
९.१.३ सोच.....	१२७
९.१.४ लक्ष्य.....	१२७
९.१.५ उद्देश्य.....	१२७
९.१.६ रणनीति तथा कार्यनीति.....	१२८
९.१.७ मुख्या कार्यक्रम.....	१२८
९.१.८ अपेक्षित उपलब्धी.....	१२९
९.२ जलाधार तथा जैविक विविधता संरक्षण.....	१२९
९.२.१ प्रमुख समस्या.....	१२९
९.२.२ अवसर र चुनौती.....	१२९
९.२.३ सोच.....	१३०
९.२.४ लक्ष्य.....	१३०
९.२.५ उद्देश्य.....	१३०
९.२.६ रणनीति तथा कार्यनीति.....	१३०
९.२.७ प्रमुख कार्यक्रम.....	१३१
९.२.८ अपेक्षित नतिजा.....	१३२
९.३ वातावरण संरक्षण तथा प्रदुषण नियन्त्रण.....	१३२
९.३.१ प्रमुख समस्या.....	१३२
९.३.२ अवसर तथा चुनौती.....	१३३
९.३.३ सोच.....	१३३
९.३.४ लक्ष्य.....	१३३
९.३.५ उद्देश्य.....	१३३
९.३.६ रणनीति तथा कार्यनीति.....	१३३

१.३.६ प्रमुख कार्यक्रम.....	१३४
१.३.७ अपेक्षित नतिजा.....	१३५
१.४ जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा नियन्त्रण.....	१३५
१.४.१ प्रमुख समस्या.....	१३५
१.४.२ अवसर तथा चुनौती.....	१३६
१.४.३ सोच.....	१३६
१.४.४ लक्ष्य.....	१३६
१.४.५ उद्देश्य.....	१३६
१.४.६ रणनीति तथा कार्यनीति.....	१३७
१.४.६ प्रमुख कार्यक्रम.....	१३७
१.४.७ अपेक्षित नतिजा.....	१३८
१.५ पहिरो तथा भू-क्षय नियन्त्रण.....	१३९
१.५.१ प्रमुख समस्या.....	१३९
१.५.२ अवसर तथा चुनौती.....	१३९
१.५.३ सोच.....	१३९
१.५.४ लक्ष्य.....	१३९
१.५.५ उद्देश्य.....	१३९
१.५.६ रणनीति तथा कार्यनीति.....	१४०
१.५.७ प्रमुख कार्यक्रम.....	१४०
१.५.८ अपेक्षित नतिजा.....	१४१
१.६ विपद् न्यूनीकरण, उद्धार तथा पुनःस्थापना.....	१४१
१.६.१ प्रमुख समस्या.....	१४१
१.६.२ अवसर तथा चुनौती.....	१४१
१.६.३ सोच.....	१४२
१.६.४ लक्ष्य.....	१४२
१.६.५ उद्देश्य.....	१४२
१.६.६ रणनीति तथा कार्यनीति.....	१४२
१.६.७ प्रमुख कार्यक्रम.....	१४३
१.६.८ अपेक्षित नतिजा.....	१४४
परिच्छेद १०: योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन.....	१४५
१०.१ योजना तर्जुमा.....	१४५
१०.१.१ योजना तर्जुमा समिति गठन.....	१४५
१०.१.२ समितिको काम कर्तव्य र अधिकार.....	१४६
१०.२ संस्थागत तथा कार्यान्वयन व्यवस्था.....	१४८

१०.२.१ कार्यान्वयन कार्ययोजना	१४८
१०.२.२ योजना कार्यान्वयन विधि.....	१४९
१०.४ तहगत सम्बन्ध तथा अन्तरसरकार समन्वय	१५०
१०.४ जोखिम व्यवस्थापन.....	१५०
१०.५ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन.....	१५१
परिच्छेद ११: नतिजा खाका	१५५
११.१ पृष्ठभूमि	१५५
११.२ नतिजा खाका तथा नतिजा सांकेतिकरण	१५५

अनुसूचीहरू

अनुसूची १: माइन्सूट

अनुसूची २: फोटाहरु

अनुसूची ३: नक्शाहरु

अनुसूची ४: अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ढाँचा

अनुसूची ५: नतिजा खाकाको नमुना

अनुसूची ६: योजना तथा कार्यक्रमहरु

परिच्छेद १: परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले स्थानीय तहलाई संघीय संरचना अनुरूप एक बलियो स्थानीय सरकारको रूपमा स्थापित गरेको छ । संविधानमा नै स्थानीय तहको एकल र साझा अधिकारहरू परिभाषित छन् । जनसहभागिता, उत्तरदायित्व र पारदर्शिता सुनिश्चित गरी सुलभ र गुणस्तरीय सेवा प्रवाह गर्न, लोकतन्त्रका लाभहरूको समानुपातिक र न्यायोचित वितरण गरी कानुनी राज्य र दिगो विकासको अवधारणा अनुरूप समाजवाद उन्मुख संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन प्रणालीलाई स्थानीय तहदेखि नै सुदृढ गर्ने उद्देश्य स्थानीय सरकार ऐन, २०७४ ले राखेको छ । उक्त ऐनको दफा ११ र १२ मा क्रमशः नगरपालिका तथा नगरपालिका र वडा समितिको काम कर्तव्य र अधिकार तोकिएका छन् भने दफा २४ को उपदफा (१) मा नगरपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्रका विषयमा स्थानीयस्तरको विकासका लागि आवधिक, वार्षिक, रणनीतिगत विषय क्षेत्रगत मध्यकालीन र दीर्घकालीन योजना बनाई लागू गर्ने स्पष्ट उल्लेख छ । त्यसैगरी, ऐनको परिच्छेद ९ मा नगरपालिकाको वित्तीय अधिकार क्षेत्रसमेत तोकिएको छ । संविधान र कानून बमोजिम संघीय र प्रदेश सरकारले आवधिक योजना र दिगो विकास लक्ष्यको मार्गचित्र समेत तर्जुमा गरिसकेका छन् । संविधानमा व्यवस्था भए अनुसार संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबीच सहकारिता, सहअस्तित्व र समन्वयमा आधारित विकास प्रकृतिलाई स्थानीय तहमा संस्थागत गर्न, उपलब्ध सीमित स्रोतहरूको न्यायोचित वितरण गरी स्थानीय जनताको विकासको चाहनालाई पूरा गर्नको लागि स्पष्ट मार्गचित्र आवश्यक भएकोले बनेपा नगरपालिकाले आवधिक योजना (आ.व. २०७८/८९-८३/८४) तर्जुमा गरेको छ ।

नगरमा उपलब्ध स्रोत तथा साधन र विकासको स्थितिलाई ध्यान दिई आगामी वर्षहरूमा विकास कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नको लागि योजनावद्ध विकासको आवश्यकता हुन्छ । त्यसकारण आवधिक योजनाले नगरमा उपलब्ध स्रोत तथा साधनको पहिचान गर्दै भविष्यमा नगरलाई कस्तो किसिमको नगरपालिकाको रूपमा विकास गर्ने हो भन्ने कुराको समेत निकर्ण गर्न मद्दत गर्दछ । नेपालको संविधान र कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम स्थानीय तहले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्र रहेको विषय र क्षेत्रलाई समेट्ने गरी स्थानीय तहको आर्थिक-सामाजिक विकासको लागि आवधिक विकास योजना तर्जुमा गर्नु पर्दछ । खास गरी स्थानीय तहका आर्थिक-सामाजिक नीति, आयोजना र कार्यक्रम, राजस्व र व्ययको अनुमान लगायतका विषय समेटेर स्थानीय सरकारले आफ्नो आवधिक योजना तर्जुमा गर्दछ । यस्तो योजना तर्जुमा गर्दा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको आवधिक योजनाहरूसँग तादात्म्यता कायम गर्नुपर्दछ । संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको आवधिक योजनाहरू बीच अन्तरसम्बन्ध रहेको हुन्छ ।

यो आवधिक योजनाले बनेपा नगरपालिकाको समृद्धि र विकासको दीर्घकालीन समष्टिगत र क्षेत्रगत सोच, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति र प्राथमिकताको मार्गचित्र प्रस्तुत गर्द । यो आवधिक योजना पाँच वर्षका लागि निर्माण गरिएको भए पनि यसको दीर्घकालीन सोच समृद्ध नेपाल: सुखी नेपालीको दीर्घकालीन सोचसँग तादात्म्य कायम हुने गरि तयार गरिएको छ । योजनाको समष्टिगत सोचको परिकल्पना पाँच वर्षभन्दा बढी अवधिको रहेको छ । यही परिकल्पनाको आधारमा लक्ष्य र उद्देश्यको तय गरिएको छ । यस आवधिक योजनामा उल्लेखित समष्टिगत र क्षेत्रगत सोच, लक्ष्य र उद्देश्य स्थलगत कार्यशाला गोष्ठीहरूमा

गरिएको सामूहिक छलफलको निचोड हो । रणनीतिको तर्जुमा ५ वर्ष भन्दा बढीको समयावधिलाई ध्यानमा राखेर गरिएको भएतापनि कार्यान्वयन गर्ने नीतिहरु भने ५ वर्षको अवधिका लागि मात्र हुन् ।

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले स्थानीय सरकारले सार्वजनिक खर्चको विवरण प्रस्तुत गर्दा तीन आर्थिक वर्षको प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना समेत तर्जुमा गर्ने व्यवस्था गरेको छ । योजनावद्ध विकास प्रकृत्यालाई संस्थागत गर्न मात्र होइन, उक्त खर्च संरचनालाई मार्गदर्शन प्रदान गर्नका लागि पनि आवधिक योजना आवश्यक पर्दछ । यस परिप्रेक्ष्यमा, बनेपा नगरपालिकाको पहिलो आवधिक योजना तर्जुमा गरेको हो ।

१.२ आवधिक योजनाको आवश्यकता

पालिकाहरुले आफ्नो दीर्घकालीन तथा मध्यकालीन योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा लैजानु तत्कालीन आवश्यकता हो । आवधिक योजना सरकार सञ्चालन तथा राज्य विकासको अपरिहार्य तत्व हो । नेपालको संविधानले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका अधिकार र कार्यक्षेत्र तोकेको छ । अनुसूची ८ मा स्थानीय तहका २२ वटा अधिकारको सूचीको व्यवस्था गरिएको छ । त्यस्तै अनुसूची ९ मा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका १५ वटा साझा सूचीको व्यवस्था छ । जस अनुसार शिक्षा, स्वास्थ्य, पूर्वाधार निर्माण, कृषि, पशु, वातावरण, विपत् व्यवस्थापन, जस्ता संवेदनशिल विषयहरु स्थानीय सरकारको दायित्वभित्र पर्दछन् । स्थानीय तहका यस्ता महत्वपूर्ण जिम्मेवारी द्रुततर गतिमा सम्पादन गर्नको लागि आवधिक योजना निर्माण गर्नु अनिवार्य छ ।

सीमित स्रोत साधन र असीमित विकासका आवश्यकता तथा आकांक्षा बीचको सन्तुलनका लागि योजनाबद्ध विकास गर्नुपर्ने हुन्छ । उदारीकरण र निजीकरणले विकासमा सरकारको भूमिका सीमित गरी सरकारले नियामक र उत्प्रेरक भूमिका खेल्नुपर्ने पक्षमा पैरवी गर्दछ । तथापि स्थानीय विकासको लागि स्थानीय सरकारले निजी क्षेत्र तथा सहकारीलाई समेट्दै जनसहभागितामूलक योजनाबद्ध विकासको ढाँचा अवलम्बन गर्नुपर्ने आवश्यकता छ । यसका साथै संघ र प्रदेशसँग साझेदारी तथा समन्वय गर्न समेत स्थानीय आवधिक योजना सहायक सिद्ध हुने छन् ।

स्थानीय राजनीतिक नेतृत्वको जनतासमक्ष गरेका प्रतिवद्धता तथा घोषणाहरु कार्यान्वयन गर्ने पहिलो औजार नै आवधिक योजना हो । आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा नेपालको संविधान, विद्यमान ऐन, नियमहरु, विद्यमान राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक नीति समेतलाई विचार गरिन्छ । जसका कारण स्थानीय विकासमा हुने दोहोरोपनलाई कम गर्न सहयोग पुग्दछ । साथै राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक योजनासँग तालमेल हुने गरी स्थानीय तहका योजना निर्माण हुन सकेमा श्रम, सीप र समयको बचत समेत हुन गई संघीयताका आर्थिक तथा अन्य भारहरु कम हुन जाने देखिन्छ । आवधिक योजनाबाट दिगो विकासका लक्ष हासिल गर्न स्थानीय तहहरुले अपनाउनुपर्ने विधिहरु स्पष्ट हुन्छन् । स्थानीय तहका प्रमुख समस्या, समाधान र सम्भावनाहरु केलाउनका लागि योजनाबद्ध विकासको जरुरी हुन्छ ।

आवधिक योजनाले स्थानीय तहमा विधि र प्रकृत्यालाई समस्थागत गर्दछ । कुन अवधिका कुन क्षेत्रमा कुन काम कसले र कहिले गर्ने भन्ने कुराको अग्रिम रुपमा स्पष्ट हुन्छ । आवधिक योजना निर्माणको लागि विद्यमान स्थितिलाई कुन अवधिमा कुन स्तरमा रुपान्तरण गर्ने खाका तयार हुन्छ । यसले प्राथमिकता प्राप्त

क्षेत्रमा ध्यान केन्द्रित गरी अनावश्यक क्षेत्रमा हुने लगानीलाई निरुत्साहित गर्दछ । आवधिक योजनाले सम्भाव्य स्रोतको पहिचान र प्रक्षेपण गर्दछ । यसले विषय क्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति र प्रमुख कार्यक्रम निर्धारण गरी योजनामा उल्लिखित लक्ष्य, उद्देश्य प्राप्त गर्ने गरी योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि विधि, कार्य तालिका र जिम्मेवारी सहित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समेतको व्यवस्था गरिन्छ ।

१.३ योजना निर्माण गर्नुका उद्देश्यहरू

यस आवधिक योजना तर्जुमाको मुख्य उद्देश्य बनेपा नगरपालिकाको विकासको दीर्घकालीन सोच बमोजिम क्षेत्रगत विकासको समग्र योजना र कार्यक्रमहरू तय गरी नगरबासीहरूको सम्वृद्धिलाई सुनिश्चित गर्नु हो । यसका विशिष्ट उद्देश्यहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

- बनेपा नगरपालिकाका विद्यमान पूर्वाधारहरूको अधिकतम उपयोग गर्दै योजनावद्ध तवरले आर्थिक सामाजिक पूर्वाधारको दीगो विकास योजना तर्जुमा गर्ने ।
- पछाडि, विपन्न र सामाजिक हिसाबले वञ्चितमा परेका क्षेत्र, वर्ग र लिङ्गका स्थानीय जनताको शिक्षा, स्वास्थ्य, खेलकुद एवम् मनोरञ्जनको आवश्यकतालाई परिपूर्ति गर्ने योजना तर्जुमा गर्ने ।
- नगरपालिका र यसका विभिन्न क्षेत्रभित्र उद्योग, व्यापार, कृषि, पशुपालन, पर्यटन, उर्जा र रोजगारी प्रवर्द्धन कार्यक्रमहरू मार्फत आर्थिक गतिविधिमा विस्तार गर्ने आर्थिक विकास योजना तर्जुमा गर्ने ।
- आवधिक योजनाका विभिन्न कार्यक्रमहरूको सञ्चालनका लागि आवश्यक पर्ने वित्तीय स्रोत परिचालन र त्यसको क्षेत्रगत लगानी योजना तयार गर्ने ।
- नगरपालिकाको सांगठनिक स्वरूप, संस्थागत व्यवस्थापन, जनशक्ति व्यवस्थापन र असल शासनका कार्यक्रमहरू समेटिएको संस्थागत योजना तयार गर्ने ।
- बनेपा नगरपालिका क्षेत्रको पर्यावरणीय सन्तुलन, वातावरण संरक्षण र व्यवस्थापन तथा संभावित विपद् व्यवस्थापनको योजना तर्जुमा गर्ने ।
- आवधिक योजना कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कनको कार्ययोजना निर्माण गर्ने ।

१.४ योजना तर्जुमाका आधारहरू

यो आवधिक योजना तयारीका वैधानिक आधारहरू यस प्रकार रहेका छन् :

- स्थानीय तहले संविधानको अनुसूची ८ मा उल्लेखित अधिकारलाई प्रयोग गर्ने व्यवस्था ।
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ६, दफा २४ को व्यवस्था अनुसार स्थानीय तहलाई निक्षेपित अधिकारको कार्यान्वयन ।
- स्थलगत सर्वेक्षण, अन्तरक्रिया र विभिन्न विषयगत समितिहरूसँग छलफल गरी तयार गरी नगरपालिकाको निर्देशन समितिबाट अनुमोदन र नगरपालिकाबाट स्वीकृत तथा अनुमोदन ।

यस आवधिक योजना तयार गर्दा देहाय बमोजिमका आधारहरूलाई अवलम्बन गरिएको छ :

- बनेपा नगरपालिकाले निर्दिष्ट गरेको कार्यक्षेत्रगत शर्त ।
- नगरपालिका क्षेत्रको आर्थिक, सामाजिक, भौतिक तथा प्राकृतिक स्रोतको विद्यमान अवस्था ।

- स्थानीयवासीहरूको आवश्यकता र आकांक्षाको सङ्कलन र छलफल ।
- नगरपालिकाको विगतको वित्तीय अवस्था र भविष्यको प्रक्षेपण ।
- स्थानीय स्रोत, सामाग्री र जनशक्तिको अधिकतम प्रयोग गर्ने सोच ।
- स्थानीय तहको प्रमुख समस्या र सम्भावनाहरू ।
- नगरपालिकाको दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र रणनीतिहरू ।
- दीगो विकास लक्ष्यहरूसँगको तादात्म्यता ।
- विद्यमान ऐन नियमहरू ।
- संघ र प्रदेशका योजना तथा कार्यक्रमहरूसँग तादात्म्यता ।
- विकास योजनाहरूको क्षेत्रगत बाँडफाँट र सन्तुलन ।
- समयबद्ध कार्यान्वयनको ढाँचा र लगानीको योजना ।
- योजना र कार्यक्रम कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको सुस्पष्ट प्रणाली ।

१.५ योजना तर्जुमा कार्यको मुख्य कार्यक्षेत्र

आवधिक योजनामा देहाय बमोजिम क्षेत्रका योजनाहरू समावेश गरिएका छन् ।

नगरपालिकाको दीर्घकालीन योजनाको प्रारूप: यस भित्र विकासको दीर्घकालीन सोच, ध्येय, लक्ष्य, उद्देश्यहरू र विकासका प्राथमिकताहरू साथै बनेपा नगरपालिका क्षेत्रका सवलता, दुर्बलता, सम्भावना र चुनौतीहरू समेत प्रस्तुत गरिएको छ ।

भौतिक विकास योजना: स्थानीय यातायात पूर्वाधार, सिंचाई, विद्युत र वैकल्पिक उर्जा, खानेपानी, बसोबास तथा भवन निर्माण, सामाजिक पूर्वाधार, पर्यटन, कृषि तथा औद्योगिक पूर्वाधारहरू समेटिएको भौतिक विकास योजना प्रस्तुत गरिएको छ ।

आर्थिक विकास योजना: यस योजना अन्तर्गत कृषि, पशुपालन, वनमा आधारित आर्थिक क्रियाकलाप, खनिज सम्पदा, भूमि व्यवस्था, खाद्य सुरक्षा, उद्योग, वाणिज्य, आपूर्ति र पर्यटनमा आधारित आर्थिक क्रियाकलाप, घरेलु तथा साना उद्यम विकासका कार्यक्रमहरू समेटिएका छन् ।

सामाजिक विकास योजना: यस योजना अन्तर्गत वसाइसराई व्यवस्थापन, शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी र सरसफाई, जनताको सामाजिक सम्पत्तिमा पहुँच, सामुदायिक स्रोत विकास, लैङ्गिक, जातिगत, बालविकास, वृद्ध, असहाय, दलित, अपांगहरूको सामाजिक अधिकार र सहभागिता सुनिश्चित गर्ने सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रमहरू, युवा तथा खेलकुद विकासका कार्यक्रमहरू समेटिएका छन् ।

वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन योजना: यस अन्तर्गत सरसफाई, ठोस फोहोर व्यवस्थापन, प्राकृतिक वातावरणको संरक्षण, नदी नियन्त्रण, भू-स्खलन नियन्त्रण, वन संरक्षण र उपयोग, आदि कार्यक्रमहरू समेटिएका छन् । जोखिमयुक्त स्थानहरूको पहिचान गरी भूकम्प, आगलागी, बाढी, पहिरो, सुख्खा खडेरी र महामारी जस्ता विपद्हरूको पूर्वतयारी, सूचना प्रणालीको विकास, विपद् पश्चात उद्धार र पुनर्स्थापनाका कार्यक्रमहरू समावेश गरिएका छन् ।

वित्तीय व्यवस्थापन योजना: यस योजना अन्तर्गत नगरपालिकाको आय-व्ययको विश्लेषणका आधारमा आगामी योजना अवधीको लागि आय र व्ययको प्रक्षेपण गरिनुका साथै नगरपालिकाको बजेटको क्षेत्रगत बाँडफाँट, आन्तरीक राजस्व वृद्धिका योजना, निजी र सहकारीको योगदान, अन्तर सरकारी वित्तीय बाँडफाँट र व्यवस्थापनको योजना समेटिएको छ ।

शुसाशन र संस्थागत विकास योजना: यस नगरपालिकामा शान्ति र सुरक्षा, न्याय प्रणाली, वित्तीय अनुशासन, सेवा प्रवाहको सहजता, स्वच्छ र प्रभावकारी सेवा, असल शासन प्रवर्द्धन, लेखा र अभिलेखहरूको प्रभावकारी व्यवस्थापन, स्थानीय स्रोत तथा साधनको प्रभावकारी उपयोग, अन्य संस्थाहरूसँगको साझेदारी र सञ्जाल, कर्मचारी र जनशक्ति व्यवस्थापन, अभिप्रेरणा र सुदृढीकरण, विकास प्रशासनको ढाँचा र कार्यविधिको विकास, जस्ता कार्यक्रमहरू समेटिएका छन् ।

अन्तरसम्बन्धित विषयहरूको योजना: यस अन्तर्गत माथि उल्लेखित योजनाहरूसँग अन्तरसम्बन्धित विषयहरू - तथ्याङ्क प्रणाली, गरिबी निवारण, श्रम तथा रोजगारी, जनशक्ति उद्यमशिलता विकास, अनुसन्धान र विकास, समता र समावेशीकरण, सामाजिक सुधार, सामाजिक सांस्कृतिक विविधता, सामुदायिक साझेदारी र गैरसरकारी संस्थाहरूसँगको सहकार्य जस्ता विषयहरू समेटिएका छन् ।

योजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन योजना: यस अन्तर्गत विभिन्न क्षेत्रगत योजनाहरूको वर्गीकरण गरी नगरपालिका, वडा, प्रदेश र संघीय कार्यक्रमहरूसँग तादात्म्यता र जिम्मेवारी बाँडफाँट गरी कार्यक्रम कार्यान्वयनको ढाँचा प्रस्तुत गरिएको छ भने विकास निर्माण र नगरपालिकाबाट प्रवाह हुने सेवाहरूको अनुगमन र मूल्याङ्कनको योजना प्रस्तुत गरिएको छ ।

१.६ आवधिक योजना तर्जुमाका सीमाहरू

आवधिक योजना तयार गर्दा देहाय बमोजिम सीमाहरूलाई मध्यनजर गरिएको छ ।

- पुनर्गठित नगरपालिका पूर्वका स्थानीय तहको एकीकृत तथ्याङ्कको अभावमा लामो समयको प्रवृत्तिगत विश्लेषण गर्न नसकिएको ।
- वडा भेलामा सहभागीहरूको विचार प्रतिनिधिमुलक रूपमा आवधिक योजनामा समावेश भएको ।
- स्रोत साधन र समयको सीमितताको कारणले वडावासीहरूका सम्पूर्ण अपेक्षा र आकांक्षाहरू योजनामा समेट्न नसकिएको ।
- यो आवधिक योजना बनेपा नगरपालिकाको प्रथम आवधिक योजना भएकोले कतिपय द्वितीय स्रोतबाट प्राप्त हुनुपर्ने तथ्याङ्कहरू पर्याप्त रूपमा उपलब्ध हुन नसकेको ।
- नगरपालिकाका विभिन्न कार्यक्रमहरू दीर्घकालीन प्रकृतिका र विस्तृत परियोजना प्रतिवेदनको आवश्यकता पर्ने खालका भएकाले परियोजनागत विस्तृत लगानी योजना गर्न तत्काल सम्भव नभएको ।

परिच्छेद २: नगरपालिकाको वस्तुगत अवस्था

२.१ भौगोलिक र प्राकृतिक अवस्था

संविधान सभाबाट २०७२ सालमा जारी भएको नेपालको संविधानले केन्द्रिकृत एकात्मक शासन प्रणालीलाई विकेन्द्रिकृत गरी संघीय ढाँचामा सात वटा प्रदेशमा विभाजन गरेको छ । नेपालको संविधानको अनुसूची ४ मा जनकपुर अञ्चलका ३ वटा जिल्ला (दोलखा, रामेछाप र सिन्धुली), बागमती अञ्चलका ८ जिल्ला (रसुवा, नुवाकोट, धादिङ, सिन्धुपाल्चोक, काभ्रेपलाञ्चोक, भक्तपुर, ललितपुर र काठमाडौं) तथा नारायणी अञ्चलका २ जिल्ला (मकवानपुर र चितवन) गरी १३ जिल्लालाई समेटि बागमती प्रदेश कायम गरेको छ । बनेपा नगरपालिका बागमती प्रदेश अन्तर्गत काभ्रेपलाञ्चोक जिल्लाको १३ वटा पालिकाहरू तथा जिल्लाको ६ वटा नगरपालिकाहरू मध्ये पर्दछ ।

पूर्वमा 'रक्तचन्दन' भनिने चण्डेश्वरी जङ्गल, उत्तरमा थागु (माथिको) जङ्गल र दक्षिणमा क्वःगु (तलको) जङ्गलको पृष्ठभूमिमा काठमाडौंबाट करिब २६ कि.मि. पूर्व समुन्द्री सतहदेखि ४,८०० फिट उचाइमा तथा २७.३७ डिग्री अक्षांश र ८१.३१ डिग्री देशान्तरमा रहेको एउटा सानो तर रमणीय उपत्यकामा अवस्थित प्राचीन नगरी बनेपा ऐतिहासिक र धार्मिक क्षेत्र हो । पुरानो बनेपा नगर क्षेत्र पूर्वमा चण्डेश्वरी खोला, पश्चिमबाट दक्षिण हुँदै पूर्वतिर बगिरहेको पुण्यमाता खोला अनि पहाड र पर्वत तथा स-साना गाउँहरूले घेरिएको साँगा, नाला, धुलिखेल, श्रीखण्डपुर, चौकोट र पनौतीका बीचमा अवस्थित बनेपा काभ्रेपलाञ्चोक जिल्लाको महत्वपूर्ण व्यापारिक केन्द्र पनि हो । 'बने' ले व्यापार र 'पा' ले वस्ती भन्ने बुझाउँछ । यस अर्थमा बनेपा व्यापारीहरूको थलो हो र वास्तविकता पनि यही हो ।

१४ वटा वडामा विभाजित बनेपा नगरपालिकाको क्षेत्रफल ५४.५९ वर्ग कि.मी. छ जुन बागमती प्रदेशको कुल क्षेत्रफलको ०.२७ प्रतिशत हुन आउँछ र नेपालको कुल क्षेत्रफलको ०.०४ प्रतिशत हुन आउँछ । क्षेत्रफलको आधारमा काभ्रेपलाञ्चोक जिल्लाको यो सबैभन्दा सानो नगरपालिका हो भने जनसङ्ख्याको आधारमा जिल्ला कै सबैभन्दा धेरै जनसङ्ख्या भएको नगरपालिका हो । महाभारत पर्वत क्षेत्रमा समुन्द्री सतहबाट करिब १,४९५ मि. उचाइमा अवस्थित छ ।

बनेपा नगरपालिकामा कुल १७ वटा सामुदायिक वनहरू रहेका छन् जसको कुल क्षेत्रफल १४०५.८८ हेक्टर रहेको छ । यी सामुदायिक वनहरूमा कुल ४० वटा समितिहरूमा १७,४२७ महिला र १६,५३६ पुरुष गरी जम्मा ३३,९६३ जना आवद्ध छन् । त्यसै गरी नगरपालिकामा ३१ वटा कवुलियति वनले १५८.८ हेक्टर क्षेत्रफल ओगटेको छ । यसबाट ३८० घरधुरी सङ्ख्या लाभान्वित भएका छन् भने १,०९४ महिला र १,१४२ पुरुष गरी जम्मा २,२३६ स्थानीयहरू समूहमा आवद्ध छन् ।

२.२ जनसांख्यिक अवस्था

स्थानीय तहको वस्तुस्थिति विवरण, २०७६ अनुसार घरधुरी सङ्ख्या १२,१०६ भएको यस नगरपालिकामा पुरुष २७,३०५ र महिला २८,३२३ गरी जम्मा ५५,६२८ जनसङ्ख्या रहेको छ । यो नेपालको जनसङ्ख्याको ०.२१ प्रतिशत हो भने बागमती प्रदेशको कुल जनसङ्ख्याको १.०१ प्रतिशत हो । यो नगरपालिकाको औसत जनघनत्व प्रति वर्ग कि.मी. १,०१९ रहेको छ जुन बागमती प्रदेशको (२७२ प्रति

वर्ग कि.मी.) भन्दा करीब ३.७५ गुणाले बढी हो । नगरपालिकाको कुल लैगिक अनुपात १:१.०४ रहेको छ भने ५ वर्ष मुनिको लैगिक अनुपात १:०.८५ रहेको छ ।

उमेर समूहको हिसाबले ०-१४ वर्ष उमेरका २५.९५ प्रतिशत, १५-३९ वर्ष उमेर समूहका ४७.९४ प्रतिशत, ४०-६९ वर्ष उमेर समूहका २२.५७ प्रतिशत र ७० वर्ष माथिका ३.५३ प्रतिशत जनसङ्ख्या रहेको छ । त्यस्तै गरी जमिनमा महिलाको स्वामित्व भएको परिवार २३.७८ प्रतिशत तथा घरमा महिला स्वामित्व भएको परिवार १४.११ प्रतिशत रहेको छ । घरमूलीको हिसाबले महिला घरमूली भएको घर परिवार २०.१४ प्रतिशत रहेको छ भने बाँकी ७९.८६ प्रतिशत घरधुरीहरू रहेको छ । उपलब्ध तथ्याङ्क अनुसार आ.व. २०७७/७८ मा कुल १६१ जना यस नगरपालिकामा बसाइँ-सराइ गरेर आएको देखिन्छ भने ३६ जना नजिकका अन्य स्थानीय तहमा बसाइँ-सराइ गरेर गएको देखिन्छ ।

तालिका: बनेपा नगरपालिकाको जनसांख्यिक विवरण

कुल जनसङ्ख्या	पुरुष जनसङ्ख्या	महिला जनसङ्ख्या	लैङ्गिक अनुपात	घरधुरी सङ्ख्या	परिवारको आकार	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	जनघनत्व (प्रति वर्ग कि.मी.)
५५,६२८	२७,३०५ (४९.०८%)	२८,३२३ (५०.९२%)	१:१.०४	१२,१०६	४.६०	५६.००	९९३

स्रोत: स्थानीय तहको वस्तुगत विवरण, २०७६

२.३ आर्थिक संरचना र जीवन वृत्ति

२.३.१ कृषि, पशुपालन तथा सिंचाई

बनेपा नगरपालिकाको मुख्य आर्थिक क्षेत्र र स्थानियवासीहरूको जिविकोपार्जनको प्रमुख साधन कृषि र पशुपालन हो । नगरपालिकाको सिमित कृषियोग्य जमीन, सिंचाई र अन्य कृषि सामग्री अभाव, तालिम र ऋणमा कमजोर पहुँच आदि जस्ता कारणहरूले गर्दा कृषिको खासै विकास हुन सकेको छैन । भइरहेको कृषि समेत नितान्त परम्परागत र जीवन निर्वाह खालको भएकोले उत्पादकत्व बढन सकेको छैन । मकै, धान, गहुँ यहाँको प्रमुख अन्नवालीहरू हुन् । आलु, काउली, भान्टा, सिमी, स्कुस, बन्दा, साग, गोलभेडा, जस्ता तरकारीहरू पनि यस नगरपालिकामा उत्पादन हुने गरेको छ । सुन्तला प्रजाती लगायत नासपाती, लप्सी, आलुबखडा, हलुवावेद, खुर्पानी र अन्य फलफुलहरू समेत यहाँ उत्पादन हुने गर्दछ । नगरपालिकामा पानीको प्रशस्त मुहान र खोलाहरू भएतापनि स्थाई र भरपर्दो सिंचाई आयोजनाहरू निर्माण हुने सकेको छैन । परम्परागत रूपमा स्थानीय जनश्रमदान र प्रविधिबाट निर्मित कुलोहरू नगरपालिकाको कृषिको समग्र विकास गर्न पर्याप्त देखिदैन । यस नगरपालिकामा आलु खेतिको प्रशस्त सम्भावना रहेको छ । नगरपालिकाको बाँसडोल र नाला क्षेत्रमा आलु पकेट क्षेत्र विकास गर्न सकिने छ ।

बनेपा नगरपालिका लगायत काभ्रे जिल्ला दुग्ध तथा दुग्ध जन्य पदार्थहरूको उत्पादनको लागि महत्वपूर्ण ठाउँ मानिन्छ । नगरपालिकाको वडा नं. ३ मा नेपालकै पहिलो दुग्ध चिस्यान केन्द्र अवस्थित छ । यहाँ उत्पादित हजारौँ लिटर दुग्ध दैनिक रूपमा काठमाडौँ उपत्यकामा निर्यात हुने गर्दछ । यसको लागि दुग्ध उत्पादक सहकारीहरू क्रियाशिल रहेका छन् । यस क्षेत्रका बासिन्दाहरू कुखुरापालन, बंगुरपालन तथा मासुजन्य उत्पादनबाट आत्मनिर्भर बन्न सकिने अवस्था रहेको छ । कुखुरा तथा अण्डा उत्पादनका लागि बनेपा नगरपालिका उर्वर भूमि भएकोले पोल्ट्री फर्महरू सञ्चालन भइ कुखुराको मासु र अण्डा उत्पादन हुने

गर्दछ । यस क्षेत्रमा गाई, बंगुर र कुखुरा पकेट क्षेत्रको रुपमा विकास भइरहेको देखिन्छ । हाल नगरपालिकामा वडागत रुपमा कृषक समुहहरु सञ्चालनमा रहेका छन् ।

२.३.२ बैंक, सहकारी तथा वित्तीय क्षेत्र

बनेपा नगरपालिकामा २४ वटा 'क' वर्गको बैंक, ९ वटा 'ख' वर्गको विकास बैंक, ५ वटा 'ग' वर्गको वित्त कम्पनि र 'घ' वर्गको लघु वित्त बैंकहरु गरी ८५ वटा बैंक तथा वित्तीय संस्था स्थापना भएका छन् जसले गर्दा नगर क्षेत्रमा सरल र सुलभ दरमा ऋण प्रवाहको वातावरण बनेको छ । यो बाहेक बनेपा नगरपालिकामा बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरु, बहुउद्देशीय सहकारी संस्थाहरु, एकीकृत उपभोक्ता सहकारी संस्थाहरु, जडीबुटी, पर्यटन तथा विद्यालय सहकारी गरी दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्थाहरु गरी कुल २२० वटा विषयगत प्रकृतिका सहकारी संस्थाहरु सञ्चालनमा रहेका छन् जसले गर्दा नगरपालिकाको वडा र टोलहरुसम्म वित्तीय पहुँच पुगेको छ ।

२.३.३ कृषि र व्यापार

नगरपालिकाको मुख्य आर्थिक क्षेत्र कृषि हो र यहाँका अधिकांश मानिसहरु कृषि र पशुपालनजस्ता पेशाहरूसँग आवद्ध रहेका छन् । नगरपालिकामा सञ्चालनमा रहेका उद्योग र कलकारखानाहरुमा श्रम तथा रोजगारी प्रदान गरिराखेको छ । नगरपालिका भित्र दर्ता भएका २,३५७ (५४.४५ प्रतिशत) र दर्ता नभएका १,९७२ (४५.५५ प्रतिशत) गरी कुल ४,३२९ वटा रोजगार प्रदान गर्ने उद्योगहरु मार्फत् कुल २१,३५६ जनालाई रोजगार प्रदान गरेको छ । सबै भन्दा बढी वित्त तथा विमामा २८.४८ प्रतिशत जनशक्ति सङ्लग्न रहेको पाइन्छ । बनेपा नगरपालिकाका उद्योगहरुको वर्गिकरण र सङ्लग्न जनशक्ति निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका: बनेपा नगरपालिकामा रोजगार प्रदान गर्ने उद्योगहरु र सङ्लग्न जनशक्ति विवरण

उद्योगहरुको वर्गिकरण	उद्योगहरुको सङ्ख्या	सङ्लग्न जनशक्ति	सङ्लग्न प्रतिशत
कृषि वन तथा मत्स्यपालन	६३	४११	१.९२
उत्पादनमूलक	६२६	२,६६१	१२.४६
खानी विद्युत ग्यास पानी आपूर्ति तथा निर्माण	३१	३४७	१.६२
थोक तथा खुद्रा व्यापार	२१६८	५,०३५	२३.५८
यातायात भण्डारण सूचना तथा सञ्चार	३७	३९३	१.८४
आवास तथा खाना	७०६	१,७५४	८.२१
वित्त तथा विमा	२२८	६,०८२	२८.४८
शिक्षा	१११	२,५२३	११.८१
मानव स्वास्थ्य र सामाजिक कार्य	५०	१,०७४	५.०३
घरजग्गा, पेशा, वैज्ञानिक प्रशासनिक, कला मनोरञ्जन र अन्य	३०९	१,०७६	५.०४
जम्मा	४,३२९	२१,३५६	१००.००

स्रोत: राष्ट्रिय आर्थिक तथ्याङ्क, २०१८

२.४ सामाजिक अवस्था तथा रहनसहन

२.४.१ जातजाति र मातृभाषा

बनेपा नगरपालिकाको जातजातीहरूको बनावटलाई हेर्दा यस नगरपालिकाको कुल जनसङ्ख्याको सबैभन्दा बढी नेवार ३२.५८ प्रतिशत, पहाडी ब्राह्मण २४.०८ प्रतिशत, क्षेत्री २०.५१ प्रतिशत, तामाङ १०.०० प्रतिशत, मगर २.१८ प्रतिशत, सार्की १.७३ प्रतिशत, कामी १.३९ प्रतिशत, घर्ती/भूजेल १.३६ प्रतिशत, दमाई/ढोली १.१२ प्रतिशत र अन्य जाति ४.३२ प्रतिशत जातजातिको बसोबास छ । मातृभाषाको हिसाबले ५७.०० प्रतिशत जनसङ्ख्याले नेपाली बोल्ने गर्दछ भने अन्य बासिन्दाहरूले नेवारी (३०.६२ प्रतिशत), तामाङ (९.६२ प्रतिशत), मैथिली (०.६१ प्रतिशत), भोजपुरी (०.५७ प्रतिशत) र अन्य भाषा (१.५७ प्रतिशत) बोल्ने गरेका छन् ।

२.४.२ शिक्षा

स्थानीय तहको वस्तुस्थिति विवरण, २०७६ अनुसार बनेपा नगरपालिकामा शैक्षिक संस्थाहरूको अवस्थालाई केलाउँदा सामुदायिक विद्यालय ४३ वटा (६०.५६ प्रतिशत) र संस्थागत विद्यालय २८ वटा (३९.४४ प्रतिशत) गरी कुल ७१ वटा विद्यालयहरू सञ्चालनमा छन् । साक्षार नगर घोषणा भएको बनेपा नगरपालिकामा कृषि प्राविधिक, स्टाफ नर्स, सिभिल ओभरसियर/सूचना प्रविधि/इलेक्ट्रिकल इन्जिनियरिङ, सि.एम.ए. र अनमी, ४ वर्षे नर्सिङ कार्यक्रम, भेटेरीनरी जेटीए पठनपाठन हुने प्राविधिक शिक्षालयहरू ६ वटा सञ्चालनमा रहेका छन् । यसका अलावा विशेष शिक्षा, बौद्धिक अपाङ्गता, बहिराहरूको पठनपाठन गर्न ४ वटा शिक्षण संस्थाहरू सञ्चालित छन् । नगरपालिकाको पुरुष र महिला साक्षारता क्रमश ९०.३८ प्रतिशत र ७२.७१ प्रतिशत गरी कुल साक्षारता ८१.३२ प्रतिशत छ । एसएलसी मुनि र एसएलसी सम्म पठनपाठन गरेका क्रमशः ६१.७४ प्रतिशत र १४.४४ प्रतिशत तथा १०+२ सम्म पढेका ११.२४ प्रतिशत र अनौपचारिक शिक्षा हासिल गरेका ६.२८ प्रतिशत छन् । नगरपालिकामा आधारभूत तहको कुल भर्ना दर १३१.८५ (बालिकाको १३५.१७ र बालकको १२८.५४) तथा खुद भर्ना दर ९०.५८ (बालिकाको ९१.८८ र बालकको ८९.२८) छ । त्यसै गरी माध्यमिक तहको कुल भर्ना दर र खुद भर्ना दर क्रमशः ७.७९ र ४६.५६ रहेको छ ।

२.४.३ स्वास्थ्य

बनेपा नगरपालिकामा रहेका स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्थाहरूमा ८ वटा सरकारी तथा २२ गैरसरकारी गरी कुल ३० वटा स्वास्थ्य संस्थाहरू रहेका छन् जसमध्ये ५ सरकारी प्राथमिक स्वास्थ्य चौकी, २ सरकारी शहरी स्वास्थ्य केन्द्र र १ सरकारी अस्पताल छन् । यस नगरपालिका क्षेत्रभित्र सरकारी प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रको निर्माण गर्न अत्यन्त जरुरी छ । नगरपालिकाको स्वामित्वमा आफ्नै अस्पताल तथा परीक्षण ल्याब नभएकोले अरुको सहयोग लिनुपर्ने अवस्था रहेको छ ।

२.४.४ खानेपानी तथा सरसफाई

बनेपा नगरपालिकामा खानेपानीको मुख्य स्रोत पाइपलाईन तथा धारा हो । स्वस्थ खानेपानी सुविधा पुगेको जनसङ्ख्या ७० प्रतिशत रहेको छ । स्थानीय तहको वस्तुगत विवरण, बागमती प्रदेश, २०७६

अनुसार पाइपलाइनको पानी प्रयोग गर्ने ८१.३५ प्रतिशत छन् भने ट्युबवेल/ हातेपम्प (१.१६ प्रतिशत), ढाकिएको ईनार/कुवा (६.२८ प्रतिशत), खुल्ला ईनार/कुवा (१.७८ प्रतिशत), मुलको पानी (९.१९ प्रतिशत) र नदि खोला (०.२४ प्रतिशत) को पानी प्रयोग गर्ने गर्दछन् । नगरपालिकामा ढलमा जोडिएको फ्लस शौचालय भएको परिवार ३३.१५ प्रतिशत, सेप्टिक ट्याङ्कमा जोडिएको फ्लस शौचालय भएको परिवार ४४.९३ प्रतिशत छन् भने १८.४६ प्रतिशत घरधुरीहरूमा साधारण शौचालय रहेको छन् भने शौचालय नभएको परिवार ६.६२ प्रतिशत रहेको छ ।

२.४.५ जमीनको स्वामित्व र आवासको स्थिति

नगरपालिकामा जमीन र घरमा महिलाको स्वामित्वलाई हेर्दा जमीनमा २३.७८ प्रतिशत र घरमा १४.११ प्रतिशत महिलाको स्वामित्व देखिन्छ । त्यसैगरी महिला घरमुली भएको परिवार २२.१४ प्रतिशत र पुरुष घरमुली भएको परिवार ७९.८६ प्रतिशत रहेको छ । नगरपालिकामा ७३.६६ प्रतिशत मानिसहरू आफ्नै घरमा बस्ने गर्दछन् भने भाडाको घरमा २५.१९ प्रतिशत, संस्थागत घरमा बस्ने ०.४० प्रतिशत र अन्य घरमा बस्ने ०.५५ प्रतिशत रहेको छ ।

स्थानीय तहको वस्तुगत विवरण, २०७६ अनुसार यस नगरपालिकामा ढलान पिल्लरवाला जग भएका घरहरू २७.२३ प्रतिशत छन् भने १९.४८ प्रतिशत घरहरूको जग सिमेन्टको जोडाई तथा ५०.८३ प्रतिशत माटोको जोडाई भएको ढुङ्गा/ईटाको जगबाट बनेका छन् भने काठको जगमा बनेको घरहरू ०.४५ प्रतिशत छन् । त्यसैगरी सिमेन्टको गारो भएका घरहरू ४७.२४ प्रतिशत र माटोको जोडाईवाला ढुङ्गा/ईटाको गारो भएका घरहरू ४८.४७ प्रतिशत छन् । काठ र बाँसको गारो भएका घरहरू क्रमश ०.९४ प्रतिशत र ०.४३ प्रतिशत छन् । ढलानको छानो भएका घरहरू ४५.५२ प्रतिशत छन् भने जस्ताको छाना भएका घरहरू ३७.३४ प्रतिशत, टायल/खपटाको छाना भएका घरहरू १३.८२ प्रतिशत र काठको छाना भएका घरहरू ०.१९ प्रतिशत छन् ।

२.५ भौतिक पूर्वाधारहरूको अवस्था

२.५.१ सडक तथा यातायात

अन्य पहाडी नगरपालिकाहरूको तुलनामा बनेपा नगरपालिकामा सडक पूर्वाधार तथा यातायातको राम्रो प्रवन्ध रहेको छ । राजधानी काठमाण्डौबाट नजिकै रहेको यस नगरपालिकालाई मित्र राष्ट्र चीन जोडने अरनिको राजमार्गले बिचबाट चिरेर गएको छ भने राजधानीलाई देशका पूर्वी जिल्लाहरू जोडने विपि राजमार्ग समेत यसै नगरपालिका भएर जान सकिन्छ । जिल्ला वस्तुगत विवरण, काभ्रेपलाञ्चोक, २०७४ अनुसार नगरपालिकामा बनेपा-खोपासी फिडर सडक (९.५४ कि.मी.) र अमालडोल-नाला-बनेपा फिडर सडक (४.७३ कि.मि.) लगायत ६४ कि.मि. रणनीतिक हिसाबले महत्त्वपूर्ण सडकहरू छन् । नगरपालिकाका सम्पूर्ण वडाहरू र मुख्य वस्ती/टोलहरू पक्की सडकले जोडिएका छन् । बनेपा बजारबाट देशका विभिन्न शहरहरू जाने लामो तथा छोटो दुरीमा बसहरू सञ्चालनमा रहेका छन् । पन्ध्रौं योजनामा आधारित बनेपा नगरपालिकाको २०७६/७७ को प्रगति विवरण अनुसार सडक तथा यातायातको अवस्था निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका: बनेपा नगरपालिकाको सडक तथा यातायातको अवस्था

सि. नं.	सूचक	ईकाई	आ.व. २०७६/७७ मा थप भएको	आ.व. २०७६/७७ सम्मको कूल जम्मा	कैफियत
१	नयाँ स्थानीय सडक निर्माण (Track opening)	कि.मि.	७	२१.१२	
२	ग्राभेल सडक	कि.मी.	१२	३४.४८	
३	कालोपत्रे सडक	कि.मी.	४.२६	११.७६	
४	सडक नियमित मर्मत	कि.मी.	४.२६	१५	
५	सडक स्तरोन्नति	कि.मी.	३०	९०	
६	स्थानीय सडकको सङ्ख्या	सङ्ख्या	१०	३००	
७	सडक यातायातको कूल लम्बाई	कि.मी.	५	९०	
८	स्थानीय सडक पुल निर्माण सम्पन्न	वटा	२	१०	
९	झोलुङ्गे पुल निर्माण सम्पन्न	वटा	०	०	
१०	नगरपालिकाको केन्द्रबाट वडा कार्यालयसम्म सडक यातायात जोडिएको वडा	वटा	१४	१४	

सडकको पहुँचको हिसाबले पक्की सडक पहुँच ३० प्रतिशत, कच्ची/ग्राभेल सडक पहुँच ६० प्रतिशत र सडकको पहुँच नपुगेको घरधुरी १० प्रतिशत रहेको छ ।

२.५.२ विद्युत तथा उर्जा

स्थानीय तहको वस्तुगत विवरण, २०७६ अनुसार नगरपालिकामा खाना पकाउनको लागि ५३.२१ प्रतिशत घरधुरीले एलपी ग्यास प्रयोग गर्ने गर्दछन् । त्यसै गरी ४३.२४ प्रतिशतले काठ दाउरा, १.८३ प्रतिशत घरले मट्टितेल, ०.५५ प्रतिशत घरले वायोग्यास तथा केवल ०.०१ प्रतिशतले बिजुली प्रयोग गरेको देखिन्छ । जिल्ला बस्तुगत विवरण, काभ्रेपलाञ्चोक, २०७४ अनुसार २३.३७ प्रतिशत घरपरिवारले सुधारिएको चुल्हो प्रयोग गर्छन् र बनेपा नगरपालिकामा २ वटा सुधारिएको घट्ट सञ्चालनमा छन् ।

बनेपा नगरपालिकाको अधिकांश भागहरूमा केन्द्रीय प्रसारण लाईन अन्तर्गत विद्युतिकरण भइसकेको छ । तसर्थ घरमा बत्ती बाल्नको लागि सबैभन्दा बढी ९७.३२ प्रतिशत घरधुरीले बिजुलीको प्रयोग गर्दछन् । त्यसैगरी मट्टितेल प्रयोग गर्ने घरधुरीहरू ०.९७ प्रतिशत, शौर्य उर्जा प्रयोग गर्ने घरधुरीहरू ०.०७ प्रतिशत र अन्य स्रोतबाट बत्ती बाल्ने घरधुरीहरू १.६४ प्रतिशत छन् । यद्यपि बनेपा नगरपालिकाको २०७६/७७ को प्रगति विवरण अनुसार ९९.९९ प्रतिशत घरधुरीहरूमा विद्युतको पहुँच पुगेको देखिन्छ ।

२.५.३ सञ्चार

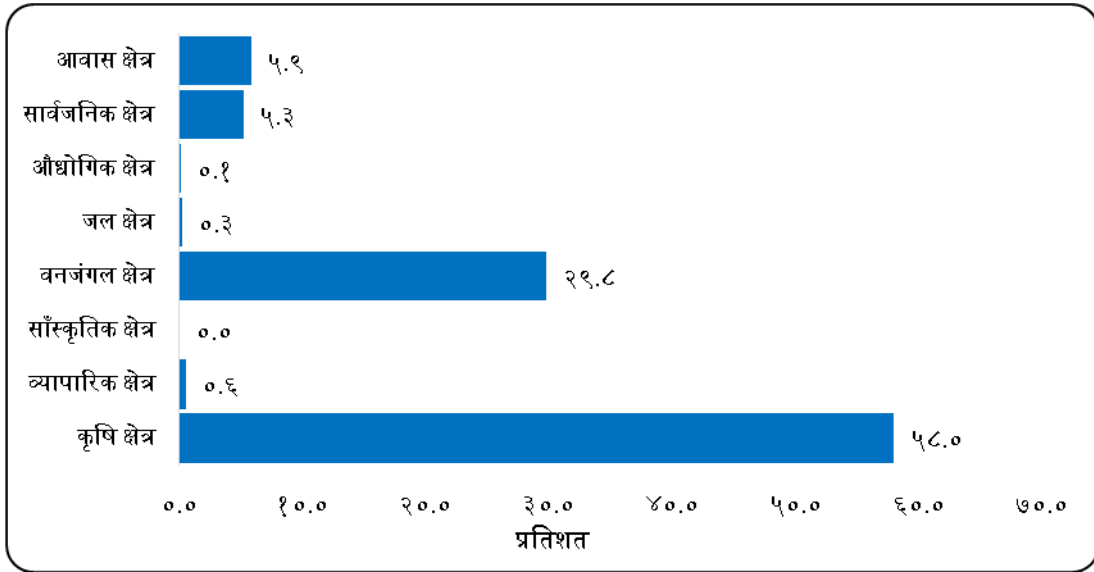
नगरपालिकामा दुरसञ्चार सम्बन्धी उपलब्ध मुख्य सेवाहरूमा तार सहितको टेलिफोन सेवा, जि.एस.एम. मोबाईल सेवा, सि.डि.एम.ए र ईन्टरनेट सेवा मुख्य रहेका छन् । नगरमा मुख्य सेवा प्रदायक कम्पनीको

रुपमा नेपाल टेलिकम रहेको छ र अन्य सेवा प्रदायकहरूमा एनसेल, युटिएल तथा स्मार्ट फोन पनि रहेका छन् । नगरपालिका क्षेत्रमा ८ वटा इन्टरनेट सेवा प्रदायक संस्थाहरूले सेवा सुविधा प्रदान गरि राखेको देखिन्छ । यसको अलावा बनेपा बजार क्षेत्रमा रहेको ईलाका हुलाक तथा नाला, उग्रतारा, महेन्द्रज्योति, साँगा र चौकोट गरी ५ स्थानमा अतिरिक्त हुलाक मार्फत चिठीपत्र आदान-प्रदान भइरहेको छ । बनेपा नगरपालिकामा हाल राष्ट्रिय स्तरका प्रिन्ट मिडिया, टेलिभिजन, स्थानीय स्तरमा खोलिएका एफ.एम.हरू, अनलाईन मिडिया एजेन्सीहरू, मानव अधिकार सम्बन्धी मिडिया संस्था र साप्ताहिक रुपमा प्रकाशन हुने स्थानीय पत्र पत्रिकाहरू क्रियाशिल रहेका छन् । नगरपालिकामा मोबाईल फोन र टेलिभिजन क्रमश ८४.६२ प्रतिशत र ८३.६२ प्रतिशत तथा रेडियो (५३.८७ प्रतिशत), केवल टेलिभिजन (४१.६० प्रतिशत), कम्प्युटर (२१.३२ प्रतिशत), टेलिफोन (१७.०६ प्रतिशत), र ईन्टरनेट (७.०७ प्रतिशत) सेवा सुविधा उपलब्ध छ ।

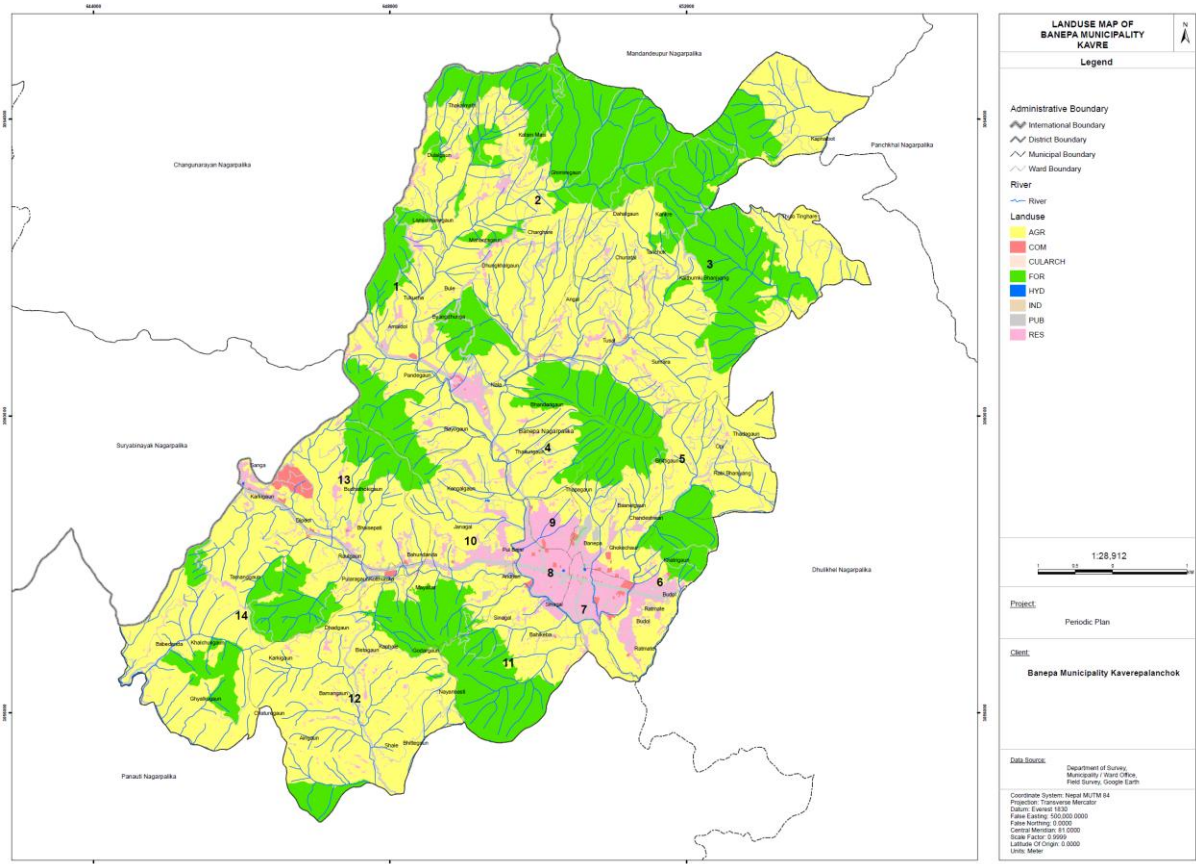
२.६ भू-उपयोग

नगरपालिकाको विद्यमान भू-उपयोगलाई हेर्दा कुल क्षेत्रफलको सबैभन्दा बढी ५७.९८ प्रतिशत जमीन कृषिको रुपमा प्रयोग भइरहेको छ । त्यसैगरी २९.८३ प्रतिशत जमीन वनजङ्गल क्षेत्रको ओगटेको छ । आवास क्षेत्र र सार्वजनिक क्षेत्रले क्रमश ५.२९ प्रतिशत र ५.८८ प्रतिशत क्षेत्रफल ढाकेको छ । व्यापारिक क्षेत्र ०.५७ प्रतिशत रहेको छ भने साँस्कृतिक र जले क्षेत्र क्रमश ०.०४ प्रतिशत र ०.२७ प्रतिशत रहेको छ । औद्योगिक क्षेत्रले नगरपालिकाको कुल क्षेत्रफलको ०.१४ प्रतिशत भू-भाग ओगटेको छ । नगरपालिकाको विद्यमान भू-उपयोगलाई तलको तालिका तथा चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका : विद्यमान भू-उपयोग			
क्र.स.	भू-उपयोग प्रकार	क्षेत्रफल (हेक्टर)	प्रतिशत
१	कृषि क्षेत्र	३१६५.४	५७.९८
२	व्यापारिक क्षेत्र	३०.९६	०.५७
३	साँस्कृतिक क्षेत्र	२.४४	०.०४
४	वनजङ्गल क्षेत्र	१६२८.६३	२९.८३
५	जल क्षेत्र	१४.८५	०.२७
६	औद्योगिक क्षेत्र	७.७२	०.१४
७	सार्वजनिक क्षेत्र	२८८.६७	५.२९
८	आवास क्षेत्र	३२१.०७	५.८८
कुल		५४५९.७४	१००.००
श्रोत: स्थलगत सर्भेक्षण २०७७, गुगल फोटो र जीआईएस नक्शाङ्कन २०७७			

चित्र: विद्यमान भू-उपयोग

नक्शा १; भूउपयोग नक्शा

२.७ पालिकाको स्रोत परिचालन अवस्था

बनेपा नगरपालिकाको आम्दानीको आन्तरिक स्रोतहरूमा सम्पत्ति, भूमिकर/भालपोत, बहाल कर, व्यवसाय कर, विज्ञापन कर, साना सवारी कर, बहाल विटौरी कर, घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर, नक्सापास दस्तुर, सिफारिस दस्तुर, नाता प्रमाणित दस्तुर, अचल सम्पत्ति मूल्याङ्कन शुल्क, सडक स्तरोन्नति शुल्क, सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय, अन्य विक्रीबाट प्राप्त रकम, विद्युत सेवा शुल्क, सरसफाई शुल्क,

शौचालय शुल्क, पार्किङ शुल्क, प्रशासनिक दण्ड जरिवाना र जफत, आदि रहेका छन् । यसै गरी बाह्य स्रोतमा संघीय सरकार र प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने समानीकरण अनुदान, समपुरक अनुदान, शसर्त अनुदान, विशेष अनुदान तथा तीन तहका सरकारबीच बाँडफाँट हुने राजस्व रहेका छन् ।

आन्तरिक आयको तुलनामा बाह्य आयको हिस्सा निकै ठूलो देखिन्छ । आर्थिक वर्ष २०७४/७५ मा आन्तरिक आयको हिस्सा ११.६९ प्रतिशत रहेको छ भने बाह्य आयको हिस्सा ८८.३१ प्रतिशत रहेको छ । आर्थिक वर्ष २०७६/७७ सम्म आईपगदा आन्तरिक आयको हिस्सा ११.७४ प्रतिशत पुगेको देखिन्छ भने बाह्य आय ८८.२६ प्रतिशत पुगेको देखिन्छ । यस हिसाबले हेर्दा नगरपालिकाले विगत ४ वर्षमा नगरपालिकाले आन्तरिक आयमा खासै बृद्धि गर्ने सकेको देखिँदैन भने नगरपालिकाको करीब ८८ प्रतिशत आम्दानी बाह्य आयमा निर्भर रहेको देखिन्छ । यसतर्फ नगरपालिकाले विशेष ध्यान दिएर आन्तरिक आय बढाउने नयाँ नीति तथा कार्यक्रमहरु ल्याउनुपर्ने देखिन्छ ।

२.८ संस्थागत क्षमता

बनेपा नगरपालिकामा विभिन्न शाखा तथा विभिन्न पदमा कार्यरत जनशक्तिको विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका: बनेपा नगरपालिकामा कार्यरत जनशक्तिको विवरण

सि.नं	पद	तह/श्रेणी	ठेगाना	शाखा
१	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	रा.प. द्वितिय	काठमाण्डौ	कार्यालय प्रमुख
प्रशासन शाखा				
२	प्रशासकीय अधिकृत	अधिकृत स्तर छैठौ	बनेपा -८	
३	आ.टि. अफिसर	अधिकृत स्तर छैठौ	बनेपा -१३	(करार)
४	नायव सुब्बा	सहायक स्तर पाचौ	बनेपा ५	
५	नायव सुब्बा	सहायक स्तर पाचौ	बनेपा ५	
६	प्रमुखज्यूको सचिवालय	सहायक स्तर पाँचौ सरह	बनेपा -९	करार
७	सहायक म. वि.नि.	रा.प.अनं द्वि. श्रेणी	सु.न.पा. ७	समायोजन
८	उप प्रमुखको सचिवालय	सहायक स्तर चौथो सरह	बनेपा -९	(करार)
९	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	बनेपा -८	(करार)
१०	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	बनेपा - ११	
११	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	बनेपा - ५	
१२	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	बनेपा -५	
१३	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	धुलिखेल	ए.खा.पा.आ.
१४	सुरक्षा गार्ड	श्रेणी विहिन	बनेपा -८	ए.खा.पा.आ.
समाज कल्याण शाखा/सहकारी शाखा				
१५	वरिष्ठ राजश्व अधिकृत	अधिकृत स्तर सातौ	बनेपा - ९	शाखा प्रमुख
१६	सामुदायिक विकास अधिकृत	अधिकृत स्तर छैठौ	स्यांजा	
१७	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	बनेपा - ५	समायोजन
राजश्व शाखा				
१८	ना. सु.	सहायक स्तर पाँचौ	बनेपा -८	

१९	निरीक्षक	सहायक स्तर चौथो	बनेपा -९	
२०	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	वनेपन - ८	
२६	जुनियर इन्जिनियर(करार)	सहायक स्तर पाचौं	वनेपा - ४	
२७	जुनियर इन्जिनियर(करार)	सहायक स्तर पाचौं	मध्यपुर ठिमी	
२८	जुनियर इन्जिनियर(करार)	सहायक स्तर पाचौं	वनेपा - ८	
२९	जुनियर इन्जिनियर(करार)	सहायक स्तर पाचौं	वनेपा- ९	
३०	जुनियर इन्जिनियर(करार)	सहायक स्तर पाचौं	वनेपा- ८	
३१	सर्भेयर	सहायक पाँचौं	वनेपा ५	समायोजन
३२	सव ओ.सि.	सहायक स्तर चौथो	बनेपा - ८	
३३	सव ओ.सि.	सहायक स्तर चौथो	पांचखाल	
आर्थिक प्रशासन शाखा				
३४	शाखा प्रमुख	अधिकृत स्तर सातौं	पनौती - २	समायोजन
लेखा शाखा				
३५	लेखा अधिकृत	अधिकृत स्तर छैठौं	बनेपा -७	शाखा प्रमुख
३६	स.ले.पा.	सहायक चौथो	वनेपा - ५	
३७	सह लेखापाल	सहायक स्तर चौथो	बनेपा - ८	
३८	सुरक्षा गार्ड	श्रेणी विहिन	बनेपा - १०	
३९	राजश्व अधिकृत	अधिकृत स्तर सातौं	पनौती - २	समायोजन
४०	ना.सु. (निरीक्षक)	सहायक स्तर पाँचौं	बनेपा -७	योजना
४१	सहायक (स.म.वि.नि.)	सहायक स्तर चौथो	सु.न.पा.भक्तपुर	योजना (समा)
४२	कार्यालय सहयोगी (करार)	श्रेणी विहिन		
जिन्सी शाखा				
४३	नायव सुव्वा	सहायक स्तर पाँचौं	बनेपा -८	
४४	प्लम्वर	सहायक स्तर चौथो	बनेपा -९	
कानून शाखा				
४५	कानून अधिकृत	अधिकृत स्तर छैठौं	बनेपा -८	
४६	कानुनी सहजकर्ता (सेवा करार)	सहायक स्तर पाचौं सरह	पनौती - १	काज
शिक्षा शाखा				
४७	शिक्षा शाखा प्रमुख	रा.प. द्वि. उप सचिव	काठमाण्डौ	समायोजन
४८	शाखा अधिकृत (वि.नि.)	रा.प. तृतीय आठौं तह	वनेपा -६	समायोजन
४९	कम्प्यूटर अपरेटर	पाँचौं तह	नमोबुद्ध न.पा.	समायोजन
५०	सहायकस्तर	पाँचौं तह	चौरीदेउराली ८	
स्वास्थ्य शाखा				
५१	जन स्वास्थ्य अधिकृत	अधिकृत स्तर आठौं	ललितपुर २४	समायोजन
५२	जन स्वास्थ्य निरीक्षक	अधिकृत स्तर छैठौं	वनेपा - ६	समायोजन
५३	सि.अ.न.मी.	अधिकृत स्तर छैठौं	वनेपा - ७	काज
५४	सि.अ.न.मी.	अधिकृत स्तर छैठौं	वनेपा - ९	समायोजन
५५	कार्यालय सहयोगी (सेवा करार)	श्रेणी विहिन	वनेपा - ११	करार
आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र वनेपा - १				
५६	अ.हे.व.	सहायकक चौथो	सिन्धुली	सेवा करार

५७	अनमी	सहायक चौथो	वनेपा -३	सेवा करार
५८	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	वनेपा ९	सेवा करार
ढुकुचा नाला स्वास्थ्य चौकी वनेपा - २				
५९	सि.अ.हे.व.	अधिकृत स्तर छैठौँ		समायोजन
६०	अ.हे.व.	सहायक पाँचौँ	भक्तपुर	समायोजन
६१	अ.हे.व.	सहायक चौथौँ		समायोजन
६२	सि.अ.न.मी.	सहायक पाँचौँ		समायोजन
६३	अ.न.मी.	सहायक पाँचौँ		समायोजन
६४	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	वनेपा - २	समायोजन
सा.स्वा.के.काभ्रावोट - २				
६५	अ.हे.व. करार		वनेपा - २	सेवा करार
६६	अ.न.मी. करार		वनेपा - २	सेवा करार
६७	का.स. करार	श्रेणी विहिन	वनेपा - ११	सेवा करार
श.स्वा.के.ढुलो चौर.- ३				
६८	अ.हे.व. करार		वनेपा - ३	सेवा करार
६९	अ.न.मी. करार		वनेपा - ७	सेवा करार
७०	का.स. करार	श्रेणी विहिन	वनेपा - ३	सेवा करार
उग्रचण्डी नाला स्वास्थ्य चौकी वनेपा - ४				
७१	सि.अ.हे.व.	अधिकृत स्तर छैठौँ	वनेपा -११	समायोजन
७२	सि.अ.न.मी.	अधिकृत स्तर छैठौँ	वनेपा - ५	समायोजन
७३	हे. अ.	सहायक पाँचौँ		समायोजन
७४	अ.हे.व.	सहायक चौथौँ		समायोजन
७५	सि.अ.न.मी.	सहायक पाँचौँ		समायोजन
७६	अ.न.मी.	सहायक पाँचौँ		समायोजन
७७	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	भक्तपुर	समायोजन
आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र वनेपा - ५				
७८	अहेव	सहायक चौथो	खानीखोला - ५	सेवा करार
७९	अनमी	सहायक चौथो		सेवा करार
८०	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	वनेपा - ५	सेवा करार
नगर स्वास्थ्य केन्द्र बुडोल- ६				
८१	सि.अ.न.मी.	सहायक पाँचौँ	वनेपा - ११	समायोजन
८२	अ.न.मी	चौथो तह	बनेपा-९	समायोजन
८३	अ.हे.व. करार		वनेपा - ११	सेवा करार
८४	अ.न.मी. करार		वनेपा - ११	सेवा करार
८५	का.स. (सेवा करार)	श्रेणी विहिन	व.न.पा. स्वास्थ्य	सेवा करार
आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र वनेपा - ७				
८६	अ.हे.व.	सहायक चौथो	वनेपा - ९	सेवा करार
८७	अनमी	सहायक चौथो	वनेपा - ४	सेवा करार
८८	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	वनेपा - ९	सेवा करार
न.स्वा.के.लायकु - ९				

८९	अ.न.मी.	सहायक पाँचौं		समायोजन
९०	अहेव	सहायक चौथो	वनेपा - ८	समायोजन
९१	अ.हे.व. करार		वनेपा - ८	
९२	अ.न.मी. करार		वनेपा - ८	न.स्वा.के.ला.
९३	का.स. (सेवा करार)	श्रेणी विहिन	व.न.पा .स्वास्थ्य	न.स्वा.के.ला.
उग्रतारा स्वास्थ्य चौकी वनेपा - १०				
९४	सि.अ.हे.व	अधिकृत स्तर छैठौं	वनेपा - ८	समायोजन
९५	हे. अ.	सहायक पाँचौं	वनेपा - ७	समायोजन
९६	सि.अ.न.मी	सहायक पाँचौं		समायोजन
९७	अ.न.मी.	सहायक पाँचौं		समायोजन
९८	सि.अ.न.मी.	पाँचौं तह	वनेपा -११	समायोजन
९९	सि.अनमी	पाँचौं तह	वाह्रविसे	समायोजन
१००	अ.हे.व.	सहायक चौथो		समायोजन
१०१	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	वनेपा - १०	समायोजन
आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र वनेपा - ११				
१०२	सि.अनमी	सहायक पाँचौं	वनेपा - ८	समायोजन
१०३	अहेव	सहायक चौथो	वनेपा - ७	सेवा करार
१०४	अनमी	सहायक चौथो	वनेपा - ९	सेवा करार
१०५	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	वनेपा - ८	सेवा करार
महेन्द्रज्योती स्वास्थ्य चौकी वनेपा - १२				
१०६	सि.अ.हे.व.	अधिकृत स्तर छैठौं	वनेपा - ५	समायोजन
१०७	हे. अ.	सहायक पाँचौं	वनेपा - १०	समायोजन
१०८	सि.अ.न.मी.	सहायक पाँचौं		समायोजन
१०९	अ.हे.व.	सहायक पाँचौं		समायोजन
११०	अ.न.मी.	सहायक पाँचौं		समायोजन
१११	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	वनेपा - २	समायोजन
आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र वनेपा - १३				
११२	अहेव	सहायक चौथो	वनेपा - ८	सेवा करार
११३	अनमी	सहायक चौथो	वनेपा - ८	सेवा करार
११४	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	काठमाण्डौ	सेवा करार
नासिकास्थान साँगा स्वास्थ्य चौकी वनेपा - १४				
११५	सि.अ.हे.व.	अधिकृत स्तर छैठौं	भक्तपुर	समायोजन
११६	सि.अ.न.मी.	अधिकृत स्तर छैठौं	सुर्यविनायक - २	समायोजन
११७	हे. अ.	सहायक पाँचौं		समायोजन
११८	सि.अ.न.मी.	सहायक पाँचौं		समायोजन
११९	अ.हे.व.	सहायक पाँचौं		समायोजन
१२०	अ.न.मी.	सहायक पाँचौं		समायोजन
१२१	सि.अनमी	सहायक पाँचौं		समायोजन
१२२	सि.अनमी	सहायक पाँचौं	सोलु दुधकुण्ड	समायोजन
१२३	कार्यालय सहयोगी	समायोजन	वनेपा - १४	साँगा स्वा.चौ.

आईसोलेशन/ क्वारेन्टाईन				
१२४	मेडिकल अधिकृत	अधिकृत आठौं	बनेपा -७	करार
१२५	ल्याव टेक्निसियन	सहायक पाँचौं	वनेपा - ९	ज्यालादारी
राष्ट्रिय परिचय पत्र तथा पंजिकरण इकाई				
१२६	एम.आइ.एस. अपरेटर	सहायक पाँचौं	वनेपा - ८	करार
१२७	एम.आइ.एस. अपरेटर	सहायक पाँचौं	वनेपा - ९	करार
१२८	पि:ड अपरेटर	सहायक चौथो	वनेपा - ११	करार
पशु पन्छी शाखा				
१२९	प.स्वा.प्रा.	रा.प.अनं. प्र.पा.		समायोजन
१३०	प.स्वा.प्रा.	रा.प.अनं. प्र.पा.		समायोजन
१३१	खरिदार (करार)	रा.प.अ.द्वि.प्रा.	वनेपा १०	(करार)
१३२	खरिदार (करार)	रा.प.अ.द्वि.प्रा.	वनेपा १२	(करार)
१३३	खरिदार (करार)	रा.प.अ.द्वि.प्रा.	वनेपा २	(करार)
१३४	खरिदार (सेवा करार)	चौथो तह	वनेपा १०	(करार)
१३५	का.स.	श्रेणी विहिन	जि.पशु का.	समायोजन
१३६	का.स.	श्रेणी विहिन	जि.पशु.का.	समायोजन
१३७	का.स.	श्रेणी विहिन	जि.पशु.का	समायोजन
कृषि प्रसार शाखा				
१३८	अधिकृत	अधिकृत स्तर छैठौं प्रा.	वनेपा - ६	समायोजन
१३९	अधिकृत	अधिकृत स्तर छैठौं प्रा.		समायोजन
१४०	प्राविधिक (करार)	रा.प.अनं. प्र.पा.		(करार)
१४१	प्राविधिक (करार)	रा.प.अनं. प्र.पा.		(करार)
१४२	जे.टि.ए. (करार)	ना.प्रा.स.	वनेपा- २	(करार)
महिला विकास शाखा				
१४३	महिला विकास अधिकृत	अधिकृत स्तर छैठौं	सु.न.पा. भक्तपुर	समायोजन
१४४	महिला विकास निरीक्षक	सहायक स्तर पाचौं	वनेपा - ९	समायोजन
१४५	सहायक म. वि.नि.	रा.प.अनं द्वि. श्रेणी	काठमाण्डौ	समायोजन
नक्शापास उपशाखा				
१४६	नायव सुव्वा	सहायक स्तर पाँचौं	बनेपा - ८	
१४७	खरिदार	सहायक स्तर चौथो	पनौती	
१४८	निरीक्षक	सहायक स्तर चौथो	बनेपा - ५	
प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम				
१४९	रोजगार संयोजक	अधिकृत स्तर छैठौं	शंखमूल - ३१	(करार)
उद्यम विकास कार्यक्रम				
१५०	उद्यम विकास सहजकर्ता	पाँचौं तह	वनेपा-४	(करार)
१५१	उद्यम विकास सहजकर्ता	पाँचौं तह	वनेपा-९	(करार)
१ नं वडा कार्यालय				
१५२	वडा सचिव	अधिकृत स्तर छैठौं	बनेपा -९	समायोजन
१५३	कार्यालय सहयोगी(करार)	श्रेणी विहिन	वनेपा - १	(करार)
२ नं. वडा कार्यालय				

१५४	नायव सुव्वा	सहायक स्तर पाँचौ	बनेपा -५	
१५५	खरिदार (करार)	सहायक स्तर चौथो	बनेपा -२	(करार)
१५६	कार्यालय सहयोगी (करार)	श्रेणी विहिन	बनेपा - २	(करार)
३ नं. वडा कार्यालय				
१५७	ना.सु.(वडा सचिव)	सहायक स्तर पाँचौ	बनेपा -५	
१५८	निरीक्षक वडा सहायक	सहायक स्तर चौथो	बनेपा -६	
१५९	कार्यालय सहयोगी(करार)	श्रेणी विहिन	बनेपा -३	(करार)
४ नं. वडा कार्यालय				
१६०	ना.सु.	सहायक स्तर पाँचौ	बनेपा -८	
१६१	खरिदार (करार)	सहायक स्तर चौथो	बनेपा -२	(करार)
१६२	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	बनेपा- ४	(करार)
५ नं. वडा कार्यालय				
१६३	ख.निरीक्षक वडा सचिव	सहायक स्तर चौथो	बनेपा -५	
१६४	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	बनेपा -८	
६ नं वडा कार्यालय				
१६५	ना.सु.(वडा सचिव)	सहायक स्तर पाँचौ	धुलिखेल	
१६६	खरिदार (वडा सहायक)	स.म.वि.नि.		समायोजन
१६७	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	बनेपा -६	
७ नं. वडा कार्यालय				
१६८	ख.निरीक्षक वडा सचिव	सहायक स्तर चौथो	बनेपा -८	
१६९	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	बनेपा -५	
८ नं वडा कार्यालय				
१७०	खरिदार निरीक्षक वडा सचिव	सहायक स्तर चौथो	बनेपा -९	
१७१	ख. निरीक्षक प्रशासन सहायक	सहायक स्तर चौथो	बनेपा -८	
१७२	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	बनेपा - ८	
९ नं. वडा कार्यालय				
१७३	नायव सुव्वा	सहायक स्तर पाँचौ	बनेपा -८	
१७४	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	बनेपा - ९	
१० नं. वडा कार्यालय				
१७५	निरीक्षक वडा सचिव	सहायक चौथो	बनेपा -९	
१७६	खरिदार (अस्थायी)	सहायक स्तर चौथो	बनेपा -१०	
१७७	कार्यालय सहयोगी (करार)	श्रेणी विहिन	बनेपा -१०	
१७८	सुरक्षा गार्ड (करार)	श्रेणी विहिन	बनेपा -१०	
११ नं. वडा कार्यालय				
१७९	ना.सु.	सहायक स्तर पाचौ	बनेपा ११	समायोजन
१८०	खरिदार	सहायक स्तर चौथो	बनेपा -७	गा.वि.स. मर्ज
१८१	कार्यालय सहयोगी (करार)	का.स.	बनेपा -११	(करार)
१२ नं. वडा कार्यालय				
१८२	अधिकृत (वडा सचिव)	अधिकृत स्तर छैठौ	बनेपा १०	काजमा आएको
१८३	खरिदार (करार)	सहायक स्तर चौथो	बनेपा -१२	(करार)

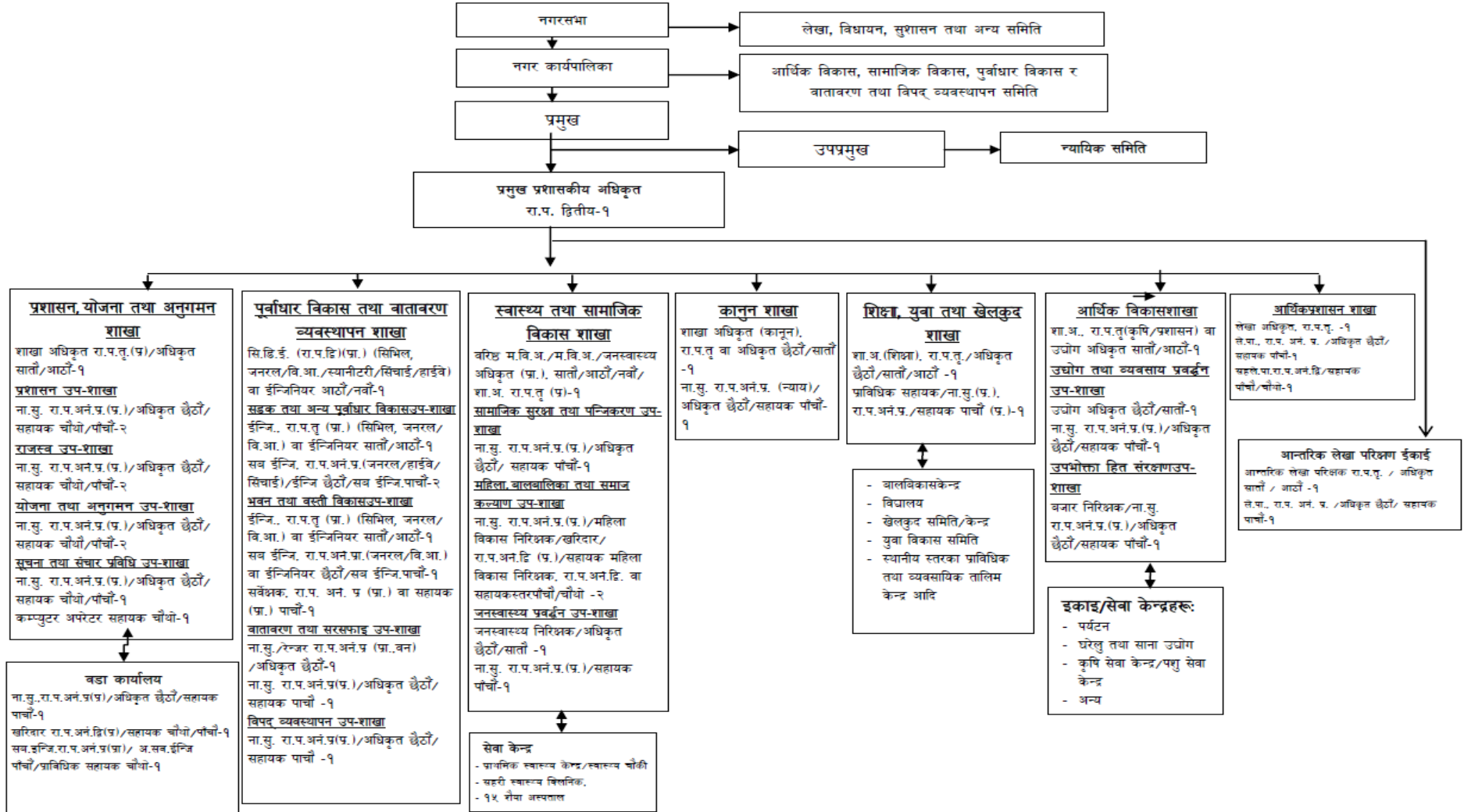
१८४	कार्यालय सहयोगी (करार)	श्रेणी विहिन	बनेपा - ११	(करार)
१३ नं. वडा कार्यालय				
१८५	ख.निरीक्षक वडा सचिव	सहायक स्तर चौथो	बनेपा - ८	
१८६	कार्यालय सहयोगी (करार)	श्रेणी विहिन	बनेपा - १३	(करार)
१४ नं. वडा कार्यालय				
१८७	ख.निरीक्षक वडा सचिव	सहायक स्तर चौथो	बनेपा - ५	
१८८	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	बनेपा - १३	
१८९	कार्यालय सहयोगी (करार)	श्रेणी विहिन	बनेपा - १३	(करार)
सावरी चालक				
१९०	चालक (हलुका चालक)	श्रेणी विहिन	बनेपा - ९	
१९१	चालक (सेवा करार)	श्रेणी विहिन	बनेपा - ९	(सेवा करार)
१९२	चालक (ट्रक्टर चालक)	श्रेणी विहिन	बनेपा - ९	
१९३	चालक (हलुका सवारी चालक)	श्रेणी विहिन	काठमाण्डौ	(सेवा करार)
१९४	अपरेटर (व्याक हु लोडर)	श्रेणी विहिन	नाला - ४	(सेवा करार)
१९५	हेभि सवारी चालक	श्रेणी विहिन	बनेपा - ८	(सेवा करार)
१९६	हेभि सवारी चालक	श्रेणी विहिन	बनेपा - १२	(सेवा करार)
१९७	चालक (एम्बुलेन्स)	श्रेणी विहिन	धुलिखेल - ४	करार
विद्युत ईकाई उपशाखा (लाईन म्यान)				
१९८	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	भक्तपुर	
१९९	विद्युत कुल्ली	श्रेणी विहिन	बनेपा - ४	ज्यालादारी
२००	विद्युत कुल्ली	श्रेणी विहिन	बनेपा - ४	ज्यालादारी
कुचिकार				
२०१	स्वीपर संयोजक	श्रेणी विहिन	बनेपा - ५	
२०२	स्वीपर	श्रेणी विहिन	नाला	
२०३	स्वीपर	श्रेणी विहिन	"	
२०४	स्वीपर	श्रेणी विहिन	पनौती	
२०५	स्वीपर	श्रेणी विहिन	पनौती	
२०६	स्वीपर	श्रेणी विहिन	"	
२०७	स्वीपर	श्रेणी विहिन	पनौती	
२०८	स्वीपर	श्रेणी विहिन	"	
२०९	स्वीपर	श्रेणी विहिन	"	
२१०	स्वीपर	श्रेणी विहिन	"	
२११	स्वीपर	श्रेणी विहिन	"	
२१२	स्वीपर	श्रेणी विहिन	"	
२१३	स्वीपर (सेवा करार)	श्रेणी विहिन	नाला	(सेवा करार)
२१४	स्वीपर (सेवा करार)	श्रेणी विहिन	नाला	(सेवा करार)
२१५	स्वीपर (सेवा करार)	श्रेणी विहिन	नाला	(सेवा करार)
२१६	स्वीपर (सेवा करार)	श्रेणी विहिन	नाला	(सेवा करार)
२१७	स्वीपर (सेवा करार)	श्रेणी विहिन	नाला	(सेवा करार)
२१८	स्वीपर (सेवा करार)	श्रेणी विहिन	नाला	(सेवा करार)

२१९	स्वीपर (सेवा करार)	श्रेणी विहिन	नाला	(सेवा करार)
२२०	स्वीपर (सेवा करार)	श्रेणी विहिन	नाला	(सेवा करार)
२२१	स्वीपर (सेवा करार)	श्रेणी विहिन	नाला	(सेवा करार)
२२२	स्वीपर (सेवा करार)	श्रेणी विहिन	नाला	(सेवा करार)
२२३	स्वीपर (सेवा करार)	श्रेणी विहिन	नाला	(सेवा करार)
२२४	स्वीपर (सेवा करार)	श्रेणी विहिन	नाला	(सेवा करार)
नगर प्रहरी				
२२५	प्रहरी जवान	श्रेणी विहिन	वनेपा - ८	सेवा करार
२२६	प्रहरी जवान	श्रेणी विहिन	वनेपा - ८	सेवा करा
२२७	प्रहरी जवान	श्रेणी विहिन	वनेपा- ९	सेवा करार
२२८	प्रहरी जवान	श्रेणी विहिन	वनेपा - ७	सेवा करार
२२९	प्रहरी जवान	श्रेणी विहिन	वनेपा - १०	सेवा करार
२३०	प्रहरी जवान	श्रेणी विहिन	वनेपा - १०	सेवा करार
तुल्टी बाटिका बगैँचा				
२३१	माली	श्रेणी विहिन	वनेपा - ८	सेवा करार

श्रोत: बनेपा नगरपालिकाको कार्यालय

बनेपा नगरपालिकाको वडा नं ८ मा नगरपालिकाको आफ्नै चार वटा कार्यालय भवन रहेकोले कार्यालय स्थायी रूपमा सञ्चालित हुनुका साथै जनशक्तिहरू पनि पर्याप्त भएको कारणले कार्यालय व्यवस्थापन प्रभावकारी देखिन्छ । स्वास्थ्य र कृषि शाखाको विषयगत शाखा वा एकाइ भवन गरी २ वटा पक्की भवनहरू निर्माण गरिएको छ । नगरपालिकाका कुल १४ वटा वडा कार्यालयहरू मध्ये १० वटा आफ्नै पक्की भवनमा तथा १ वटा भाडामा र ३ वटा वडा भवन निर्माणाधिन रहेका छन् । नगरपालिका कार्यालयमा तथा सम्पूर्ण वडा कार्यालयहरूमा टेलिफोन तथा ईमेल ईन्टरनेटको सुविधा उपलब्ध छ । नगरपालिकाको प्रयोजनको लागि ११ वटा दुई पाङ्ग्रे मोटरसाइकल तथा स्कुटर र ९ वटा जीप, कार, भ्यान गरी चारपाङ्ग्रे प्रयोग भइरहेको छ । त्यसै गरी १ वटा दमकल, २ वटा ट्र्याक्टर, १ टिपर र डोजर १ वटा नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहेको छ । यसका अलावा नगरपालिकालाई आवश्यक अति आवश्यक सामग्रीहरू (प्रिन्टर, फर्निचर, आदि) का साथै नगरपालिका क्षेत्रमा सार्वजनिक जग्गाहरू रहेका छन् ।

सेवा प्रवाहमा प्रयोगमा रहेका सफ्टवेयरहरूको प्रकारमा सुत्र, राजस्व, घटना दर्ता, विद्युतीय हाजिरी, ग्रुप एस.एम.एस, सामाजिक सञ्जाल, वेवसाइट, फ्रि-वाइफाइ, अडियो नोटिस बोर्ड, मोबाइल एप, मेडपा, सहकारी, आदि रहेका छन् । अनलाईन प्रणालीबाट सेवा सुविधाहरू सुत्र, राजस्व, घटना दर्ता, विद्युतीय हाजिरी, ग्रुप एस.एम.एस, सामाजिक सञ्जाल, वेवसाइट, मोबाइल एप, मेडपा, सहकारी, आदि उपलब्ध छन् । नगरपालिकाले आफ्नो स्वामित्वमा तथा हकभोगमा रहेका जग्गा तथा भवनहरूको अभिलेख तयार गरी नियमित अभिलेख तयार गरी नियमित अद्यावधिक गर्न जरुरी देखिन्छ । यसरी नगरपालिकाले आफ्नो स्वामित्व तथा हकभोगमा रहेका सम्पत्तिको उपयोग गरी नियमित आयआर्जन गर्नका लागि आवश्यक लगानी तथा निर्णय गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

चित्र १: नगरपालिकाको संगठन संरचना

परिच्छेद ३: दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य तथा समष्टिगत लक्ष्य तथा रणनीतिहरू

३.१ संघीय तथा प्रादेशिक योजना अन्तर आवद्धता

यस आवधिक योजनाले संघीय योजनाको दीर्घकालीन सोच “समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली” र “समृद्ध अर्थतन्त्र, सामाजिक न्याय तथा परिष्कृत जिवन सहितको समाजवाद उन्मुख राज्यको रूपमा रूपान्तरण गर्दै उच्च आय स्तर भएको मुलुकमा स्तरोन्नति हुने आधार निर्माण गर्ने” भन्ने लक्ष्य एवम् निर्धारित उद्देश्य एवम् प्राथमिकताहरू र आ.व. २०७७/७८ को बागमती प्रदेशको वार्षिक नीति र कार्यक्रमले निर्दिष्ट गरेका उद्देश्यहरू तथा बागमती प्रदेशको पहिलो आवधिक योजना) आ.व. २०७६/७७-२०८०/८१ (को दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्यहरूसँग तादाम्यता हुने गरी यस नगरपालिकाको आवश्यकता र प्राथमिकता अनुसार यो योजना तर्जुमा गरिएको छ।

३.२ दीर्घकालीन सोच

बनेपा नगरपालिकाको दीर्घकालीन सोचले नगरपालिकाको दीर्घकालमा हासिल गर्न चाहेको एक आदर्शतम वा इच्छित अवस्थालाई सङ्केत गरेको छ। दीर्घकालीन अवस्था प्राप्त गर्न उपलब्ध स्रोत, साधन, सम्भाव्यतालाई सदुपयोग गर्दै नगरको मुख्य समस्या र चुनौतीलाई सामना गर्न सक्नु पर्दछ। दीर्घकालीन सोच एक आवधिक योजनामा मात्र प्राप्त गर्न सकिने सोच नभएतापनि आवधिक योजनाले यसलाई अगाडि बढाउन मद्दत गर्दछ। नेपालको संविधानले गरेको परिकल्पना, संघ र प्रदेशको दीर्घकालीन सोच तथा दिगो विकास लक्ष्य, बनेपाली जनताको चाहना, बनेपाको विकासको सम्बन्धमा राजनीतिक दल र विषय विज्ञहरूले विभिन्न समयमा राखेका सोच समेतलाई ध्यानमा राखी नगर प्रमुख, नगर उप-प्रमुख, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, निर्देशक समितिका पदाधिकारीहरू, उप-समितिका संयोजकहरू तथा सदस्यहरू लगायत नगरपालिकाका सरोकारवाला, बुद्धिजिवीहरू र योजना तर्जुमा टोलीको साझा प्रयासमा बनेपा नगरपालिकाको दीर्घकालीन सोच तयार गरिएको छ।

“कृषि, पर्यटन र व्यापार, बनेपा नगर विकासको मूल आधार”

३.३ समष्टिगत लक्ष्य

- नगरपालिकामा सामाजिक, आर्थिक र भौतिक पूर्वाधारको विकास गर्ने।
- नगरपालिकामा विद्यमान सामाजिक र भौतिक पूर्वाधारको सापेक्ष संरक्षण गरी आर्थिक वृद्धि गर्ने।

३.३.१ परिणात्मक लक्ष्य

नगरपालिकाको प्रथम पञ्चवर्षीय आवधिक विकास योजनाका मुख्य आर्थिक, सामाजिक र भौतिक परिमाणात्मक लक्ष्यहरू निम्न बमोजिम रहेका छन्।

क) पूर्वाधारको विकास तथा विस्तार

बनेपा नगरपालिकाको समग्र विकास गर्न आवश्यक पूर्वाधारहरूको योजनाबद्ध विकास र विस्तार गर्नुपर्ने देखिन्छ। पूर्वाधारको विकास गर्दा उपलब्ध सीमित स्रोत र साधनलाई उच्चतम प्रयोग गर्नुपर्ने र स्थानीय

स्रोत साधनको प्रभावकारी रूपमा परिचालन गर्नुपर्ने देखिन्छ । उपलब्ध स्रोत साधनको समुचित प्रयोग गर्दै भूउपयोगको अवधारणालाई- सफलतापूर्वक कार्यान्वयन गरी आवधिक योजनाले पहिचान गरेका पूर्वाधारहरूको क्रमश विकास गर्न सकेको खण्डमा भविष्यमा यस नगरपालिकाको व्यवस्थित र योजनावद्ध विकासको सपनालाई साकार पार्न सकिन्छ ।

ख) सहभागितात्मक पद्धति

दिगो विकास गर्नको लागि जनसहभागिता एक अपरिहार्य विषय हो । यसले जनतालाई विकास प्रति उत्तरदायी बनाउँदै विकासमा सबैको पहुँच र प्रतिफलमा सबैलाई समान अवसर दिने गर्दछ । यसले एकातिर विकास योजनाहरू दिगो र टिकाउ रूपमा सञ्चालन हुन सहयोग पुऱ्याउँछ भने अर्कोतिर मानिसहरूलाई कार्यक्रम दिगो पार्न समेत हौसला प्रदान गर्दछ । त्यसकारण “विकास जनताका लागि” भन्ने राष्ट्रिय सन्देशलाई मुर्तरूप दिन तथा सु-शासनको प्रत्याभूति आम नागरिकमा गराउने अभिप्रायले सुशासनको एक प्रमुख खम्बाको रूपमा रहेको जनताको अपनत्व (Ownership) विकास गर्न हरेक विकास निर्माण कार्यका अवधारणा तयारी तथा कार्यान्वयन समेतमा जनताको सक्रिय तथा सार्थक किसिमले सहभागिता हुनुपर्ने यथार्थलाई मनन गरी सहभागितात्मक कार्य पद्धतिको पालना गर्नुपर्ने देखिन्छ । यसबाट लागत योजनामा समेत जनसहभागिता जुटने हुँदा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा समेत सहज हुन सक्छ ।

ग) सुशासनद्वारा सेवा प्रवाहमा सुधार

विकासको प्रतिफल प्रत्येक जनतालाई समानुपातिक तथा प्रजातान्त्रिक हिसाबले प्राप्त गर्ने वातावरण तयारीको लागि जनतालाई गरिने सेवा प्रवाहमा सूशासन कार्य गर्नु गराउनु राज्यको दायित्व हो । राज्यको स्थानीय नेतृत्व समेतको भूमिका निर्वाह गरेको नगरपालिकाले सेवा प्रवाहमा सुधार गरी जनतालाई सूशासनको प्रत्याभूति गराउनु परेको छ । यसको लागि नगरपालिकाले आफ्नो प्रशासनलाई सवलीकरण गरी सबै जनतालाई सेवा प्रवाह गर्नमा समेत ध्यान दिनु पर्दछ । सेवा सुविधा चुस्त र दुरुस्त बनाउनको लागि यस योजनाले प्रस्ताव गरेको संस्थागत विकास योजनालाई समेत ध्यान दिनुपर्ने देखिन्छ ।

घ) महिला सशक्तिकरण र लैङ्गिक समानता

एक्काईसौ शताब्दीमा महिलाहरूलाई विकासको मुल प्रवाहमा ल्याउनुपर्छ भन्ने विश्वव्यापी अवधारणा तथा महिला प्रतिको विभेद अन्त्य गर्न समेत नगरपालिकाको लक्ष्यलाई शिरमा राखी पूर्वाधार विकास निर्माणमा योजना तथा कार्यान्वयनमा समेत महिला सशक्तिकरण र लैङ्गिक समानताको पक्षलाई बढी भन्दा बढी प्रयोग गर्नु पर्दछ । यस किसिमको अवधारणालाई व्यवहारमा ल्याई मूर्तरूप समेत दिनुपर्ने देखिन्छ । यसको लागि महिला वर्गको लक्षित कार्यक्रमहरूलाई नगरपालिकाले प्राथमिकताका साथ अवलम्बन गर्नुपर्ने देखिन्छ । योजना तर्जुमा तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा महिलाहरूलाई सक्रिय सहभागिता गराउन सकेमा महिला सशक्तिकरण हुन पुग्दछ ।

ङ) दलित र जनजातिको हित प्रवर्द्धन

सामाजबाट बञ्चित भएको कारणले समाजमा अझै पनि उत्पीडित, दलित, आदिवासी र जनजातीहरूले जीवन यापनमा कठिनाई भोग्नुपर्ने बाध्यतात्मक परिस्थिति बनेको छ । पन्ध्रौं योजनाको भावना र मर्म

अनुरूप अब हुने हरेक विकास निर्माणका कार्यक्रममा दलित र जनजातीको हित र प्रवर्द्धनमा प्रत्यक्ष सहयोग पुऱ्याउन जोड दिइएको छ । नगरपालिका विकासका हरेक कृयाकलापहरु यो उद्देश्य प्राप्त प्रति लक्षित हुनुपर्दछ । आवधिक योजनाले अघि सारेको लक्ष्य तथा उद्देश्य परिपूर्ति हुनको लागि लक्षित वर्ग, दलित समुदाय, उत्पीडित समूहलाई केन्द्रित गरी कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिन्छ । यस आवधिक योजनाले पनि सोही सिद्धान्तलाई आत्मसाथ गर्दै उत्पीडित, दलित, जनजातीको उत्थानको लागि विभिन्न कार्यक्रमहरु समावेश गरेको छ ।

च) सामाजिक परिचालन र सहकारिताको विकास

समाजको सर्वपक्षीय विकासको लागि नागरिकको आर्थिक तथा सामाजिक क्षेत्रको समेत विकास हुनुपर्ने र यसका लागि सामाजिक परिचालन र विकास कार्यमा सहकारिताको स्पष्ट अवधारणा अपनाई कार्य गर्नुपर्ने देखिन्छ । यसको लागि समाजका हरेक वर्ग र समुदायलाई परिचालन गरी विकास कार्यलाई प्रभावकारी रुपमा अगाडी बढाउन सकिन्छ । त्यसकारण सामाजिक परिचालन र सहकारिताको योजना निर्माणमा महत्वपूर्ण स्थान रहेको हुन्छ । योजना तर्जुमा देखि कार्यान्वयनको तहसम्म सामाजिक परिचालनको अवस्था उल्लेखनीय रुपमा हुनेछ भन्ने अनुमान यस योजनाले गरेको छ ।

छ) स्थानीय निकायको क्षमता अभिवृद्धि

संविधानमा नै स्थानीय तहको एकल र साझा अधिकारहरु परिभाषित छन् । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले स्थानीय निकायलाई बढी सक्षम बनाउने र विकासको प्रतिफल आम जनतालाई प्रदान गर्ने हिसाबले विभिन्न विषयगत तालिमहरु प्रदान गर्ने रिक आय वृद्धि गरी आन्त , अनलाईन सफ्टवेयर तालिम, यको क्षविकास कार्यक्रममा खर्च गर्न सकिएमा स्थानीय निका मता अभिवृद्धि हुने निश्चित छ ।

ज) प्रभावकारी अनुगमन र मूल्याङ्कन प्रणालीको संस्थागत विकास

योजना तथा कार्यक्रमहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन सहभागितामूलक अनुगमन र मूल्याङ्कन प्रणालीको विशिष्ट योगदान रहन्छ । जनताको लागि गरिने विकास निर्माण जस्ता कार्यको कार्यान्वयनमा नगरपालिकाको मात्र अनुगमन पर्याप्त नहुने भएकोले सरोकारवालाहरु समेतको सहभागितामा अनुगमन र मूल्याङ्कन पद्धतिको विकास गर्नु पर्दछ । यसको लागि समुदायका हरेक वर्गबाट र संस्थाहरुबाट प्रभावकारी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने हुन्छ । यसो हुन सकेमा कार्य योजनाहरुले स्थायित्व पाउनुका साथै प्रभावकारी रुपमा यसको प्रभाव समुदायमा पर्ने गर्दछ । आवधिक योजना कार्यान्वयनमा मूल्याङ्कनको लागि गाउँपालिका, जिसस, डिभिजन कार्यालय लगायत अन्य सम्बन्धित लाइन एजेन्सीहरुको भूमिका महत्वपूर्ण हुनेछ ।

झ) ऐतिहासिक र विविध धार्मिक साँस्कृतिक सम्पदाहरुको संरक्षण र विकास

बनेपा नगरपालिकामा तामाङ, मगर, कामी, माझी, सार्की जस्ता आदिवासी, जनजाति र पिछडिएका वर्गहरुको बसोबास रहेकोले उनीहरुको कला, संस्कृति, धर्म लगायत नगरपालिकामा भएका धार्मिक, पुरातात्विक, ऐतिहासिक तथा विविध साँस्कृतिक सम्पदाहरुको संरक्षण र विकास गर्नु जरुरी छ । कुनै पनि योजनाले त्यस क्षेत्रको धार्मिक, साँस्कृतिक तथा पुरातात्विक महत्वका सम्पदाहरुको संरक्षण गर्नुमा जोड

दिनुपर्ने हुन्छ । यस आवधिक योजनाको माध्यमबाट बनेपा नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका धार्मिक, पुरातात्विक, ऐतिहासिक तथा विविध साँस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण र सम्बर्द्धनमा जोड दिइएको छ । समग्र दीर्घकालीन सोंचको आधारमा गाउँपालिकाको विकासको प्रतिवद्धता, विशेषता र चाहना स्पष्ट दर्शाउने गरी र दीर्घकालीन सोंच प्राप्त तर्फ विकास प्रयासलाई डोच्याउने गरी विकासका सिद्धान्तहरू तय भएका छन् । ती हुनः

क) जन सहभागितात्मक विकास अभियान

- उपभोक्ता समुहहरूको सुदृढीकरण
- स्थानीय समुदायमा आधारित संगठनहरूको विकास तथा परिचालन
- स्थानीय गैरसरकारी संस्थाहरूको परिचालन
- निजी क्षेत्रको परिचालन
- सरकारी तथा निजी साझेदारीमा विशेष जोड

ख) जनसवलीकरण एवम् समावेशी विकास

- सेवा र सुविधा माथि सबैको समान पहुँच
- दलित, उपेक्षित तथा जनजाती उत्थान
- मानवीय विकास

ग) प्राकृतिक श्रोतको दिगो उपयोग

घ) वातावरण मैत्री विकास

ङ) आर्थिक गतिविधिमा अभिवृद्धि

- समानुपातिक बजेट बाँडफाँट
- स्थानीय श्रोत, साधन र सीपको उपयोग
- रोजगारीको अवसरमा अभिवृद्धि
- गरिबी न्यूनीकरण

यस आवधिक योजनाले निर्दिष्ट गरेका परिणात्मक लक्ष्यहरू निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः

तालिका: परिणात्मक लक्ष्यहरू

क्र.स.	सूचकहरू	ईकाई	आधार बर्ष (२०७८/७९)	आर्थिक बर्ष (२०८३/८४) को लक्ष्य
१	प्रतिव्यक्ति आय	अ डलर	८३०	१२००
२	सरदर आयु	बर्ष	७०.८७	७४.५
३	बेरोजगारी दर	प्रतिशत	१६	१०
४	विद्युतमा पहुँच प्राप्त परिवार	प्रतिशत	९७३२.	९८१२.
५	एलपी ग्यासमा खाना पकाउने परिवार	प्रतिशत	५३.२१	६७.६९
६	३० मिनेट सम्मको दुरीमा यातायात पहुँच भएको परिवार	प्रतिशत	-	९०
७	कालोपत्रे सडक	किमि	२२.५	४५
८	रणनैतिक महत्त्वपूर्ण सडक	किमि	६४	८५

क्र.स.	सूचकहरू	ईकाई	आधार बर्ष (२०७८/७९)	आर्थिक बर्ष (२०८३/८४) को लक्ष्य
९	ईन्टरनेट प्रयोग कर्ता	प्रतिशत	७.०७	४२.८२
१०	मातृ मृत्युदर (प्रतिलाख जिवित जन्ममा)	जना	२३९	१००
११	५ बर्ष मुनिका बाल मृत्युदर (प्रति हजार जीवित जन्ममा)	जना	३९	१५
१२	मोवाइल फोन	प्रतिशत	८४.६२	९०.९४
१३	साक्षरता दर (५ वर्ष माथि)	प्रतिशत	८१.३२	८३.४०
१४	आधारभूत तहमा खुद भर्ना दर	प्रतिशत	९०.५८	९४.६०
१५	माध्यमिक तह खुद भर्ना दर (१२-९)	प्रतिशत	४६.५६	५४.३६
१६	१०+२ सम्मको शैक्षिक उपलब्धी	प्रतिशत	११.२४	१५.४५
१७	विद्यालयमा रहने औसत अवधि	बर्ष	६.२१	९.२५
१८	धाराको पानी सुविधा प्राप्त घरधुरी	प्रतिशत	७८.३२	९८.८२
१९	मानव विकास सूचाङ्क	-	०.६३६	०.६३९
२०	लघु तथा घरेलु उद्योगहरू	सङ्ख्या	४३२९	५०००
२१	पूर्ण खोप प्राप्त १ बर्ष मुनिका बालबालिका	प्रतिशत	६०.९.०	९५.५०
२२	रोजगार सङ्ख्या	सङ्ख्या	२१३५६	२५०००
२३	नगर अस्पताल (१५ शैया)	सङ्ख्या	-	१
२४	आफ्नै उत्पादनले बर्षभरी खानपुग्ने परिवार सङ्ख्या	प्रतिशत		७०
२५	बैंक तथा बजार केन्द्रमा पुग्न लाग्ने औसत समय	मिनेट	-	१५
२६	आफ्नै स्वामित्वको आवास भएका घरधुरीहरू	प्रतिशत	७३.८६	७९.८५
२७	सुरक्षित मा आवास (भवन संहिताको मादपण्ड बमोजिम निर्मित) बसोबास गर्नेजनसङ्ख्या	प्रतिशत	-	६५
२८	शौचालय भएका घरधुरी सङ्ख्या	प्रतिशत	९३.३८	९८.६४
२९	स्थानीय तहमा रहेका सेवाबाट वन्चित समुदाय	प्रतिशत	३२.१	१.७०

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०६८, पन्ध्रौं योजनाको आधार पत्र, राष्ट्रिय योजना आयोग, नेपाल जनसांख्यिक्य तथा स्वास्थ्य सर्भेक्षण २०७३, बागमती प्रदेशको स्थानीय तहको वस्तुस्थिति विवरण २०७६, प्रदेश नीति तथा योजना आयोग - बागमती प्रदेश, दिगो विकासका लक्ष्यहरू: बागमती प्रदेशको अवस्था तथा मार्गचित्र (२०१९-२०३०)

३.४ समष्टिगत उद्देश्य

नगरपालिकाको सबै क्षेत्र र पक्षको यथार्थ वस्तुस्थिति विश्लेषण गरी दीर्घकालीन रूपमा नगरपालिकालाई कस्तो स्थानीय तहको रूपमा विकास गर्ने र आगामी पाँच बर्षको नगरपालिकाको विकास योजना तर्जुमा गर्ने मूल उद्देश्य रहेको यस आवधिक योजनाको अन्य विशिष्ट उद्देश्यहरू निम्न प्रकार रहेका छन्:

- व्यवसायिक कृषि, पशुपालन र उद्योग व्यवसायका माध्यमद्वारा रोजगारी र आयमा वृद्धि गर्ने ।
- आधारभूत स्वास्थ्य र सरसफाई तथा गुणस्तरीय शिक्षाका माध्यमबाट समावेशी विकास गर्ने ।
- नगरपालिकालाई आर्थिक तथा सामाजिक विकासतर्फ अग्रसर गराउने ।
- वातावरणमैत्री दिगो भौतिक पूर्वाधारहरूको बिकास गर्ने ।
- प्राकृतिक स्रोत र साधनहरूको दिगो उपयोग गर्ने ।
- संस्थागत सुशासन कायम भइ प्रभावकारी सेवा प्रवाह गर्ने ।

- दिर्घकालिन सोंच निर्धारण गरी योजना तथा कार्यक्रमहरूको खाका तयार तयार गर्ने तथा प्राथमिकताको आधारमा लागत योजना तयार पार्ने । कार्यक्रम कार्यान्वयन योजना तर्जुमा गरी नगरपालिकाको विकास प्रयासलाई आगामी ५ वर्षमा कुन दिशातर्फ डोच्याउने भन्ने निर्धारण गर्ने ।
- नगरपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमा गर्नका लागि मार्गनिर्देशक सिद्धान्त, रणनीति तथा क्षेत्रगत कार्यक्रमहरू निर्धारण गर्ने ।
- संघीय तथा प्रादेशिक योजना तर्जुमाको लागि सहयोग पुऱ्याउने ।

३.५ समष्टिगत नीति तथा रणनीतिहरू

यस आवधिक योजनाले निर्दिष्ट गरेका लक्ष्य र उद्देश्यहरू प्राप्त गर्न निम्न रणनीति र कार्यनीतिहरू प्रस्ताव गरिएको छः

- आर्थिक आत्मनिर्भरताको स्थिति निर्माण गर्न तुलनात्मक लाभ हुनसक्ने स्थानीय कृषिवाली र आधारभूत खाद्यवस्तुको उत्पादनमा बृद्धि गर्ने ।
- कृषि तथा उद्योग क्षेत्रमा सृजना भएका स्थानीय रोजगारी र सम्भाव्य रोजगारी क्षेत्रका लागि चाहिने क्षमता र सीपयुक्त जनशक्ति निर्माण र विकासमा लगानी गर्ने ।
- विद्यमान सडक सञ्जालको उपयोग हुने गरी आर्थिक सम्भावनाका आधारमा कृषि, पर्यटन क्षेत्रलाई सम्बोधन गर्ने उद्योग स्थापना र सञ्चालनमा निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्ने ।
- व्यवसायीक, विविधीकरण र आधुनिकीकरण गरि कृषिजन्य उद्योगलाई विकासको सम्वाहक बनाउने ।
- कृषि अनुसन्धान क्षेत्रमा आधुनिक तथा नविनतम प्रविधि विकास गर्ने ।
- अनिवार्य आधारभूत शिक्षा तथा निशुल्क आधारभूत र माध्यामिक शिक्षा पढ्नलाई रोजगारी र उच्चमशीलता मूलक बनाउने ।
- शैक्षिक सामाजिक चेतनास्तर कमजोर रहेको जातीय समूह, समुदायका लागि स्थानीय रुपमा उपलब्ध अवसरहरूमा विशेष प्राथमिकता दिने ।
- पर्यटकको साँस्कृतिक र धार्मिक अभिरुची सम्बोधन हुनेगरी सबै मौसममा चलायमान पर्यटन र मनोरञ्जन स्थल निर्माण तथा विकास गर्ने ।
- बसाईसराईको व्यवस्थापनका लागि आफ्नो क्षेत्रको भूमि सम्बन्धी नीति बनाउँदा भू-उपयोग योजना तर्जुमा तथा एकीकृत वस्ती विकास कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने ।
- कृषियोग्य भूमि र वन क्षेत्रको संरक्षण गर्न एवम् युवाहरूलाई कृषि पेशा तर्फ आकर्षित गराएर विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- नगर विकास सन्तुलनमा योगदान गर्ने आयोजनाहरूलाई मात्र नगर गौरवका आयोजनाका रुपमा छनोट गरि कार्यान्वयनमा प्राथमिकता दिने ।
- मानवपूँजी निर्माण र सशक्तिकरण गर्न नगरपालिकाका शिक्षित युवाहरूलाई सामाजिक परिचालनमा संलग्न गराउने ।
- गरिबी न्यूनीकरण कार्यक्रममा लगानी बृद्धि गरी नियमित अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने ।
- गरिब, द्वन्द्वबाट प्रभावित र सिमान्तकृत वर्गका बालबालिकालाई निःशुल्क पठनपाठन गराउन निजी, संस्थागत र सामुदायिक विद्यालयहरूसँग सहकार्य गर्ने ।

- लक्षित समुहलाई लक्षित गरेका कार्यक्रमहरूमा नगरपालिकाले अनुदान बढाउँदै जाने ।
- नगरपालिकाको भौतिक विकासमा उपभोक्ता समितिको लागत, सहभागिता र संलग्नता बढाउँदै जाने ।
- विशेष लगानीका क्षेत्रहरूको पहिचान गर्दै नगरको दीर्घकालिन योजनामा समावेश गर्ने ।
- निजी क्षेत्रको लगानीलाई आकर्षित गरी सार्वजनिक निजी साझेदारी (PPP: Public Private Partnership) को सिद्धान्त अनुरूप विकास कार्य सञ्चालन गर्ने ।
- वातावरण संरक्षण सम्बन्धी प्रष्ट नीति ल्याउने ।
- नगरपालिकाभित्र उद्योगग्राम स्थापना गर्न सम्भावना अध्ययन गर्ने ।
- काष्ठकला, हाते उद्योग, पर्यटक सामाग्री उत्पादन गर्ने उद्योगलाई प्रवर्द्धन गर्ने ।
- घरेलु उत्पादनलाई बजारीकरण एवम् उपभोगमा विशेष जोड दिनुका साथै प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने । घरेलु तथा साना उद्योग सञ्चालनमा वातावरण प्रदुषण न्यूनीकरणको नीति लिने ।
- विभिन्न खाले प्रवर्द्धनात्मक बजार सञ्चालनमा जोड दिने ।
- स्थानीय श्रोत साधन एवम् जनशक्ति परिचालनमा विशेष जोड दिने । पर्यटक मैत्री खाद्य परिकार प्रवर्द्धनमा जोड दिने ।

परिच्छेद ४: समष्टिगत योजना खाका (आय व्यवय)

४.१ स्थानीय तहको समष्टिगत अर्थतन्त्र

बनेपा नगरपालिकाको समग्र आर्थिक तथा सामाजिक विकासका निमित्त आवधिक योजना अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू सञ्चालनका करिब १० अर्व हुने अनुमान गरिएको छ । यस नगरपालिकाको आवधिक योजना आवधिका लागि लगानीको प्रक्षेपण गर्दा अपेक्षित आर्थिक तथा सामाजिक विकासका लक्ष्यहरूलाई विचार गरिएको छ । साथै बहु-क्षेत्रगत स्रोतहरू परिचालनका सम्भावनाहरूका सन्दर्भमा उपलब्ध आँकडाहरू र आवधिक योजना तर्जुमा गोष्ठीको दौरानमा उपलब्ध जानकारीलाई समेत आधार लिइएको छ । आवधिक योजनाको अनुमानित समष्टिगत लगानीको बाँडफाँडलाई हेर्दा सार्वजनिक क्षेत्रको हिस्सा करिब ६७ प्रतिशत, सहकारी क्षेत्रको ३ प्रतिशत, नीजि क्षेत्रको १५ प्रतिशत र राष्ट्रिय/अन्तराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाहरूको हिस्सा १५ प्रतिशत रहेको छ ।

४.२ पालिकाको वित्तिय स्रोत र आय अनुमान

४.२.१ आयको प्रवृत्ति विश्लेषण र प्रक्षेपण

बनेपा नगरपालिकाले आर्थिक वर्ष २०७७/७८ मा संघ सरकारबाट वित्तिय समानीकरण, शसर्त, समपुरक, विशेष अनुदान र राजस्व बाँडफाँड गरेर कुल रु ६०९०१४००० प्राप्त गरेको देखिन्छ भने सोहि आर्थिक वर्षमा प्रदेश सरकारबाट वित्तिय समानीकरण, शसर्त, समपुरक अनुदान र सवारी कर बाँडफाँट वापत रु . ९१५७७००० प्राप्त गरेको देखिन्छ । नगरपालिकाको आ.व. २०७४/७५ को वार्षिक कुल आय रु. ५१३२७४०००, २०७५/७६ को वार्षिक कुल आय रु. ६९४५५३०००, २०७६/७७ को वार्षिक कुल आय रु. ८८६२८७००० र २०७६/७७ को वार्षिक कुल आय रु. ११५६३७१००० रहेको छ । २०७४/७५ बाट २०७५/७६ मा कुल आय ३०.४६ प्रतिशतले, २०७५/७६ बाट २०७६/७७ मा कुल आय २७.६० प्रतिशतले र २०७६/७७ बाट २०७७/७७ मा कुल आय ३०.४७ प्रतिशतले बढेको छ । बनेपा नगरपालिकाको २०७४/७५ देखि २०७७/७८ सम्मको आयको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका: बनेपा नगरपालिकाको आय विवरण (आ. व. २०७४/७५-२०७७/७८)

क्र. सं.	आय विवरण	वास्तविक			अनुमानित
		२०७४/७५	२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८
क.	कुल आय (ख.ग.घ.ङ.च)	५१३२७४०००.००	६९४५५३०००.००	८८६२८७०००.००	११५६३७१०००.००
ख.	आन्तरिक राजस्व (अ.आ)	६०००००००.००	८७८१५२८६.१७	१२९०६१८६५.३८	१३५७८००००.००
	अ. राजस्व कर				
	सम्पत्ति कर	-	२०२२७१५७	९११२०००.००	११२०००००
	भूमिकर/भालपोत	७२९५.००	२९३६३९.१५	३१२२१९६	४००००००
	घर बहाल कर	५६५०७४.२१	९८३६३८४.९३	१३४०१८३५.६४	१६०००००
	बहाल विटौरी कर	२५००.००		७३४८०.००	८००००.००
	व्यवसाय दस्तुर	१२५६१६१.००	३०४३१६४.०९	३२२९७६८.०६	५००००००.००
	विज्ञापन कर	१५००.००	२४८९७१.०४	७३३३३३.३३	८०००००.००

क्र. सं.	आय विवरण	वास्तविक			अनुमानित
		२०७४/७५	२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८
	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	५८२०३६९.३९	५४७३०१९.७४	५१८८९९०१.००	५५००००००.००
	नक्शा पास दस्तुर	८४८७०६९.८२	१७०८०२७७.५७	१४३३३४२५.४०	१५००००००.००
	सिफारिस दस्तुर	९७१७५०.००	१०९२००३४.६६	४५३६४५१.००	५०००००००.००
	नाता प्रमाणित दस्तुर	१४५७५.००	१२१९७५.००		
	साना सवारी कर	३१००.००	१३०००.००	४६०२०.००	५००००.००
	अन्य राजस्व	८०२.१७		३८२७९९५.७०	४०००००००.००
आ. गैरकर राजस्व					
	अचल सम्पत्ति मुल्याङ्कन शुल्क	७७१००.००	१०७३५९६.००	-	-
	सडक स्तरोन्नति शुल्क	-	१४९८३८.१५	३००५०००.००	३५०००००.००
	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय	३३७८३३३.००	१११०८०५६.००	१११०८०५६.००	१११०००००.००
	खानी रोयल्टी		३९७३१८१.५९	८०४३३४९.४०	१०००००००.००
	अन्य विक्रीबाट प्राप्त रकम	४४१३००.००	१०००४२०.४०		
	विद्युत सेवा शुल्क	८७१८१.००	२३६२५७.००	२२९४३.००	२५००००.००
	सरसफाई शुल्क	१६६७५००.००	७३०५००.००		
	शौचालय शुल्क	१५१५१०४.५०	१५३००७५.००	१७१०९५०.००	२४००००००.००
	पार्किङ शुल्क	३८०००.००	२५४०००.००	५७००००.००	६२५००००.००
	प्रशासनिक दण्ड जरिवाना र जफत	८३९०८२.१६	५०१७३८.८५	२७२६५५.८५	५०००००.००
	ढल निकास सेवा	३३६६१५५.९५			
ग. संघीय अनुदान					
	समानीकरण अनुदान	२२३३२८०००.००	१५३९७१०००.००	१६४३०००००.००	१६३२०००००.००
	समपुरक अनुदान				४०००००००.००
	सशर्त अनुदान	१३११४६०००.००	२२५२००.००	२३१३०००००.००	२९२८०००००.००
	विशेष अनुदान				२५००००००.००
	राजस्व बाँडफाँड		८०४०६०००.००	९९१०००००.००	८८०१४०००.००
	सडक बोर्ड नेपाल	५००००००.००	६००००००.००	६००००००.००	
	सामाजिक सुरक्षा	६५००००००.००	८०००००००.००	१००००००००.००	
	प्रादेशिक तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रम (PLGSP)	१००००००.००	१००००००.००		
घ. प्रादेशिक अनुदान					
	समानीकरण अनुदान	-	८७४००००.००	१०८२३०००.००	१०७१००००.००
	समपुरक अनुदान	-		३०००००००.००	३०००००००.००
	सशर्त अनुदान	-	३४०२६०००.००	१०००००००.००	१८२०४०००.००
	विशेष अनुदान	-	-	-	-
	सवारी कर बाँडफाँट	-	२०००००००.००	२९६९४०००.००	३२६६३०००.००
ङ. जिसस					
				२७००००००.००	१०००००००.००
च. मौज्जात					
		२७८०००००.००		५७००००००.००	३१०००००००.००

क्र. सं.	आय विवरण	वास्तविक			अनुमानित
		२०७४/७५	२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८
	जम्मा	५१३२७४०००.००	६९४५५३०००.००	८८६२८७०००.००	११५६३७१०००.००
	वार्षिक वृद्धिदर		३०.४६%	२७.६०%	३०.४७%

नगरपालिकाको राजस्वका सिमित स्रोतहरू भएकोले आफ्नो आन्तरिक आय बढाई संघ र प्रदेशको निर्भरता कम गर्न चुनौतीपूर्ण छ । तर नगरपालिकाले राजस्व अभिवृद्धि कार्ययोजना (Revenue Improvement Action Plan) तर्जुमा, लगानी मैत्री वातावरण मार्फत बाहिरी लगानी आकर्षण, स्थानीय लघु तथा घरेलु उद्योग र व्यापार व्यवसायहरूको प्रवर्द्धन मार्फत आफ्नो राजस्व बढाउन सक्ने सम्भावनाहरू देखिन्छ । नगरपालिकाले कर तथा गैर कर सङ्कलन आम्दानी वृद्धि गरी आफ्नो आन्तरिक आय बढाउन सक्दछ । नगरपालिकाको विगत ३ बर्षको आयको प्रवृत्तिलाई आधार मानी आगामी बर्षहरूमा न्यूनतम १० प्रतिशतको दरले वार्षिक आय वृद्धि हुने अनुमान गरिएको छ र सोही वृद्धिदरको आधारमा आगामी ५ बर्षको आयको अनुमानित प्रक्षेपण गरिएको छ । तर आवधिक योजनाको कार्यान्वयनसँगै नगरपालिकाको आयको वार्षिक वृद्धिदर बढ्न सक्नेछ । यस आवधिक योजनाले पहिचान गरेका योजना तथा कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनको लागि आगामी ५ बर्षको आयको अनुमानित प्रक्षेपण निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका: बनेपा नगरपालिकाको आगामी ५ बर्षको आयको अनुमानित प्रक्षेपण

विवरण	आर्थिक बर्ष				
	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३
आन्तरिक आय	१४९३५८०००	१६४२९३८००	१८०७२३९८०	१९८७९५४९८	२१८६७५०४८
बाह्य आय	११२२६५०९००	१२३४९१५९९०	१३५८४०६६२९	१४९४२४७२८३	१६४३६७२०९९
कुल आय	१२७२००८९००	१३९९२०८९९०	१५३९९२९८०९	१६९३०४२७८९	१८६२३४७०५९

बनेपा नगरपालिकाको आन्तरिक आयको अवस्थालाई विश्लेषण गर्दा आ.व. २०७४/७५ देखि आ.व. २०७७/७८ सम्म आईपुग्दा आन्तरिक आय बढिरहेको देखिन्छ । आ.व. २०७६/७७ को तुलनामा आ.व. २०७७/७८ मा आन्तरिक आयमा ५.२० प्रतिशतको वृद्धि देखिन्छ । बाह्य आय आ.व. २०७६/७७ को तुलनामा आ.व. २०७७/७८ मा वृद्धि भएको देखिन्छ । विगत ४ वटा आर्थिक बर्षको आन्तरिक र बाह्य आयको हिस्सालाई हेर्दा आन्तरिक आयको तुलनामा बाह्य आयको हिस्सा निक्कै ठूलो देखिन्छ र यो क्रम प्रत्येक आर्थिक बर्षमा लगभग एउटै प्रवृत्तिमा अगाडी बढेको देखिन्छ । आर्थिक बर्ष २०७४/७५ मा आन्तरिक आयको हिस्सा ११.६९ प्रतिशत रहेको छ भने बाह्य आयको हिस्सा ८८.३१ प्रतिशत रहेको छ । आर्थिक बर्ष २०७६/७७ सम्म आईपुग्दा आन्तरिक आयको हिस्सा केहि बढेर लगभग ११.७४ प्रतिशत पुगेको देखिन्छ भने बाह्य आय केहि घटेर ८८.२६ प्रतिशत पुगेको देखिन्छ । यसतर्फ नगरपालिकाले विशेष ध्यान दिएर आन्तरिक आय बढाउने नयाँ नीति तथा कार्यक्रमहरू ल्याउनुपर्ने देखिन्छ ।

४.२.२ व्ययको प्रवृत्ति, विश्लेषण र प्रक्षेपण

बनेपा नगरपालिकाको आर्थिक बर्ष २०७४/७५ देखी आर्थिक बर्ष २०७७/७८ सम्मको व्ययको विश्लेषण गर्दा आर्थिक बर्ष २०७४/७५ मा कुल खर्च रु (चालु र पूँजीगत) ५३,२३,९३,०००.०० भएको देखिन्छ भने उक्त रकम आर्थिक बर्ष २०७७/७८ मा आईपुग्दा बढेर रु १,१५,६३,७१,०००.०० पुगेको देखिन्छ । आर्थिक

वर्ष २०७५/७६ को तुलनामा आर्थिक वर्ष २०७७/७८ मा चालु खर्च १३८७७२०००.०० बाट २३८१३६०००.०० मा र पूँजीगत खर्च ५५५७८१०००.०० बाट ९१८२३५०००.०० मा बृद्धि भएको देखिन्छ । विगत ४ वर्षको नगरपालिकाको कुल व्ययको प्रवृत्ति हेर्दा चालु खर्चको हिस्सा २० प्रतिशतको हाराहारीमा भएको देखिन्छ भने पूँजीगत खर्चको हिस्सा ८० प्रतिशत भन्दा बढी रहेको देखिन्छ । यसरी चालु खर्चको तुलनामा पूँजीगत खर्चको हिस्सा निक्कै बढी देखिनले नगरपालिकामा विकास निर्माणमा कार्यहरू भइरहेको मान्न सकिन्छ । नगरपालिकाको व्ययको विस्तृत विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका: बनेपा नगरपालिकाको व्यय विवरण (आ. व. २०७४/७५-२०७७/७८)

क्र. सं.	व्यय विवरण	वास्तविक			अनुमानित
		२०७४/७५	२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८
	कुल व्यय (क+ख)	५३२३९३०००.००	६९४५५३०००.००	८८६२८२७०००.००	११५६३७१०००.००
क.	चालु खर्च	१३८७७२०००.००	१३८७७२०००.०	१७४६०८०००.००	२३८१३६०००.००
	कर्मचारी पारिश्रमिक				६००००००.००
	कर्मचारी सुविद्या	७४३५००००.००	७८९१००००.००	१०७७५००००.००	१८८०००००.००
	कर्मचारी भत्ता				८६०००००.००
	पदाधिकारी भत्ता	११७५१५००.००	१३१२९०००.००		३४४५००००.००
	कर्मचारी सामाजिक सुरक्षा खर्च				१००००००.००
	मालसामान तथा सेवा उपयोग खर्च				१६०००००.००
	पूँजीगत सम्पत्ति सञ्चालन र सम्भार खर्च	२६०००००.००	१५०००००.००	१९७०००००.००	६००००००.००
	कार्यालय सामान तथा सेवाहरू	१००७५०००.००	२०९५६०००.००		७६०००००.००
	सेवा तथा परामर्श खर्च	२१६००००.००	८२००००.००		२५९०००००.००
	कार्यक्रम सम्बन्धी खर्च	२६०००००.००	६८०००००.००	३९५०८०००.००	६०००००.००
	उत्पादन सामग्री, सेवा तथा अन्य कार्यक्रम खर्च				११०७००००.००
	विविध कार्यक्रम खर्च				७६१६०००.००
	अनुगमन, मुल्याङ्कन र भ्रमण खर्च	५२५०००.००	१००००००.००	७६५००००.००	४१०००००.००
	विविध	१२०८१५००.००	१०५५९०००.००		२२०००००.००
	सभा सञ्चालन खर्च				८०००००.००
	आन्तरिक ऋणको ब्याज, सेवा शुल्क तथा बैंक कमिसन	११५००००.००	५०९८०००.००		२००००००.००
	सहायता				६२०००००.००
	अन्य सहायता				२५०००००.००
	कर्मचारी सामाजिक लाभ सम्बन्धी खर्च				९२०००००.००
	भाडा				९०००००.००
	अन्य फिर्ता				१००००००.००

क्र. सं.	व्यय विवरण	वास्तविक			अनुमानित
		२०७४/७५	२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८
ख.	पूँजिगत खर्च	३९३६२१०००.००	५५५७८१०००.००	१७५०००००.००	९१८२३५०००.००
	पूँजिगत खरिद तथा अचल सम्पत्ति सुधार		२९५००००.००		१३३०००००.००
	संघीय सशर्त अनुदान खर्च	१३११४६०००.००	२२५२०००००.००	२३१३०००००.००	२९२८०००००.००
	प्रदेश सशर्त अनुदान खर्च	३४०२६०००.००	३४०२६०००.००	१०००००००.००	१८२०४०००.००
	विषय क्षेत्रगत पूँजिगत खर्च				५९३९३१०००.००
	सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम	६५००००००.००	८०००००००.००		
	प्रादेशिक तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रम (PLGSP)	१००००००.००	१००००००.००		
	सार्वजनिक निर्माण खर्च		२०१५५००००.००		
	वित्तीय व्यवस्था	२३६०००००.००	११०५५०००.००	१०९९४०००.००	

तालिका: बनेपा नगरपालिकाको आगामी ५ वर्षको व्ययको अनुमानित प्रक्षेपण

विवरण	आर्थिक वर्ष				
	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३
चालु खर्च	१२७२००८१००.००	१३९९२०८९१०.००	१५३९१२९८०१.००	१६९३०४२७८१.१०	१८६२३४७०५९.२१
पूँजिगत खर्च	२६१९४९६००.००	२८८१४४५६०.००	३१६९५९०१६.००	३४८६५४९७७.६०	३८३५२०४०९.३६
कुल व्यय	१०१००५८५००.००	११९१०६४३५०.००	१२२२१७०७८५.००	१३४४३८७८६३.५०	१४७८८२६६४९.८५

४.३ क्षेत्रगत योजना प्राथमिकीकरण र बजेट अनुमान

४.३.१ योजना प्राथमिकीकरण

बनेपा नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना तर्जुमाका क्रममा पहिचान भएका समस्या तथा सम्भावना र उपलब्ध अवसरहरूका आधारमा सहभागितामूलक छलफलबाट तल उल्लेख गरिए अनुसारका विषय क्षेत्रहरूको प्राथमिकताक्रम निर्धारण गरिएको छ । यी प्राथमिकताका आधारमा नगरपालिकाले आयोजना छनौट, लगानी बृद्धि तथा उचित कार्यान्वयन गर्दा सन्तुलित, समावेशी तथा दिगो विकास हुने देखिन्छ ।

- क) सडक तथा भौतिक पूर्वाधार
- ख) कृषि तथा पशु
- ग) शिक्षा
- घ) स्वास्थ्य
- ङ) खानेपानी तथा सरसफाई
- च) उर्जा
- छ) वन तथा जडिवुटी
- ज) पर्यटन
- झ) सञ्चार

- ज) वस्ती विकास
 ट) खेलकूद
 ठ) धार्मिक, सांस्कृतिक विकास

तालिका: स्थानीय तहको योजना प्राथमिकीकरणका आधार र अङ्कभार

क्र.स.	प्राथमिकताका आधारहरू	अधिकतम प्राप्ताङ्क	न्यूनतम प्राप्ताङ्क
१	राष्ट्रिय लक्ष्य प्राप्त गर्न प्रत्यक्ष योगदान गर्ने भए १ अङ्क र प्रत्यक्ष योगदान नगर्ने भए ० अङ्क	१	०
२	प्रदेश विकासको प्रमुख चालकसँग सम्बन्धित भए १ अङ्क र नभए ० अङ्क	१	०
३	दिगो विकास लक्ष्य प्राप्त गर्न योगदान गर्ने भए १ अङ्क र प्रत्यक्ष योगदान नगर्ने भए ० अङ्क	१	०
४	स्थानीय तहको दीर्घकालीन सौच प्राप्त गर्न योगदान गर्ने भए ३ अङ्क र प्रत्यक्ष योगदान नगर्ने भए १ अङ्क	३	१
५	स्थानीय तहको क्षेत्रगत उद्देश्य प्राप्त गर्न प्रत्यक्ष योगदान गर्ने भए ३ अङ्क र प्रत्यक्ष नगर्ने भए १ अङ्क	३	१
६	रोजगार, आय वा उत्पादन वृद्धिमा प्रत्यक्ष योगदान गर्ने भए ३ अङ्क र प्रत्यक्ष नगर्ने भए १ अङ्क	३	१
७	५० प्रतिशत वा सोभन्दा बढी लाभग्राही समुदाय अपाङ्गता भएका व्यक्ति, दलित, महिला र सिमान्तकृत समुदाय भए ३ अङ्क र अन्य भए १ अङ्क	३	१
८	कार्यपालिकाको बैठकले वडाहरूको समग्र विकासको दृष्टिले च्वलपल्लन गरे अनुसार सबभन्दा कम विकसित वडा भए ३ अङ्क र त्यसपछि क्रमशः ०.१ अङ्कले कम हुँदै जाने क्रम अनुसार प्राप्त हुने अङ्क	३	०.१
९	वडा समितिले निर्धारित गरेको योजनाहरूको च्वलपल्लन अनुसार वडाको लागि अति आवश्यक योजना भए ३ अङ्क र त्यसपछि क्रमशः ०.१ अङ्कले कम हुँदै जाने क्रम अनुसार प्राप्त हुने अङ्क	३	०.१
१०	निर्देशक समितिले निर्धारित गरेको पालिका स्तरीय योजनाहरूको Ranking अनुसार अति आवश्यक योजना भए ३ अङ्क र त्यसपछि क्रमशः ०.१ अङ्कले कम हुँदै जाने क्रम अनुसार प्राप्त हुने अङ्क	३	०.१
	जम्मा	२१	४.२

नोट: यो मापदण्डलाई नगर कार्यपालिकाको बैठकले वा कार्यपालिकाको बैठक तत्काल वस्न नसक्ने भएमा पछि अनुमोदन हुनेगरी नगरपालिकाको प्रमुखबाट स्वीकृत गरेर लागू गर्न सकिनेछ ।

४.३.२ बजेट अनुमान

बनेपा नगरपालिकाको आवधिक योजनाका लागि बहुपक्षीय स्रोतहरू परिचालन गरिने छ । यसका लागि विद्यमान स्रोतहरूको आङ्कलन र सम्भाव्य नयाँ स्रोतहरूको समेत पहिचान तथा उपयोग गरिने छ । आवधिक योजनामा यस नगरपालिकाद्वारा निम्न वमोजिम विभिन्न वित्तीय स्रोतहरू परिचालन गरिने छ ।

क) वित्तीय हस्तान्तरण

- प्रत्येक आर्थिक वर्षका लागि यस नगरपालिकाले नेपाल सरकारबाट समानीकरण अनुदान, सर्शत अनुदान, राजस्व बाँडफाँटको रकम प्राप्त गर्नेछ । संघ प्राप्त हुने अनुदानको रकम औषतमा बार्षिक १० प्रतिशतको दरले वृद्धि हुने प्रक्षेपण गरिएको छ ।

- नेपाल सरकारबाट प्राप्त हुने विशेष अनुदान र समपूरक अनुदान आ.व. शुरु भए पछि परियोजना प्रस्तावको आधारमा संघीय अर्थ मन्त्रालयद्वारा निर्णय गरिने हुँदा प्रारम्भिक अनुमान सम्म मात्र गरिएको छ । साथै समपूरक अनुदान परियोजना लागतको अधिकतम ४० प्रतिशतसम्म प्राप्त गर्न सक्ने हुँदा नगरपालिकाले परियोजना लागतको ६० प्रतिशत रकम स्वलगानी गर्नु पर्ने हुन्छ ।
- प्रदेश सरकारबाट समेत नगरपालिकाले समानीकरण अनुदान, सर्शत अनुदान, विशेष अनुदान र समपूरक अनुदान ,राजस्व बाँडफाँटको रकम प्राप्त गर्दछ । प्रदेश सरकारको आ२०७ .व.८/०७९ का लागि उपलब्ध सीमालाई आधार मानी समानीकरण अनुदान तर्फ औषतमा १० प्रतिशत वार्षिक वृद्धि प्रक्षेपण गरिएको छ ।
- वैदेशिक अनुदान तर्फ नेपाल सरकारले सम्झौता गरेर मात्र नगरपालिकाले वैदेशिक सहायता प्राप्त गर्न सक्ने हुँदा नगरपालिकाले संघीय अर्थ मन्त्रालयको संयोजनमा क्षेत्रगत आधारमा केहि वैदेशिक अनुदान प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ ।
- वैदेशिक ऋणको हकमा अन्तर्राष्ट्रिय विकास सहायता नीति बमोजिम ऋण सहायताको रकम, व्याजदर, भुक्तानी सम्बन्धी शर्तहरू सहित स्थानीय तहसँगै सहायक ऋण सम्झौता गरेर मात्र नगरपालिकालाई वैदेशिक ऋण उपलब्ध हुनसक्ने प्रावधान रहेको छ । यस प्रावधान बमोजिमको वैदेशिक ऋण नगरपालिकाको आवधिक योजनामा प्राप्त गर्ने अनुमान गरिएको छैन ।

ख) नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा हुने अन्य रकमहरू

- आन्तरिक राजस्वतर्फ हालको न्यून प्राप्तिलाई क्रमिक रुपमा वृद्धि गर्ने प्रक्षेपण गरिएको छ । यसका लागि सम्भाव्यताको आधारमा नयाँ स्रोत तथा दायरामा विस्तार गरिने छ । नगरपालिकाको आन्तरिक राजस्व अन्तर्गत औषतमा २० प्रतिशतको वार्षिक वृद्धि हुने प्रक्षेपण गरिएको छ ।
- आवधिक योजना अवधिमा स्थानीय सञ्चित कोष अन्तर्गत विशेष आयोजना सञ्चालनका लागि प्राप्त हुन सक्ने अन्य रकमहरू अनुमानित रुपमा प्रक्षेपण गरिएको छ ।
- आर्थिक वर्षको अन्तमा उपलब्ध रकम खर्च हुन नसकी बाँकी रही नयाँ आर्थिक वर्षमा जिम्मेवारी सरेने नगद मौज्दात रकम पनि उपयोग गर्न सकिने हुँदा नगद मौज्दात वार्षिक बजेटमा हुने वृद्धिको आधारमा प्रक्षेपण गरिएको छ ।

ग) नगरपालिकाको सञ्चित कोष बाहिर संघ र प्रदेशबाट प्रत्यायोजन हुने रकमहरू

- संघको वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेटबाट नगरपालिकालाई प्रत्यायोजित गरिने कार्यक्रमहरू अन्तर्गत सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमका लागि प्राप्त हुने रकम, संघीय निर्वाचन क्षेत्र पूर्वाधार विकास कार्यक्रम अन्तर्गतका क्षेत्रगत कार्यक्रमहरूलाई आवधिक योजनाको परिधि भित्र समावेश गरिएको छ ।
- यसै गरी प्रदेशको वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेटबाट नगरपालिकालाई प्रत्यायोजित गरिने कार्यक्रमहरू अन्तर्गत प्रदेश निर्वाचन क्षेत्र पूर्वाधार विकास कार्यक्रम लगायत प्रदेश निकायहरूबाट प्रत्यायोजन भई आउने क्षेत्रगत कार्यक्रमहरूलाई पनि आवधिक योजनाको परिधि भित्र समावेश गरिएको छ ।

४.३.२.१ लागानीको आवश्यकता र स्रोत

बनेपा नगरपालिकाको आवधिक योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक खर्च जुटाउन संघ र प्रदेशको अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरणका साथै आन्तरिक राजस्वका स्रोतहरू पनि परिचालन गरिने छ । यस नगरपालिकाको आन्तरिक स्रोतहरू निकै कम भएकोले संघ र प्रदेशबाट हुने वित्तीय हस्तान्तरण माथि बढी भन्दा बढी निर्भर रहनु पर्ने बाध्यता छ । यसै परिप्रेक्ष्यमा आ.व २०७४/७५ को तुलनामा आ.व २०७७/७८ मा संघबाट हस्तान्तरण हुने रकमहरूमा भएको वृद्धि लाई उत्साहवर्द्धक मान्न सकिन्छ । यसै गरी आवधिक योजनाको आगामी वर्षहरूमा पनि संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने वित्तीय हस्तान्तरणमा क्रमिक वृद्धि हुदै जाने अनुमान गरिएको छ ।

४.४ समष्टिगत योजनाको तर्कबद्ध खाका (Logical Framework)

योजना, कार्यक्रम वा आयोजना बीच नतिजाहरूको तहगत अन्तर सम्बन्ध स्थापना गरी योजना प्रक्रियालाई नतिजामुखी बनाउनु पर्ने हुन्छ । यसमा कारण र असरहरूको विश्लेषण गर्दै लगानी देखि प्रतिफल हुँदै लक्ष्य वा प्रभावसँग पुग्ने गरी नतिजाहरूको शृङ्खलावद्ध सम्बन्धलाई स्थापित गर्नको लागि तर्कबद्ध खाकाको प्रयोग गर्ने गरिन्छ । यो तर्कबद्ध खाका तयार गर्दा विषयगत क्षेत्रका आधारमा नतिजा क्षेत्र (Key Result Change) निर्धारण गरी सोसँग सबै विषयगत क्षेत्र तथा उप-क्षेत्रको योगदानलाई अन्तर सम्बन्धित गराउने प्रयास गरिएको छ । यसमा रहेका नतिजा सूचकहरू मार्फत योजनाको प्रगति अनुगमन गरी निर्णय प्रक्रियालाई प्रमाणमा आधारित बनाउन एवम् नतिजा प्रतिको जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्न समष्टिगत योजनाको तर्कबद्ध खाका तयार गरिएको छ । समष्टिगत योजनाको तर्कबद्ध खाका अनसूची ७ मा राखिएको छ:

परिच्छेद ५: आर्थिक क्षेत्र

५.१ कृषि

५.१.१ पृष्ठभूमि

कृषि क्षेत्र आर्थिक समृद्धि हासिल गर्ने मूल आधार हो । उच्च र समावेशी आर्थिक वृद्धिमा योगदान पुऱ्याउने क्षेत्र भएकोले यसको वैज्ञानिक ढंगले सुधार तथा रुपान्तरण गर्ने विगतका प्रयासलाई सघन बनाई उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्नुपर्ने हुन्छ । नेपालको संविधानले खाद्य सम्बन्धी अधिकारलाई मौलिक हकका रुपमा प्रत्याभूत गरेको छ । यसै सन्दर्भमा, विभिन्न कारणले उत्पन्न हुनसक्ने खाद्य तथा पोषण संकटको अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै प्रमुख खाद्यान्न, फलफूल, तरकारी र माछा-मासु उत्पादनमा आत्मनिर्भरताका लागि कृषिमा नीतिगत, संरचनात्मक र संस्थागत सुधारको आवश्यकता छ । देशलाई खाद्य सम्प्रभु तुल्याउन र स्वाधीन अर्थतन्त्रको विकास गर्न कृषि क्षेत्रमा उल्लेख्य मात्रामा लगानी बढाउन आवश्यकता छ । नेपालको संविधानका अधिकार सूची, कृषि क्षेत्रको समग्र विकासका लक्ष्यलाई मार्गदर्शनको रुपमा लिइएको छ । उक्त रणनीतिले कृषि विकास रणनीति (सन् २०१५-२०३५) र दिगो विकास लक्ष्यलाई मार्गदर्शनको रुपमा लिइएको छ । उक्त रणनीतिले कृषि तथा पशुपंक्षीजन्य उत्पादनको व्यावसायीकरण, यान्त्रीकरण र विविधीकरण गरि यस क्षेत्रलाई प्रतिस्पर्धी बनाउन जोड दिएको छ । यसैगरी दिगो विकास लक्ष्य लिएको भोकमरीको अन्त्य गर्ने, खाद्य सुरक्षा तथा पोषण सुनिश्चित गर्ने तथा दिगो कृषिको प्रवर्द्धन गर्ने लक्ष्य हासिल गर्ने गरी यस क्षेत्रमा स्रोत र साधनको परिचालन गरिने छ । विशेषतः कृषि क्षेत्रको औद्योगीकरणका माध्यमबाट थप रोजगारी सिर्जना गरी आय-आर्जन, गरिबी निवारण तथा आयात व्यवस्थापनलाई समेत सम्बोधन गरिने छ । संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको लगानीलाई कृषि क्षेत्रको समग्र विकासमा परिचालन गरिने छ ।

५.१.२ प्रमुख समस्या

- पराम्परागत तथा निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली ।
- नेपालको पहिलो दुग्ध चिस्यान केन्द्र भग्नावशेष भई संरक्षण नहुनु ।
- खेतीयोग्य जमिनको उर्वराशक्ति बढाउन माटो परीक्षण नहुनु ।
- खेतीयोग्य जमिनको तीव्र खण्डीकरण हुनु ।
- कृषि प्रसार सेवामा कृषकहरुको पहुँचा वृद्धि नहुनु ।
- सार्वजनिक भूमिको पहिचान र अभिलेखन नहुनु ।
- सरकारी, पति जग्गाको संरक्षण तथा गुठी जग्गा व्यवस्थापन नहुनु ।

५.१.३ अवसर तथा चुनौतीहरु

अवसर

- बाँसडोल र नाला क्षेत्रमा आलु सुपर जोन कार्यक्रम लागु गर्न सकिने ।
- नेपालकै पहिलो दुग्ध चिस्यान केन्द्रलाई संरक्षण गरी सार्वजनिक-निजी साझेदारीको माध्यमबाट बहुउपयोग हुने कार्यक्रम ल्याई रोजगारी वृद्धि तथा आय गर्न सकिने ।

- कुखुरापालन, बंगुरपालन तथा मासुजन्य उत्पादनमा आत्म निर्भर हुन सक्ने ।
- वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएका युवाहरूलाई व्यवसायिक खेती र पशुपालनमा आकर्षण गर्न सकिने ।
- डिजिटल नापी प्रणाली लागु गरी कृषि भूमि संरक्षण गर्न सकिने ।
- सार्वजनिक भूमिको पहिचान र अभिलेखन गरी अतिक्रमणलाई रोक्न सकिने ।

चुनौती

- निरन्तर सिंचाई, प्रविधि विकास तथा यान्त्रिकरणमार्फत कृषिको व्यवसायीकरण गर्नु ।
- कृषि पेशालाई प्रतिस्पर्धी, व्यवसायिक, नाफामूलक र सम्मानित पेशाको रूपमा स्थापित गर्नु ।
- कृषि विकासको लागि संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकार बीच समन्वय र सहकार्य गर्नु ।
- बर्डफ्लू, स्वाईन फ्लू जस्ता रोगहरूको प्रकोप बढ्दै जानु ।
- छाडा कुकुर नियन्त्रण र वेवारिसे चौपाया व्यवस्थापन ।
- सरकारी, पर्ति जग्गाको संरक्षण गर्नु ।
- भू-उपयोग योजना निर्माण गरी लागु गर्नु ।

५.१.४ सोच

खाद्य, पोषण सुरक्षा तथा खाद्य सम्प्रभुता सुनिश्चितता ।

५.१.५ लक्ष्य

- खाद्य र पोषण सुरक्षा, व्यवसायिक कृषि र लाभप्रद रोजगारीद्वारा किसानको आयस्तर बृद्धि भई समृद्ध नगरपालिका निर्माणमा योगदान पुऱ्याउने । (कृषि)
- पशुपन्ध्रीजन्य उत्पादनमा आत्मनिर्भर बनाई निर्यात प्रवर्द्धन तथा आयात प्रतिस्थापन गर्ने । (पशुपंक्षी)
- भूमिको नक्शाङ्कन तथा अभिलेख व्यवस्थित गर्दै प्रभावकारी उपयोग गर्ने । (भूमि व्यवस्थापन)

५.१.६ उद्देश्य

- कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्वको वृद्धि गरि खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुनिश्चित गर्नु । (कृषि)
- कृषिलाई नाफामूलक, गुणस्तरीय, दिगो एवम् व्यवसायिक प्रणालीमा रुपान्तरण गर्नु । (कृषि)
- पशुपन्ध्री व्यवसायलाई प्रविधियुक्त, परिणाममुखी, व्यवसायिक र प्रतिस्पर्धी बनाउनु । (पशुपंक्षी)
- भूमि व्यवस्थापन सम्बन्धी सेवालालाई सरल, सहज, पारदर्शी र प्रभावकारी बनाउनु । (भूमि व्यवस्थापन)

५.१.७ रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
व्यवसायिक	▪ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अनुसार कृषि विकास तथा कृषि उत्पादन

रणनीति	कार्यनीति
कृषि र पशुपालनको प्रवर्द्धन गर्ने ।	<p>व्यवस्थापनको लागि व्यवसायीक खेतीमा युवाहरुको सहभागिता बढाउन युवा लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ परम्परागत र निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीलाई व्यवसायीकरण एवम् प्रतिस्पर्धात्मक कृषि प्रणालीमा रुपान्तरण गरिने छ । ▪ कृषकहरुलाई कृषि उत्पादनको समुचित मूल्य प्राप्त गराउनका लागि कृषि उत्पादन सङ्कलन केन्द्र स्थापनामा गरिने छ । ▪ माटोको उर्वराशक्तिलाई जोगाई राख्न माटो परीक्षण कार्यलाई निरन्तरता दिँदै उर्वराशक्ति जोगाउन विशेष कार्यक्रम ल्याइने छ । ▪ प्रदुषित कृषि उपजको उपभोगबाट आफु जोगिऊ र अरुलाई पनि जोगाउन “प्राङ्गारिक उपजको प्रयोग गरौं” भन्ने नारा अभियानका रुपमा सञ्चालन गरिने छ । ▪ आलु सुपर जोन कार्यक्रमबाट बाँसडोल र नाला क्षेत्रलाई प्राथमिकतामा राखी कार्यक्रमलाई जोड दिइने छ । ▪ नेपाल सरकारको नीति बमोजिम बाली विमा कार्यक्रमलाई प्रचार प्रसार गरी र प्रभावकारी उपयोग गर्ने वातावरण बनाइने छ । ▪ साँगा क्षेत्रमा लप्सीजन्य उद्योगहरुलाई व्यवस्थित रुपले सञ्चालन र आधुनिकीकरण प्रोत्साहित गरिने छ । ▪ पानीको स्रोत सचितीका लागि रिचार्ज पोखरी निर्माण तथा परम्परागत कुलो संरक्षणका योजनालाई प्राथमिकता दिइने छ । ▪ आधुनिक कृषि औजार उपकरण प्रयोगलाई प्रोत्साहन गरिने छ । ▪ कृषि तथ्याङ्क अध्यावधिक गर्ने कार्यक्रम ल्याइने छ । ▪ कौशी खेती तरकारीवालीका लागी प्रोत्साहन गरिने छ । ▪ डाले घाँस र बहु-उन्नत जातका घाँसको उत्पादनमा जोड दिइने छ । ▪ बनेपा नपा वडा नं. ४ नाला चिसापानीमा रहेको नेपालको पहिलो दुग्ध चिस्यान केन्द्र संरक्षण गरी कृषि संग्रहालयको रुपमा विकास गर्न सम्भाव्यता अध्ययन गरी योजना निर्माण गरिने छ । ▪ नगर क्षेत्रभित्रका छाडा कुकुर नियन्त्रणको कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइने छ । ▪ नगर क्षेत्रभित्र चौपायाहरु वेवारिसे अवस्थामा छोड्ने कार्यलाई कडाइका साथ अनुगमन गरी दोषीलाई कारवाही गरिने छ । नगर क्षेत्रभित्रका चौपायाहरुको सूचीकरण गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाइने छ । ▪ घरपालुवा कुकुर पालनका लागि उपयुक्त नीति बनाई कार्यान्वयन गरिने छ । ▪ दुग्धजन्य पदार्थमा आत्मनिर्भर बन्न नगर क्षेत्रभित्र रहेका पशुधनको तथ्याङ्क सङ्कलन अध्यावधिकका लागि उपयुक्त कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । ▪ मौरी पालन तथा बाख्रापालन जस्ता आय आर्जनमा लाभदेही व्यवसाय अंगाल्न प्रोत्साहित गरिने छ ।
कृषि तथा पशुजन्य	<ul style="list-style-type: none"> ▪ उच्च मूल्यका कृषि तथा पशुजन्य उत्पादन गर्नलाई प्रोत्साहित गरिनेछ । ▪ कृषि तथा पशुपंक्षीजन्य मूल्य श्रृङ्खला सम्बन्धी कृषकहरुलाई तालिम दिइनेछ ।

रणनीति	कार्यनीति
उत्पादनलाई मुल्य शृंखलामा आवद्ध गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> ▪ व्यावसायिक रूपमा खेतीको सम्भावना रहेका जडिवुट्टीहरूको व्यावसायिक उत्पादन, सङ्कलन र प्रारम्भिक प्रशोधनमा प्रोत्साहन गरिनेछ । ▪ उच्च मूल्य वाली उत्पादन गरी मूल्य शृङ्खलामा आवद्ध गर्न कृषकहरूलाई अनुसन्धान केन्द्र र शिक्षण संस्थाहरूसँग आवद्ध गराइनेछ । ▪ उत्पादित वेमौसमी तरकारी, फलफूल तथा अन्य उत्पादनहरू बिक्री गर्ने व्यवस्था मिलाई कृषकहरूलाई प्रोत्साहित गरिनेछ । ▪ प्राकृतिक र कृत्रिम गर्भाधानको माध्यमबाट नश्ल सुधार कार्यक्रमलाई थप प्रभावकारी र व्यवस्थित गराइने छ । ▪ पशुपालनलाई बढी उत्पादनमुखी र व्यावसायिक बनाउन गोठ सुधार कार्यक्रम लागु गर्ने नीति लिइने छ । ▪ पशु विमा कार्यक्रम र पशुखोप कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाइने छ । ▪ कुखुरापालन, बाख्रापालन, बंगुरपालन तथा मासुजन्य उत्पादनमा आत्म निर्भर बन्नका लागि आवश्यक मापदण्ड तयार गरी सो अनुसारको कार्ययोजना लागु गरिने छ । ▪ कोरली संरक्षण कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिने छ । ▪ स्वच्छ, स्वस्थ मासु वितरणलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउन एक व्यवस्थित पशुपंक्षी बधशाला बनाउन जोड सहित निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहित गरिने छ । ▪ उपयुक्त स्थानमा दुग्ध चिस्यान केन्द्रहरू स्थापना गर्न सार्वजनिक-निजी साझेदारीलाई प्रोत्साहन गरिने छ ।
स्थानीय विशिष्टीकृत उत्पादनको ब्राण्डिङ र बजारीकरण गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> ▪ हावापानी र माटोको विविधता अनुकूलका स्थानीय उच्च मूल्यका प्रतिस्पर्धी उत्पादनहरूको विकास गरी बजारीकरण गरिने छ । ▪ स्थानीय उत्पादनको प्रदर्शन र बजारीकरणको लागि हाट बजार प्रणालीलाई प्रोत्साहन गरिने छ । ▪ स्थानीयता दर्शाउने विशिष्टीकृत उत्पादनको ब्राण्डिङ गरी बजारीकरण गरिने छ । ▪ उत्पादनको लेवलिङ, ब्राण्डिङ र बजारीकरणमा कृषक समूह र सहकारी संस्थाहरूलाई सहयोग पुऱ्याइने छ । ▪ एक गाउँ एक विशिष्टीकृत कृषि उत्पादनमा प्राथमिकता दिइने छ । ▪ दुग्ध तथा मासुजन्य उत्पादन बढाई बजारीकरण गर्न प्रोत्साहित गरिने छ ।
भूमिक संरक्षण गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> ▪ डिजिटल नापी प्रणालीलाई क्रमश लागु गरिने छ । ▪ भू-उपयोग योजना निर्माण र कार्यान्वयन गरिने छ । ▪ सार्वजनिक भूमिको पहिचान र अभिलेखन गरी अतिक्रमणलाई नियन्त्रण गरिने छ । ▪ सरकारी, पर्ति जग्गाको लगत लिई सो को संरक्षणका लागि कार्यदल गठन गरिने छ । ▪ वस्ती विकासका लागि प्लटिङ गर्द अनिवार्य रूपमा नगरपालिकासँग अनुमति लिइने छ । ▪ अनुमति बिना प्लटिङ गरिएका जग्गाहरूमा घरहरूको नक्शा पास नगरिने नीति लिइने । ▪ प्लटिङ गरिएका जग्गामा विकास शुल्क लिइने छ । जग्गा विकास कार्यक्रम मार्फत व्यवस्थित वस्ती विकासको नीति लिइने छ । ▪ नेपाल सरकारलो नीति अनुसार गुठी जग्गा व्यवस्थापन गरिने छ ।

५.१.८ मुख्य कार्यक्रमहरु तथा कार्ययान्वयन योजना

क्र. स.	कार्यक्रमहरु	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	नीजि क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	आलु सुपर जोन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓
२	कृषि उपज सङ्कलन केन्द्र निर्माण गर्ने		✓	✓	✓	
३	कृषकहरुलाई वेमौसमी खेति गर्न प्रोत्साहन गर्ने			✓	✓	✓
४	उन्नत नश्ल पशु विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने			✓	✓	
५	कृषि तथा पशु वीमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने		✓	✓	✓	
६	कोरली संरक्षण कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने		✓	✓	✓	
७	जैविक खेती र जैविक मल उत्पादन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने			✓	✓	
८	कौशी खेती तरकारीवालीका लागी प्रोत्साहन गर्ने			✓		
९	साँगा क्षेत्रमा लप्सीजन्य उद्योगहरुलाई व्यवस्थित रूपले सञ्चालन र आधुनिकीकरण प्रोत्साहित		✓	✓	✓	
१०	नेपालको पहिलो दुग्ध चिस्यान केन्द्र संरक्षण गरी कृषि संग्रहालयको रूपमा विकास गर्न सम्भाव्यता अध्ययन	✓	✓	✓	✓	
११	कृषक तालिम र भ्रमण कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने	✓	✓	✓		✓
१२	कृषि प्रसार सेवा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने			✓	✓	✓
१३	प्रविधि हस्तान्तरण सम्बन्धी कार्यक्रम गर्ने		✓	✓	✓	
१३	पशुपंक्षी वधशाला निर्माण गर्न प्रोत्साहन गर्ने			✓	✓	
१४	छाडा कुकुर नियन्त्रण र वेवारिसे चौपाया व्यवस्थापन गर्ने			✓		
१५	उच्च मूल्य शृङ्खला अभिमुखीकरण कार्यक्रम गर्ने		✓	✓		
१६	भू उपयोग-नीति तर्जुमा गरी कृषि भूमिको संरक्षण गर्ने	✓	✓	✓	✓	
१७	अनुसन्धान केन्द्र तथा शैक्षिक संस्थाहरुसँगको आवद्धता विकास गर्ने		✓	✓	✓	
१८	सरकारीपति जग्गाको लगत लिई सोको संरक्षणका लागि , उपयुक्त कार्यदल गठन गर्ने			✓		
१९	डिजिटल नापी प्रणालीलाई क्रमश लागु गर्ने		✓	✓		
२०	सार्वजनिक भूमिको पहिचान र अभिलेखन गरी अतिक्रमणलाई नियन्त्रण गर्ने			✓		

५.१.९ अपेक्षित उपलब्धी

- स्थानीय कृषि जन्य उत्पादन र उत्पादकत्वमा बृद्धि भएको हुने छ ।
- कृषि उत्पादन सङ्कलन केन्द्रहरुको निर्माण भएको हुने छ ।
- कृषकहरुको वित्तिय र कृषि सामाग्रीमा सहज पहुँच स्थापित भएको हुने छ ।

- नेपालको पहिलो दुग्ध चिस्यान केन्द्र संरक्षण हुने छ ।
- स्वच्छ, स्वस्थ मासु वितरणलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी भएको हुने छ ।
- स्थानीय उत्पादनहरूको ब्राण्डिङ भएको हुने छ ।
- छाडा कुकुर नियन्त्रण र वेवारिसे चौपाया व्यवस्थापन हुने छ ।
- भूउपयोग नीति तर्जुमा- भई कृषि भूमिको संरक्षण भएको हुने छ ।
- सरकारी, पति जग्गाको संरक्षण हुने छ ।

५.२ उद्योग, व्यापार र आपूर्ति

५.२.१ बस्तुस्थिति

उद्योग क्षेत्र आर्थिक विकासको प्रमुख आधार स्तम्भको रूपमा रहेको छ । तीव्र औद्योगीकरणले मुलुकको आर्थिक समुन्नतिमा सहयोग पुऱ्याउँदछ । नेपालको संविधानले अर्थतन्त्रको विकासका लागि उद्योगधन्दा र स्रोत-साधनको संरक्षण र प्रवर्द्धन गरी नेपाली श्रम, सीप र कच्चा पदार्थमा आधारित स्वदेशी लगानीलाई प्राथमिकता दिने र राष्ट्रिय हित अनुकूल आयात व्यवस्थापन र निर्यात प्रवर्द्धक क्षेत्रमा वैदेशिक पुँजी तथा प्रविधिको लगानीलाई आकर्षित गर्दै औद्योगिक पूर्वाधार विकासमा प्रोत्साहन र परिचालन गर्ने नीति लिइएको छ । समग्र उद्योग क्षेत्रको विकासमा निजी क्षेत्रको नेतृत्वदायि भूमिका रहने र सरकारले प्रभावकारी उत्प्रेरक, नियामक र सहजकर्ताको भूमिका निर्वाह गरिरहेको अवस्था छ । औद्योगिक नीतिले सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रको सहकार्यमा दिगो एवम् बृहत आधारसहितको औद्योगिक विकासको माध्यमबाट राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा उल्लेख्य योगदान पुऱ्याउने लक्ष्य लिएको छ । लगानीमैत्री वातावरण निर्माण गरी औद्योगीकरणलाई तीव्रता दिन बौद्धिक सम्पत्ति ऐन तथा औद्योगिक व्यवस्थापन ऐन तर्जुमाको क्रममा रहेका छन् भने विदेशी लगानी सम्बन्धी ऐन जारी भईसकेको छ ।

संघीय संरचनाले आर्थिक गतिविधिको विस्तार र प्रभावकारी माग सिर्जना गर्ने हुँदा यो अवसरलाई उपयोग गर्दै अन्तरदेशीय आर्थिक क्षेत्र, औद्योगिक क्षेत्र, औद्योगिक करिडोर, विशेष आर्थिक क्षेत्र र उद्योग ग्राम लगायत पूर्वाधार विकास हुँदै गएका छन् । औद्योगीकरणका लागि स्थानीय श्रम, सीप र कच्चा पदार्थमा आधारित साना उद्योगको संरक्षण गरी ठूला र आयात व्यवस्थापन गर्ने क्षेत्रमा वैदेशिक लगानी भित्र्याउन लगानीमैत्री वातावरण तयार गर्नुपर्नेछ । साथै, अन्तरप्रदेश र संघबीच समन्वय स्थापित गराई औद्योगिक विकासलाई गतिशीलता प्रदान गर्नुपर्नेछ । यसैगरी, उद्योगमा नयाँ प्रविधि प्रयोग गरी उत्पादन लागत कम गर्दै उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि र रोजगारिका अबसर सिर्जना गर्नुपर्ने भएको छ । श्रमिक, रोजगारदाता र सरकारबीचको सम्बन्ध सहज बनाउँदै राष्ट्रिय उद्योग धन्दाको संरक्षणका साथै स्वदेशी तथा विदेशी लगानी अभिवृद्धि गरी कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा उद्योग क्षेत्रको योगदान अभिवृद्धि गर्नुपर्नु भएको छ । आर्थिक वृद्धिको सम्वाहकको रूपमा रहेको कृषि, पर्यटन, पूर्वाधार र जलविद्युतको विकासको परिपूरकको रूपमा औद्योगीकरणलाई अग्र तथा पृष्ठ सम्बन्धका आधारमा निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने गरी विकास गर्नुपर्ने हुन्छ ।

उद्योग क्षेत्र रोजगारी र आर्थिक विकासको प्रमुख आधार हो । कृषिबाट उद्योग र सेवा क्षेत्रमा बेरोजगार वा अर्ध बेरोजगार श्रमिकको स्थानान्तरणले मात्र वस्तु र सेवाको उत्पादन, मूल्य अभिवृद्धि, निर्यात प्रवर्द्धन र आयात प्रतिस्थापनका साथै गरिबी न्यूनीकरणमा टा पुग्दछ । तीव्र शहरीकरण र बसाइँसराइलाई व्यवस्थित गर्न मुलुकमा औद्योगिकीकरण आवश्यक हुन्छ ।

बनेपा नगरपालिकाले घरेलु तथा साना उद्योगतर्फ निम्न नीतिहरू अवलम्बन गरेको देखिन्छ ।

- बनेपा नगरपालिकाभित्र उद्योगग्राम स्थापना गर्न सम्भावना अध्ययन गर्न लक्ष्य लिइने छ ।
- काष्ठकला, हाते उद्योग, पर्यटक सामाग्री उत्पादन गर्ने उद्योगलाई प्रवर्द्धन गर्ने नीति लिइने छ ।
- घरेलु उत्पादनलाई बजारीकरण एवम् उपभोगमा विशेष जोड दिइनेछ ।
- घरेलु तथा साना उद्योग सञ्चालनमा वातावरण प्रदुषण न्यूनीकरणको नीति लिइनेछ ।
- लघु तथा घरेलु उद्योगलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिने छ ।
- विभिन्न खाले प्रवर्द्धनात्मक बजार सञ्चालनमा जोड दिइनेछ ।
- स्थानीय श्रोत साधन एवम् जनशक्ति परिचालनमा विशेष जोड दिइनेछ । पर्यटक मैत्री खाद्य परिकार प्रवर्द्धनमा जोड दिइनेछ ।
- नगरभित्रका वित्तीय संस्थाहरूलाई नेपाल सरकारले तोकेको साना उद्योगमा लगानी तथा कर्जा दिन प्रोत्साहन गरिने छ ।
- पर्यटक मैत्री खाद्य परिकार प्रवर्द्धनका लागि स्थानीय श्रोत साधन एवम् जनशक्ति परिचालनमा विशेष जोड दिइनेछ ।

आपूर्ति

दुर्गम तथा ग्रामीण क्षेत्र लगायत मुलुकभर नागरिकको दैनिक जीवनयापनमा अत्यावश्यक वस्तु तथा सेवाको सहज र निर्बाध आपूर्ति सुनिश्चित गर्नु राज्यको दायित्व हो । नेपालको संविधानले उपभोक्ताको हकको सुनिश्चितता गर्न प्रत्येक उपभोक्तालाई गुणस्तरीय वस्तु तथा सेवा प्राप्त गर्ने हक र गुणस्तरहीन वस्तु वा सेवाबाट क्षति पुगेको व्यक्तिलाई कानून बमोजिम क्षतिपूर्ति पाउने हकको व्यवस्था गरेको छ । साथै, कालोबजारी, एकाधिकार, कृत्रिम अभाव सिर्जना, प्रतिस्पर्धा नियन्त्रण जस्ता कार्यको पूर्ण अन्त्य गर्दै राष्ट्रिय अर्थतन्त्रलाई प्रतिस्पर्धी बनाई व्यापारिक स्वच्छता र अनुशासन कायम गरी उपभोक्ताको हकहित संरक्षण गर्ने राज्यको नीति रहेको छ । यसका लागि उपभोक्ता संरक्षण ऐन लगायतका कानूनी व्यवस्था गरिएको छ । आपूर्ति व्यवस्थापनमा सुधार गरी उपभोक्ताको हकहित संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्दै गुणस्तरीय वस्तु र सेवामा पहुँच पुऱ्याउन विद्यमान कानूनको समयसापेक्ष सुधार र प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा विद्यमान आपूर्तिसंग सम्बन्धित संस्थानको पुनर्संरचना गर्न आवश्यक छ ।

५.२.२ प्रमुख समस्या

- घरेलु तथा साना उद्योग सञ्चालनबाट वातावरण प्रदुषण हुनु ।
- काष्ठकला, हाते उद्योग, पर्यटक सामाग्री उत्पादन गर्ने उद्योगलाई प्रवर्द्धन नहुनु ।
- उत्पादनशील क्षेत्र र उद्योगहरूमा पूँजिको न्यून परिचालन हुनु ।
- औद्योगिक मूल्य श्रृंखलाको विकासमा सार्वजनिक निजी साझेदारी न्यून हुनु ।
- औद्योगिक पूर्वाधारको कमी रहनु ।
- औद्योगिक उत्पादन लागत प्रतिस्पर्धी नहुनु ।
- बाहिरी लगानी आकर्षित गर्न नसक्नु ।

५.२.३ अवसर तथा चुनौतीहरू

अवसर

- काष्ठकला, हाते उद्योग, पर्यटक सामाग्री उत्पादन गर्ने उद्योग प्रवर्द्धन गर्न सकिने ।
- घरेलु उत्पादनलाई बजारीकरण एवम् उपभोग गर्न सकिने ।
- विभिन्न खाले प्रवर्द्धनात्मक बजार सञ्चालन गरी हाटबजार सञ्चालनको व्यवस्था गर्न सकिने ।
- नगरपालिका क्षेत्रभित्रका वित्तीय एवम् सहकारी संस्थाहरूबाट घरेलु तथा साना उद्योग क्षेत्रमा लगानी गर्न प्रोत्साहन गर्न सकिने ।
- लघु तथा घरेलु उद्योग दर्ता र नियमनको अधिकार स्थानीय तहमा रहनु ।
- लघु तथा साना उद्योगहरूको विकासद्वारा स्थानीय स्तरमा रोजगारी सृजना हुन सक्ने ।
- स्थानीय उत्पादनमा आधारित उद्योगहरू स्थापना गर्न सकिने ।

चुनौती

- घरेलु तथा साना उद्योग सञ्चालनबाट वातारण प्रदुषण नियन्त्रण गर्नु ।
- तुलनात्मक लाभ र प्रतिस्पर्धी क्षमताका आधारमा लगानी आकर्षित गर्नु ।
- उद्योगलाई प्राथमिक क्षेत्र जस्तै कृषि, वन, खानीजन्य क्षेत्रसँग एकीकृत र समन्वयात्मक रूपमा लानु ।
- उत्पादकत्व र प्रतिस्पर्धात्मक क्षमतामा वृद्धि गरि व्यापार क्षेत्रमा संरचनागत परिवर्तन गर्नु ।
- युवा जनशक्तिलाई उद्यमशिलता तर्फ आकर्षित गराउनु ।

५.२.४ सोच

उद्योग, बाणिज्य र आपूर्तिमा सहजता बनाउने

५.२.५ लक्ष्य

- उद्योगहरूको स्थापना र उत्पादन वृद्धि गरी कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा योगदान बढाउने । (उद्योग)
- पूर्वाधारको विकास र व्यापार तथा लगानीको वातावरण सिर्जना गर्ने । (वाणिज्य)
- आन्तरीक उत्पादन वृद्धि गरि आयात प्रतिस्थापनमा योगदान पुऱ्याउनु । (आपूर्ति)

५.२.६ उद्देश्य

- उद्योग क्षेत्रमा लगानी वृद्धि गरी रोजगारीका अवसर सृजना गर्नु । (उद्योग)
- वाणिज्य क्षेत्रलाई नगरको अर्थतन्त्रको महत्वपूर्ण अवयवको रूपमा विकास गर्नु । (वाणिज्य)
- गुणस्तरिय वस्तु तथा सेवाको सहज ,सुलभ र नियमित आपूर्तिको व्यवस्था गर्न सार्वजनिक निजी र सहकारी क्षेत्रलाई प्रोत्साहित तथा नियमन गर्नु । (आपूर्ति)

५.२.७ रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
उद्यमशीलताको प्रवर्द्धन	▪ बनेपा नगरपालिकाभित्र उद्योगग्राम स्थापना गर्न सम्भावना अध्ययन गर्न

रणनीति	कार्यनीति
गरी लघु तथा घरेलु उद्योगको विकास तथा विस्तार गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> लक्ष्य लिइने छ । काष्ठकला, हाते उद्योग, पर्यटक सामाग्री उत्पादन गर्ने उद्योगलाई प्रवर्द्धन गर्ने नीति लिइने छ । घरेलु उत्पादनलाई बजारीकरण एवम् उपभोगमा विशेष जोड दिइने छ । घरेलु तथा साना उद्योग सञ्चालनमा वातावरण प्रदुषण न्यूनीकरणको नीति लिइने छ । लघु तथा घरेलु उद्योगलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिने छ । स्थानीय श्रोत साधन एवम् जनशक्ति परिचालनमा विशेष जोड दिइनेछ । पर्यटक मैत्री खाद्य परिकार प्रवर्द्धनमा जोड दिइने छ । नगरभित्रका वित्तीय संस्थाहरूलाई नेपाल सरकारले तोकेको साना उद्योगमा लगानी तथा कर्जा दिन प्रोत्साहन गरिने छ । पर्यटक मैत्री खाद्य परिकार प्रवर्द्धनका लागि स्थानीय श्रोत साधन एवम् जनशक्ति परिचालनमा विशेष जोड दिइने छ । स्थानीय स्तरमा लगानी वातावरण निर्माण गर्नका साथै सार्वजनिक निजी साझेदारीलाई प्रोत्साहित गरिने छ । स्थानीय स्तरमा उद्यमशिलता विकासका लागि उपयुक्त व्यक्तिहरूको छनौट गरी सीप विकास एवम् उद्यमशिलता तालिम प्रदान गरी आय र रोजगारसँग आवद्ध गराइने छ । वैदेशिक रोजगार बाट फर्किएका युवाहरूलाई उद्योग व्यवसाय सञ्चालन गर्न वित्तीय पहुँच लगायत अन्य सहूलियत प्रदान गरिने छ । परम्परागत रूपमा चलिरहेका स्थानीय पहिचान जन्य उद्योगहरूलाई नयाँ प्रविधिसँग आवद्ध गरी व्यवसायिक्ता अभिवृद्धि गरिने छ । महिला उद्यमीहरूद्वारा सञ्चालित उद्यमलाई विशेष प्राथमिकता र प्रोत्साहन दिइनेछ ।
व्यापार व्यवसायको विकास र विस्तार गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> सबै व्यापार व्यवसायको तथ्याङ्क सङ्कलन गरी वार्षिक रूपमा अध्यावधिक गरिने छ । विभिन्न खाले प्रवर्द्धनात्मक बजार सञ्चालनमा जोड दिइने छ । स्थानीय उत्पादनलाई आन्तरिक बजारसम्म पहुँच बढाउन सबै वडामा नियमित हाट बजारको व्यवस्था गरिने छ । मूल्यलाई व्यवस्थित गर्न मूल्य सूची राख्ने र नियमित अनुगमन र नियमन गरिने छ । अत्यावश्यक वस्तुहरूको निर्वाध आपूर्तिको सुनिश्चितता गर्दै कृतिम अभाव, कालो बजारी जस्ता अनियमितता नियन्त्रण गरिने छ । खाद्य सुरक्षा र पोषणको प्रत्याभूति गराउन सहकारी तथा निजी क्षेत्र मार्फत स्थानीय उत्पादनलाई बढावादिदै नियमित आपूर्तिको व्यवस्था गरिने छ । पोषण सुरक्षाका लागि खाद्य व्यवहारमा परिवर्तन गरी स्थानीय पोषण युक्त

रणनीति	कार्यनीति
	खाद्य पदार्थको उपयोगलाई प्रोत्साहित गरिने छ । ▪ सबै खालका व्यापार व्यवसायलाई करको दायरामा समेटिने छ ।
आपूर्ति प्रतिस्थापना गर्ने	▪ स्थानीय उत्पादनहरूको बृद्धि गरी आपूर्तिलाई न्यूनिकरण गर्ने ।

५.२.८ मुख्य कार्यक्रमहरू तथा कार्ययान्वयन योजना

क्र. स.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	उद्योग, व्यापार र आपूर्ति सम्बन्धी नीति एवम् कानून तर्जुमा गर्ने ।			✓		
२	औद्योगिक ग्रामको पूर्वाधार स्थापना गर्ने ।	✓	✓	✓		✓
३	काष्ठकला, हाते उद्योग, पर्यटक सामग्री उत्पादन गर्ने उद्योगलाई प्रवर्द्धन गर्ने ।			✓	✓	
४	औद्योगिक पूर्वाधारको विकास गर्ने ।		✓	✓	✓	
५	घरेलु उत्पादनलाई बजारीकरण एवम् उपभोगमा विशेष जोड दिने ।			✓	✓	
६	उद्यमशीलता तथा सीप तथा क्षमता विकास गर्ने ।			✓	✓	
७	विभिन्न खाले प्रवर्द्धनात्मक बजार सञ्चालनमा जोड दिने ।		✓	✓	✓	
८	महिला उद्यमीहरूद्वारा सञ्चालित उद्यमलाई विशेष प्राथमिकता र प्रोत्साहन गर्ने ।			✓	✓	✓
९	घरेलु तथा साना उद्योग सञ्चालनमा वातावरण प्रदुषण न्यूनिकरण गर्ने ।			✓	✓	
१०	बजारको नियमित अनुगमन र नियमन गर्ने ।			✓		✓
११	स्थानीय पहिचान उत्पादनहरूको प्रशोधन, लेबलिङ, ब्राण्डिङ तथा प्याकेजिङ गर्ने ।			✓	✓	
१२	साथै सार्वजनिक निजी साझेदारीलाई प्रोत्साहित गरी लगानी आकर्षण गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓
१३	व्यवसायिक फर्म दर्ता प्रकृया अनलाईन प्रणालीमा गर्ने ।			✓	✓	
१४	स्थानीय उत्पादनलाई आन्तरिक बजारसम्म पहुँच बढाउन नियमित हाट बजारको व्यवस्था गर्ने ।			✓	✓	✓
१५	आपूर्ति न्यूनिकरण गर्ने ।		✓	✓	✓	✓

५.२.९ अपेक्षित उपलब्धी

- औद्योगिक ग्राम स्थापना भएको हुने छ ।
- ३ वटा मझौला उद्योग स्थापना भएको हुने छ ।
- ४५० लघु उद्यमीहरूको स्तरोन्नति तथा सिर्जना भएको हुने छ ।
- थप ५०० लघु तथा घरेलु उद्योग स्थापना भई थप १५०० जनाले रोजगारी प्राप्त गरेका हुने छन् ।

- स्थानीय युवा र उद्यमीहरूले उद्यम विकास तालिम लिएको हुने छन् ।
- विजनेश इन्कुभेसन सेन्टर स्थापना भएको हुने छ ।
- व्यवसायिक फर्म दर्ता प्रकृया अनलाईन प्रणालीमा हुने छ ।
- बाह्य तथा आन्तरिक लगानीको वातावरण सृजना भएको हुने छ ।
- आपूर्ति न्यूनिकरण हुने छ ।

५.३ श्रम तथा रोजगारी

५.३.१ प्रमुख समस्या

- श्रम शक्तिको माग र आपूर्ति बीचको सन्तुलन नहुनु ।
- रोजगारीको अभाव ।
- बाहिरी लगानी आकर्षित गर्न नसक्नु ।

५.३.२ अवसर तथा चुनौतीहरू

अवसर

- स्थानीय उत्पादनमा आधारित उद्योगहरूको स्थापना गरी रोजगारी सृजना हुन सक्ने ।
- आर्थिक गतिविधि बढ्न सक्ने ।
- स्थानीय उत्पादनले बजार प्राप्त गरी कृषकहरूले उत्पादनको उचित मूल्य पाउन सक्ने ।
- स्थानीय सरकारको राजस्व अभिवृद्धि हुने ।
- स्थानीय उत्पादनलाई ब्राण्डिङ गरी बढी मूल्य प्राप्त गर्न सकिने ।

चुनौतीहरू

- आर्थिक रूपमा सक्रिय जनसङ्ख्यालाई स्थानिय स्तरमा नै रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्नु ।
- श्रम शक्तिको माग र आपूर्ति बीचको सन्तुलन मिलाउनु ।
- अन्तराष्ट्रिय श्रम बजारको पहिचान गर्नु ।
- गन्तव्य मुलुकहरूसँग द्विपक्षीय श्रम सम्झौता र त्यसको कार्यान्वयन गर्नु ।
- विप्रेषणको उत्पादनमुलक क्षेत्रमा लगानी गर्नु ।
- तालिम प्राप्त जनशक्तिको निम्ति सहि कामको उपलब्धता गराउनु ।
- रोजगारीको अवसर सम्बन्धी सूचनामा रोजगारी चाहने मानिसको पहुँच स्थापित गर्नु ।
- योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा प्रणालीमा स्थानियको पहुँच स्थापित गराउनु ।

५.३.३ सोच

- दक्ष जनशक्ति विकास तथा मर्यादित र उत्पादनशील रोजगारीका अवसरको उपलब्धता ।

५.३.४ लक्ष्य

- असल औद्योगिक श्रम सम्बन्धको विकास गरी उत्पादनशील र मर्यादित रोजगारीका अवसर विस्तार गर्नु ।

५.३.५ उद्देश्य

- बेरोजगार तथा अर्धबेरोजगारलाई रोजगारीका अवसरहरू विस्तार गर्नु ।
- वालश्रम लगायत सबै प्रकारका श्रम शोषण अन्त्य गर्नु ।
- वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, मर्यादित र व्यवस्थित गर्नु ।

५.३.६ रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
श्रमिकको हक र अधिकारको कानुनी तथा आर्थिक आधार तयार गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> विद्यमान श्रम तथा रोजगार सम्बन्धी कानूनहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन र सामाजिक सम्वादको माध्यमबाट असल औद्योगिक एवम् श्रम सम्बन्धको विकास गर्ने । राष्ट्रिय रोजगार नीतिका आधारमा नगरपालिकाकले रोजगारीको हक सम्बन्धि प्रावधान कार्यान्वयन गर्ने छ । सामाजिक सुरक्षा योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ । वैदेशिक रोजगारका चरणलाई सुरक्षित, शोषणमुक्त, मर्यादित र अधिकतम प्रतिफलदायक बनाउने ।
लगानीमैत्री वातावरण सिर्जना गरी निजी तथा सामुदायिकसहकारीको / माध्यमद्वारा रोजगारीका अवसर निर्माण गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> रोजगार कार्यक्रमलाई विस्तार गरी न्यूनतम रोजगारीको प्रत्याभूति गर्ने । आवश्यकताका आधारमा तालिम र सीप विकासद्वारा श्रमिकको दक्षता अभिवृद्धि गर्ने । तीन तहका सरकारबीच रोजगारी सिर्जना र श्रम व्यवस्थापनमा प्रभावकारी समन्वय गर्ने । रोजगारी सृजना गर्न एवम् विभिन्न निकायसँग समन्वय तथा रोजगारी सम्बन्धी कार्यको नियमन गर्न एक रोजगार समिति गठन गर्ने । लघुघरेलु , तथा साना उद्योग, पर्यटन तथा कृषिमा लगानी विस्तार गरी रोजगारीका अवसरमा बृद्धि गरिने छ ।
वैदेशिक रोजगारीलाई कम खर्चिलोसुरक्षित र , लाभप्रद बनाउने र पलाई उत्पादनमुलक विप्रेष क्षेत्रमा परिचालन गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> विप्रेषणलाई पूर्वाधार विकास जस्ता उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी गर्न आवश्यक नीति र विश्वाशिलो संयन्त्र बनाईने छ । वैदेशिक रोजगारमा जानेका निमित्त नगरपालिकाबाट श्रम क्षेत्र निर्धारण गरी उपयुक्त पूर्व तालिमको व्यवस्था गरिने छ । वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित र लाभप्रद बनाउन नगरपालिकामा नियमित अनुगमनको व्यवस्था गरिने छ ।

५.३.७ मुख्य कार्यक्रमहरू तथा कार्ययान्वयन योजना

क्र.सं .	कार्कमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सहकारी र अन्य
१	रोजगारीका अवसर बृद्धि गर्ने खालका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।		✓	✓	✓	
२	राष्ट्रिय रोजगार नीति तथा श्रमिकको हक हित सम्बन्धी कानुन प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓

क्र.सं.	कार्कमहरु	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सहकारी र अन्य
३	श्रमिकको कार्य क्षेत्रमा सुरक्षाको मापदण्ड लागू गर्न सहयोग गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓
४	कस्तिमा एउटा बहुविषयगत सिप विकास तालिम केन्द्र स्थापना गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	
५	रोजगारदाताहरुको अभिलेख अद्यावधिक गर्ने ।			✓	✓	
६	प्राविधिक सिप विकास केन्द्र सञ्चालन गर्ने ।		✓	✓	✓	
७	रोजगार सूचना केन्द्र सञ्चालन गर्ने ।			✓		
८	न्यूनतम पारिश्रमिक पालनाको निरीक्षण गर्ने ।					
९	वालश्रम रोकथामको लागि वालश्रम निरीक्षण गर्ने ।			✓	✓	
१०	सामाजिक सुरक्षा योजनाको प्रभावकारी कार्यन्वयन गर्ने ।		✓	✓	✓	
११	प्रधानमन्त्री रोजगार कार्कमलाई सफल बनाउन समन्वय र सहकार्य गर्ने ।	✓	✓	✓		
१२	विप्रेषणलाई पूर्वाधार विकास जस्ता उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी गर्न आवश्यक नीति र विश्वाशिलो संयन्त्र निर्माण गर्ने ।		✓	✓	✓	
१३	श्रम अडिट गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
१४	वैदेशिक रोजगारमा जानेका निम्ति नगरपालिकाबाट श्रम क्षेत्र निर्धारण गरी उपयुक्त पूर्व तालिमको व्यवस्था गर्ने ।		✓	✓	✓	
१५	वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित र लाभप्रद बनाउन नगरपालिकामा नियमित अनुगमनको व्यवस्था गर्ने ।		✓	✓	✓	

५.३.८ अपेक्षित उपलब्धी

- श्रम उत्पादकत्वमा वृद्धि भएको हुने छ ।
- रोजगारदाताहरुको अभिलेख अद्यावधिक हुने छ ।
- आर्थिक रुपमा सकृय जनसङ्ख्यालाई रोजगारीको सिर्जना हुनेछ ।
- श्रमिकहरुको श्रम सम्मान, मर्यादा र जिवनस्तर बढेको हुने छ ।
- श्रम र कामदार प्रति असल सम्बन्ध स्थापना हुने छ ।
- वैदेशिक रोजगारी व्यवस्थित र मर्यादित भएको हुने छ ।
- न्यूनतम पारिश्रमिक पालना हुने छ ।
- वालश्रम मुक्त नगर घोषणा हुने छ ।
- श्रम अडिट हुने छ ।
- विप्रेषण उत्पादन क्षेत्रमा लगानी भई श्रमिकको जिवनस्तरमा स्तरोन्नति भएको हुने छ ।

५.४ बैंक, वित्तीय संस्था र सहकारी

५.४.१ प्रमुख समस्या

- स्थानीयवासीको न्यून वित्तीय साक्षरता ।
- बैंक तथा वित्तीय संस्थाको झन्झटिलो ऋण लगानी प्रकृत्याले गर्दा स्थानीय कृषक, सिमान्तकृत र पिछडिएका वर्गहरूको कमजोर वित्तीय पहुँच ।
- सहकारीहरूको उच्च व्याज दर ।

५.४.२ अवसर तथा चुनौतीहरू

अवसर

- घरेलु तथा साना उद्योगहरूको लागि सहज र सुलभ दरमा ऋण उपलब्ध हुन सक्ने ।
- स्थानीय स्तरमा लगानी अभिवृद्धि भइ रोजगारीको अवसर सृजना हुन सक्ने ।
- बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको उपस्थितिले स्थानीय व्याज दर घटन सक्ने ।

चुनौतीहरू

- बैंक वित्तीय संस्था र सहकारी ,संस्थाहरूलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी प्रवर्द्धन गर्नु ।
- सहकारी क्षेत्रले सार्वजनिक क्षेत्र र निजी क्षेत्रसँग सहकार्य बढाउनु ।
- सहकारीको उच्च व्याजदर घटाउनु ।
- सहकारीको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता बढाउनु ।

५.४.३ सोच

- आर्थिक समृद्धि र सामाजिक रुपान्तरणका लागि स्थानीय पूँजी परिचालन मार्फत उत्पादन , रोजगारी र आयमा बृद्धि ।

५.४.४ लक्ष्य

- स्थानीय जनताको श्रम, सिप र पूँजी तथा स्रोतहरूलाई सामुहिक हितका लागि संगठित रुपमा परिचालन गरी आर्थिक समृद्धि हासिल गर्ने ।

५.४.५ उद्देश्य

- सहकारी क्षेत्रलाई सवल प्रतिस्पर्धात्मक ,एवम्ब्यवसायिक तुल्याउनु ।
- वित्तीय तथा बैंकिङ सेवाको पहुँच बढाउनु ।
- सहकारी क्षेत्रको विकास एवम् प्रवर्द्धन गरी आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा योगदान पुऱ्याउनु ।
- सहकारी मूल्य र सिद्धान्तको अनुशरण तथा पारस्परिकता र स्वाबलम्बनको संस्कार विकास र सुशासन कायम गर्नु ।
- सहकारी संघसंस्थाहरूलाई बहुउत्पादन, प्रशोधन तथा बजारीकरणतर्फ उन्मुख गराउन ती संस्थाको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्नु ।

५.४.६ रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
सहकारी उत्पादनशिल क्रियाशिल तुल्याउने क्षेत्रलाई क्षेत्रमा	<ul style="list-style-type: none"> ▪ सहकारी उद्योग व्यवसाय प्रवर्द्धन अन्तर्गत स्थानीय स्रोत र कच्चा पदार्थमा आधारित सहकारी उद्योग स्थापना गर्दा कर छुट दिइने छ । ▪ समुदायलाई सहकारीमा सँगठित गरी अर्थतन्त्रको सबल स्तम्भको रूपमा विकास गरिने छ । ▪ बैंकहरूलाई सामाजिक उत्तरदायित्वक अन्तरगत सामुदायिक विकासका गतिविधिहरूमा सहभागी हुन प्रोत्साहित गराइने छ । ▪ बेरोजगारीको व्यवस्थापन गर्न उपयुक्त व्यापारिक योजनामा वित्तीय क्षेत्रसँग सहकार्य गरिने छ । ▪ सहकारी संघसंस्थाहरूलाई बृहत कृषि उत्पादन क्षेत्र निर्माण तथा कृषि बजार केन्द्रहरूको निर्माण तथा व्यवस्थापनमा संलग्न गराइने छ । ▪ सहकारी संस्था, नगरपालिका, निजी क्षेत्र लगायत क्षेत्रबीच साझेदारी गर्दै सहकारितालाई प्रवर्द्धन गरिँदै लाने छ । ▪ उत्पादन तथा सेवालालाई बजारीकरण गर्न सहकारी संस्थाहरूको क्षमता विकास गरिने छ । ▪ युवाहरूलाई स्वरोजगार सिर्जना गर्न सहकारीमार्फत परिचालन गर्न प्रोत्साहित गरिने छ । ▪ साना र सीमान्तकृत कृषकलाई समूह सहकारिमा आवद्ध गराई कम आयतन तर उच्च मूल्यका बालीनाली उत्पादन वृद्धिमा जोड दिने छ । ▪ कृषि क्षेत्रमा कार्यरत अन्तर सहकारी साझेदारीमा कृषि उत्पादन, बजारीकरण तथा प्रशोधनमा जोड दिने छ ।
सहकारी तथा वित्तीय क्षेत्रमा अनुशासन कायम गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> ▪ सहकारी सम्बन्धी आवश्यक नीति, कानून, कार्यविधि तथा मापदण्डहरूको तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिने छ । ▪ सहकारी शिक्षा तथा अभिमुखीकरण द्वारा नगरबासीमा सहकारीको आधारभूत सिद्धान्त र मूल्य बारे जागरण गरिने छ । ▪ बजारहरूमा वित्तीय साक्षरता सम्बन्धी तालिम सञ्चालन गरिने छ । ▪ सहकारी सम्बन्धी जागरणका लागि जानकारीमूलक पुस्तिकाहरू प्रकाशन, वितरण तथा स्थानीय एफ.एम.रेडियो सेवा द्वारा प्रसार गरिने छ । ▪ सहकारी क्षेत्रको समग्र विकासको लागि संस्थागत क्षमताको विकास गरिने छ । ▪ सहकारी संस्थाहरूको सू-सञ्चालनमा सघाउन नगरपालिकाद्वारा नियमन तथा सुपरिवेक्षण कार्यलाई प्रभावकारी तुल्याइने छ ।

५.४.७ मुख्य कार्यक्रमहरु तथा कार्ययान्वयन योजना

क्र. स.	कार्यक्रमहरु	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	नीजि क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	सहकारी सम्बन्धी आवश्यक नीति ,कानून, कार्यविधि तथा मापदण्डहरुको तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने ।			✓	✓	✓
२	स्थानीय स्रोत र कच्चा पदार्थमा आधारित सहकारी उद्योग स्थापना गर्दा कर छुट दिने ।		✓	✓	✓	
३	सहकारी संस्थाहरुको क्षमता विकास गर्ने ।		✓	✓	✓	
४	सहकारीहरुको अनुगमन ,मूल्याङ्कन तथा नियमन गर्ने ।			✓	✓	
५	अन्तर सहकारी साझेदारीमा कृषि उत्पादन, बजारीकरण तथा प्रशोधनमा जोड दिने ।		✓	✓	✓	
६	सहकारी सम्बन्धी जागरणका लागि जानकारीमूलक पुस्तिकाहरु प्रकाशन, वितरण तथा स्थानीय एफ.एम. रेडियो सेवा द्वारा प्रसार गर्ने ।			✓	✓	
७	बेरोजगारीको व्यवस्थापन गर्न उपयुक्त व्यापारिक योजनामा वित्तीय क्षेत्रसँग सहकार्य गर्ने ।		✓	✓	✓	
८	सहकारी शिक्षा सम्बन्धी तालिमहरु सञ्चालन गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
९	स्थानीय कृषककृत र पिछडिएका सिमान्त ,महिला , वर्गहरुलाई वित्तियसाक्षरता तालिम प्रदान गर्ने ।		✓	✓	✓	✓

५.४.८ अपेक्षित उपलब्धी

- स्थानीय स्रोत र कच्चा पदार्थमा आधारित सहकारी उद्योग स्थापनामा वृद्धि हुने छ ।
- सहकारी सम्बन्धी आवश्यक नीति ,कानून, कार्यविधि तथा मापदण्डहरुको तर्जुमा गरी कार्यान्वयन हुने छ ।
- स्थानीयवासीको वित्तिय साक्षरतामा अभिवृद्धि भएको हुने छ ।
- बैंक वा वित्तीय संस्थामा खाता भएको घरपरिवार ९० प्रतिशत पुगेको हुनेछ ।
- सहकारीहरुको ८० प्रतिशत लगानी उत्पादनशिल क्षेत्रमा भएको हुने छ ।
- स्थानीय कृषक, सिमान्तकृत वर्ग, गरिब घरपरिवार, आदिवासी, जनजातीहरु स्थानीय वित्तिय संस्थाहरुमा सहज पहुँच स्थापित भएको हुनेछ ।
- सहकारी संस्थाहरुको क्षमता विकास भएको हुने छ ।
- स्थानीय युवाहरुले सहकारी सम्बन्धी तालिम प्राप्त गरेका हुने छन् ।

५.५ पर्यटन विकास

५.५.१ प्रमुख समस्या

- पर्यटकीय उपजको विविधिकरण सहित पर्यटन क्षेत्रको अपेक्षित रुपमा विकास र विस्तार प्रवर्द्धन हुनु नसक्नु ।

- पर्यटन गुरुयोजना निर्माण नहुनु ।
- पर्यटकीय पूर्वाधारका कार्यक्रमलाई विशेष प्राथमिकता नदिनु ।
- पर्यटकीय पूर्वाधार निर्माणमा लगानी प्रयास हुनु नसक्नु ।
- पर्यटन प्रवर्द्धन तथा प्रचार प्रसारको कमी ।
- पर्यटन सम्बन्धी स्थानीय नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्थाको कमी ।

५.५.२ अवसर तथा चुनौतीहरू

अवसर

- जनागारलको ठूलो वनमा संघीय सरकारसँगको समन्वयमा हवाई मैदान निर्माण गर्न सम्भाव्यता अध्ययन गरी सो कार्य अगाडी बढाउन सकिने ।
- कृषि पर्यटन सम्भावना भएका क्षेत्रमा कृषि पर्यटनको डिजाईन र सम्भाव्य अध्ययन गर्न सकिने ।
- पर्यटन विकासमा निजी क्षेत्रको लगानी आकर्षित गर्न प्रोत्साहन मूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिने ।
- नगर पर्यटन गुरुयोजना तयार गरी पर्यटन पूर्वाधारहरू विकास गर्ने सकिने ।
- चण्डेश्वरी वनमा खुल्ला चिडिया घरको लागि सम्भाव्यता अध्ययन गर्न सकिने ।
- पर्यटकको लागि सम्वद्ध संघ सस्थाहरूसँग समन्वय गरी आवश्यक सुरक्षाको व्यवस्था गर्न सकिने ।
- धार्मिक साँस्कृतिक विविधता ।

चुनौती

- स्थानीय संस्कृतिलाई पर्यटन विकाससँग आवद्ध गर्नु ।
- पर्यटकीय उपजहरूको विविधिकरण गर्नु र गन्तव्यहरूको विकास गर्नु ।
- पर्यटनमा निजी क्षेत्रको लगानी आकर्षित गर्नु ।

५.५.३ सोच

- नगर समृद्धिको आधार, पर्यटनको दिगो विकास ।

५.५.४ लक्ष्य

- पर्यटकीय क्षेत्र, पूर्वाधार र सेवाको समुचित विकास तथा पर्यटकीय उपजहरूको विविधीकरण र विस्तार गरी स्थानीय समुदायको जिविकोपार्जनमा टेवा पुऱ्याउने ।

५.५.५ उद्देश्य

- सुरक्षित, गुणस्तरीय र पर्यटनमैत्री आकर्षक पर्यटन क्षेत्रको रुपमा विकास गर्नु ।
- पर्यटकीय क्षेत्रबाट प्राप्त लाभलाई समन्यायिक रुपले जनस्तर सम्म पुऱ्याउनु ।
- पर्यटन क्षेत्र र स्थानीय कृषि उत्पादनबीच सघन सहकार्य स्थापित गर्नु ।

५.५.६ रणनीति तथा कार्यनीतिहरु

रणनीति	कार्यनीति
पर्यटन पूर्वाधार निर्माण गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> ▪ बनेपा नगरपालिकाको ऐतिहासिक तथा पुरतात्विक महत्वका क्षेत्रको संरक्षण गरी पर्यटन प्रवर्द्धनमा जोड दिइने छ । ▪ योजना छनोट गर्दा पर्यटकीय पूर्वाधारका कार्यक्रमलाई विशेष प्राथमिकता दिइने छ । ▪ नगरपालिकाभित्र सम्भाव्य स्थानहरुमा आन्तरिक तथा वाह्य पर्यटकहरु आकर्षित गर्न मनोरञ्जन पार्क, पिकनिक स्पट, विभिन्न धार्मिक तथा ऐतिहासिक प्रतिमाहरु निर्माणमा जोड दिइने छ । ▪ बनेपा नगरपालिका वडा नं. ६ गोसाइथान डाँडामा रहेको भ्यूटावरको स्तरोन्नतिको आवश्यक योजना बनाउने छ । ▪ नगरपालिकाका कृषि पर्यटन सम्भावना भएका क्षेत्रमा कृषि पर्यटनको डिजाइन र सम्भाव्य अध्ययन गरिने छ । ▪ पर्यटन सूचनाका लागि आवश्यक सूचनाहरुको संग्रह र अध्यावधिक गरी पर्यटन सरोकारवालाहरूसँग समन्वय/सहकार्य गरी पर्यटन गुरुयोजना तयारी र पर्यटन मैत्री कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । ▪ चण्डेश्वरी वनलाई व्यवस्थित पिकनिक स्पटको रुपमा विकास गर्न स्थानीय सरोकारवालाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरिने छ । सो स्थानमा मर्निङवाक सेन्टरका रुपमा विकसित गर्न गोसाँइकुण्ड र भ्यूटावरसम्म १३००/१४०० सिंढी निर्माण कार्य प्रारम्भ गरी “मेयर पर्यटन विकास तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम” लाई निरन्तरता दिइने छ । ▪ बनेपा नगरपालिका वडा नं. २, ३ र ४ स्थित हिलेजलजले बहुउद्देशीय ताल निर्माणका लागि डिपिआर तयार भएको हुनाले सो निर्माण कार्य अघि बढाउन पहल गरिने छ । ▪ टन्चोक, नागी, नाला बासुकी, शशीपानी, गुम्बाडाँडा, बाउनडाँडा, नगरकोट भ्यूटावर, पेरुङ्गे वनमा भ्यूटावर लगायतका स्थानहरुमा पर्यटन विकासको सम्भाव्यता अध्ययन गरिने छ । ▪ बनेपा नगरका पर्यटकीय स्थलहरु जोड्ने पदमार्ग समेत हुने सडक निर्माण गरिने छ । ▪ पर्यटन सूचना केन्द्रलाई प्रभावकारी बनाउँदै पर्यटकीय उत्पादन प्रचार-प्रसारमा जोड दिइने छ । पर्यटन सरोकारवालाहरूसँग समन्वय गरी पर्यटन गुरुयोजना तयारी र पर्यटनमैत्री कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । ▪ खुल्ला चिडिया घरको लागि चण्डेश्वरी वनमा सम्भाव्यता अध्ययन गरिने छ । ▪ जनागारलको ठूलो वनमा संघीय सरकारसँगको समन्वयमा हवाई मैदान निर्माण गर्न सम्भाव्यता अध्ययन सहित निर्माण गरिने छ । ▪ पर्यटकको लागि सम्बद्ध संघ सस्थाहरूसँग समन्वय गरी आवश्यक सुरक्षाको व्यवस्था गरिने छ । ▪ पर्यटन विकासमा निजी क्षेत्रको लगानी आकर्षित गर्न प्रोत्साहन मूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।
मौलिक कला	<ul style="list-style-type: none"> ▪ स्थानीय पहिचान दर्शाउने कला सँस्कृतिको विकास गरी पर्यटनसँग आवद्ध गरिने छ ।

तथा सांस्कृतिक पहिचानलाई संरक्षण गर्दै पर्यटनसँग आवद्ध गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> ▪ भाषा, कला, साहित्य, आदि क्षेत्रसँग सम्वद्ध संस्थाहरूको सवलीकरण गर्ने । ▪ ऐतिहासिक, धार्मिक एवम् पुरातात्विक सम्पदाहरूको अन्वेषण, उत्खनन्, संरक्षण, जगेर्णा र प्रवर्द्धनमा प्रदेश र संघीय सरकारबीच समन्वय र सहकार्य गर्ने । ▪ स्थानीय विशिष्ट पहिचान झल्किने खालका उत्पादनहरूको प्रवर्द्धन गर्दै आय आर्जनका लागि उपयुक्त स्थानहरूमा कोशेली घरको स्थापना गरिनेछ । ▪ लोक भाषा, संस्कृति, कला, धार्मिक साँस्कृतिक स्थल आदिको संरक्षण र प्रवर्द्धन गरिने छ । ▪ स्थानीय बाटो घाटो एवम् पर्यटकीय पदमार्ग, विश्राम स्थल, होटल तथा होमस्टे, साँस्कृतिक एवम् धार्मिक स्थल आदिको पूर्ण सरसफाई गरिने छ ।
--	--

५.५.७ मुख्य कार्यक्रमहरू तथा कार्ययान्वयन योजना

क्र. स.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	नगर पर्यटन गुरु योजना तर्जुमा गर्ने ।			✓		
२	ऐतिहासिक तथा पुरतात्विक महत्वका क्षेत्रको संरक्षण गर्ने ।		✓	✓	✓	
३	सम्भाव्य स्थानहरूमा मनोरञ्जन पार्क, पिक्निक स्पट, विभिन्न धार्मिक तथा ऐतिहासिक प्रतिमाहरू निर्माण गर्ने ।		✓	✓	✓	
४	चण्डेश्वरी वनलाई व्यवस्थित पिक्निक स्पटको रूपमा विकास गर्ने ।		✓	✓	✓	
५	चण्डेश्वरी वनमा खुल्ला चिडिया घर निर्माणको लागि सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने ।		✓	✓	✓	
६	जनागारलको ठूलो वनमा संघीय सरकारसँगको समन्वयमा हवाई मैदान निर्माण गर्न सम्भाव्यता अध्ययन सहित निर्माण गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	
७	ऐतिहासिक, धार्मिक एवम् पुरातात्विक सम्पदाहरूको अन्वेषण, उत्खनन्, संरक्षण, जगेर्णा र प्रवर्द्धन गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓
८	बजार क्षेत्रमा पर्यटन सूचना केन्द्र स्थापना गर्ने ।			✓	✓	✓
९	पर्यटकीय क्षेत्रहरूको प्रचार प्रसार गर्ने ।			✓		
१०	पर्यटकीय सुरक्षाको व्यवस्था गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	
११	नयाँ गन्तव्यहरूको खोजी र विकास गरी पर्यटकीय प्रवेश अनुमतिको व्यवस्था गर्ने ।		✓	✓	✓	
१२	पर्यटन विकासमा निजी क्षेत्रको लगानी आकर्षित गर्न प्रोत्साहन मूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।			✓	✓	

५.५.८ अपेक्षित उपलब्धी

- नगर पर्यटन गुरु योजनाको तर्जुमा हुने छ ।
- बजार क्षेत्रमा पर्यटन सूचना केन्द्रको स्थापना भएको हुने छ ।
- पर्व पूजा धर्म अध्ययन समितिले सङ्ग्रहालय सिफारिस गर्ने ।
- ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक महत्वका क्षेत्रको संरक्षण हुने छ ।
- ऐतिहासिक, धार्मिक एवम् पुरातात्विक सम्पदाहरूको अन्वेषण, उत्खनन्, संरक्षण, जगेर्णा र प्रवर्द्धन हुने छ ।
- बाजे बजै पार्कको पूर्वाधार निर्माण भएको हुने छ ।
- आन्तरीक तथा बाह्य पर्यटन आवगमनमा वृद्धि भएको हुने छ ।
- करिब १५० जनाले पर्यटन क्षेत्रमा रोजगारी प्राप्त गरेका हुने छन् ।
- पर्यटकीय पूर्वाधार निर्माण भएको हुने छ ।
- स्थानीयहरूले आतिथ्य व्यवस्थापन, होटल व्यवस्थापन, सुरक्षा जस्ता विषयमा तालिम प्राप्त गरेका हुने छन् ।
- नयाँ पर्यटकिय गन्तव्यहरूको पहिचान र पूर्वाधार विकास भएको हुने छ ।
- पर्यटन क्षेत्रमा लगानीहरू आकर्षित भएको हुने छ ।

परिच्छेद ६: सामाजिक क्षेत्र

६.१ शिक्षा

६.१.१ पृष्ठभूमि

शिक्षा विकासको आधार हो । साथै, परिष्कृत एवम् मर्यादित जीवन र सम्मानित रोजगारी तथा उच्चम विकासको आधार समेत हो । ज्ञानमा आधारित समाजको माध्यमबाट मुलुकको दिगो शान्ति र समृद्धिका लागि शिक्षालाई महत्वपूर्ण माध्यमको रूपमा स्वीकार गरिँदै आएको छ । नेपालको संविधानले शिक्षा सम्बन्धी हकलाई मौलिक हकका रूपमा प्रत्याभूत गरेको छ । संविधानले आधारभूत तहसम्मको शिक्षामा पहुँच, आधारभूत तहसम्मको अनिवार्य र निःशुल्क शिक्षा तथा माध्यमिक तहसम्मको निःशुल्क शिक्षा पाउने हक प्रत्याभूत गरेको छ । अपांगता भएका र आर्थिक रूपले विपन्न नागरिकलाई कानून बमोजिम निःशुल्क उच्च शिक्षा पाउने, प्रत्येक नेपाली समुदायलाई कानून बमोजिम आफ्नो मातृभाषामा शिक्षा पाउने र त्यसका लागि विद्यालय तथा शैक्षिक संस्था खोल्ने र सञ्चालन गर्ने हक प्रत्याभूत गरेको छ । साथै, शिक्षालाई वैज्ञानिक, प्राविधिक, व्यवसायिक, सीपमूलक तथा रोजगारमूलक बनाउँदै शिक्षामा, राज्यको लगानी अभिवृद्धि गर्दै निजी क्षेत्रको लगानिलाई नियमन र व्यवस्थापन गरी सेवामूलक बनाउने नीति अवलम्बन गरेको छ ।

६.१.२ वस्तुस्थिति

बनेपा नगरपालिकाको कुल साक्षरता दर ८१.३२ प्रतिशत रहेको छ जसमध्ये पुरुष तथा महिला साक्षरता दर क्रमश ९०.३८ प्रतिशत र ७२.७१ प्रतिशत रहेको छ । बनेपा नगरपालिकाबाट प्राप्त विवरण अनुसार नगरपालिकामा सामुदायिक विद्यालय ३१ वटा, बालविकास केन्द्र ३० वटा, संस्थागत विद्यालय ३९ वटा, कलेज ८ वटा, प्राथमिक शिक्षालय ६ वटा, विशेष शिक्षासँग सम्बन्धित विद्यालय ४ वटा र सामुदायिक अध्ययन केन्द्र २ वटा रहेका छन् । बनेपा नगरपालिका अन्तर्गतला विद्यालयहरुको विद्यार्थी विवरण, २०७७ अनुसार प्रारम्भिक बाल विकासमा ३,६१७ जना, आधारभूत तह (१-५) मा ८,१२१ जना, निम्न माध्यमिक तह (६-८) मा ४,९३४ जना, माध्यमिक तह (९-१०) मा ३,२५२ जना र उच्च माध्यमिक तह (११-१२) मा २,४८० जना गरी कुल विद्यार्थी २२,४११ जना रहेका छन् । स्थानीय तहको वस्तुगत विवरण, २०७६ अनुसार बनेपा नगरपालिकामा आधारभूत तहको कुल भर्ना दर १३१.८५ (बालिकाको १३५.१७ र बालकको १२८.५४) तथा खुद भर्ना दर ९०.५८ (बालिकाको ९१.८८ र बालकको ८९.२८) रहेको छ । त्यस्तै गरी माध्यमिक तहमा बालिकाको ७८.२० र बालकको ६७.३९ गरी कुल भर्ना दर ७२.७९ रहेको छ भने बालिकाको ४८.७७ र बालकको ४४.३४ गरी खुद भर्ना दर ४६.५६ रहेको छ । विद्यार्थी शिक्षक अनुपात प्राथमिक, निम्न माध्यमिक, माध्यमिक र उच्च माध्यमिक तहमा क्रमश १५.७७, ३९.९७, १४.४१ र २२.२३ रहेको छ ।

६.१.३ प्रमुख समस्या

- अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षा तथा निःशुल्क माध्यमिक शिक्षालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन नहुनु ।
- नमूना विद्यालयको रूपमा विकास नहुनु ।

६.१.४ अवसर र चुनौती

अवसरहरु

- कृषि, पशु, स्वास्थ्य, होटल व्यवस्थापन, निर्माण जस्ता बहुप्राविधिक शिक्षालयको विकास गर्न सकिने ।
- शैक्षिक व्यवस्थालाई प्रभावकारी एवम् जिम्मेवारीपूर्ण बनाउन सकिने ।
- सामुदायिक विद्यालयहरुमा क्रमशः digitalized प्रविधिबाट पठनपाठनको व्यवस्था गर्न सकिने ।
- शैक्षिक वातावरणपूर्वाधार र सामाग्रीहरुको व्यवस्था गरी साक्षरता वृद्धि गर्न सकिने । ,
- शैक्षिक जनशक्ति उत्पादन गरी स्थानीय जनशक्तिको मागलाई पूर्ति गर्न सकिने ।
- संस्थागत विद्यालयहरुलाई स्थापित मानकका आधारमा ग्रेडिड गरी सोही आधारमा शुल्क निर्धारण गर्न सकिने ।
- मित्रराष्ट्र चीनको सहयोगमा निर्माण भएको नेपाल बनेपा बहुप्राविधिक महाविद्यालय (Polytechnic Institute) सञ्चालनमा रहेको ।

चुनौतीहरु

- समावेशी र गुणस्तरिय शिक्षाको पहुँचको सुनिश्चितता ।
- संस्थागत विद्यालयहरु शुल्क निर्धारण गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- दक्ष, सीपमूलक, अनुसन्धानमूलक र प्रतिस्पर्धी जनशक्ति उत्पादन गर्ने ।
- अपाङ्ग/भिन्न क्षमता भएका व्यक्तिहरुको शैक्षिक पहुँचमा विस्तार गर्ने ।
- शैक्षिक व्यवस्थालाई प्रभावकारी एवम् जिम्मेवारीपूर्ण बनाउने ।

६.१.५ सोच

- सामाजिक र आर्थिक रुपान्तरणको लागि मानव संसाधनको विकास ।

६.१.६ लक्ष्य

- पहुँच र गुणस्तर अभिवृद्धि गरी उच्च शिक्षालाई प्रतिस्पर्धी, वैज्ञानिक, नवप्रवर्तनात्मक, अनुसन्धानात्मक, प्रविधिमैत्री र रोजगारमूलक बनाउँदै ज्ञानमा आधारित समाज र अर्थतन्त्र निर्माण गर्ने ।

६.१.७ उद्देश्य

- प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमको विस्तार एवम् गुणस्तर सुधार गरी बजारको माग अनुसारको दक्ष जनशक्तिको विकास गर्नु ।
- उच्च शिक्षालाई वैज्ञानिक एवम् अनुसन्धान केन्द्रित बनाई नगरको समग्र विकासमा सघाउ पुर्याउने जनशक्ति उत्पादन गर्नु ।
- प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक सीप विकासमा समावेशी, समतामूलक, गुणस्तरीय र सर्वसुलभ शिक्षाको सबैमा पहुँच अभिवृद्धि गर्नु ।

- सबै बालबालिकालाई प्रारम्भिक बालशिक्षाको अनुभवसहित आधारभूत शिक्षा अनिवार्य तथा निशुल्क र माध्यमिक शिक्षामा निःशुल्क पहुँच सुनिश्चित गरी शिक्षालाई गुणस्तरीय, जीवनोपयोगी र प्रविधिमैत्री बनाउनु ।
- सबै तहका शैक्षिकप्रशासनिक निकाय र शिक्षण संस्थामा सुशासन कायम गर्नु ।-
- सबै नागरिकका लागि जीवन पर्यन्त शिक्षाको अवसर सुनिश्चित गर्नु ।

६.१.८ रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
आधारभूत सुविधा सहितको शैक्षिक पूर्वाधारको विकास गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> ▪ सबै बालबालिकाहरूलाई बाल विकास केन्द्रसम्मको पहुँच पुऱ्याउन हरेक सामुदायिक विद्यालयमा कम्तीमा एक बाल विकास केन्द्र स्थापना गर्ने छ । ▪ अनिवार्य तथा नि शिक्षालाई माध्यमिक शुल्कःनि तथा शिक्षा आधारभूत शुल्कः गर्ने कार्यान्वयन रुपमा प्रभावकारीछ । ▪ कुनै एक सामुदायिक विद्यालयलाई छनौट गरी नमूना विद्यालयको रुपमा विकास गर्ने छ । ▪ हरेक वर्ष नगरभित्रका सामुदायिक विद्यालयमध्ये उत्कृष्ट एक विद्यालयलाई छनौट गरि पुरस्कृत गर्ने छ । ▪ सामुदायिक विद्यालयमा अंग्रेजी माध्यमको पठन पाठनलाई प्रोत्साहित गर्दै सोही अनुरूपको जनशक्ति व्यवस्थापन गरी अंग्रेजी माध्यमका पाठ्यपुस्तकहरू समेत नि गर्ने उपलब्ध शुल्कःछ । ▪ संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थी विवरणलाई नगरपालिकाको सूचना प्रणालीमा समावेश गर्ने छ । अनुगमन र नियमन प्रभावकारी बनाउने छ । ▪ संस्थागत विद्यालयहरूलाई स्थापित मानकका आधारमा ग्रेडिड गरी सोही आधारमा शुल्क निर्धारण गर्ने छ । ▪ भौगोलिक अवस्था तथा विद्यालय आधारमा लगायतका अनुपात विद्यार्थी-शिक्षक , गर्ने मिलान दरबन्दी शिक्षक धारमाआ सोही गर्दै समायोजन कक्षाछ । ▪ अपाङ्ग/भिन्न क्षमता भएका व्यक्तिहरूको शैक्षिक पहुँचमा विस्तार गर्ने छ । ▪ नगरभित्र रहेका सबै सामुदायिक विद्यालयहरूमा नि पहुँच इन्टरनेटको शुल्कः पुऱ्याउने छ । शिक्षण प्रणालीलाई आधुनिकीकरण गर्न मल्टिमेडिया शिक्षण प्रणालीलाई प्रोत्साहित गर्ने छ । ▪ मित्रराष्ट्र चीनको सहयोगमा निर्माण भएको नेपाल बनेपा बहुप्राविधिक महाविद्यालय (POLYTECHNIC INSTITUTE) नगरपालिकालाई हस्तान्तरण गराउन आवश्यक पहल गर्ने छ । ▪ प्रदेश सरकारको योजनामा रहेको कृषि विश्वविद्यालय बनेपा नगरपालिकाभित्र स्थापना गर्न पहल गर्ने छ । ▪ बनेपा नगरपालिकाभित्र हाल सञ्चालनमा नभएको विषयमा माध्यमिक तहमा प्राविधिक धार सञ्चालन गर्न चाहने कुनै एक सामुदायिक विद्यालयलाई उपयुक्त योजना र सम्भाव्यताका आधारमा वार्षिक रुपमा एकमुष्ट अनुदान दिने नीति लिने

रणनीति	कार्यनीति
	<p>छ ।</p> <ul style="list-style-type: none"> बनेपा नगरपालिकाभित्र भएका सामुदायिक विद्यालयहरूमा क्रमशः DIGITALIZED प्रविधिबाट पठनपाठनको व्यवस्था गर्ने छ । रोजगारी तथा उद्यमशीलता विकास गर्न प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने छ । शैक्षिक व्यवस्थालाई प्रभावकारी एवम् जिम्मेवारीपूर्ण बनाउने छ । दक्षअनुस, सीपमूलक, न्धानमूलक र प्रतिस्पर्धी जनशक्ति उत्पादन गर्ने छ ।
शिक्षामा समतामूलक पहुँच स्थापित गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> विद्यालय उमेरका सबै बालबालिकालाई विद्यालय शिक्षामा आवद्ध गर्न आमा समुह, नागरिक समाज उन्मुख संघसंस्था, सामुदायिक संस्था, गईसस परिचालन गरिने छ । अभिभावकमा शैक्षिक चेतना विस्तार कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । विपन्न दलित तथा पिछडिएका जाति तथा समुदायका बालबालिकाहरूलाई विद्यालयमा आकर्षण, टिकाउ र सिकाईमा सहयोग पुग्ने गरी पोसाक, दिवा खाजा, छात्रवृत्ति, शैक्षिक सामग्री लगायतका विशेष उत्प्रेरणात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । स्थानीय पहिचान दर्शाउने पाठ्य सामग्रीको विकास गरि लागू गरिने छ । बालिका शिक्षालाई प्रोत्साहित गर्न महिला मैत्री शौचालय, स्यानिटरी प्याडको उपलब्धता र व्यवस्थापनको समुचित व्यवस्था गरिने छ । बाल विकास केन्द्रलाई औपचारिक शिक्षा प्रणालीमा आवद्ध गरिने छ ।
शिक्षण सिकाई दर बढाउने ।	<ul style="list-style-type: none"> शिक्षक तालिम र पुनर्ताजगी तालिम उपलब्ध गराइने छ । विद्यालयमा सिकाई वातावरण अनुसार कक्षा कोठाको व्यवस्थापन मिलाउँदै लगिने छ । शिक्षाको स्तर उन्नतीको लागि अंग्रेजी भाषालाई प्राथमिकतामा राखेर अध्यापन गराइने छ । शिक्षण सिकाईमा सहयोग पुग्ने अतिरिक्त कृयाकलाप र प्रयोगात्मक शिक्षालाई बढावा दिइने छ । सिकाईको अभिवृद्धि गर्न शिक्षक उपस्थिति, शिक्षण शैली, सिकाई परीक्षण, सिक्ने र सिकाउने वातावरण जस्ता पक्षहरूको नियमित अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण गरिने छ ।
प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको विकास र विस्तार गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> बहुप्राविधिक विद्यालय (इन्जिनियरिङ्ग, कृषि, पशु, स्वास्थ्य, होटल व्यवस्थापन, निर्माण तथा पर्यटन) स्थापना गरिने छ । विद्यालय शिक्षामा जिवनोपयोगी व्यवहारिक ज्ञान सिकाउने शैक्षिक कार्यक्रमहरू आवद्ध गरिने छ । विद्यालय शिक्षा पुरा नगरेका किशोर किशोरीहरूलाई विद्यालय केन्द्रित व्यावसायिक शिक्षाका कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । डिजिटल साक्षरताको नीति अवलम्बन गरिने छ । साक्षरता कार्यक्रममा गैर सरकारी संस्थाहरूको परिचालन र समन्वय गरिने छ ।

६.१.९ मुख्य कार्यक्रमहरु तथा कार्ययान्वयन योजना (५ वर्षको नियोजन)

क्र. स.	कार्यक्रमहरु	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	नीजि क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	सामुदायिक विद्यालयमा बाल विकास केन्द्र स्थापना गर्ने ।		✓	✓		
२	अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षा तथा निःशुल्क माध्यमिक शिक्षालाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने ।	✓	✓	✓		
३	नमूना विद्यालयको रुपमा विकास गर्ने ।		✓	✓		
४	सामुदायिक विद्यालयमध्ये उत्कृष्ट एक विद्यालयलाई पुरस्कृत गर्ने ।			✓		
५	सामुदायिक विद्यालयमा जनशक्ति व्यवस्थापन गरी अंग्रेजी माध्यमका पाठ्यपुस्तकहरु निःशुल्क उपलब्ध गर्ने ।		✓	✓	✓	
६	बनेपा नगरपालिकाभित्र भएका सामुदायिक विद्यालयहरुमा क्रमशः digitalized प्रविधिबाट पठनपाठनको व्यवस्था गर्ने ।		✓	✓		
७	शिक्षण प्रणालीलाई आधुनिकीकरण गर्न मल्टिमेडिया शिक्षण प्रणालीलाई प्रोत्साहित गर्ने ।		✓	✓	✓	
८	संस्थागत विद्यालयहरुलाई स्थापित मानकका आधारमा ग्रेडिड गरी शुल्क निर्धारण गर्ने ।			✓		
९	कृषि, पशु, स्वास्थ्य, होटल व्यवस्थापन, निर्माण जस्ता बहुप्राविधिक शिक्षालयको विकास गर्ने ।	✓	✓	✓		
१०	कृषि विश्वविद्यालय स्थापना गर्न पहल गर्ने ।	✓	✓	✓		
११	विद्यालयमा बालमैत्री, अपाङ्गता मैत्री, महिला मैत्री संरचना विकास गर्ने ।		✓	✓	✓	
१२	लक्षित वर्गहरुलाई अनौपचारिक कक्षाहरु सञ्चालन गर्ने ।		✓	✓	✓	✓

६.१.१० अपेक्षित उपलब्धी

- साक्षरता दर शत प्रतिशत पुगेको हुने छ ।
- सामुदायिक विद्यालयमा बाल विकास केन्द्र स्थापना हुने छ ।
- कुनै एक सामुदायिक विद्यालय नमूना विद्यालयको रुपमा विकास हुने छ ।
- नगरपालिकाभित्र भएका सामुदायिक विद्यालयहरुमा क्रमशः DIGITALIZED प्रविधिबाट पठनपाठनको व्यवस्था हुने छ ।
- संस्थागत विद्यालयहरुलाई स्थापित मानकका आधारमा ग्रेडिड गरी शुल्क निर्धारण हुने छ ।
- शिक्षण प्रणाली आधुनिकीकरण गर्न मल्टिमेडिया शिक्षण प्रणाली लागु हुने छ ।
- लक्षित वर्गहरुलाई अनौपचारिक कक्षाहरु सञ्चालन हुने छ ।
- कृषि विश्वविद्यालय स्थापना भएको हुने छ ।

६.२ स्वास्थ्य, पोषण तथा खाद्य सुरक्षा

६.२.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले प्रत्येक नागरिकलाई राज्यबाट आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निःशुल्क प्राप्त गर्ने मौलिक हकको व्यवस्था गरेको छ । देश विकासमा स्वस्थ र उत्पादनशील नागरिकको महत्त्वलाई दृष्टिगत गरी यस क्षेत्रमा लगानी वृद्धि मार्फत गुणस्तरीय तथा सर्वसुलभ स्वास्थ्य सेवामा समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्नु राज्यको दायित्व हो । यसै सन्दर्भमा लोककल्याणकारी राज्यको ह्वधारना अनुरूप स्वास्थ्य क्षेत्रलाई नाफामूलकबाट क्रमशः सेवामूलक क्षेत्रमा रुपान्तरण गर्दै लैजानुपर्ने आवश्यक छ । संविधानको एकल तथा साझा अधिकार सूची अनुसार संघ, प्रदेश र स्थानीय तहलाई स्वास्थ्य सेवाको जिम्मेवारी दिँदै स्वास्थ्य नीति, मापदण्ड, गुणस्तर, अनुमगन, परम्परागत उपचार सेवा र सरुवा रोग नियन्त्रण लगायतको कार्य संघको अधिकार भित्र राखिएको छ । यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि अन्तरमन्त्रालय समन्वय तथा सहकार्य अपरिहार्य रहेको छ ।

यस परिप्रेक्षमा नेपालले विभिन्न समयमा गरेको अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धता, नेपाल सरकारका विद्यमान नीति एवम् स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रका प्रमुख समस्या, चुनौती तथा अवसरलाई समेत आधार बनाउँदै दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्ने राष्ट्रिय कार्यसूची रहेको छ । नागरिकलाई स्वस्थ बनाउन आधुनिक चिकित्सा, आयुर्वेदिक, प्राकृतिक, होमियोपेथिक चिकित्सा क्षेत्र, स्वास्थ्य सुशासन र अनुसन्धानमा लगानी बढाउन आवश्यक देखिएको छ । यस योजनामा स्वास्थ्य सेवालार्ई जनताको घरदैलोसम्मै पुऱ्याउन राज्यको नेतृत्वदायी र निजी तथा सहकारी क्षेत्रको परिपूरक भूमिका रहनेछ ।

६.२.२ वस्तुस्थिति

बनेपा नगरपालिकामा रहेका स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्थाहरूमा ७ वटा सरकारी तथा २२ गैरसरकारी गरी कुल २९ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरू रहेका छन् जसमध्ये ५ सरकारी प्राथमिक स्वास्थ्य चौकी र २ सरकारी शहरी स्वास्थ्य केन्द्र छन् । सरकारी अस्पताल र सरकारी प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रको निर्माण गर्न अत्यन्त जरुरी छ । नगरपालिकाको स्वामित्वमा आफ्नै अस्पताल तथा परीक्षण ल्याब नभएकोले अरुको सहयोग लिनुपर्ने अवस्था रहेको छ ।

बनेपा नगरपालिकाले स्वास्थ्य तथा पोषणतर्फ निम्न नीतिहरू अवलम्बन गरेको छ ।

- बनेपा नगरभित्र पायक पर्ने स्थानमा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र (PHC) स्थापना गरिने छ ।
- भइरहेका शहरी स्वास्थ्य केन्द्रहरूको स्वास्थ्य सेवा विस्तार गरी प्रसुति सेवा उपलब्ध गराउँदै लगिने छ । साथै नगरका थप क्षेत्रहरूमा शहरी स्वास्थ्य केन्द्र स्थापनामा जोड दिइने छ ।
- स्वास्थ्य सेवा विस्तार गर्दा बैकल्पिक स्वास्थ्य सेवाहरू (आयुर्वेद, होमियोप्याथी, अकुपञ्चर, न्यूरोप्याथी, योगा, आदि) को व्यवस्थापनमा जोड दिइने छ ।
- खोष, पोषण, प्रसुति तथा एचआईभी एड्स जस्ता बहुपक्षीय सरोकारका विषयहरूका संयन्त्रहरूलाई थप प्रभावकारी र व्यवस्थित बनाइने छ ।
- क्यान्सर, मुटुरोग, डेङ्गो, क्षयरोग, जस्त खतरनाक रोगको रोकथाम, नियन्त्रण गर्ने खालका सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।

- बाल तथा मातृ मृत्युदर न्यूनिकरणमा जोड दिइने छ ।
- बनेपा नगरपालिकाभित्र स्थायी बसोबास भएका व्यक्तिहरूमा उमेर वा अन्य कारणले मोतीविन्दुको निःशुल्क शल्यक्रियाका लागि रेयुकाइ आँखा अस्पतालसंग सहकार्य गरिने छ ।
- बनेपामा रहेको ब्लड बैंकको सेवालाई सरल र अत्याधुनिक सुविधा सम्पन्न गर्न आवश्यक सहयोग गरिने छ ।
- शिर मेमोरियल अस्पतालको प्रभावकारी सेवा विस्तार तथा अस्पताल व्यवस्थापन प्रभावकारी बनाउन प्रचलित कानूनका अधिनमा रही प्रभावकारी नियमन र अनुगमनको वातावरण मिलाइने छ ।
- योग केन्द्र स्थापना गर्न प्रोत्साहित गर्दै स्थापित केन्द्रहरू प्रभावकारी रूपमा सञ्चालनमा जोड दिने छ ।
- स्तन तथा पाठेघरको क्यान्सरबाट जोगाउन जनचेतनामूलक कार्यक्रम र उपचारात्मक विधिलाई प्रश्रय दिन आवश्यक सहयोग र सहकार्यको वातावरण मिलाइने छ ।
- हरेक वडामा एक शहरी स्वास्थ्य केन्द्र क्रमशः स्थापना र सञ्चालन हुने वातावरण मिलाउन आवश्यक पहल गरिने छ ।
- नगरपालिका क्षेत्रमा कार्यरत महिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविकाहरूबाट सेवा गर्न सक्ने उमेर हद साठी वर्ष कायम गरिने छ । साथै नगर स्तरीय महिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविका कोष स्थापना गरी निवृत्त स्वयम् सेविकाहरूलाई सोही कोषबाट सम्मान स्वरुप सहयोग उपलब्ध गराउने नीति लिइने छ ।

६.२.३ प्रमुख समस्या

- नगरपालिकामा अस्पताल तथा परीक्षण ल्याबको व्यवस्था नहुनु ।
- सरकारी प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र निर्माण नहुनु ।
- सरकारी स्वास्थ्य संस्थामा आवश्यकता अनुसारको उपकरण र विशेषज्ञ चिकित्सकको अभाव ।
- निशुल्क तथा अत्यावश्यक औषधीको पर्याप्त मात्रामा सर्वयाम उपलब्ध नहुनु ।
- क्यान्सर, मुटुरोग, डेङ्गो, क्षयरोग, जस्ता खतरनाक रोगको रोकथाम, नियन्त्रण गर्ने खालका सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन नहुनु ।

६.२.४ अवसर र चुनौती

अवसर

- पूर्वाधारहरूको विकास गरी स्वास्थ्य सेवामा स्थानीय नागरिकहरूको सहज पहुँच स्थापना गर्न सकिने ।
- खोष, पोषण, प्रसुति तथा एचआईभी एड्स जस्ता बहुपक्षीय सरोकारका विषयहरूका संयन्त्रहरूलाई थप प्रभावकारी र व्यवस्थित बनाउन सकिने ।
- बनेपामा रहेको ब्लड बैंकको सेवालाई सरल र अत्याधुनिक सुविधा सम्पन्न बनाउन सकिने ।
- नयाँ स्वास्थ्य संस्थाहरूको विकास हुँदै गरेको
- स्वास्थ्य सचेतनामा बृद्धि भएको
- स्थानीय उत्पादनमा बृद्धि गरी खाद्य सुरक्षाको स्थितिमा सुधार ल्याउन सकिने ।

चुनौती

- आधारभूत स्वास्थ्य सेवालाई सबैको पहुँच भित्र ल्याउनु ।

- निशुल्क, स्वास्थ्य संस्थामा आधारभूत तथा अत्यावश्यक औषधि सर्वयाम उपलब्ध गराउनु ।
- स्वास्थ्य संस्थाहरूमा औजार/उपकरण, दक्ष जनशक्ति र पूर्वाधार लगायत सुविधा युक्त पुऱ्याउनु ।
- स्वास्थ्य वीमालाई सबै नागरिकको दायरामा पुऱ्याउनु ।
- जडिवुट्टीमा आधारित तथा स्थानीय उपचार प्रणालीलाई स्वास्थ्य संस्थाको दायरामा ल्याई व्यवस्थित र गुणस्तरीय बनाउनु ।
- खाद्य सेचतना तथा खाद्य व्यवहार सुधारलाई स्वास्थ्य प्रणालीको अङ्गको रूपमा विकास गर्नु ।

६.२.५ सोच

- स्वस्थ नागरिक, गुणस्तरिय जीवनयापन ।

६.२.६ लक्ष्य

- स्वास्थ्य सेवामा सम्पूर्ण नगरपालिकावासीको पहुँच स्थापित गरी गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने ।

६.२.७ उद्देश्य

- गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवा तथा पोषणलाई सबैको पहुँचमा पुऱ्याउनु ।

६.२.८ रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
आधारभूत स्वास्थ्यमा समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> ■ बनेपा नगरभित्र पायक पर्ने स्थानमा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र (PHC) स्थापना गरिने छ। ■ भइरहेका शहरी स्वास्थ्य केन्द्रहरूको स्वास्थ्य सेवा विस्तार गरी प्रसुति सेवा उपलब्ध गराउँदै लगिने छ । साथै नगरका थप क्षेत्रहरूमा शहरी स्वास्थ्य केन्द्र स्थापनामा जोड दिइने छ । ■ स्वास्थ्य सेवा विस्तार गर्दा बैकल्पिक स्वास्थ्य सेवाहरू (आयुर्वेद, होमियोप्याथी, अकुपञ्चर, न्यूरोप्याथी, योगा, आदि) को व्यवस्थापनमा जोड दिइने छ । ■ खोष, पोषण, प्रसुति तथा एचआईभी एड्स जस्ता बहुपक्षीय सरोकारका विषयहरूका संयन्त्रहरूलाई थप प्रभावकारी र व्यवस्थित बनाइने छ । ■ क्यान्सर, मुटुरोग, डेङ्गो, क्षयरोग, जस्त खतरनाक रोगको रोकथाम, नियन्त्रण गर्ने खालका सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । ■ बाल तथा मातृ मृत्युदर न्यूनिकरणमा जोड दिइने छ । ■ नगरपालिकाका स्थायी बासिन्दाहरूमा उमेर वा अन्य कारणले मोतीविन्दुको निःशुल्क शल्यक्रियाका लागि रेयुकाइ आँखा अस्पतालसँग सहकार्य गरिने छ । ■ बनेपामा रहेको ब्लड बैंकको सेवालालाई सरल र अत्याधुनिक सुविधा सम्पन्न गर्न आवश्यक सहयोग गरिने छ । ■ शिर मेमोरियल अस्पतालको प्रभावकारी सेवा विस्तार तथा अस्पताल व्यवस्थापन प्रभावकारी बनाउन प्रचलित कानूनका अधिनमा रही प्रभावकारी नियमन र अनुगमनको वातावरण मिलाइने छ ।

रणनीति	कार्यनीति
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ योग केन्द्र स्थापना गर्न प्रोत्साहित गर्दै स्थापित केन्द्रहरु प्रभावकारी रुपमा सञ्चालनमा जोड दिने छ । ▪ स्तन तथा पाठेघरको क्यान्सरबाट जोगाउन जनचेतनामूलक कार्यक्रम र उपचारात्मक विधिलाई प्रश्रय दिन आवश्यक सहयोग र सहकार्यको वातावरण मिलाइने छ । ▪ हरेक वडामा एक शहरी स्वास्थ्य केन्द्र क्रमशः स्थापना र सञ्चालन हुने वातावरण मिलाउन आवश्यक पहल गरिने छ । ▪ नगरपालिका क्षेत्रमा कार्यरत महिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविकाहरुबाट सेवा गर्न सक्ने उमेर हद साठी वर्ष कायम गरिने छ । नगर स्तरीय महिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविका कोष स्थापना गरी निवृत्त स्वयम् सेविकाहरुलाई सोही कोषबाट सम्मान स्वरुप सहयोग उपलब्ध गराउने नीति लिइने छ । ▪ स्वास्थ्य बीमाको पहुँच सबै घरपरिवारमा पुऱ्याईने छ । ▪ स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रमा कार्यरत संस्था र निकायहरु बीच समन्वय गरिने छ । ▪ स्वास्थ्य, सरसफाई र पोषण जस्ता अन्तर सम्बन्धित विषयहरुमा कार्यक्रमगत आवद्धता सुदृढ गरिने छ । ▪ स्वास्थ्य क्लिनिक लगायत निजी स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्थाहरुको प्रभावकारी अनुगमन र नियमन गरिने छ ।
रिफरल स्वास्थ्य सेवाको पहुँचलाई सहज बनाउने ।	<ul style="list-style-type: none"> ▪ नगरपालिकामा कम्तिमा सुविधा सम्पन्न अस्पताल स्थापना गरिने छ । ▪ विशेषज्ञ अस्पतालबाट पालिका अस्पताल केन्द्रित विशेषज्ञ घुम्ती सेवा सञ्चालन गरी रिफरल स्वास्थ्य सेवाको पहुँच बढाइने छ । ▪ जिल्लाकै रिफरल अस्पतालको रुपमा धुलिखेल अस्पतालसँग सहकार्य गरिने छ । ▪ भरपर्दो र नियमित एम्बुलेन्स सेवा सञ्चालनको व्यवस्था मिलाइने छ । ▪ शहर केन्द्रित कुनै अस्पतालसँगको सहकार्यमा टेली मेडिसिन सेवा सञ्चालन गरिने छ ।
वैकल्पिक स्वास्थ्य सेवाको प्रवर्द्धन गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> ▪ आयुर्वेद चिकित्सा पद्धतिलाई स्वास्थ्य सेवा भित्र आवद्ध गरी एकिकृत स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरिने छ । ▪ परम्परागत रुपमा स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने धामी, झाँक्री, लामा लगायतलाई तालिम प्रदान गरी आधुनिक चिकित्सा पद्धतिसँग समेत आवद्ध गराइने छ । ▪ जडिवुट्टीमा आधारित परम्परागत स्वास्थ्य उपचार पद्धतिलाई आधुनिक आयुर्वेद प्रणालीसँग आवद्ध गरिने छ । ▪ होमियोप्याथी, प्राकृतिक चिकित्सा, फिजियो थेरापी, अकुपंचर जस्ता वैकल्पिक स्वास्थ्य सेवा विस्तार गरिने छ ।
स्वास्थ्य तथा पोषण चेतना अभिवृद्धि गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> ▪ विद्यालय तहमा विद्यालय स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । ▪ समुदाय तहसम्म स्वास्थ्य र पोषण सम्बन्धी चेतना अभिवृद्धिको कार्यक्रम पुऱ्याईने छ । ▪ विभिन्न खालका सरुवा रोगको प्रकोप सम्बन्धी चेतना अभिवृद्धि गरिने छ । ▪ आमा समूह र समुदायमा आधारित संघ संस्था, क्लव तथा गैर सरकारी संस्था समेतको सहकार्यमा खाद्य व्यवहार सुधार, पोषण तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गरिने छ ।

रणनीति	कार्यनीति
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ अति कुपोषणमा परेका महिला तथा बाल बालिकाहरूलाई पोषण सम्बन्धी उपचारात्मक सेवा उपलब्ध गराइने छ । ▪ महिला स्वयं सेविकाहरूको क्षमता विकास गरी समुदाय केन्द्रीत जनचेतन अभिवृद्धिका साथै स्वास्थ्य सेवा विस्तारमा परिचालन गरिने छ । ▪ नगरपालिकामा अधिक रहेका सर्ने र नसर्ने रोगको पहिचान गरी रोगहरूको कारण र प्रारम्भिक रोकथामका बारेमा व्यापक जनचेतना अभिवृद्धि गरिने छ । ▪ व्यायाम, योग जस्ता शारिरीक सुगठन तथा मानसिक स्वास्थ्य सम्बन्धी विषयलाई विद्यालय र समुदाय केन्द्रीत बनाई अभियानको रूपमा शिविर सञ्चालन गरिने छ ।
खाद्य सुरक्षा सुनिश्चित गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> ▪ भूमिको संरक्षण र प्रवर्द्धन गरिने छ । ▪ प्राकृतिक स्रोतहरूको दोहन कम गरिने छ । ▪ माटोको उर्वरा शक्ति बढाईने छ । ▪ उन्नत वालीको प्रयोग गरिने छ । ▪ बाली बिमा गरिने छ । ▪ शिक्षित युवा किसानहरूलाई कृषि व्यवसायमा आकर्षित गरिने छ । ▪ नेपाल सरकार, विभिन्न दातृ निकाय र स्थानीयहरूको सहयोगमा आवश्यकता अनुसार सामुदायिक खाद्यान्न बैंक स्थापना गरिने छ । ▪ खाद्यन्न बैंकहरूबाट स्थानीय स्तरका उत्पादनलाई पहिलो प्राथमिकतासाथ खरिद गर्ने, अपुग भएमा खाद्यान्न बाहिरबाट ल्याएर भण्डारण गरिने छ । ▪ खाद्यन्न बैंकहरूबाट सुफत मूल्यमा स्थानीय जनतालाई खाद्यान्न उपलब्ध गराइने छ । ▪ खाद्यान्न, दूध, मासु, फलफूल, तरकारी तथा खाद्य तेलको गुणस्तर कायम गर्न खाद्यान्न गुणस्तर कानुन बनाएर कडाइसाथ लागु गरिने छ । ▪ सार्वजनिक वितरण प्रणाली लागु गरिने छ । ▪ लक्षित सार्वजनिक वितरण प्रणाली अन्तर्गत गरिब तथा अति गरिब परिवारहरूलाई सुफत मूल्यमा खाद्यान्न उपलब्ध गराईने छ ।

६.२.९ मुख्य कार्यक्रमहरू तथा कार्ययान्वयन योजना

क्र. स.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	नीजि क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	नगरपालिकाको स्वास्थ्य नीति तर्जुमा गर्ने ।			✓		
२	नगरपालिकामा सुविधा सम्पन्न अस्पताल निर्माण गर्ने ।	✓	✓	✓		
३	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र (PHC) स्थापना गर्ने ।	✓	✓	✓		
४	भइरहेका शहरी स्वास्थ्य केन्द्रहरूको स्वास्थ्य सेवा विस्तार तथा प्रसुति सेवा उपलब्ध गर्ने । थप शहरी स्वास्थ्य केन्द्र स्थापना गर्ने ।	✓	✓	✓		
५	क्यान्सर, मुटुरोग, डेङ्गो, क्षयरोग, आदि रोगको रोकथाम, नियन्त्रण गर्न सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।			✓	✓	

क्र. स.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	नीजि क्षेत्र	सरकारी र अन्य
६	रेयुकाइ आँखा अस्पतालसँग सहकार्य गरी मोतीविन्दुको निःशुल्क शल्यक्रियाका लागि पहल गर्ने ।			✓	✓	
७	स्तन तथा पाठेघरको क्यान्सर सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।			✓		
८	हरेक वडामा शहरी स्वास्थ्य केन्द्र क्रमशः स्थापना गर्ने ।		✓	✓		
९	स्वास्थ्य र पोषण सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम गर्ने ।		✓	✓	✓	
१०	आधारभूत औषधीहरू सर्वसुलभ रुपमा पालिकामा नै उपलब्ध हुने व्यवस्था गर्ने ।		✓	✓	✓	
११	विद्यमान स्वास्थ्य चौकीहरूमा स्वास्थ्य पूर्वाधार तथा उपकरणहरूको व्यवस्था गर्ने ।		✓	✓	✓	
१२	महिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविकाहरूको उमेर हद कायम गर्ने ।			✓		
१३	ब्लड बैंकको सेवालार्ई अत्याधुनिक सुविधा सम्पन्न बनाउने ।		✓	✓	✓	
१४	योग केन्द्र स्थापना गर्ने ।		✓	✓		
१५	रेफरल अस्पतालको लागि विशेषज्ञ अस्पतालसँग समन्वय गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	
१६	उन्नत वालीको प्रयोग गर्ने र वाली बिमा गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
१७	शिक्षित युवाहरूलाई कृषि व्यवसायमा आकर्षित गर्ने ।		✓	✓	✓	
१८	सामुदायिक खाद्यान्न बैंक स्थापना गरी सुपथ मूल्यमा स्थानीय जनतालाई खाद्यान्न उपलब्ध गराउने ।		✓	✓	✓	

६.२.१० अपेक्षित उपलब्धी

- सुविधा सम्पन्न अस्पताल निर्माण हुने छ ।
- विद्यमान स्वास्थ्य चौकीहरूको स्तरोन्नति हुने छ ।
- सबै स्वास्थ्य सेवामा आधारभूत सुविधा तथा प्रसूति सेवा उपलब्ध हुने छ ।
- हरेक वडामा शहरी स्वास्थ्य केन्द्र स्थापना हुने छ ।
- प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र (PHC) स्थापना हुने छ ।
- विद्यमान स्वास्थ्य चौकीहरूमा चिकित्सक र स्वास्थ्य उपकरणको व्यवस्था हुने छ ।
- पूर्ण खोपयुक्त नगरपालिका घोषित हुनेछ ।
- १ घण्टाको दुरी भित्र शत प्रतिशत नागरिकको स्वास्थ्य संस्थामा पहुँच हुने छ ।
- रिफरल अस्पतालसँग सहकार्य सम्झौता हुने छ ।
- झाडा पखालाको संक्रमण दर प्रतिहजार १० जनामा झर्ने छ ।
- सरुवा रोग उल्लेख्य रुपमा घट्नेछ ।
- स्थानीय नागरिकहरूको खाद्य सुरक्षाको स्थितिमा सुधार हुने छ ।

६.३ युवा तथा खेलकुद

६.३.१ वस्तुस्थिति

राष्ट्रिय विकासमा युवा सहभागिता अभिवृद्धि गर्दै राजनीतिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र आर्थिक अधिकारहरूको पूर्ण उपयोग गर्ने वातावरण तयार गरी युवाको सर्वाङ्गीण विकास, सशक्तिकरण र युवा उद्यमशीलताका लागि शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी लगायतका क्षेत्रमा विशेष अवसर प्रदान गर्ने संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ। संयुक्त राष्ट्रसंघीय सुरक्षा परिषद्को प्रस्ताव नं. २२५०, दिगो विकास लक्ष्य र युथ भिजन-२०२५ ले युवाको विकास र सहभागितामा जोड दिएको छ। यसका लागि एकीकृत कार्यढाँचा निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउन आवश्यक छ। बनेपा नगरपालिकाको कुल जनसङ्ख्याको ४७.९४ प्रतिशत युवा (१५ देखि ३९ वर्ष) रहेको जनसांख्यिक लाभको अवसरलाई पुँजीकृत गरी आर्थिक समृद्धिमा युवाको योगदान सुनिश्चित गर्नु जरुरी छ।

व्यक्तिको शारीरिक तन्दुरुस्ती, सामाजिक, मानसिक र संवेगात्मक पक्षको सन्तुलित विकासमा खेलकुदको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ। खेलकुद राष्ट्रिय एता सुदृढ गर्ने र अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा राष्ट्रिय पहिचान स्थापित गर्ने प्रमुख माध्यमको रूपमा रहिआएको छ। विश्वव्यापी मूल्य मान्यता र प्रविधिको संयोजनबाट नागरिकलाई रोजगारको अवसर सिर्जना गर्न, खेल पर्यटनको माध्यमबाट दिगो विकासका शिक्षा, स्वास्थ्य, लैङ्गिक समानता तथा आर्थिक वृद्धि लगायतका लक्ष्यहरू हासिल गर्न स्थानीय तहदेखि नै खेलकुदको संस्थागत विकास एवम् पूर्वाधार निर्माण गरी “सबैका लागि खेलकुद” अभियानलाई सार्थकता दिन आवश्यक छ। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अनुसार खेलकुद सम्बन्धी बनेपा नगरपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकारमा स्थानियस्तरको खेलकुदको संरचनाको पूर्वाधार निर्माण सञ्चालन तथा विकास; स्थानीयस्तरका खेलकुद प्रशासन तथा संघ संस्थाको नियमन र समन्वय; खेलकुदको विकास र प्रवर्द्धन; खेलकुद प्रतियोगिता आयोजना र सहभागिता; खेलकुद सम्बन्धी पूर्वाधारको विकास गर्ने रहेको छ।

बनेपा नगरपालिकाले खेलकुदतर्फ निम्न नीतिहरू अवलम्बन गरेको छ।

- एक वडा एक खेल मैदानको योजनालाई निरन्तरता दिइने छ।
- नगरस्तरीय व्यवस्थित खेलकुद मैदान बनाउन उपयुक्त स्थानको पहिचान गरी पूर्वाधार तयारीका लागि योजना बनाइने छ।
- बनेपा नगरपालिका वडा नं. ६ मा रहेको कवर्डहललाई सुविधा सम्पन्न बनाइने छ।
- राष्ट्रिय स्तरमा सञ्चालित खेलकुद प्रतियोगिताहरू सञ्चालन गर्दै मेयर कप फुटबल प्रतियोगितालाई निरन्तरता दिइने छ।

६.३.२ प्रमुख समस्या

- खेलकुदको विकास र प्रवर्द्धन हुन नसक्नु।
- युवा परिषद् गठन हुन नसक्नु।
- स्रोत र साधनको अभाव।
- खेलकुदको विकासका लागि पूर्वाधारको अभाव।
- युवा शक्तिलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा परिचालन गर्न नसक्नु।

- युवाहरूको निरन्तर पलायन ।
- व्यावसायिक खेलकुद खेलकुद प्रशिक्षणको कमी ।
- युवामा दक्षता र क्षमताको कमीका साथै उनीहरूलाई उद्यमशील, रोजगारीमूलक र स्वरोजगार बनाउन नसक्नु ।

६.३.३ अवसर र चुनौती

- खेलकुद पूर्वाधार विकास गर्न स्थानहरू उपलब्ध हुन सक्ने ।
- स्थानीय खेल प्रतिभाहरूको माध्यमबाट नगरपालिकाको पहिचानमा थप योगदान हुने ।
- खेलकुदको विकास गरी युवा क्षमताको विकास गर्न सकिने ।
- स्थानीय युवायुवतीहरूलाई स्वस्थ र स्फूर्त गराउन सकिने ।
- स्थानीय स्तरमा खेलकुदको नियमित कार्यक्रम गरी स्थानीय खेल प्रतिभाहरूको पहिचान र विकास गर्न सकिने ।
- युवा विकासका लागि संवैधानिक व्यवस्था हुनु ।

चुनौतीहरू

- युवा क्षमताको विकास गर्नु ।
- युवा प्रतिभा पलायन रोक्नु ।
- युवामा सकारात्मक सोचको निर्माण गर्नु ।
- स्थानीय स्तरमा सृजना गर्न सकिने रोजगारीका सम्भावनाहरूमा युवाहरूको आकर्षण गराउनु ।
- खेलकुद पूर्वाधारको निर्माण गर्नु ।
- नियमित खेलकुद प्रतियोगिताहरू आयोजना गरी व्यावसायिक खेलकुदको विकास गर्नु ।

६.३.४ सोच

- यूवाको लागि खेलकुद ।

६.३.५ लक्ष्य

- खेलकुद विकासको माध्यमबाट युवाशक्तिको विकास गरी नगरपालिकाको समृद्धिमा योगदान पुऱ्याउने ।

६.३.६ उद्देश्य

- युवा शक्तिलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा परिचालन गर्नु ।
- खेलकुदको विकास गर्नु ।

६.३.७ रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
युवाहरूको क्षमता विकास गरी	<ul style="list-style-type: none"> ▪ युवाहरूलाई लक्षित गरी कृषि, पशुपालन तथा घरेलु उद्योग तर्फ आकर्षित गर्ने छ र आवश्यक नीति निर्माण गरी अनुदान समेत प्रदान गर्ने छ ।

रणनीति	कार्यनीति
रोजगारीको अभिवृद्धि गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> युवाहरूको क्षेत्रमा काम गर्ने गरी कार्यविधि निर्माण गरी युवा परिषद् गठन गरिने छ। स्वस्थ र सभ्य युवा समाज निर्माणका लागि विविध किसिमका दुर्व्यसनी विरुद्ध अभियान सञ्चालन गरिने छ। युवा रोजगार तालिमको व्यवस्था गरी बेरोजगार युवा लाभान्वित हुने वातावरण मिलाइने छ। युवाहरूको दक्षता र क्षमताका आधारमा उद्यमशील, रोजगारमुलक र स्वरोजगारीमा आवद्ध गराइने छ।
खेलकुद पूर्वाधारको विकास गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> एक वडा एक खेल मैदानको योजनालाई निरन्तरता दिइने छ। नगरस्तरीय व्यवस्थित खेलकुद मैदान बनाउन उपयुक्त स्थानको पहिचान गरी पूर्वाधार तयारीका लागि योजना बनाइने छ। बनेपा नगरपालिका वडा नं. ६ मा रहेको कवर्डहललाई सुविधा सम्पन्न बनाइने छ। राष्ट्रिय स्तरमा सञ्चालित खेलकुद प्रतियोगिताहरू सञ्चालन गर्दै मेयर कप फुटबल प्रतियोगितालाई निरन्तरता दिइने छ। विद्यालय स्तर देखि नै खेलकुद विकासका लागि हरेक विद्यालयमा खेल मैदानको व्यवस्था गर्न सहयोग गरिने छ। नगरपालिका स्तरीय अन्तर विद्यालय खेलकुद प्रतियोगिताको आयोजना गरिने छ। उत्कृष्ट खेलाडीलाई जिल्लास्तरीय प्रतियोगितामा भाग लिन प्रोत्साहित गरिने छ। विद्यालय स्तरमा खेलकुद शिक्षकको क्षमता विकास गरिने छ।

६.३.८ मुख्य कार्यक्रमहरू तथा कार्ययान्वयन योजना

क्र. स.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	नीजि क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	युवाहरूलाई कृषि, पशुपालन तथा घरेलु उद्योगतर्फ आकर्षित गर्न आवश्यक नीति निर्माण गरी अनुदान समेत प्रदान गर्ने।		✓	✓	✓	
२	कार्यविधि निर्माण गरी युवा परिषद् गठन गर्ने।			✓		
३	एक वडा एक खेल मैदानको योजनालाई निरन्तरता दिने।		✓	✓		
४	सुविधा सम्पन्न कवर्डहल बनाउन पूर्वाधार निर्माण गर्ने।	✓	✓	✓	✓	
५	दुर्व्यसनी विरुद्ध अभियान सञ्चालन गर्ने।		✓	✓	✓	
६	युवाहरूको क्षमता विकास सम्बन्धी कार्यक्रमहरू गर्ने।		✓	✓		
७	युवा तथा खेलकुदको संस्थागत विकास गर्ने।		✓	✓	✓	
८	युवाहरूलाई रोजगार सृजना र उच्चशिलताको लागि सहूलियत ऋण र तालिम प्रदान गर्ने।	✓	✓	✓	✓	✓
९	खेलकुद मैदान निर्माण गर्ने।	✓	✓	✓	✓	
१०	पालिका स्तरय खेलकुद प्रतियोगिताहरू नियमित रूपमा सञ्चालन गर्ने।		✓	✓	✓	✓

११	प्रशिक्षकहरूलाई क्षमता अभिवृद्धि तालिम प्रदान गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
१२	विद्यालयहरूमा खेलकुद शिक्षक र सामाग्रीहरू उपलब्ध गराउने ।		✓	✓	✓	
१३	स्थानीय युवा क्लबहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।		✓	✓	✓	

६.३.९ अपेक्षित उपलब्धी

- युवा परिषद् गठन हुने छ ।
- नगरपालिका स्तरीय खेलकुद मैदानको स्तरोन्नति हुने छ ।
- सुविधा सम्पन्न कवर्डहल निर्माण हुने छ ।
- सबै माध्यमिक विद्यालयमा खेलकुद शिक्षक र खेलकुदका सामग्रीहरूको व्यवस्था हुने छ ।
- वार्षिक रुपमा अन्तर विद्यालय खेलकुद प्रतियोगिताहरू आयोजना हुने छ ।
- दुर्व्यसनी विरुद्ध अभियान सञ्चालन हुने छ ।
- युवाहरूले उच्चमशिलता तालिम प्राप्त हुने छन् ।
- स्थानीय क्लबहरूको क्षमता अभिवृद्धि हुने छ ।
- युवाहरूले उद्यम र स्वरोजगारको लागि सहूलियत रुपमा ऋण प्राप्त हुने छन् ।

६.४ अनवेषण तथा सिर्जनात्मकता

६.४.१ प्रमुख समस्या

- अन्वेषण तथा सिर्जनात्मक कार्यमा बजेटको अभाव ।
- अन्वेषण तथा सिर्जनात्मक कार्यमा न्यून लगानी र प्राविधिक/दक्ष जनशक्तिको अभाव ।
- सेवा प्रवाहमा विज्ञान र प्रविधिको प्रयोग पर्याप्त हुन नसकेको ।
- वैज्ञानिक अनुसन्धान र अनुसन्धानकर्ताको अभाव ।
- आवश्यक संरचना र कानुनी व्यवस्था नभएको ।
- विज्ञान बिषयलाई सर्भसुलभ र गुणस्तरीय बनाउन नसकेको ।
- उच्च दक्ष जनशक्तिको लागि आवश्यक पर्ने रोजगारीको कमी ।
- युवा र दक्ष जनशक्तिको पलायन ।

६.४.२ अवसर तथा चुनौतीहरू

अवसर

- युवाहरूमा अन्वेषण र सिर्जनात्मक कार्यमा रुचि बढ्न सक्ने ।
- अन्वेषण तथा सिर्जनात्मक कार्यहरूद्वारा स्थानीय परम्परागत प्रविधिको विकास र सम्बर्द्धन हुन सक्ने ।

चुनौती

- अन्वेषण तथा सिर्जनात्मकता सम्बन्धी नगरपालिकाको संस्थागत संरचना र स्पष्ट कार्यदिशा निर्माण गर्न ।

- अन्वेषण तथा सिर्जनात्मक कार्यको लागि बजेटको व्यवस्था गर्नु ।
- स्थानीय युवाहरूलाई अन्वेषण तथा सिर्जनात्मक कार्यमा आकर्षित गर्नु ।

६.४.३ सोच

- अन्वेषण र सिर्जनात्मकता; स्थानीयको आवश्यकता

६.४.४ लक्ष्य

- अन्वेषण तथा सिर्जनात्मक विकास र उपयोगबाट नगरपालिकामा वैज्ञानिक चेतनाको अभिवृद्धि गर्ने ।

६.४.५ उद्देश्य

- नगरपालिकामा अन्वेषण तथा सिर्जनात्मकताको विकास र उपयोग गर्नु ।
- विज्ञान र प्रविधिलाई विकास र सेवा प्रवाहसँग आवद्ध गर्नु ।

६.४.६ रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
नगरपालिकाका विद्यालयहरूमा विज्ञान शिक्षाको सुदृढीकरण र प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रमहरूलाई तिब्रता दिने ।	<ul style="list-style-type: none"> ■ नगरपालिकामा रहेका विद्यालयहरूमा विज्ञान प्रयोगशालालाई सुदृढ गरिने छ । ■ नगरपालिकामा कम्तिमा एउटा प्रयोगशाला सहितको विज्ञान शिक्षा प्रदान गर्ने विद्यालयलाई विज्ञान अध्ययन केन्द्रको रूपमा स्थापना गरिने छ । ■ सम्भाव्यता हेरी थप एक प्राविधिक विद्यालयको स्थापना गरिने छ । ■ स्थानिय विद्यालय र क्याम्पसमा आवद्ध युवा वैज्ञानिकहरूलाई प्रोत्साहन तथा प्रतिभा प्रफुटन गर्न आवधिक युवा वैज्ञानिक सम्मेलन आयोजना गरिने छ । ■ वैज्ञानिक प्रतिभा प्रवर्द्धन गर्न नियमित रूपमा विज्ञान प्रदर्शनी लगायतका सृजनात्मक प्रतियोगिताहरू आयोजना गरिने छ । ■ विज्ञान र प्रविधि सम्बन्धी प्रतिभा पहिचान गरी विशिष्टीकृत क्षेत्रमा प्रतिभाहरूको उपयोग गरिने छ ।
वैज्ञानिक अनुसन्धान, प्रविधि विकास र नवप्रवर्तनमा जोड दिने	<ul style="list-style-type: none"> ■ विज्ञान र प्रविधिलाई उत्पादन, उद्योग, उद्यमशिलता र शिक्षण क्षेत्रमा आवद्ध गर्दै लगिने छ । ■ विज्ञान र प्रविधिका क्षेत्रमा मौलिक सिर्जनशिलतालाई प्रोत्साहन गर्ने गरी सृजनशिलता कोषको स्थापना गरिने छ । ■ स्थानीय परम्परा तथा मौलिक प्रविधिको पहिचान गरी तिनको वैज्ञानिक विकासमा जोड दिईने छ । ■ वैज्ञानिक तथा प्राविधिक जनशक्तिलाई उद्यमशिलतासँग आवद्ध गर्दै लगिने छ ।
विकास निर्माण र सेवा प्रवाहलाई विज्ञान प्रविधि र सूचना प्रविधि मैत्री बनाउने	<ul style="list-style-type: none"> ■ नगरपालिकाको दैनिक कार्य सञ्चालनका साथै विकास निर्माण र सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी र छिटो छरितो बनाउन विज्ञान र सूचना प्रविधिको अधिकतम प्रयोग गरिने छ । ■ नगरपालिकाका कर्मचारीको क्षमता विकासमा विज्ञान प्रविधि र सूचना प्रविधिको पाठ्यक्रम समावेश गरिने छ । ■ सेवाप्रवाह मैत्री नवीन प्रविधिलाई प्रोत्साहन गर्न नगरपालिकाका कर्मचारीहरूलाई प्रविधि मेला र कार्यशालाहरूमा सहभागी गराईने छ ।

६.४.७ मुख्य कार्यक्रमहरु तथा कार्ययान्वयन योजना (५ वर्षको नियोजन)

क्र.स.	कार्यक्रमहरु	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	नीजि क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	विद्यालयहरुमा विज्ञान प्रगोशालाहरुको सुदृढीकरण गर्ने ।		✓	✓	✓	
२	थप एक प्राविधिक विद्यालय स्थापना गर्ने ।		✓	✓	✓	
३	युवा वैज्ञानिक सम्मेलन आयोजना गर्ने ।		✓	✓	✓	
४	विज्ञान प्रदर्शनी लगायतका सृजनात्मक प्रतियोगिताहरु आयोजना गर्ने ।			✓	✓	
५	विज्ञान र प्रविधि सम्बन्धी प्रतिभा पहिचान गरी विशिष्टीकृत क्षेत्रमा प्रतिभाहरुको उपयोग गर्ने ।			✓		✓
६	विज्ञान र प्रविधिलाई उत्पादन, उद्योग, उद्यमशिलता र शिक्षण क्षेत्रमा आवद्ध गर्ने ।			✓		✓
७	सृजनशिलता कोषको स्थापन गर्ने ।			✓		
८	स्थानीय पराम्परा तथा मौलिक प्रविधिको पहिचान गरी तिनको वैज्ञानिक विकासमा जोड दिने ।		✓	✓		
९	वैज्ञानिक तथा प्राविधिक जनशक्तिलाई उद्यमशिलतासँग आवद्ध गर्ने ।			✓	✓	✓
१०	विकास निर्माण र सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी र छिटो छरितो बनाउन विज्ञान र सूचना प्रविधिको अधिकतम प्रयोग गर्ने ।			✓		
११	नगरपालिकाका कर्मचारीहरुलाई प्रविधि मेला र कार्यशालाहरुमा सहभागी गर्ने ।			✓		

६.४.८ अपेक्षित उपलब्धी

- विज्ञान अध्ययन केन्द्रको स्थापना भइ विज्ञान बिषयको प्रयोगशालाहरु सुदृढ भएको हुने छ ।
- नगरपालिकामा सृजनशिल कोषको स्थापना भइ विज्ञान र प्रविधिको विकासमा त्यसको सुदुपयोग भएको हुने छ ।
- नगरपालिकामा विज्ञान र प्रविधिको विकास हुने छ ।
- दक्ष जनशक्तिको विकास भई वैज्ञानिक अध्ययन र अनुसन्धानमा उनीहरुको उपयोग हुने छ ।
- विज्ञान बिषयको अध्ययनमा युवा जनशक्ति आकर्षण बढने छ ।
- डिजिटल र सूचना प्रविधिको प्रयोगमार्फत नगरपालिकाबाट प्रवाह हुने सेवा सुधिधाहरु सहज र सुलभ हुने छ ।

६.५ खानेपानी तथा सरसफाई

६.५.१ पृष्ठभूमि

खानेपानी तथा सरसफाई सेवाले मानव जीवनमा बहुआयामिक प्रभाव पार्दछ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अनुसार बनेपा नगरपालिकालाई स्वच्छ खानेपानी तथा खाद्य पदार्थको गुणस्तर र वायु तथा ध्वनिको प्रदुषण नियन्त्रण र नियमन; सरसफाई सचेतनाको अभिवृद्धि र स्वास्थ्यजन्य फोहोरमैलाको व्यवस्थापन; स्वास्थ्यजन्य फोहोरमैला सङ्कलन, पुनः उपयोग, प्रशोधन, विसर्जन र सो को सेवा शुल्क निर्धारण र नियमन; सरसफाई तथा स्वास्थ्य तथा स्वास्थ्य क्षेत्रबाट निष्कासित फोहोरमैला व्यवस्थापनमा निजी तथा गैरसरकारि क्षेत्रसंग समन्वय, सहकार्य र साझेदारी गर्ने लगायतको अधिकार प्रदान गरेको छ । त्यसैले यस सेवालालाई नेपालको संविधानले मौलिक हकको रूपमा व्यवस्था गरेको छ । साथै, अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा समेत दिगो विकास लक्ष्यले खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी स्पष्ट लक्ष्यहरु निर्धारण गरेको छ । यसबाट बाल मृत्युदर कम गर्न तथा सरदर आयु वृद्धि गर्न सहयोग पुगेको, नागरिकले समग्र स्वास्थ्य स्थितिमा सुधार भई उत्पादनशील समयमा वृद्धि भएको तथा सामाजिक रहनसहन र बालबालिकाको विद्यालय उपस्थिति दरमा अनुकूल सुधार गर्न योगदान पुगेको छ ।

६.५.२ वस्तुस्थिति

बनेपा नगरपालिकामा खानेपानीको मुख्य स्रोत पाइपलाईन तथा धारा (८१.३५ प्रतिशत) रहेको छ । ट्युबवेल/हातेपम्पको पानी प्रयोग गर्ने (१.१६ प्रतिशत), ढाकिएको ईनार/कुवाको पानी प्रयोग गर्ने (६.२८ प्रतिशत), खुल्ला ईनार/कुवाको पानी प्रयोग गर्ने (१.७८ प्रतिशत), मुलको पानी प्रयोग गर्ने (९.१९ प्रतिशत) र नदि खोलाको पानी प्रयोग गर्ने परिवार (०.२४ प्रतिशत) रहेको छ । ढलमा जोडिएको फ्लस शौचालय भएको परिवार ३३.१५ प्रतिशत रहेको छ भने सेप्टिक ट्याङ्कमा जोडिएको फ्लस शौचालय भएको परिवार ४४.९३ प्रतिशत रहेको छ । त्यस्तै १८.४६ प्रतिशत घरधुरीहरुमा साधारण शौचालय रहेको छ भने शौचालय नभएको परिवार ६.६२ प्रतिशत रहेको छ ।

बनेपा नगरपालिकाले खानेपानी तथा सरसफाईतर्फ निम्न नीतिहरु अवलम्बन गरेको छ ।

- एक घर एक धारा अभियानलाई योजना बनाई कार्यान्वयनमा जोड दिइने छ ।
- प्रत्येक वडामा हाल प्रयोग भइरहेका स्थानीय पानीका स्रोतहरुको संरक्षण एवम् व्यवस्थित प्रयोग गरिने छ । साथै नगर क्षेत्रभित्रका मूल संरक्षण गर्ने विशेष कार्यक्रम ल्याइने छ ।
- सुरक्षित पिउने पानीको व्यवस्थामा सहयोग पुग्ने आयोजनाहरुलाई प्राथमिकता दिइने छ ।
- खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यलाई प्राथमिकता दिइने छ ।
- स्रोतको अपर्याप्तता भएका क्षेत्रहरुमा डिप बोरिङ र आकासे पानीको पानीको सङ्कलन प्रविधिलाई विशेष प्राथमिकता दिने नीतिलाई निरन्तरता दिइने छ ।
- काभ्रे उपत्यका एकीकृत खानेपानी आयोजनालाई यथाशिघ्र सम्पन्न गरी पानीको उपभोग गर्ने वातावरण मिलाउन आवश्यक भूमिका निर्वाह गरिने छ ।
- जलाधार क्षेत्र/ईनार/कुवाको संरक्षण र प्रवर्द्धनका लागि सरोकारवाला निकायहरूसंगको समन्वयमा जोड दिइने छ ।

- साँगा बृहत खानेपानी आयोजन कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी बनाइने छ । साथै ओपी बृहत खानेपानी आयोजना र गोसाईकुण्ड क्षेत्रमा डिप बोरिङको सम्भाव्यताको आधारमा कार्यान्वयन गर्न व्यवस्था मिलाइने छ ।
- नगरपालिकालाई पूर्ण सरसफाई युक्त नगर घोषणाका लागि योजनावद्ध अभियान सञ्चालन र कार्यान्वयनलाई निरन्तरता दिइने छ ।

६.५.३ प्रमुख समस्या

- प्राकृतिक एवम् मानवजन्य कारणले पानीका श्रोत तथा मुहानहरूमा ह्रास आएको ।
- सरसफाई सम्बन्धी जनचेतनाको कमि हुनु ।
- भूकम्पको कारण खानेपानी तथा सरसफाईका संरचनाहरू क्षतिग्रस्त हुनु ।
- व्यक्तिगत तथा सामुदायिक सरसफाईको अभ्यास कमजोर हुनु ।

६.५.४ अवसर र चुनौती

अवसरहरू

- “एक घर एक धारा र एक चर्पी” नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयन भई सबै घरधुरीमा खानेपानीको पहुँच स्थापित हुनु ।
- स्वच्छ पानीको वितरण हुने ।
- खानेपानीका मुहानहरूको संरक्षण गर्न सकिने ।
- खानेपानी प्रणालीको दीगो व्यवस्थापन हुने ।
- भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त संरचनाहरूको पूनर्निर्माण र पूनर्स्थापना हुने ।
- सरसफाईको अभ्यास बढ्ने ।
- एक घर, एक धारा, एक चर्पी नगरपालिकाको नीतिमा पर्नु ।

चुनौतीहरू

- “एक घर एक धारा र एक चर्पी” नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु ।
- स्वच्छ पानीको वितरण गर्नु ।
- खानेपानीका मुहानहरूको संरक्षण गर्नु ।
- खानेपानी प्रणालीको दीगो व्यवस्थापन गर्नु ।
- भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त संरचनाहरूको पूनर्निर्माण र पूनर्स्थापन गर्नु ।
- सरसफाईको अभ्यास बढाउनु ।

६.५.५ सोच

- सबैको लागि स्वच्छ खानेपानी र सरसफाई ।

६.५.६ लक्ष्य

- स्वच्छ खानेपानी र सरसफाईको व्यवस्था गर्नु ।

६.५.७ उद्देश्य

- प्रत्येक घरधुरीमा स्वच्छ खानेपानी पहुँच स्थापित गरी र नियमित सरसफाईको व्यवस्था गर्नु ।

६.५.८ रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
घर एक धाराको अवधारणा अनुसार स्वच्छ खानेपानी उपलब्ध गराउने ।	<ul style="list-style-type: none"> एक घर एक धारा अभियानलाई योजना बनाई कार्यान्वयनमा जोड दिइने छ । प्रत्येक वडामा हाल प्रयोग भइरहेका स्थानीय पानीका श्रोतहरूको संरक्षण एवम् व्यवस्थित प्रयोग गरिने छ । साथै नगर क्षेत्रभित्रका मूल संरक्षण गर्ने विशेष कार्यक्रम ल्याइने छ । सुरक्षित पिउने पानीको व्यवस्थामा सहयोग पुग्ने आयोजनाहरूलाई प्राथमिकता दिइने छ । खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यलाई प्राथमिकता दिने छ । श्रोतको अपर्याप्तता भएका क्षेत्रहरूमा डिप बोरिङ र आकासे पानीको पानीको सङ्कलन प्रविधिलाई विशेष प्राथमिकता दिने नीतिलाई निरन्तरता दिइने छ । काभ्रे उपत्यका एकीकृत खानेपानी आयोजनालाई यथाशिघ्र सम्पन्न गरी पानीको उपभोग गर्ने वातावरण मिलाउन आवश्यक भूमिका निर्वाह गरिने छ । जलाधार क्षेत्र/इनार/कुवाको संरक्षण र प्रवर्द्धनका लागि सरोकारवाला निकायहरूसँगको समन्वयमा जोड दिइने छ । साँगा बृहत खानेपानी आयोजना कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी बनाइने छ । साथै ओपी बृहत खानेपानी आयोजना र गोसाईकुण्ड क्षेत्रमा डिप बोरिङको सम्भाव्यताको आधारमा कार्यान्वयन गर्न व्यवस्था मिलाइने छ । नगरपालिकालाई पूर्ण सरसफाई युक्त नगर घोषणाका लागि योजनावद्ध अभियान सञ्चालन र कार्यान्वयनलाई निरन्तरता दिइने छ । खानेपानी तथा सरसफाई गुरु योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिने छ । खानेपानीका संरचनाहरूको स्तरोन्नति र नयाँ संरचनाहरूको निर्माण गरिने छ । खानेपानी प्रणालीको दिगो व्यवस्थापनको लागि प्रणालीगत रूपमा व्यवस्थापन समिति गठन गरी नियमित मर्मत सम्भारको लागि जिम्मेवार बनाइने छ । खानेपानीको उपभोगको मात्रा अनुसार महसुल उठाई मर्मत सम्भार कोषको व्यवस्था गरिने छ । भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त संरचनाहरूको पुनर्निर्माण र पुनर्स्थापन गरिने छ । खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी काम गर्ने सरकारी, निजी, गईसस र सामुदायिक सस्थाहरू सँग सहकार्य गरिने छ । खानेपानीका व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारी र खानेपानी मर्मत सम्भार कार्यकर्तालाई तालिम र पुनर्ताजगी तालिम नियमित रूपमा दिइने छ ।
सबै घरमा चर्पीको व्यवस्था गर्नुका साथै सरसफाईको	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिकाका सबै घरधुरीमा व्यवस्थित चर्पीको व्यवस्था गरिने छ । चर्पी बनाउन नसक्ने अतिविपन्न परिवारलाई अनुदानको व्यवस्था गरिने छ ।

रणनीति	कार्यनीति
अभ्यास बढाउने ।	<ul style="list-style-type: none"> पूर्ण सरसफाई युक्त नगर घोषणा गर्न सरसफाई अभियान, चेतना अभिवृद्धि, फोहोर विसर्जन बास्केट तथा कन्टेनर र व्यवस्थित कम्पोष्टिड, आदिको व्यवस्था गरिने छ । प्रमुख वस्ती र बजार केन्द्रहरूमा सार्वजनिक शौचालयको व्यवस्था गरी समुदायलाई सञ्चालनको जिम्मेवारी दिइने छ ।

६.५.९ मुख्य कार्यक्रमहरू तथा कार्ययान्वयन योजना

क्र. स.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	नीजि क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	काभ्रे उपत्यका एकीकृत खानेपानी आयोजनालाई यथाशिघ्र सम्पन्न गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	
२	साँगा बृहत खानेपानी आयोजना कार्यान्वयनमा ल्याउने ।	✓	✓	✓		
३	ओपी बृहत खानेपानी आयोजना र गोसाईकुण्ड क्षेत्रमा डिप बोरिङको सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने ।		✓	✓		
४	खानेपानी तथा सरसफाई गुरुयोजना तर्जुमा गर्ने ।		✓	✓		
५	खानेपानीका श्रोतहरूको संरक्षण गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
६	एक घर, एक धारा, एक चर्पीको लागि पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
७	खानेपानीका विद्यमान संरचनाहरू मर्मत गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	
८	दक्ष जनशक्ति उत्पादन तथा सचेतना तालिम सञ्चालन गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
९	आर्थिक स्रोत व्यवस्थापन र नीति निर्माणको लागि अन्तर सरकार समन्वय गर्ने ।	✓	✓	✓		✓
१०	खानेपानी अपुग भएका वडा र वस्तीहरूको लागि नयाँ खानेपानी आयोजना निर्माण गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
११	खानेपानी उपभोक्ता समितिहरूलाई प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने ।			✓	✓	
१२	फोहोर पानीको उचित व्यवस्थापन गरी वातावरण स्वच्छ राख्न प्रशोधन केन्द्र निर्माण गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	
१३	मुख्य बजार केन्द्रहरूमा सार्वजनिक शौचालयहरूको निर्माण गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
१४	मुख्य बजार क्षेत्रमा ढल सञ्जाल निर्माण गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	

६.५.१० अपेक्षित उपलब्धी

- खानेपानी तथा सरसफाई गुरुयोजना तर्जुमा भइ कार्यान्वयन भएको हुने छ ।
- खानेपानीको श्रोतहरूको संरक्षण भएको हुने छ ।
- सबै घर परिवारमा पाइपद्वारा खानेपानी वितरण भइ एक घर एक धारा र एक शौचालय भएको हुने छ ।
- काभ्रे उपत्यका एकीकृत खानेपानी आयोजना सम्पन्न हुने छ ।

- साँगा बृहत खानेपानी आयोजना कार्यान्वयनमा आउने छ ।
- ओपी बृहत खानेपानी आयोजना र गोसाईकुण्ड क्षेत्र डिप बोरिङको सम्भाव्यता अध्ययन सम्पन्न हुने छ ।
- प्रत्येक घरमा व्यवस्थित चर्पी निर्माण हुने छ ।
- भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त प्रणालीहरूको पुनर्स्थापना भएको हुने छ ।
- सरसफाईको अवस्थामा उल्लेख्य सुधार भएको हुने छ ।
- मुख्य बजार केन्द्रहरूमा सार्वजनिक शौचालयको निर्माण भएको हुने छ ।
- खानेपानी र सरसफाई सम्बन्धी जनचेतनाको विकास भएको हुने छ ।

६.६ लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशिता

६.६.१ पृष्ठभूमि

लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण हाम्रो जस्तो विकासोन्मुख देशको प्रमुख मुद्दा तथा सवाल हो । देशका कुनै पनि नागरिक राज्यबाट पाउने सेवासुविधाका लागि कोही पनि छुट्टा र छुटाउनु हुँदैन भन्ने मान्यताका साथ नेपालको कानुनी प्रावधान रहेको छ । यसकारण नेपालको संविधानको प्रस्तावनामा नै समानुपातिक समावेशी र सहभागिताको सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाज निर्माणको प्रतिवद्धता गरेको छ । जसले समाजमा देखिएका सामाजिक कुरिति, जातिय, लैङ्गिक, भाषिक, धार्मिक, विभेद अन्त्य गर्ने संकल्प पनि गरेको छ । यसका साथै राज्यको पहुँचबाट वञ्चित, सिमान्तकृत, अल्पसंख्यक, जनजाती, मधेसी, बालबालिकालाई सशक्त बनाउने मान्यताको साथ राज्यबाट पाउने आधारभूत मानविय सेवासुविधाको पहुँच पुग्ने गरि समावेशीकरण गर्नु पर्ने हुन्छ ।

६.६.२ वस्तुगत स्थिति

बनेपा नगरपालिकामा महिलाको जनसङ्ख्या ५०.९ प्रतिशत रहेको छ । बुढ्यौली जनसङ्ख्यामा पुरुष जनसङ्ख्या ४७.२ प्रतिशत को तुलनामा महिलाको सङ्ख्या ५२.८ प्रतिशत धेरै रहेको छ । महिला साक्षरता गर ७२.७१ प्रतिशत रहेको पाईन्छ । नगरपालिकामा महिला जनप्रतिनिधि ३७.९ प्रतिशत रहेको छ भने २१.९ प्रतिशत दलित महिला वडा जनप्रतिनिधि रहेका छन् । नगरपालिकामा रहेको ४४ जातजाती मध्ये २९.४ प्रतिशत जातजातिको नगरपालिकाको जनप्रतिनिधिहरूमा प्रतिनिधित्व रहेको छ । त्यस्तै गरेर नगरपालिका र वडा कार्यालयमा कार्यरत कुल कर्मचारीको २६.५ प्रतिशत महिला कर्मचारी कार्यरत रहेका छन् । यसले नगरपालिकाको समानता र सामाजिक समावेशीकरणमा राम्रो उपस्थिति तथा प्रतिनिधित्व गरेको पाईन्छ ।

६.६.३ प्रमुख समस्या

समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको लागि कानुनमा उल्लेख गरिएता पनि केहि कानुनी जटिलता र समस्या पूर्ण रुपमा प्रभावकारी हुन सकेको छैन । जति पनि सिमान्तकृत ,जनजाती लगायत समाजमा देखिएका सामाजिक कुरिति, जातिय, लैङ्गिक, भाषिक, धार्मिक, विभेद अन्त्य गर्नका लागि राज्य तथा सम्बन्धित निकायहरु औपचारिकतामा मात्र सिमित रहनु र व्यवहारीकतामा पूर्ण रुपमा प्रयोगमा नहुनु प्रमुख समस्या हुन् । महिलामाथि हुने व्यवहारगत विभेद हट्न नसक्नु, लैङ्गिक विभेद तथा हिंसालाई

बढावा दिने सामाजिक संरचना, सोच, मूल्य, मान्यता, प्रथा, परम्परा कायम रहनु, महिला तथा बालिकाहरु माथि घरेलु, यौनजन्य तथा लैङ्गिकतामा आधारित हिंसा विद्यमान हुनु, लैङ्गिक समानता प्रष्ट्याउने पर्याप्त खण्डीकृत तथ्याङ्कको कमी हुनु, महिलाको भूमिका औपचारिक आर्थिक कृयाकलापमा भन्दा घरायसी काममा बढी केन्द्रित हुनु, महिला लक्षित कार्यक्रमको कमी, महिला, अपाङ्गता तथा बाल मैत्री पूर्वाधारको कमी जस्ता घटनाक्रमहरु नगरपालिकाको प्रमुख समस्याहरु हुन् ।

६.६.४ अवसर तथा चुनौती

समाजमा रहेका बिभेद, कुसंस्कार, कुरीती, असमानता, महिला हिंसा, श्रम शोषण, बालश्रम, विभेदलाई निर्मूल गरि समतामूलक र समावेशि समाज निर्माण गर्न संबैधानिक मान्यता स्थापित गरेको छ भने यि कार्य गर्न कानुनी रुपमानै बर्जित गरिएको छ । यसलाई व्यवहारमा उतार्न विभिन्न कानुन, ऐन, नीति, नियम र कार्यक्रम प्रतिपादन गरिएको छ । यो नै समाज र देशलाई समानता र सामाजिक समावेशीकरणको लागि महत्वपूर्ण असरहरु हुन् ।

राज्यका सबै तह र निकायहरुमा समानता र सामाजिक समावेशीकरणको दृष्टिकोणलाई मूलप्रवाहिकरण गर्न ज्ञान, दक्षता र क्षमता भएका जनशक्तिको उचित व्यवस्थापन गर्नु, अन्तर निकाय र समन्वय र सहकार्यलाई प्रभावकारी बनाउनु यसक्षेत्रका प्रमुख चुनौती हुन् ।

- आर्थिक तथा सामाजिक जीवनमा सारभूत लैङ्गिक समानता कायम गर्नु ।
- लैङ्गिक दृष्टिकोणलाई मूलप्रवाहीकरण गरी लैङ्गिक उत्तरदायी शासन पद्धति संस्थागत गर्नु ।
- लैङ्गिक समानता सम्बन्धी नीति, योजना तथा कार्यक्रमहरुमा सामाञ्जसता कायम गर्नु ।
- पारिवारिक र सामाजिक मूल्य मान्यता तथा लैङ्गिक भूमिकामा परिवर्तन ल्याउनु ।
- आर्थिक तथा सामाजिक जिवनमा लैङ्गिक समानता कायम गर्नु ।
- महिला तथा वञ्चितिमा परेका वर्ग समुदायको क्षमता विकास गरी उत्पादनशील क्षेत्रमा परिचालन गर्नु ।
- महिलाको घरेलु श्रम र हेरचाह कार्यलाई मूल्य कायम गरी आर्थिक आयमा महिलाको योगदानको गणना गर्नु ।
- महिला माथि हुने सबै किसिमका हिंसा, विभेद र शोषणको अन्त्य गर्नु ।
- सम्पत्तिमाथि महिलाको पहुँच स्थापित गर्नु ।
- ग्रामीण महिला सहित समग्र महिलाको जीवन स्तरमा सुधार ल्याउनु ।
- नगरपालिका भित्रका समिति, उपसमिति, उपभोक्ता समितिहरु, सामुदायिक संस्था तथा लाभग्राही मुखी संस्थाहरुमा यस वर्ग र समुदायको प्रतिनिधित्व कायम राख्नु ।
- अर्थपूर्ण सहभागिता र निर्णयमा पहुँच स्थापित गर्नु ।
- बाल मैत्री स्थानीय शासन स्थापना गर्नु ।

६.६.५ सोच

- समता र सामाजिक समावेशीकरण युक्त समाज

६.६.६ लक्ष्य

सानाजमा रहेको सम्पूर्ण सामाजिक विभेदको अन्त्य भएको हुनेछ ।

६.६.७ उद्देश्य

- समतामुलक तथा सामाजिक समावेशीकरणको स्थापन तथा बिस्तार गर्नु ।
- बञ्चितताकरणमा परेका समुहहरूको प्रत्यक्ष सहभागित सुनिश्चित गर्नु ।
- विभेद/भेदभावमा परेका समुहहरूको राजनीतिक, आर्थिक र सामाजिक पहुँच सुनिश्चित गर्नु ।
- हिंसा तथा दुर्व्यवहारमा परेका समुहहरूलाई हिंसा र दुर्व्यवहारबाट मुक्त गर्नु ।
- बञ्चित तथा सामाजिक सुरक्षा नपाएका समुदायहरूलाई सामाजिक सुरक्षा प्रदान गर्नु ।

६.६.८ रणनीति र कार्यनीति

समानता र सामाजिक समावेशीकरणलाई संस्थागत गर्ने	समानता र सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धित कानून, ऐन, नीति तथा कार्यनीति तयार गरिने । तथ्याङ्क/सूचना/अभिलेख राख्ने थालनी गरिनेछ । समानता र सामाजिक समावेशीकरण सूचकहरू तयार गरि अनुगमन र मुल्याङ्कन प्रभावकारी बनाईने छ ।
हिलाहरूको सशक्तिकरण र समावेशीकरणमा जोड दिने	लैङ्गिक समता प्राप्तिको लागि महिला पुरुषको सक्रिय भूमिका गरिने महिलाहरूको पहुँचमा राजनीतिक, सामाजिक, आर्थिक सशक्तिकरणमा प्रभावकारी सहभागिता बढाउँदै लगिनेछ । महिला हिंसा, यौन हिंसा/सोशण तथा ज्यादतीमा परेका महिलाहरूलाई संरक्षण दिई यस्ता घटना अन्त्यका लागि स्थानिय तह लाग्नेछ ।
दलित, जनजाती, बिपन्न वर्ग, र सिमान्तकृत समुदायको सशक्तिकरण र विकास गर्ने	दलित, जनजाती, बिपन्न र सिमान्तकृत समुदायको आर्थिक, सामाजिक र राजनीतिक सशक्तिकरणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ । सामाजिक विभेद, जातिय, छुवाछुत अन्त्यका लागि नगरपालिका, नागरिक समाज र सरोकारवाल निकायहरूसँग सहकार्य गरिनेछ । आधारभूत आवश्यकता (गाँस, बास, कपास, स्वास्थ्य, शिक्षा तथा रोजगार) राज्यले दिने अन्य विशेष सेवा सुबिधाहरूमा यी समुदायहरूको पहुँच सुनिश्चित गर्ने व्यवस्था मिलाईने छ ।
ज्येष्ठ नागरिकको, सम्मान र संरक्षण गर्ने	नगरपालिका ज्येष्ठ नागरिकको संरक्षण सम्बन्धी संघीय, प्रादेशीक कानूनको आधारमा स्थानीय कानून तयार गर्न र गराउन पहल गरिनेछ । ज्येष्ठ नागरिकको अनुभव, ज्ञान तथा शिपलाई स्थानीय तहको विकासमा उपयोग गर्ने नीति लिईनेछ ।

७.३.९ प्रमुख कार्यक्रमहरु

क्र. स.	कार्यक्रमहरु	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	नीजि क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीतिको तर्जुमा गर्ने ।		✓	✓		
२	जनचेतना सम्बन्धी कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।		✓	✓	✓	
३	लैससास सम्बन्धी संस्थागत क्षमता विकास कार्यक्रम गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
४	लैससासमैत्री अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको विकास गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
५	महिलाहरुको आर्थिक, सामाजिक, राजनीतिक सशक्तीकरण र अर्थपूर्ण सहभागितामा वृद्धि गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
६	महिला तथा सामाजिक सुरक्षा कोषको स्थापना र सञ्चालन गर्ने ।			✓	✓	✓
७	मानव बेचबिखन तथा लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावितहरुको संरक्षण र पुनर्स्थापनाका लागि अल्पकालिन र दीर्घकालीन सेवा केन्द्रहरुको स्थापना र सञ्चालन गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
८	बाल श्रमिक र सडक बालबालिकाहरुको उद्धार र संरक्षण गर्ने ।		✓	✓	✓	
९	बालबालिका तथा किशोर किशोरीहरु माथी हुने दुर्व्यवहार, हिंसा र भेदभाव अन्त्यको लागि सरोकारवालाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
१०	कानुनी विवादमा परेका बालबालिकाको संरक्षण र बाल सुधार गृहको व्यवस्था गर्ने ।		✓	✓	✓	
११	बालमैत्री नगरको रुपमा विकास गर्ने ।		✓	✓	✓	
१२	ज्येष्ठ नागरिकहरुको संरक्षणका लागि दिवा सेवा केन्द्र र वृद्धाआश्रम निर्माण गर्ने ।			✓	✓	✓
१३	ज्येष्ठ नागरिकहरुको अनुभव, सीप र ज्ञानलाई उपयोग गर्ने ।		✓	✓	✓	
१४	संरक्षण, आयआर्जन तथा अन्य सेवा सुविधाहरुमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको पहुँच बृद्धि गर्ने ।		✓	✓	✓	
१५	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको सहभागितामा वृद्धि गर्ने ।			✓	✓	✓
१६	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको सशक्तीकरण गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
१७	आयआर्जन तथा अन्य सेवा सुविधाहरुमा लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यकहरुको पहुँच बृद्धि गर्ने ।		✓	✓	✓	
१८	दलित समुदायको आर्थिक, सामाजिक र राजनीतिक सशक्तीकरणका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
१९	नगर विकासमा दलित समुदायको अर्थपूर्ण सहभागितालाई संस्थागत गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
२०	विपन्न वर्गको आर्थिक, सामाजिक र राजनीतिक सशक्तीकरणका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
२१	आयआर्जन तथा अन्य सेवा सुविधाहरुमा विपन्न र सीमान्तकृत समुदायको पहुँच बृद्धि गर्ने ।		✓	✓	✓	✓

२२	योजना, बजेट र प्राप्त उपलब्धीहरूको लैससास परीक्षण गर्ने ।		✓	✓	✓	
२३	पूर्वाधार संरचना र नगरपालिकाको संरचना महिला, बालबालिका, अपाङ्ग र ज्येष्ठ नागरिकमैत्री भए नभएको परीक्षण गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
२४	महिला, दलित, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका नागरिक, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक, बालबालिका, विपन्न वर्ग, लोपोन्मुख र सीमान्तकृत समुदाय सम्बन्धी खण्डीकृत तथ्याङ्क र प्रतिवेदन तयार गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓
२५	बाल अधिकारको संरक्षण एवम् प्रवर्द्धन सम्बन्धी नीति, कानून, योजना तथा मापदण्ड निर्माण र कार्यान्वयन गर्ने ॥	✓	✓	✓	✓	

७.३.१० अपेक्षित उपलब्धी

- लैससास उत्तरदायी कानून, नीति तथा रणनीतिहरू निर्माण तथा कार्यान्वयन प्रणाली पद्धतिको विस्तार हुने छ ।
- लैससास सयन्त्र संस्थागत र सुदृढ हुने छ ।
- लक्षित कार्यक्रमका छुट्टै अनुगमन ढाँचा तथा तथ्याङ्क प्रणाली क्रियाशिल हुने छ ।
- एकीकृत लक्षित कार्यक्रमका प्रभावकारी कार्यान्वयन, अनुगमनका कारण लक्षित समूहको आर्थिक, सामाजिक विकासको सूचकाङ्कमा प्रगति हुने छ ।
- लैङ्गिक हिंसा अन्त्य सम्बन्धी कानून कार्यान्वयन भएको हुने ।
- लैङ्गिक हिंसापीडितहरूको उचित संरक्षण तथा सेवाको व्यवस्था हुने छ
- लैङ्गिक समता तथा महिला एवम् बालिकाहरूको सशक्तीकरण बहुक्षेत्रगत सवालका रुपमा सम्बोधन हुने ।
- जोखिम अवस्थाका बालबालिका, अपाङ्गता तथा ज्येष्ठ नागरिकहरूका उचित संरक्षण हुने ।
- सामाजिक सुरक्षाका सेवाग्राहीहरूको एकीकृत अभिलेख व्यवस्थित भएको हुने छ ।
- लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीति तर्जुमा भएको हुने छ ।
- महिला साक्षरता ८० प्रतिशत पुगेको हुनेछ ।
- नेतृत्व तहमा महिला तथा लक्षित वर्गको प्रतिनिधित्व ५० प्रतिशत पुगेको हुने छ ।
- नगरपालिकाबाट गठन हुने समितिहरूमा ४० प्रतिशत समावेशीता भएको हुनेछ ।

६.७ लक्षित समुदाय विकास

६.७.१ वस्तुस्थिति

नगरपालिकाको लक्षित समुदायको वस्तुस्थितलाई तल प्रस्तुत गरिएको छः

बनेपा नगरपालिकाको कुल जनसङ्ख्याको ५०.९१ प्रतिशत महिला रहेको छ भने लैङ्गिक अनुपात १:१.०४ रहेको छ । नगरपालिकामा ५ वर्ष मुनिको लैङ्गिक अनुपात भने ११७.७१ रहेको छ । महिलाको स्वामित्व भएको जमिन तथा घर क्रमश २३.७८ प्रतिशत र १४.११ प्रतिशत रहेको छ । बनेपा नगरपालिकामा महिला परिवारमुली भएको घरधुरी २०.१४ प्रतिशत रहेको छ ।

पालिकामा कुल जनसङ्ख्याको एक चौथाई (२५.९५ प्रतिशत) बालबालिका तथा किशोरकिशोरीहरूको जनसङ्ख्या रहेको छ । ५ वर्ष मुनिको बालकको जनसङ्ख्या २,०२७ तथा ५ वर्ष मुनिको बालिकाको जनसङ्ख्या १,७२२ रहेको छ । जस अनुसार ५ वर्ष मुनिको लैङ्गिक अनुपात ११७.७१ रहेको छ । बागमती प्रदेशमा ५ वर्ष मुनि बढी लैङ्गिक अनुपात भएका स्थानीय निकायहरूमा तेश्रो स्थानमा रहेको छ ।

बनेपामा ज्येष्ठ नागरिक (७० वा सो भन्दा माथिको उमेर समूह) को जनसङ्ख्या ३.५३ प्रतिशत रहेको छ । नगरपालिकाले ९० वर्ष माथिका ज्येष्ठ नागरिकहरूलाई सम्मान गर्न वार्षिक २ पटक ज्येष्ठ नागरिक सम्मान कार्यक्रम आयोजना गर्दै आएको छ । त्यस्तै ६० वर्ष भन्दा माथिको वृद्धवृद्धाहरूलाई ज्येष्ठ नागरिक परिचय पत्र वितरण कार्यक्रम तथा ज्येष्ठ नागरिक र सरोकारवाला निकायहरू ज्येष्ठ नागरिक महासंघ विच अन्तरक्रिया कार्यक्रमको आयोजना गर्दै आएको छ ।

पालिकामा अपाङ्गको अवस्थालाई नियाल्दा कुल अपाङ्गता १.१२ प्रतिशत रहेको छ । जसमध्ये शारीरिक अपाङ्गता (०.३८ प्रतिशत), दृष्टि सम्बन्धी अपाङ्गता (०.१७ प्रतिशत), सुनाई सम्बन्धी अपाङ्गता (०.१८ प्रतिशत), श्रवण सम्बन्धी अपाङ्गता (०.०२ प्रतिशत), स्वर बोलाई सम्बन्धी अपाङ्गता (०.१४ प्रतिशत), मानसिक अपाङ्गता (०.१० प्रतिशत), बौद्धिक अपाङ्गता (०.०३ प्रतिशत) र बहु अपाङ्गता (०.०९ प्रतिशत) रहेको छ ।

नगरपालिकामा दलित समुदायको जनसङ्ख्या २,६२५ रहेको छ जुन कुल जनसङ्ख्याको ४.७२ प्रतिशत हुन आउँछ । नगरपालिकामा बसोबास गर्दै आएका दलित समुदायहरूमा सार्की (१.७३ प्रतिशत), कामी (१.३९ प्रतिशत), दमाई/ढोली (१.१२ प्रतिशत), अन्य दलित (०.४८ प्रतिशत) रहेको छ ।

बनेपामा सीमान्तकृत समुह ११.६१ प्रतिशत र अति सीमान्तकृत समुह ०.२५ प्रतिशत गरी कुल सीमान्तकृत समुह ११.८६ प्रतिशत रहेको छ । नगरपालिकाका सीमान्तकृत समुहमा ५,५६५ तामाङ, ७५८ घर्ती/भुजेल, १०३ थारु, २२ सुनुवार र ११ जना पहरी तथा अति सीमान्तकृत समुहमा ७१ माझी, ३७ दनुवार, १९ धानुक र १४ थामी रहेका छन् ।

६.७.२ प्रमुख समस्या

- लक्षित वर्गमा सचेतनाको अभाव ।
- लक्षित वर्गहरू आर्थिक रुपमा अत्यन्तै पछाडी पर्नु ।
- लक्षित वर्गका लागि न्यून कार्यक्रमहरू हुनु ।
- समाजमा देखिएका लक्षित वर्गको सामाजिक कुरीति, धार्मिक, भाषिक, लैङ्गिक, जातिय विभेद अन्त्य गर्नका लागि राज्य तथा सम्बन्धित निकायहरू औपचारिकतामा मात्र सीमित रहनु ।
- लक्षित वर्ग समानता प्रष्ट्याउने पर्याप्त खण्डीकृत तथ्याङ्कको कमी हुनु ।

६.७.३ अवसर तथा चुनौतीहरू

अवसरहरू

- लक्षित वर्गको सामाजिक र आर्थिक उत्थान गर्न सकिने ।

- स्थानीय विकास निर्माणमा लक्षित वर्गहरुको समावेशी सहभागिता सुनिश्चित गर्ने सकिने ।
- स्थानीय सरकारमा लक्षित वर्गको सम्मानजनक उपस्थित हुन सक्ने ।
- लक्षित वर्गमैत्री संविधान तथा ऐन-कानूनहरु निर्माण हुनु ।
- लक्षित वर्गका कार्यक्रमहरु सञ्चालन हुनु ।

चुनौतीहरु

- नगरपालिकामा समानता र सामाजिक समावेशीकरणको दृष्टिकोणलाई मूलप्रवाहिकरण गर्न ज्ञान , दक्षता र क्षमता भएका जनशक्तिको उचित व्यवस्थापन गर्नु ।
- अन्तर निकाय र समन्वय र सहकार्यलाई प्रभावकारी बनाउनु ।
- लक्षित वर्गको शिक्षा र स्वास्थ्य जस्ता क्षेत्रमा पहुँच स्थापित गर्नु ।
- लक्षित वर्ग सम्बन्धी नीति, योजना तथा कार्यक्रमहरुमा सामाज्यसता कायम गर्नु ।
- लक्षित वर्गको क्षमता विकास गरी उत्पादनशील क्षेत्रमा परिचालन गर्नु ।

६.७.४ सोच

- लक्षित समुदायको उत्थान; बनेपाको शान ।

६.७.५ लक्ष्य

- लक्षित वर्ग सहितको नगरपालिकामा समावेशी र समानतामूलक समाज निर्माण गर्ने ।

६.७.६ उद्देश्य

- समतामूलक तथा सामाजिक समावेशीकरणको स्थापना तथा विस्तार गर्नु ।
- विकास निर्माणमा लक्षित वर्गको प्रत्यक्ष सहभागिता सुनिश्चित गर्नु ।
- आर्थिक र सामाजिक विभेद, भेदभावहरुमा परेका समूहहरुको राजनीतिक पहुँच सुनिश्चित गर्नु ।
- हिंसा तथा दुर्व्यवहारमा परेका समूहहरुलाई हिंसा र दुर्व्यवहारबाट मुक्त गर्नु ।
- वञ्चित तथा सामाजिक सुरक्षा नपाएका समुदायहरुलाई सामाजिक सुरक्षा प्रदान गर्नु ।

६.७.७ रणनीति तथा कार्यनीतिहरु

रणनीति	कार्यनीति
समानता र सामाजिक समावेशीकरणलाई संस्थागत गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> ■ समानता र सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी कानून, ऐन, नीति तथा कार्यनीति तर्जुमा गरिने छ । ■ तथ्याङ्क/अभिलेख/सूचनाको थालनी गरिने छ । ■ समानता र सामाजिक समावेशीकरण सूचकहरु तयार गरी अनुगमन र मुल्याङ्कन प्रभावकारी बनाईने छ ।
लक्षित वर्ग र सीमान्तकृत समुदायको सशक्तिकरण र विकास गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> ■ सीपमूलक, रोजगारमूलक तथा आयमूलक कार्यक्रमहरुमा लक्षित वर्गहरुलाई प्राथमिकता दिइने छ । ■ दलित, बिपन्न, जनजाति र सीमान्तकृत समुदायको आर्थिक सामाजिक र राजनीतिक सशक्तिकरणका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिने छ । ■ सामाजिक जातिय विभेद, छुवाछुत अन्त्यका लागि नगरपालिका, नागरिक

रणनीति	कार्यनीति
	समाज र सरोकारवाला निकायहरूसँग सहकार्य गरिने छ । <ul style="list-style-type: none"> स्वास्थ्य, शिक्षा तथा रोजगार, आधारभूत आवश्यकता (गाँस, बास, कपास) लगउयत राज्यले दिने अन्य विशेष सेवा सुविधाहरूमा लक्षित वर्गको पहुँच सुनिश्चित गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।

६.७.८ मुख्य कार्यक्रमहरू तथा कार्ययान्वयन योजना (५ वर्षको नियोजन)

क्र.सं .	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सहकारी र अन्य
१	सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी कानून, ऐन, नीति तथा कार्यनीति तर्जुमा गर्ने ।	✓	✓	✓		
२	लक्षित वर्गको तथ्याङ्क/अभिलेख/सूचनाको अद्यावधिक गर्ने ।		✓	✓	✓	
३	लक्षित वर्गहरूलाई सीपमूलक, रोजगारमूलक तथा आयमूलक कार्यक्रमहरूमा प्राथमिकता दिने ।		✓	✓	✓	✓
४	सामाजिक समावेशीकरण सूचकहरू तयार गरी अनुगमन र मुल्याङ्कन प्रभावकारी बनाउने ।		✓	✓	✓	
५	दलित, विपन्न, जनजाति र सीमान्तकृत समुदायको आर्थिक सामाजिक र राजनीतिक सशक्तिकरणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।		✓	✓	✓	✓

६.७.९ अपेक्षित उपलब्धी

- समानता र सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी नीति, रणनीति र योजना तथा कार्यक्रम तयार भइ कार्यान्वयन हुने छ ।
- सामाजिक विभेद अन्त्य सम्बन्धी कानून निर्माण भइ कार्यान्वयनमा आएको हुने छ ।
- लक्षित वर्गको कार्यक्रमका छुट्टै अनुगमन ढाँचा तथा तथ्याङ्क प्रणाली क्रियाशिल हुने छ ।
- एकीकृत लक्षित कार्यक्रमका प्रभावकारी कार्यान्वयन, अनुगमनका कारण लक्षित समूहको आर्थिक, सामाजिक विकासको सूचकाङ्कमा प्रगति हुने छ ।

६.८ भाषा, संस्कृति, कला साहित्य

६.८.१ पृष्ठभूमि

सामाजिक सांस्कृतिक पहिचान कुनै पनि समुदायको पहिचान हो । बनेपा नगरपालिकाम पनि सामाजिक सांस्कृतिक विविधता रहेको छ । जसले बनेपा नगरपालिकालाई अलग तरिकाबाट पहिचान गर्न सकिन्छ । सामाजिक सु-सम्बन्धको जालोका कारण यहाँको ऐतिहासिक, पुरातात्विक, सांस्कृतिक, कला, साहित्य, संगीत, रीति रिवाज, मुल्य, मान्यता, सम्पदाको संरक्षणमा नगरपालीकाले आफ्नो स्पष्ट अवधारणा अगाडी सारेको छ ।

६.८.२ बस्तुगत स्थिति

बनेपा नगरपालिकामा नेवार ३२.५ प्रतिशत, ब्राम्हण २४.८ प्रतिशत, क्षेत्री २०.५१ प्रतिशत, तामाङ १० प्रतिशत र मगर २.२ प्रतिशत प्रमुख जातजाती बसोबास गरेता पनि नगर क्षेत्रमा कुल ४४ जातजातीको बसोबास रहेको छ । नगरपालिकामा नेपाली ५७ प्रतिशत, नेवारी ३०.६ प्रतिशत र तामाङ ९.६ प्रतिशत भाषा बोल्ने मानिसहरूको बाहुल्यता भएता पनि २० भन्दा बढी भाषा बोल्ने मानिसको बसोबास रहेको छ (राष्ट्रिय जनगणना, २०६८) । यी जातजाति तथा सम्प्रदायमा सामाजिक सांस्कृतिक विविधता जस्तै: रीति रिवाज, मुख्य मान्यता, धर्म, संस्कृति, परम्परा, कला एक सम्प्रदाय तथा समुदाय विच भिन्नता पाईन्छ । यो सामाजिक सांस्कृतिक विविधतालाई आत्मसाथ गरी नगरपालिकाले सम्बर्द्ध तथा प्रवर्द्धन गरी अगाडी बढेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा भाषा, संस्कृति र ललितकलाको संरक्षण र विकासको निम्ति बनेपा नगरपालिकाले निम्न कार्यहरू सञ्चालन गर्न सकिने उल्लेख गरिएको छ ।

- भाषा, संस्कृति र ललितकलाको संरक्षण र विकास सम्बन्धी स्थानीयस्तरको नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन, अनुगमन र नियमन
- पुरातत्व, प्राचीन स्मारक तथा संग्रहालयको संरक्षण, सम्भार, प्रवर्द्धन र विकास
- परम्परागत जात्रा तथा पर्वको सञ्चालन र व्यवस्थापन
- प्रचलित कानून विरुद्धका कुरीति तथा कुसंस्कार विरुद्ध सामाजिक परिचालन सम्बन्धी कार्य
- भाषा, संस्कृति र ललितकलाको संरक्षण र विकास सम्बन्धी अन्य कार्य

६.८.३ प्रमुख समस्या

जातीय, भाषिक, सांस्कृतिक, रीतिरिवाज, धर्म संरक्षण गर्न र गराउन , परसंस्कृतिको अतिक्रमण बढ्नु, मुर्त तथा अमूर्त संस्कृतिको संरक्षण गर्नु, महत्वपूर्ण सम्पदाहरू हराउने, नष्ट हुने, चोरी हुनबाट रोक्नु, चाड पर्व तथा जात्राहरूलाई निरन्तरता दिनु मातृभाषा बोल्नेहरूको सङ्ख्या घट्दै जानु आदि प्रमुख समस्याका रुपमा रहेका छन् ।

- प्राचीन कला र जातीय संस्कृतिको जगेर्ना हुन नसक्नु ।
- बाह्य संस्कृतिको अतिक्रमण बढ्नु ।
- ऐतिहासिक मठ मन्दिरहरूमा संरक्षणको कमी ।
- परम्परागत चाडपर्वहरूले मौलिकता गुमाउँदै जानु ।
- कलाकर्मीहरूको उचित सम्मान र संरक्षण हुन नसक्नु ।
- प्राचीन स्मारकहरू अतिक्रमित हुँदै जानु ।
- मूर्त अमूर्त कला र संस्कृति लोप हुँदै गएको ।
- मातृ भाषा बोल्नेहरूको सङ्ख्या क्रमश घट्दै जानु ।
- महत्वपूर्ण सम्पदाहरू हराउने, चोरी हुने र नष्ट हुँदै गइरहेको ।

६.८.४ अवसर तथा चुनौती

नगरपालिकामा रहेको सामाजिक सांस्कृतिक विविधतालाई विस्तार गरी रोजगरी तथा आयआर्जन र आर्थिक आम्दानीको अवसरसँग जोडेर समवर्द्धन र प्रवर्द्धन गर्न सके नगरपालिकाको समग्र विकासमा योगदान पुऱ्याउन सक्ने सम्भावना तथा अवसर रहेको छ ।

अवसरहरु

- स्थानीय संस्कृति, भाषाकला र साहित्यको संरक्षण र सम्वर्द्धन हुने ।
- जातीय संस्कृतिको संरक्षणमा समुदायहरुको बढ्दो सकृयता ।
- साँस्कृतिक एवम् धार्मिक विविधता बीच सद्भाव अभिवृद्धि भएको ।
- आन्तरीक तथा धार्मिक पर्यटकलाई आकर्षण गर्न सकिने ।
- संस्कृतिको संरक्षण र विकासलाई आयआर्जन र रोजगारिका अवसरहरुसँग जोडेर नगरको समृद्धिमा योगदान पुऱ्याउने ।

चुनौतीहरु

- प्राचीन साँस्कृतिक सम्पदा एवम् तिनीहरुको स्वामित्वमा रहेको सम्पत्तिको वैज्ञानिक अभिलेखीकरण गर्नु ।
- साँस्कृतिक विचलन रोक्नु ।
- अन्तरपुस्ता ज्ञान हस्तान्तरण गर्नु ।
- संस्कृति, कला, भाषा र सम्पदाहरुको मौलिकपना जोगाइराख्नु ।
- मूर्त तथा अमूर्त सम्पदाहरुको संरक्षण गरी सो को लाभ समुदायले प्राप्त गर्न सक्ने तुल्याउनु ।
- महत्वपूर्ण सम्पदाहरु चोरी तथा नष्ट हुनबाट रोक्नु ।
- साँस्कृतिक गुठी तथा जात्राहरुको संरक्षण र निरन्तरता दिनु ।
- साँस्कृतिक सम्पदाहरुको वैज्ञानिक अनुसन्धान, अध्ययन एवम् संरक्षण गर्नु ।

६.८.५ दीर्घकालीन सोच

- बहुसंस्कृति नगरपालिका बनेपा ।

६.८.६ लक्ष्य

- मौलिक संस्कृतिको संरक्षण, सामाजिक सद्भाव र सहिष्णुता सुदृढ भएको हुनेछ ।

६.८.७ उद्देश्य

- सबै साँस्कृतिक सम्पदाहरुको अभिलेखीकरण गरी संरक्षण गर्नु ।
- नगरपालिकामा बोलिने सबै भाषा, यसको लिपि र मौलिक कलाहरुको संरक्षण गर्नु ।
- सबै किसिमका मौलिक र कलाहरुको संरक्षण, विकास र प्रवर्द्धन गर्नु ।

६.८.८ रणनीति र कार्नीति

नगरपालिकाको सामाजिक र साँस्कृतिक विविधताको तथ्यगत आधार संस्थागत रुपमा तया गर्ने	ऐतिहासिक, साँस्कृतिक र पुरातात्विक सम्पदाहरुको मर्मत सम्भार गरिनेछ । परम्परादेखि सञ्चालनमा आएका ठूला जात्रा तथा पर्वहरु/मेलाहरुको उचित व्यवस्थापन मिलाईनेछ ।
भाषा, साहित्य कलाको संरक्षण र विकास गर्ने	मातृभाषा, साहित्य, कला, संगीतको अध्ययन अनुसन्धान, सम्वर्द्धन र विकासको लागि संस्थागत विकास गर्ने

	सबै जातजातीको भाषा, संस्कृति, रीति रिवाज, कला, चालचलन, भेषभुषा, परम्परा, संस्कार आदिको संरक्षण गर्न नगरपालिकाले विशेष व्यवस्था मिलाउने छ।
मौलिक भाषा, संस्कृति र कलासम्बन्धी सामग्री शैक्षिक पाठ्यक्रममा समावेश गर्ने।	मातृभाषाको माध्यमबाट विद्यालय आधारभूत शिक्षा दिने व्यवस्था मिलाईनेछ। स्थानिय निकायमा स्थानिय परिवेशलाई समावेश गरि पाठ्यक्रमको तयारगरि स्थानीय विषय (Local Subject) को रूपमा पठनपाठन गराईनेछ।
मुर्त तथा अमुर्त सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षणमा लाग्ने	स्थानिय निवासीहरुको कला, भाषा, लिपि, लोकसंस्कृतिको संरक्षणमा सम्बन्धित समुदायलाई जागरुक गर्न नगरपालिकासँग सहकार्य गरिनेछ।

६.८.९ प्रमुख कार्यहरु

क्र.सं.	कार्यहरु	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सहकारी र अन्य
१	नगरपालिका भित्र रहेका सामाजिक सांस्कृतिक विविधताको अध्ययन अनुसन्धान गरी अभिलेख तयार गर्ने।	✓	✓	✓	✓	✓
२	नगरपालिका भित्र रहेको कला, संस्कृति, भाषा, लिपि र ऐतिहासिक वस्तुहरुको प्रदेश र संघसम्म प्रचार परासर गर्ने।	✓	✓	✓	✓	✓
३	परम्परा देखि सञ्चालनहुँदै आएका, कला, संस्कृति, मेला, जात्रा, चाडपर्वको उचित व्यवस्थापन गर्ने।	✓	✓	✓	✓	✓
४	सबै जातजाती भाषा, संस्कृति, कला आदिको संरक्षण गर्ने संग्राहलय निर्माण गर्ने।	✓	✓	✓	✓	✓
५	नगरपालिकाको ऐतिहासिक, सांस्कृतिक, धार्मिक तथा पुरातात्विक सम्पदाहरुको मर्मत र सम्भार, संरक्षण र विकास गर्ने।	✓	✓	✓		
६	मातृ भाषामा विद्यालय आधारभूत शिक्षा सञ्चालन गर्ने।			✓		
७	स्थानीय परिवेशलाई समावेश गरी विद्यालय तहको पाठ्यक्रममा समावेश गर्ने।	✓	✓	✓		

६.८.१० अपेक्षित नतिजा

- सामाजिक सांस्कृतिक विविधता कारममै रही रहनेछ।
- भाषा, कला, साहित्य, रीति रिवाज, मुल्य मान्यताको संरक्षण तथा विकासको लागि नगरपालिकाले संस्थागत पहल गरेको हुनेछ।
- नगरपालिकाको मुर्त तथा अमुर्त सम्पदाहरुको जगेर्ना गरिएको हुनेछ।
- मातृ भाषामा पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्री विकास भएको हुनेछ।

परिच्छेद ७: पूर्वाधार क्षेत्र

७.१ आवास तथा वस्ती विकास

७.१.१ पृष्ठभूमि

बनेपा नगरपालिकामा बढ्दो जनसङ्ख्या र तिब्र शहरीकरणसँगै व्यवस्थित आवास र वस्ती विकास निक्कै जटिल र चुनौतीपूर्ण हुँदै गैरहेको छ । नीजि आवास परिवार आफैले जग्गा खरिद गरी क्रमिम रुपमा निर्माण गर्ने र बाटो, यसको स्तर र अन्य सुविधाहरू क्रमशः थप्दै जाने गरेको देखिन्छ । यस्ता आवासहरूमा शहरी योजना तथा भवन सम्बन्धी मापदण्ड र संहितामा व्यापक कमी हुने गरेको देखिन्छ । जसले गर्दा यसरी आफुखुसी विकास गरिएका आवास र वस्तीहरू जोखिमयुक्त र अव्यवस्थित हुने गरेका छन् । नगरपालिकाको शहरी क्षेत्रामा घर जग्गा बजार अनौपचारिकले ग्रस्त छ । विक्रेता र खरिदकर्ता दुवैले घरजग्गा सम्बन्धी सूचना र खरीद बिक्रीका लागि मध्यस्तकर्ताहरूको सहयोग लिनुपर्ने बाध्यता छ । नगरपालिकाका कृषि योग्य फाँटहरू प्लटिङ गरी घडेरी बिक्री गर्ने क्रम व्यापक रहेको छ । जसले गर्दा नगरपालिकामा व्यवस्थित आवास र वस्ती विकास अझ चुनौतीपूर्ण र जटिल बन्दै गैरहेको छ ।

७.१.२ वस्तुगत स्थिति

नगरपालिका अधिकांश आवास पर्खालले घेरेका समुदाय (गेटेड कम्युनिटी) को रुपमा विकास भएका छन् । औपचारिक आवास अन्तरगत पर्ने अपार्टमेन्ट र संगठित आवास नगरपालिकामा हालसम्म विकसित हुन सकेको छैन । मुख्य बजार क्षेत्रमा वहालयुक्त आवासको प्रयोग बढ्दो छ । नगरपालिका भित्रका पुराना र परम्परागत वस्तीहरू भने संघन, साघुरो र एकिकृत रुपमा रहेका छन् । बजारका क्षेत्रमा धेरै व्यक्तिहरूले एउटै कोठा/घरमा वहाल लिएर भिडभाडमा बसेको समेत पाईन्छ । यस्ता परम्परागत र पुराना वस्तीहरू साघुरा र गल्लीहरूमा रहेकोले शहरी पूर्वाधारको पहुँच समेत चुनौतीपूर्ण रहेको छ । भूकम्पीय जोखिममा रहेका यस्ता टोल र वस्तीहरूले गुणस्तरिय आवास र वस्ती विकासमा ठूलो महत्व राख्ने गर्दछन् । नगरपालिकाका ३०%-५५ प्रतिशत यस्ता घरधुरीहरू सवलीकरण नगरिएका गारोको घरहरूमा (ढुङ्गा वा ईटामा माटोको जोडाई भएको) बस्छन् । राष्ट्रिय जनगणना २०६८ का अनुसार नगरपालिकामा ७४.४ प्रतिशत मानिसहरू आफ्नै घरमा बस्छन् भने २५.४ प्रतिशत मानिसहरू भाँडाको घरमा बस्छन् । त्यसैगरी, सबैभन्दा बढी ५०.८ प्रतिशत घरहरूको जग माटोले जोडेको ढुङ्गा र इटाले बनेको छ भने १९.५ प्रतिशत सिमेन्टले जोडेको ढुङ्गा र माटोले बनेको छ । आरसीसी जग र पिल्लर भएका भएका घरहरू २७.२ प्रतिशत छन् ।

७.१.३ प्रमुख समस्या

- जनसङ्ख्याको तिब्र वृद्धि र अव्यवस्थित शहरीकरण ।
- व्यवस्थित वस्ती विकास नभएको ।
- एकीकृत तथा योजनावद्ध वस्ती विकासमा पर्याप्त सहजीकरण हुन नसक्नु ।
- असुरक्षित वस्ती र कमजोर आवास संरचनाको कारण जोखिम बढ्नु ।
- व्यक्तिगत प्रयासबाट आवास निर्माण गर्ने परम्परा खर्चिलो र धान्न नसक्ने हुँदै गएको ।
- पराम्परागत निर्माण सामाग्री तथा प्रविधिको प्रयोग साँघुरिदै जानु ।

७.१.४ अवसर र चुनौती

अवसरहरु

- पेशागत विविधतामा आएको परिवर्तन र विप्रेषणको कारण पारिवारिक आम्दानीमा भएको वृद्धिले शहरीकरणको आवश्यकता र सम्भावना बढ्नु ।
- अपार्टमेन्ट र सांगठिक आवास जस्ता औचपारिक आवासहरुको विकास गर्ने सकिने ।
- योजनाबद्ध जग्गा विकास आयोजना सञ्चालन गर्ने सकिने ।
- आधुनिक, सुरक्षित र सुविधा सम्पन्न शहरी पुर्वाधारयुक्त आवास र वस्तीहरु विकास गर्ने सकिने ।
- भवन संहिता र निर्माण मापदण्डको पूर्ण कार्यान्वयन गर्ने सकिने ।

चुनौतीहरु

- विपद्को जोखिमयुक्त असुरक्षित स्थानमा छरिएर रहेका वस्तीलाई वैज्ञानिक भू-उपयोगमा आधारित रही एकीकृत वस्ती विकास गर्नु ।
- स्थानीय निर्माण सामग्रीको प्रयोग गरी सुरक्षित तथा कम लागतका आवास निर्माण गर्नु ।
- न्यून आय, सीमान्तकृत तथा विपद् जोखिममा रहेका वर्ग र शहरी गरीबका लागि आवास सुविधा उपलब्ध गराउनु ।
- भवन संहिता लागु हुन नसकेको ।
- व्यवस्थित आवास र वस्ती विकासमा जग्गा प्राप्त गर्न जटिल हुँदै गइरहेको ।

७.१.५ सोच

- सुरक्षित जीवनयापनका लागि व्यवस्थित आवास तथा वस्ती विकास ।

७.१.६ लक्ष्य

- व्यवस्थित वस्ती विकास गर्ने ।

७.१.७ उद्देश्य

- आवासमा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्नु ।
- व्यवस्थित, सुरक्षित र किफायति भवन निर्माण गर्नु ।

७.१.८ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
आवास, वस्ती विकास र भवन सम्बन्धी आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> आवास, वस्ती विकास र भवन सम्बन्धी आवश्यक नीति तथा मापदण्डहरु तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिने छ । भू-उपयोग नीति अनुसार प्रदेश सरकार र नीजि क्षेत्रसमेतको सहकार्यमा आवास तथा वस्ती विकास सम्बन्धी कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिने छ । नीजि क्षेत्रबाट भइरहेको घडेरी तथा आवास विकास कार्यलाई उचित मापदण्डका आधारमा नियमन तथा प्रवर्द्धन गरिने छ । न्यून आय हुने वर्गका लागि सुलभ आवासको व्यवस्था गर्न नीजि क्षेत्रसँग सहकार्य

	गरिने छ । <ul style="list-style-type: none"> सबै नगरबासीलाई बासको व्यवस्था गर्ने
सुरक्षित र व्यवस्थित वस्ती विकास र सूचना प्रणालीलाई प्रवर्द्धन गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> सुरक्षित र व्यवस्थित वस्ती विकासको लागि योग्य र अयोग्य भूमिको पहिचान गरिने छ । जोखिममा रहेको वस्तीहरूको सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गरिने छ । सार्वजनिक जग्गा र नदि किनार लगायतका क्षेत्र अतिक्रमण गरी गरिने वस्ती विकास लगायतका कार्यक्रमहरूलाई निरुत्साहित गरिने छ । सकुम्वासी वस्ती, अव्यवस्थित वस्ती र गुठी जग्गासँग सम्बन्धित समस्याहरू समाधान गरिने छ । घर जग्गा व्यवसायलाई औपचारिक क्षेत्रमा ल्याउन आवश्यक व्यवस्था गरिने छ ।

७.१.९ मुख्य कार्यक्रम तथा कार्य योजना

क्र.स.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	नीजि क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	आवास, वस्ती विकास र भवन सम्बन्धी आवश्यक नीति तथा मापदण्डहरू तर्जुमा गर्ने ।			✓		
२	आवास तथा वस्ती विकास सम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।			✓	✓	
३	भू-उपयोग नीति अनुसार आवास तथा वस्ती विकास सम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।		✓	✓	✓	
४	नीजि क्षेत्रबाट भइरहेको घडेरी तथा आवास विकास कार्यलाई उचित मापदण्डका आधारमा नियमन तथा प्रवर्द्धन गर्ने ।			✓	✓	
५	न्यून आय हुने वर्गका लागि सुलभ आवासको व्यवस्था गर्न नीजि क्षेत्रसँग सहकार्य गर्ने ।			✓	✓	
६	सुरक्षित र व्यवस्थित वस्ती विकासको लागि योग्य र अयोग्य भूमिको पहिचान गर्ने ।			✓	✓	✓
७	जोखिममा रहेको वस्तीहरूको सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्ने ।		✓	✓		
८	सार्वजनिक जग्गा र नदि किनार लगायतका क्षेत्र अतिक्रमण गरी गरिने वस्ती विकास लगायतका कार्यक्रमहरूलाई निरुत्साहित गर्ने ।			✓	✓	
८	सकुम्वासी वस्ती, अव्यवस्थित वस्ती र गुठी जग्गासँग सम्बन्धित समस्याहरू समाधान गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
९	घर जग्गा व्यवसायलाई औपचारिक क्षेत्रमा ल्याउन आवश्यक व्यवस्था गर्ने ।			✓	✓	
१०	सरकारी भवनहरू निर्माण गर्दा वातावरणमैत्री, किफायती र परम्परागत निर्माण प्रविधि एवम् वास्तुकलाको समेत जगेर्ना हुने गरी निर्माण गर्ने ।			✓		✓

११	सुरक्षित भवन निर्माणको लागि प्राविधिक जनशक्ति, कालिगढ तथा सेवाग्राहीलाई तालिम तथा सचेतन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।		✓	✓	✓	
१२	सभागृह र प्रदर्शनी स्थलको अध्ययन तथा विकास गर्ने ।			✓		
१३	नगरपालिका भित्रका खाली जग्गाहरू पहिचान गरी हरियाली पार्क, रिक्लेशनल पार्क, नगरपालिका ल्याण्ड मार्कहरूको अध्ययन तथा विकास गर्ने ।			✓	✓	
१४	व्यवस्थिक शवदाह स्थल निर्माण गर्ने ।			✓		
१५	नीजि र सामुदायिक भवनहरू निर्माण गर्दा परम्परागत वास्तुकला र शैलिमा निर्माण गर्ने ।			✓	✓	✓

७.७.१० अपेक्षित उपलब्धी

- अपार्टमेन्ट र सँगठित आवास जस्ता औचपारिक आवासहरूको विकास हुनेछ ।
- आधुनिक, सुरक्षित र सुविधा सम्पन्न शहरी पुर्वाधारयुक्त आवास र वस्तीहरू विकास हुनेछन् ।
- नगरवासीलाई गुणस्तरिय स्वास्थ्य र शैक्षिक सेवा उपलब्ध हुनेछ ।
- भवन संहिता र निर्माण मापदण्डको पूर्ण कार्यान्वयन हुनेछ ।

७.२ सडक तथा यातायात

७.२.१ पृष्ठभूमि

स्थानीय तहहरूको सामाजिक, आर्थिक र भौतिक विकासमा सडक पूर्वाधार तथा यातायातको महत्वपूर्ण भूमिका हुने गर्दछ । सडक र यातायातको बिकाससँगै स्थानीय उत्पादनहरूले बजारसम्मको सहज पहुँच पाउछन् भने वरीपरीका अन्य बजार केन्द्र, शहर र पालिकाहरूसंग समेत गाढा सामाजिक आर्थिक अन्तरसम्बन्ध स्थापित हुन्छ । त्यसैले सडक र यातायात जस्ता भौतिक पूर्वाधारहरूलाई शहरी प्रणालीबाट अलग्याएर हेर्न सकिदैन । शहरी प्रणालीलाई वेवास्था गरेर बनाईने पूर्वाधारको उपयोगिता रहदैन भने गुणस्तरिय सडक र यातायात प्रणाली बिना शहरी प्रणाली र जनविजन पनि सहज र सबल हुँदैन । सडक तथा यातायात प्रणालीमा गरिने लगानीले शहरीकरणलाई समेत सहयोग पुऱ्याईरहेको हुन्छ । यसै तथ्यलाई मध्यनजर गरी सडक तथा यातायात पूर्वाधार विकासको सन्दर्भमा ५ वर्षे आवधिक लक्ष्य, उद्देश्य, समस्या र चुनौती, सम्भावना र अवसर, रणनीति र कार्यनीति तथा विकासका कार्यक्रमहरूको प्राथमिकताकरण तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

७.२.२ वस्तुगत स्थिति

अन्य पहाडी नगरपालिकाहरूको तुलनामा बनेपा नगरपालिकामा सडक पूर्वाधार तथा यातायातको राम्रो प्रवन्ध रहेको छ । राजधानी काठमाण्डौबाट नजिकै रहेको यस नगरपालिकालाई मित्र राष्ट्र चिन जोडने अरनिको राजमार्गले बिचबाट चिरेर गएको छ भने राजधानीलाई देशका पूर्वी जिल्लाहरू जोडने विपि राजमार्ग समेत यसै नगरपालिका भएर जान सकिन्छ । नगरपालिका हाल २२.५ कि.मि. पक्की सडक, २८.६३ कि.मि. ग्राभेल सडक, १७.३५ कि.मि. ढलान सडक, र ४५.४९ किमि कच्ची सडक (ट्रयाक) रहेको छ । पक्की नाली १५.०९ कि.मि. सडकमा रहेको छ । त्यसै गरी ८.२३ कि.मि. ढुङ्गा छापेको छ भने

१५.७२ कि.मि.मा मेसिनरी वाल निर्माण गरिएको छ । नगरपालिकाका सम्पूर्ण वडाहरू र मुख्य वस्ती/टोलहरू पक्की सडकले जोडिएका छन् । बनेपा बजारबाट देशका विभिन्न शहरहरू जाने लामो तथा छोटो दुरीमा बसहरू सञ्चालनमा रहेका छन् ।

७.२.३ प्रमुख समस्या

- कमसल र साँघुरो सडक
- अव्यवस्थित शहरीकरण
- कमजोर यातायात प्रणाली र पूर्वाधार
- निजी सवारी साधनको बढ्दो सङ्ख्या
- यातायात र ट्राफिक व्यवस्थापनमा प्रविधिको न्यून प्रयोग
- नगरपालिका र सरकारबाट कमजोर अनुगमन
- बढ्दो सवारी दुर्घटना
- ट्राफिक नियमको बढ्दो उल्लंघन
- कमजोर सडक सुरक्षा प्रणाली

७.२.४ अवसर तथा चुनौतीहरू

अवसरहरू

सडक तथा यातायात पूर्वाधार बिकासले नगरवासीको आवगमनलाई सहज तुल्याउने छ भने नगरपालिकाको वरिपरिका शहर र राजधनी काठमाण्डौसँग सामाजिक र अन्तरसम्बन्ध समेत अझ सघन र गाढा बनाउने छ । त्यसैगरी नगरपालिकाको वाणिज्य र व्यापारको आन्तरिक, अन्तर प्रादेशिक र अन्तराष्ट्रिय कारोबारलाई बृद्धि गर्नुका साथै भौतिक संरचना र मानवीय संसाधनलाई पनि टेवा पुऱ्याउने छ भने प्रादेशिक अर्थतन्त्रलाई समुन्नत बनाउन समेत योगदान दिने छ ।

- यातायात व्यवस्थापनमा प्रविधिको प्रयोग बढ्नु ।
- व्यवहारिक तथा स्वचालित भाडादर प्रयोगमा आउनु ।
- सार्वजनिक यातायात सेवामा निजी क्षेत्रको लगानी आकर्षित हुनु ।

चुनौतीहरू

- सवारी साधनको वृद्धिलाई नियमन गर्नु ।
- दीर्घकालीन यातायात व्यवस्थापन तथा सडक सुरक्षा रणनीति मार्फत सडक दुर्घटना न्यूनीकरण ।
- शहरी क्षेत्रमा बढ्दो निजी सवारी साधनको वैज्ञानिक व्यवस्थापन गर्नु ।
- वायु तथा ध्वनि प्रदुषण नियन्त्रण गर्नु ।
- सडक सुरक्षा लगायत नियमन तथा अनुगमन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउँदै सर्वसुलभ र सुरक्षित सार्वजनिक यातायात सेवा प्रदान गर्नु ।

७.२.५ सोच

- सुरक्षित र वातावरणमैत्री सडक सञ्जाल तथा यातायात प्रणालीको विकास ।

७.२.६ लक्ष्य

- नगरपालिका बजार केन्द्र र वस्तीहरूमा सडक तथा यातायात पूर्वाधारको विकास, त्यसको गुणस्तर र पहुँचमा अभिवृद्धि गर्ने ।

७.२.७ उद्देश्य

- नगरपालिकाको सडक तथा यातायात सञ्जालको विकास, संरचना र व्यवस्थापनमा सुधार गर्नु ।

७.२.८ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
सडक तथा यातायातको पहुँच र गतिशिलतामा सुधार गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> नगर यातायात गुरु योजना तर्जुमा गरिने छ । नगरपालिका भित्रका सडकहरूको अधिकार क्षेत्र तथा चौडाई यकिन गरी सोको परिभाषा, छनौट एवम् सूची तयार गरिने छ । नगरपालिकाको केन्द्रदेखि प्रत्येक वडासम्म जोड्ने सडकहरूको स्तरोन्नति गर्न प्रदेश र संघीय सरकारसँग सहकार्य गरिने छ । नगरपालिकाको रणनीतिक सडकहरूको नियमित र पटके मर्मत सम्भारलाई प्राथमिकता दिईने छ । लामो दुरीमा ठूला बस तथा मालबाहक सवारी साधनहरूको पार्किङ तथा मर्मत सुविधाहरू सहितको बहुउद्देशिय आधुनिक बसपार्कको निर्माण गरिने छ । आवगमनलाई सहज तुल्याउन लिङ्क र बाईपास सडकहरूको निर्माण गरिने छ ।
सडक सञ्जाल सुधार गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका भित्रका सडक तथा पुल निर्माणको लागि पर्याप्त अध्ययन र अनुसन्धान गरिने छ । वातावरण न्यूनतम क्षति हुनेगरी मात्र ठूला सडक र पुलहरू निर्माणको व्यवस्था मिलाईने छ । बायो ईन्जिनियरिङ लगायतका उपयुक्त प्रविधिलाई उपयोग गरी सहती भू-क्षय नियन्त्रण गरिने छ ।
सडक र संरचनाहरूलाई व्यवसायिक सिद्धान्त अपनाई सञ्चालन र व्यवस्थापन गरिने छ	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिकाका रणनीतिक सडक र पक्की तथा झोलुङ्गे पुलहरूको सूची (ईन्भेन्ट्री) तयार गरिने छ र आवश्यक मर्मत सम्भारका लागि प्राथमिकता निर्धारण गरिने छ । सडक संरचना मर्मत सम्भारको निमित्त निश्चित बजेट नगरपालिकाले नै छुट्याई वा प्रयोग कर्ताहरूबाट नै निर्धारित शुल्क उठाई संरचनाहरूको मर्मत सम्भारको व्यवस्था मिलाइने छ र सोको लागि आवश्यक सहकार्य गरिने छ ।
सडक तथा यातायात प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> सडक तथा यातायात सम्बन्धी नीति, कानून र मापदण्ड तयार गरिने छ । नगरपालिका क्षेत्रभित्र पर्ने अरनिको राजमार्ग खण्डमा वर्षातमा हुने डुबानको समस्या समाधान गरिने छ । दिगो तथा वातावरण मैत्री सवारी साधनको प्रयोगका लागि नीतिगत व्यवस्था गरिने छ । सार्वजनिक यातायात सञ्चालनमा स्थानीय सहकारी र नीति क्षेत्रसँग सहकार्य गरिने छ ।

७.२.९ मुख्य कार्यक्रमहरु तथा कार्यान्वयन योजना

क्र.स.	कार्यक्रमहरु	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	नीजि क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	नगर यातायात गुरु योजना तर्जुमा गर्ने ।		✓	✓		
२	नगरपालिका भित्रका सडकहरुको ईन्भेन्ट्री तयार गर्ने ।		✓	✓		
३	नगरपालिकाको केन्द्रदेखि प्रत्येक वडासम्म जोडने सडकहरुको स्तरोन्नति गर्ने ।		✓	✓	✓	
४	नगरपालिकाको रणनीतिक सडकहरुको नियमित र पटके मर्मत सम्भार गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	
५	बहुउदेशिय आधुनिक बसपार्क निर्माण गर्ने ।		✓	✓	✓	
६	नगरभित्रका लिंक र वाईपास सडकहरुको निर्माण गर्ने ।	✓	✓	✓		
७	नगरपालिकाका रणनीतिक सडक र पक्की तथा झोलुङ्गे पुलहरुको सूची (ईन्भेन्ट्री) तयार गर्ने ।		✓	✓		
८	रणनीतिक सडक र पक्की तथा झोलुङ्गे पुलहरुको आवश्यक मर्मत सम्भारका लागि प्राथमिकता निर्धारण गर्ने ।	✓	✓	✓		
८	सडक तथा यातायात सम्बन्धी नीति, कानुन र मापदण्ड तयार गर्ने ।		✓	✓		
९	अरनिको राजमार्ग खण्डमा वर्षातमा हुने डुबानको समस्या समाधान गर्ने ।	✓	✓	✓		
१०	दिगो तथा वातावरण मैत्री सवारी साधनको प्रयोगका लागि नीतिगत व्यवस्था गर्ने ।		✓	✓		
११	सार्वजनिक यातायात सञ्चालनमा स्थानीय सहकारी र नीति क्षेत्रसँग सहकार्य गर्ने ।		✓	✓		
१२	नगरपालिका भित्रका सडक तथा पुल निर्माणको लागि पर्याप्त अध्ययन र अनुसन्धान गर्ने ।	✓	✓	✓		
१३	बायो ईन्जिनियरिङ लगायतका उपयुक्त प्रविधिलाई उपयोग गरी भू-क्षय नियन्त्रण गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	

७.२.१० अपेक्षित उपलब्धी

- नगर यातायात गुरु योजनाको पूर्ण कार्यान्वयन हुने छ ।
- नगरपालिकाका सम्पूर्ण वडा, बजार, वस्ती र टोलहरुमा पक्की सडकको पहुँच स्थापित हुनेछ ।
- नगरपालिका भित्र स्थानीयवासीहरुको सहज आवगमन हुने छ ।
- पार्किङ उचित व्यवस्था नभएको ।
- थोत्रा सवारी साधन पनि चल्ने हुनाले वातावरण प्रदुषण हुने गरेको ।
- स्थानीय खोला र नदिहरुमा पक्की पुलहरु निर्माण हुने छ ।
- विद्यमान ग्राभेल र धुले सडकहरुको स्तरोन्नति हुने छ ।

७.३ सिंचाई

७.३.१ पृष्ठभूमि

कृषियोग्य भूमिमा बाह्रै महिना सिंचाई सुविधा पुऱ्याई कृषिको उत्पादकत्व बढाउन सिंचाईको दिगो व्यवस्था गर्न आवश्यक छ । काभ्रे जिल्लाको कृषि प्रोफाइल तथा तथ्याङ्क पुस्तिका, २०७०/७१ अनुसार बनेपा नगरपालिकाको कुल ४२६५.७१ हेक्टर कृषियोग्य जमिन मध्ये १२९६.५ हेक्टर जमिनमा सिंचाई सुविधाका पुगेको छ । सो तथ्याङ्क अनुसार करीब ३०.३९ प्रतिशत कृषियोग्य जमिनमा सिंचाई सुविधा रहेकोमा हाल ४० प्रतिशत भन्दा बढी भएको अनुमान रहेको छ । परम्परागत सिंचाई प्रणालीको मर्मत-सम्भार र नयाँ प्रविधिमा आधारित सिंचाई प्रणालीको माध्यमबाट सिंचित कृषि क्षेत्रको विस्तार भइरहेको छ । सिंचाई पूर्वाधार निर्माणमा रणनीतिक महत्वका ठूला सिंचाई संघबाट, मझौला सिंचाई प्रदेशबाट र साना सिंचाई स्थानीय तहबाट लगानी परिचालन गर्ने व्यवस्था मिलाउन आवश्यक छ । सिंचाई प्रणालीको निर्माण पछिको मर्मत-सम्भार, व्यवस्थापन एवम् सञ्चालनमा उपभोक्ता समुदायको सक्रिय सहभागिता थप सुदृढ गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । सिंचाईको थप पूर्वाधार विकास र सम्पन्न सिंचाई प्रणालीको सुदृढीकरण गरी व्यवस्थित बनाउन लगानी वृद्धि गर्न आवश्यक छ । स्थानिय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अनुसार स्थानीय साना सतह तथा भूमिगत सिंचाई प्रणालीको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार, सेवा शुल्क निर्धारण र सङ्कलन सम्बन्धी व्यवस्थापन गर्न सकिने हुनाले बनेपा नगरपालिकाले सिंचाईतर्फ निम्न नीतिहरु अवलम्बन गरेको छ ।

७.३.२ प्रमुख समस्या

- वर्षै भरि एकैनासले सिंचाईको भरपर्दो सेवा पुऱ्याउन नसक्नु ।
- निर्माण सम्पन्न भइसकेका सिंचाई प्रणालीको आवश्यक मर्मत सम्भार हुन नसक्नु ।
- सिंचाई सुविधा पुगेको वा पुग्न सक्ने भूमिमा खण्डीकरण र अव्यवस्थित शहरीकरण हुनु ।
- सिंचाई पूर्वाधारको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन नहुनु ।
- नयाँ प्रविधिमा आधारित सिंचाई आयोजनाको विस्तार हुन नसक्नु ।

७.३.३ अवसर र चुनौति

अवसर

- जलस्रोतको बहुउपयोगको सम्भावना रहनु ।
- सिंचाई सम्बन्धी नयाँ प्रविधिको आविष्कार तथा विस्तार हुनु ।
- सिंचाई विकास र व्यवस्थापनमा कृषक उपभोक्ताको पहुँच र सहभागिता बढ्दै जानु ।
- सिंचाई प्रणाली विस्तारका लागि कृषकहरुको माग बढ्दै जानु ।
- स्थानीय कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन सकिने ।
- कुलोहरुको आवश्यक मर्मत सम्भार गरी सिंचाई सुविधा बढाउन सकिने ।

चुनौतीहरु

- कृषियोग्य भूमिमा सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराउने गरी निर्माणाधीन आयोजना तोकिएको समय र लागतमा सम्पन्न नहुनु ।

- सिंचाई पूर्वाधार विकासका लागि लगानीको प्राथमिकता निर्धारण गर्नु ।
- उपलब्ध जलस्रोतको संरक्षण गर्दै सिंचाई सहितको बहुआयामिक उपयोग गर्नु ।
- नयाँ प्रविधिमा आधारित सिंचाई आयोजनाको विस्तार गर्नु ।
- परम्परागत रुपमा स्थानीय कुलोहरूको नियमित मर्मत सम्भार गर्नु ।
- सिंचाई पूर्वाधार विस्तार गर्न स्रोतको व्यवस्था गर्नु ।

७.३.४ सोच

दिगो एवम् भरपर्दो सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराई कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धिमा योगदान ।

७.३.५ लक्ष्य

कृषियोग्य भूमिमा दिगो एवम् भरपर्दो सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराउने ।

७.३.६ उद्देश्य

- उपयुक्त प्रविधि मार्फत थप कृषियोग्य भूमिमा सिंचाई सेवा विस्तार गर्ने ।
- बहुउद्देश्यीय आयोजनाको विकास गरी कृषियोग्य भूमिमा वर्षेभरी भरपर्दो रुपमा सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराउनु ।
- सम्पन्न सिंचाई प्रणालीको मर्मत सम्भार एवम् व्यवस्थापनलाई सुदृढ तुल्याई दिगो बनाउनु ।

७.३.७ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उपयुक्त प्रविधिमा आधारित सिंचाई प्रविधिको प्रयोग गरी सिंचाई सुविधा विस्तार गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> ▪ सिंचाईको दीर्घकालीन गुरुयोजना/रणनीतिक योजना निर्माण गरिने छ । ▪ ठूला सिंचाई, साना सिंचाई, थोपा सिंचाई र प्लाष्टिक पोखरी निर्माण तथा सुधारका योजनालाई प्राथमिकता दिइने छ । ▪ पाखो जग्गामा स्प्रिङ्गलर, थोपा सिंचाई प्रविधिलाई प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गरिने छ । ▪ स्थानीय नदी तथा खोलाहरूबाट सम्भाव्यताका आधारमा सतह सिंचाई संरचनाहरू क्रमश निर्माण गर्दै सिंचाई सुविधा बढाउँदै लगिने छ । ▪ सिंचाईको सम्भाव्यता हेरी प्लाष्टिक पोखरी, थोपा सिंचाई, स्प्रिङ्गलर जस्ता नयाँ प्रविधिमा आधारित सिंचाई सुविधाको विस्तार गरिने छ । ▪ सिंचाई आयोजना निर्माणमा स्थानीय श्रोत, साधन र सीप प्रयोगलाई प्राथमिकता दिइने छ । ▪ सिंचाई आयोजना निर्माण र व्यवस्थापनमा स्थानीय उपभोक्ता समितिको क्षमता विकास गरी सक्रिय बनाइने छ । ▪ भूकम्प तथा पराकम्पबाट भएको खोला मुहान, सिंचाई संरचना आदिको पुननिर्माण गरिने छ । ▪ सिंचाई प्रणालीलाई एजेन्सी म्यानेज्ड इरिगेशन सिस्टमबाट किसानद्वारा व्यवस्थापन गर्ने प्रणाली (फारमर्स म्यानेज्ड इरिगेशन सिस्टम) मा क्रमिक रुपमा हस्तान्तरण गर्ने ।

७.३.८ मुख्य कार्यक्रमहरु तथा कार्यान्वयन योजना

क्र. स.	कार्यक्रमहरु	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	नीजि क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	दीर्घकालीन नगर सिंचाई गुरुयोजना निर्माण गर्ने ।		✓	✓		
२	उपयुक्तताको आधारमा सतह सिंचाई, स्यालो तथा डिप ट्युबवेल सिंचाई तथा नयाँ प्रविधिमा आधारित सिंचाई आयोजना सञ्चालन गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	
३	सिंचाई प्रणालीलाई किसानद्वारा व्यवस्थापन गर्ने प्रणाली (फारमर्श म्यानेज्ड इरिगेशन सिस्टम) मा क्रमिक रुपमा हस्तान्तरण गर्ने ।	✓	✓	✓		
४	निर्माणाधीन तथा सम्पन्न भइसकेका भूमिगत स्यालो तथा डिप ट्युबवेल र लिफ्ट सिंचाई आयोजनाहरुमा सोलार प्रणाली जडान गर्ने ।	✓	✓	✓		
५	सिंचाई प्रणाली विकास गर्न संलग्न जनशक्तिको क्षमता विकास गर्ने, अध्ययन अनुसन्धानमा सुधार गर्ने तथा सम्पन्न आयोजनाहरु हस्तान्तरण गरी किसानद्वारा दिगो व्यवस्थापन गर्न क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।		✓	✓		
६	नगर सिंचाई व्यवस्थापन सूचना प्रणाली अन्तर्गत डाटाबेस तयार गर्ने ।		✓	✓		
७	सिंचाई सम्बन्धी नीति र ऐनहरु तर्जुमा गर्ने ।	✓	✓	✓		
८	नदी नियन्त्रणको लागि गुरुयोजना तर्जुमा गर्ने ।		✓	✓		
९	वायो इन्जिनियरिङ तथा नदी किनारमा वृक्षारोपण गर्ने ।			✓	✓	✓

७.३.९ अपेक्षित उपलब्धी

- नगर सिंचाई गुरुयोजना निर्माण हुने छ ।
- सिंचाई प्रणालीलाई किसानद्वारा व्यवस्थापन गर्ने प्रणालीमा क्रमिक रुपमा हस्तान्तरण हुने छ ।
- नगर सिंचाई व्यवस्थापन सूचना प्रणाली अन्तर्गत डाटाबेस तयार हुने छ ।
- सिंचाई प्रणालीमा संलग्न जनशक्ति तथा किसानहरुको क्षमता अभिवृद्धि हुने छ ।
- उप-जलाधार क्षेत्र संरक्षण भएको हुनेछ ।
- नयाँ प्रविधिमा आधारित सिंचाई आयोजना निर्माण भएको हुने छ ।
- भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त सिंचाई प्रणालीहरुको पुनर्स्थापना भएको हुने छ ।
- नदी जन्य प्रकोप नक्साङ्कन भएको हुने छ ।

७.४ विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा

७.४.१ पृष्ठभूमी

बनेपा नगरपालिका तिब्र शहरीकरण भइरहेको नगरपालिका हो साथै यहा विभिन्न प्रकारका घरेलु लगायत ठूलो उद्योगहरु समेत रहेकोले उर्जाको खपत निक्कै रहेको छ । विद्युत प्रमुख उर्जाको रुपमा रहेको छ भने सम्पूर्ण वडाहरुमा विद्युतको पहुँच स्थापित भइसकेको छ । देशमा नीजि क्षेत्रहरुबाट समेत विद्युत उत्पादन भइरहेको र देशकै सबैभन्दा ठूलो माथिल्लो तामाकोशी जलविद्युत आयोजना समेत निर्माण सम्पन्न भएर विद्युत उत्पादनको चरणमा रहेकोले नगरपालिकाले विद्युत खपतलाई प्रोत्साहन गरी विद्युत वितरण नपुगेका वस्ती र टोलहरुसम्म विद्युत वितरण लाईनको निर्माण गर्न सकेको खण्डमा विद्युत विद्युतको माग बढन गई देशमै उत्पादन भइरहेको विद्युत समेत खपत हुने देखिन्छ । साथै नगरपालिमा रहेका उद्योग व्यवसायहरुबाट स्थानीय सरकारलाई राजस्व समेत प्राप्त हुने हुनाले उर्जाको वितरणलाई सुलभ बनाई यसको प्रयोगलाई नगरपालिकाले प्रोत्साहन गर्नुपर्ने छ ।

७.४.२ वस्तुगत स्थिति

बनेपा नगरपालिकामा उर्जाको मुख्य स्रोत विद्युत नै हो । राष्ट्रिय जनगणना २०६८ का अनुसार ९७.३२ प्रतिशत घरधुरीहरुले आफ्नो घरमा बत्ति बाल्न विद्युतको प्रयोग गरेको देखिन्छ । अन्य स्रोतहरुमा मट्टितेल, बायोग्यास, सोलारहरु देखिएका छन् जसको हिस्सा अत्यन्त न्यून रहेको छ । जनगणना भएको करिब १० वर्ष भइसकेको हुनाले हाल प्राय सबै घरहरुमा विद्युतको पहुँच रहेको छ । एलपी ग्यास र काठ/दाउरा खाना पकाउन प्रयोग गरिने ईन्धनका मुख्य स्रोतहरु हुन जसमा सबैभन्दा बढी ५३.२१ प्रतिशत घरधुरीले एलपी ग्यासको प्रयोग गरेको देखिन्छ भने त्यसपछि दोस्रोमा काठ/दाउरा प्रयोग गर्ने घरधुरीहरु ४३.१४ प्रतिशत देखिन्छ । खाना पकाउन मट्टितेलको प्रयोग गर्ने घरधुरीहरु १.८३ प्रतिशत र केवल २ वटा घरधुरीले सन्ठी/गुईठा प्रयोग गर्ने गरेका छन् । हाल खाना पकाउन काठ/दाउराको प्रयोग गर्ने घरधुरीहरु क्रमश घट्दै गैरहेका छन् भने एलपी ग्यासको प्रयोग क्रमश बढदै गएको छ ।

बत्ति बाल्न उर्जाको प्रयोग गर्ने घरधुरीहरु		
उर्जाको प्रकार	घरधुरी सङ्ख्या	प्रतिशत
विद्युत	११,७८२	९७.३२
मट्टितेल	११७	०.९७
बायोग्यास	४३	०.३६
सोलार	८	०.०७
अन्य	१३	०.११
उल्लेख नभएको	१४३	१.१८
जम्मा	१२,१०६	१००.००
स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०६८		

खाना पकाउन उर्जाको प्रयोग गर्ने घरधुरीहरु		
उर्जाको प्रकार	घरधुरी सङ्ख्या	प्रतिशत
काठ/दाउरा	५,२२२	४३.१४
मट्टितेल	२२१	१.८३

एलपी ग्यास	६,४४२	५३.२१
सन्ठी/गुईठा (गाईको गोबर)	२	०.०२
बायो ग्यास	६७	०.५५
विद्युत	१	०.०१
अन्य	१०	०.०८
उल्लेख नभएको	१४१	१.१६
जम्मा	१२,१०६	१००.००
स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०६८		

७.४.३ प्रमुख समस्या

- कमजोर विद्युत वितरण प्रणाली
- विद्युत आपूर्तिमा अनियमितता
- विद्युतलाई यातायात प्रणाली र अन्य प्रयोजनमा जोडन नसक्नु
- विद्युत वितरण प्रणालीको सुदृढीकरण हुन नसक्नु ।
- विद्युत आपूर्ति भरपर्दो र गुणस्तरीय नहुनु ।
- नवीकरणीय उर्जाको उत्पादन नहुनु ।
- उर्जा उत्पादनमा प्राविधिक तथा वित्तीय स्रोतको अभाव ।
- खोला तथा पर्याप्त पानीको श्रोत भएर पनि यसको उपयोग हुन नसकेको ।
- जलविद्युतमा अपेक्षित रूपमा वाह्य लगानी आकर्षित हुन नसक्नु ।
- इन्धनको श्रोतको रूपमा दाउराको प्रयोगले गर्दा वनमा अत्याधिक चाप परेको ।
- जग्गा प्राप्ति तथा वन क्षेत्रमा निर्माण कार्यमा ढिलाइ र व्यवस्थापनमा कठिनाइ हुनु ।

७.४.४ अवसर र चुनौती

अवसरहरू

- विद्युत उत्पादनको लागि उपयुक्त भौगोलिक अवस्था र जलस्रोतको उपलब्धता रहनु ।
- औद्योगीकरण एवम् आर्थिक गतिशीलता र कृषि क्षेत्रको आधुनिकीकरणले जलविद्युत क्षेत्र आर्थिक सम्बाहकको रूपमा पहिचान हुनु ।
- लघु तथा घरेलु उद्योगहरूको प्रवर्द्धनबाट विद्युत खपत बढाउन सकिने ।
- कृषिमा विद्युतीकरण गरी कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन सकिने ।
- वैकल्पिक उर्जालाई प्रवर्द्धन गर्न सकिने ।
- नगरपालिका भित्रका सम्पूर्ण वडा, टोल र वस्तीहरूमा विद्युतिकरण गरी वन तथा अन्य आयतित उर्जाको खपतमा कमी ल्याउन सकिने ।

चुनौतीहरू

- भरपर्दो र गुणस्तरीय विद्युत सेवा उपलब्ध गराउन ।
- स्थानीय जलविद्युतहरूबाट उत्पादित बिजुलीको खपत बढाउनु ।
- आयोजना निर्धारित समय र लागतमा समपन्न गर्नु ।
- सरोकारवाला निकायबीच समन्वय र प्रभावकारी नियमनको व्यवस्था गर्नु ।

- प्रसारण तथा वितरण प्रणाली विस्तार र सुदृढीकरण गर्नु ।
- विद्युतीकरणको लागि बजेटको व्यवस्था गर्नु ।
- जलविद्युत उत्पादनमा वाह्य लगानी आकर्षित गर्नु ।

७.४.५ सोच

- विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जाको विकास मार्फत नगर समृद्धिमा योगदान ।

७.४.६ लक्ष्य

- नगरपालिकामा विद्युत तथा उर्जाको सहज व्यवस्था गर्ने ।

७.४.७ उद्देश्य

- नगरपालिकाका सबै घरधुरीहरूको बिजुलीमा पहुँच पुऱ्याउने ।
- घरधुरी र उत्पादनशील क्षेत्रमा विद्युत खपतमा वृद्धि गर्नु ।
- विद्युतको उत्पादनमा वृद्धि गर्दै स्वच्छ उर्जाको उपलब्धता सुनिश्चित गर्नु ।

७.४.८ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
नगरपालिकाका सबै वडाहरूमा उर्जालाई भरपर्दो र सुलभ बनाउने ।	<ul style="list-style-type: none"> ■ विद्युत वितरण लाईन बढाउन नगरपालिका, वडा कार्यालय, प्रदेश र नीजि क्षेत्रहरूसँग सहकार्य गर्ने । ■ स्तरीय विद्युतीकरणका लागि सम्बन्धित निकायसँग समन्वय गरी आवश्यक प्रबन्ध मिलाइने छ । ■ सडक बत्तीको सुधार एवम् विस्तार कार्यलाई निरन्तरता दिइने छ । ■ मुख्य र सम्बेदनशील चोक, गल्ली तथा सडकहरूमा सिमिटिभी जडान गरिने छ । ■ सार्वजनिक उपयोगका क्षेत्रहरूमा नविकरणीय उर्जाको प्रयोग मार्फत विद्युत आपूर्ति गर्ने कार्यलाई प्राथमिकतामा राखिने छ । ■ मुख्य सडक तथा चोकहरूमा अव्यवस्थित रूपमा रहेको पोल तथा तारहरू व्यवस्थित गर्न सम्बन्धित निकायसँग समन्वय गरी कार्यान्वयन गर्ने वातावरण मिलाइने छ ।
उर्जाको बृहत प्रयोगमा जोड दिईने छ ।	<ul style="list-style-type: none"> ■ प्रदेश र संघीय सरकारसँग सहकार्य गरी यातायात, कृषि तथा उद्योगको आधुनिकीकरणमा विद्युतको उपयोग गर्ने नीति अवल्वन गरिने छ । ■ आधारभूत स्वास्थ्य, गरिबी निवारण जस्ता उद्देश्यसँग गाँसिएका खानेपानी, लिफ्ट सिंचाई, घरेलु उद्योग लगायतको क्षेत्रमा हुने बिजुलीमा सहूलियत प्रदान गर्न व्यवस्था गरिने छ ।
नगरपालिकाभित्र विद्युतीय सवारी साधनहरूलाई प्रोत्साहन दिने छ ।	<ul style="list-style-type: none"> ■ हाईब्रिड प्रविधि र बिजुलीबाट चल्ने सार्वजनिक तथा नीजि यातयातका साधनहरूलाई उचित सहूलियत दिई प्रवर्धन गर्न चरणबद्ध योजना बनाई लागू गरिने छ । ■ नीजि क्षेत्रसँगको सहभागितामा विद्युतीय सवारी साधनहरूको लागि चार्जिङ् स्टेशनहरूको स्थापना र सञ्चालन गरिने छ ।

७.४.९ मुख्य कार्यक्रमहरु तथा कार्यान्वयन योजना

क्र. स.	कार्यक्रमहरु	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	नीजि क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	बिजुलीको पहुँच नपुगेका टोल र वस्तीहरुमा विद्युत वितरण लाईनको विस्तार गर्ने ।			✓	✓	
२	नवीकरणीय तथा वैकल्पिक उर्जा उत्पादनमा सहयोग गर्ने ।			✓	✓	
३	आधारभूत स्वास्थ्य, गरिबी निवारण जस्ता उद्देश्यसँग गाँसिएका खानेपानी, लिफ्ट सिंचाई, घरेलु उद्योग लगायतको क्षेत्रमा हुने बिजुलीमा सहूलियत प्रदान गर्ने ।			✓		
४	मुख्य र सम्बेदनशील चोक, गल्ली तथा सडकहरुमा सिसिटिभी जडान गर्ने ।		✓	✓	✓	
५	मुख्य सडक तथा चोकहरुमा अव्यवस्थित रुपमा रहेको पोल तथा तारहरु व्यवस्थित गर्ने ।	✓	✓	✓		
६	नीजि क्षेत्रसँगको सहभागितामा विद्युतीय सवारी साधनहरुको लागि चार्जिङ् स्टेशनहरुको स्थापना र सञ्चालन गर्ने ।			✓	✓	✓
७	हाईब्रिड प्रविधि र बिजुलीबाट चल्ने सार्वजनिक तथा नीजि यातयातका साधनहरुलाई उच्च सहूलियत दिई प्रवर्धन गर्ने ।			✓	✓	✓

७.४.१० अपेक्षित उपलब्धी

- नगरपालिका भित्रका सम्पूर्ण वडा, टोल र वस्तीहरुमा विद्युतको पहुँच स्थापित भइ अन्य आयतित उर्जाको खपत घटने छ ।
- स्थानीय वन विनास र वातावरणमा सकारात्मक प्रभाव पर्ने छ ।
- विद्युतको नियमित आपूर्तिसँगै नगरपालिका भित्र उद्योगहरुको बृद्धि भइ नयाँ रोजगारहरुको सृजना भएको हुने छ ।
- नगरपालिकाले विद्युत तथा उर्जाबाट थप राजस्व प्राप्त गरेको हुने छ ।
- ईन्धनको रुपमा विद्युतको प्रयोगको गर्ने घरपरिवारको सङ्ख्या बढेको हुने छ ।

७.५ सञ्चार तथा सूचना प्रणाली

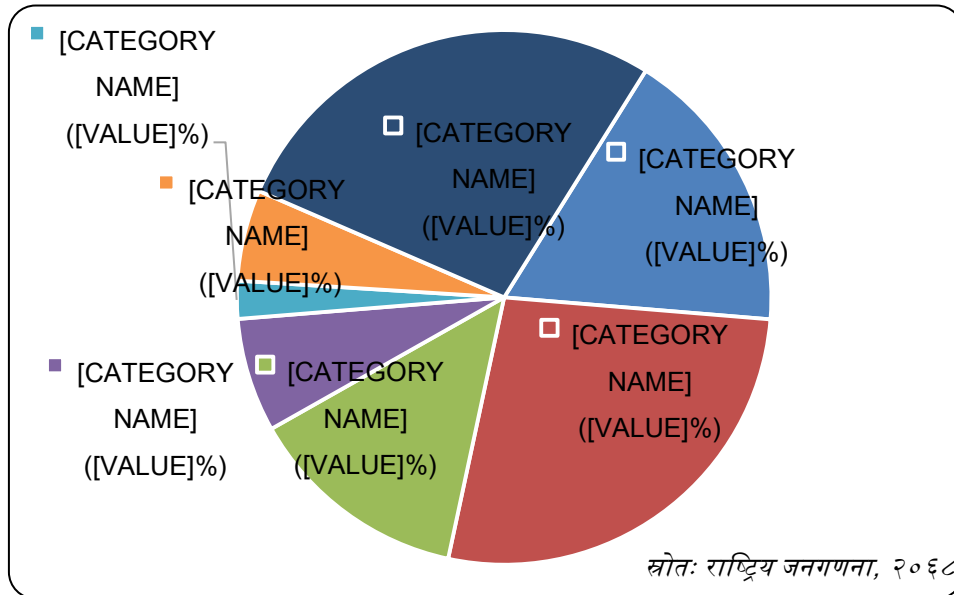
७.५.१ पृष्ठभूमि

सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा भएको विकासले गर्दा आधुनिक विश्व नै एक ठाँउमा रुपान्तरण भएको छ । हालका वर्षहरुमा दिगो विकासका बृहत्तर लक्ष्य हासिल गर्न अवलम्बन गरिएका रणनीतिहरुको केन्द्रमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि रहदै आएको छ । सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग मार्फत प्राप्त हुने अन्य लाभका अतिरिक्त यो प्रविधिको प्रयोगबाट नगरपालिकामा सुशासनको प्रत्याभूत गर्नुका साथै बढि पारदर्शी एवम् प्रभवकारी सार्वजनिक व्यवस्थापनको लागि यथेष्ट पूर्वधार निर्माण गर्न सकिन्छ । साथै सूचना प्रविधि र सूचना प्रविधिमा आधारित विभिन्न सेवाहरु (Information Technology: Information Technology Enabled Services/Business Process Outsourcing) लगायत अन्य उद्योग एवम् सेवाजन्य व्यवसायको

बृद्धिद्वारा नगरपालिकाको मात्र नभएर बृहत्तर राष्ट्रिय लक्ष्यहरू हासिल गर्नमा समेत यो प्रविधि सहायक हुने देखिन्छ ।

७.५.२ वस्तुगत स्थिति

सूचना तथा सञ्चार प्रविधि पूर्वाधार हिसाबले हेर्दा बनेपा नगरपालिका निककै सबल देखिन्छ । नगरपालिकाका सबै वडाहरूमा ल्याण्ड लाईन टेलिफोन, मोवाईल सेवा र ईन्टरनेटको पूर्वाधार पुगिसकेको छ । नेपाल टेलिकम र एनसेल दुई प्रमुख टेलिफोन सेवा प्रदायकहरू हुन भने राजधानी काठमाण्डौ रहेका प्राय सबै ईन्टरनेट सेवा प्रदायकहरू यस नगरपालिका रहेका छन् । राजधानी काठमाण्डौबाट प्रकाशित हुने प्राय सबै पत्रपत्रिकाहरू त्यसैदिन बनेपा नगरपालिकामा उपलब्ध हुने गरेका छन् भने बनेपा नगरपालिकाबाट समेत केहि पत्रपत्रिकाहरू प्रकाशित हुने गरेका छन् । डिसहोम टेलिभिजनकोको डिजिटल सेवा बनेपा नगरपालिकाको सबै वडाहरूमा रहेकोले नगरपालिकामा सबै घरधुरीहरूमा टेलिभिजन सेवा उपलब्ध रहेको छ । राष्ट्रिय जनगणना २०६८ को तथ्याङ्कलाई आधार मानेर हेर्दा बनेपा नगरपालिकामा ८४.६ प्रतिशत घरधुरीमा मोवाईल फोन, ८३.६ प्रतिशत घरधुरीमा टेलिभिजन र ४१.६ प्रतिशत घरधुरीमा केवल नेटवर्क पुगेको देखिन्छ । त्यस्तै १७.१ प्रतिशत घरधुरीमा टेलिफोन, ७.१ प्रतिशत घरधुरीमा ईन्टरनेट र २१.३ प्रतिशत घरधुरीमा कम्प्युटरको पहुँच रहेको देखिन्छ । यो तथ्याङ्कले पनि नगरपालिकामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको राम्रो अवस्था रहेको देखिन्छ । तर राष्ट्रिय जनगणना १० बर्ष अगाडी भइसकेको र हाल सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा नगरवासीहरूको पहुँचमा निककै बृद्धि भएको अनुमान गर्न सकिन्छ ।

चित्र: सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका स्थानीय घरधुरीको पहुँच

नगरपालिकामा ई-शासकीय प्रणालीका केहि पूर्वाधारहरू (कम्प्युटर, कम्प्युटर नेटवर्किङ, ईन्टरनेट, वेभसाईट, वाईफाई) जडान भइसकेको छ । नगरपालिका र नागरिकबिच हुने कारोवारहरू जस्तै ई-भुक्तानी, ई-आवेदन, ई-सर्भे, ई-अनुमति तथा जोखिम व्यवस्थापनका लागि पूर्व चेतावनी जस्ता पूर्वाधारहरूको अभावले नागरिक तहसम्म सेवा प्रवाह हुने सकेको छैन । त्यसैगरी नगरपालिका र व्यवसायीहरूबिच हुने कारोवारहरू (ई-खरिद) पनि नियमित र भरपर्दो रूपमा सञ्चालन हुन सकेको छैन ।

७.५.३ प्रमुख समस्या

- सञ्चार सेवामा सबै नागरिकको पहुँच पुग्न नसक्नु ।
- सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा सूचना प्रविधिको न्यून उपयोग हुनु ।
- सूचना प्रविधिको विकास र साइबर सुरक्षाको लागि पर्याप्त संरचनागत व्यवस्थापनको कमी हुनु ।
- आवश्यक जनशक्ति र प्राविधिक ज्ञानको अभाव ।
- नगरपालिकाको वेभसाईट नियमित अद्यावधिक नहुने ।
- सञ्चार माध्यम पूर्ण रूपमा मर्यादित, जिम्मेवार, जवाफदेही, उत्तरदायी र विश्वसनीय हुन नसक्नु ।
- आवश्यक कानून र नीतिगत व्यवस्थाको अभाव ।
- सूचना प्रविधि उद्योग स्थापना नहुनु र अपेक्षित रोजगारी सिर्जना नहुनु ।

७.५.४ अवसर र चुनौती

अवसरहरु

- शिक्षा क्षेत्रको समग्र विकासको लागि सञ्चार तथा सूचना प्रविधिको प्रयोगमा विस्तार गर्न सकिने ।
- सूचना प्रविधिमा निजी क्षेत्रको लगानी वृद्धि गर्न सकिने ।
- यस क्षेत्रमा युवाहरु आकर्षित भइ थप रोजगारीका अवसर सिर्जना गर्न सकिने ।
- मोबाईल प्रयोगकर्ताको सङ्ख्या क्रमशः वृद्धि हुँदै जानु ।
- सार्वजनिक सेवामा नागरिकको पहुँच क्रमशः वृद्धि हुँदै जानु ।
- सूचना सेवा प्रयोगले सेवा प्रवाहको लागतमा कमी आउनु ।
- सञ्चार क्षेत्रमा बढ्दो सूचना प्रविधिको प्रयोग ।
- नेपालको संविधानले सूचना, सञ्चार प्रकाशन र प्रसारण सम्बन्धी हकहरुको सुनिश्चित गरेको ।
- सरकार र आधारभूत सेवामा नागरिकको पहुँच बढाउन सूचना प्रविधिको प्रयोग गर्ने नीति रहेको ।
- नगरपालिकाको वेभसाईटको व्यवस्था रहेको ।
- नगरपालिका कार्यालय र वडा कार्यालयहरुलाई सूचना प्रविधि मैत्री बनाउने नीति रहेको ।

चुनौतीहरु

- सामाजिक सञ्जालको वृद्धिसँगै यसमा बढ्दै गएको दुरुपयोग नियन्त्रण गर्नु ।
- सूचना तथा सञ्चार क्षेत्रमा विकसित नवीनतम प्रविधि समयसापेक्ष प्रयोग गर्नु ।
- सञ्चार माध्यममा प्रसारित समाचार मर्यादित र विश्वसनीय बनाउनु ।
- आवश्यक जनशक्ति र प्राविधिक ज्ञान बढाउनु ।
- बढ्दो साइबर अपराधको सामना गर्नु ।
- सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको क्षेत्रमा विभिन्न परियोजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा चुनौती ।

७.५.५ सोच

- सूचना प्रविधियुक्त नगर ।

७.५.६ लक्ष्य

- सञ्चार तथा सूचना प्रविधिमा सबै नागरिकको पहुँच भएको हुने ।

- विद्युतीय सरकारको अवधारणा अनुरूप कम्तिमा ८० प्रतिशत नागरिक लक्षित सेवाहरू अनलाईन मार्फत प्रदान गर्ने ।

७.५.७ उद्देश्य

- नगरपालिकाको सम्पूर्ण क्षेत्रहरूमा सञ्चार तथा सूचना प्रविधि पूर्वाधार सुनिश्चित गर्ने ।
- आम सञ्चार माध्यमलाई निस्पक्ष, विश्वसनीय र व्यवसायिक बनाउने ।

७.५.८ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
नगरपालिकामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि सेवाहरूलाई सफल र सुलभ बनाउने ।	<ul style="list-style-type: none"> ईन्टरनेट नपुगेका वस्ती र टोलहरूमा सो सेवा पुऱ्याउन सेवा प्रदायक संस्थाहरूलाई सहजीकरण गरिने छ । नगरपालिकाबाट प्रवाह हुने सेवाहरूमा प्रविधिमैत्री गर्दै लगिने छ । साथै नगरपालिकाको आफ्नै एप बनाई कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ । नगरपालिका क्षेत्रभित्र सबै स्थानमा सञ्चारको पहुँच विस्तारका लागि सम्बन्धित सेवा प्रदायक संस्थाहरूसँग समन्वय गरी सेवा विस्तार गर्ने वातावरण मिलाइने छ । एफएम रेडियो स्थापना एवम् गुणस्तरीय प्रशारणलाई जोड दिइने छ ।
नगरपालिकाको सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन विद्युतिय शासन (ई-गभर्नेन्स) क्षमता विकास गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिकाको विद्युतीय शासन क्षमता विकास गर्न व्यवसायिक योजना बनाई कार्यान्वयन गरिने छ । सूचना प्रविधि पूर्वाधारहरूको निर्माण तथा विकास गरिने छ । नगरपालिकाका गतिविधिहरूलाई वेभसाइट मार्फत प्रकाशन र अध्यावधिक गरिने छ । नगरपालिकाको गतिविधिहरूको पारदर्शिता र सहज सूचनाका लागि इलेक्ट्रोनिक डिस्प्ले बोर्ड र नागरिक वडापत्रलाई व्यवस्थित गरिने छ ।

७.५.९ मुख कार्यक्रमहरू

क्र. स.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	नीजि क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	नगरपालिकाका गतिविधिहरूलाई वेभसाइट मार्फत प्रकाशन र अध्यावधिक गर्ने ।			✓		
२	नगरपालिकाको गतिविधिहरूको पारदर्शिता र सहज सूचनाका लागि इलेक्ट्रोनिक डिस्प्ले बोर्ड र नागरिक वडापत्रलाई व्यवस्थित गर्ने ।			✓		
३	नगरपालिकाको विद्युतिय शासन क्षमता विकास गर्ने ।		✓	✓	✓	
४	ईन्टरनेट सेवा नपुगेका टोल र वस्तीहरूमा सेवा पुऱ्याउन सेवा प्रदायक संस्थाहरूलाई सहजीकरण गर्ने ।			✓	✓	
५	सूचना प्रविधि पूर्वाधारहरूको निर्माण तथा विकास गर्ने ।			✓	✓	
६	सामुदायिक सूचना केन्द्रको स्थापना गर्ने ।		✓	✓	✓	
७	सामुदायिक एफएम रेडियो स्थापना गर्ने ।			✓	✓	

७.५.१० अपेक्षित उपलब्धी

- नगरपालिकाको विद्युतिय शासन क्षमता अभिवृद्धि भइ नागरिकहरूले सरल र सहज रूपमा सेवा र सुविधाहरू प्राप्त गरेका हुने छन् ।
- नगरपालिकाका सबै कार्यालयहरूका वेबसाइट, ईमेल, फेसबुक, ट्वीटर, भाइबर जस्ता सामाजिक सञ्जालका माध्यमबाट नागरिकको गुनासो प्राप्त तथा सुनवाई हुने व्यवस्था भएको हुने छ ।
- नगरपालिकाको सम्पूर्ण घरधुरीमा ईन्टरनेट सेवाको पहुँच स्थापित हुने छ ।
- नगरपालिकाको सम्पूर्ण क्षेत्रमा सूचना प्रविधि पूर्वाधारहरूको निर्माण तथा विकास भएको हुने छ ।
- सामुदायिक सूचना केन्द्रको स्थापना भएको हुने छ ।
- आम सञ्चार माध्यम व्यावसायिक, मर्यादित र जिम्मेवार भएको हुने छ ।
- अनलाईन सेवाहरू व्यवस्थित र विश्वासिलो भएको हुने छ ।

७.६ ढल निकास तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन

७.६.१ पृष्ठभूमि

शहरी जनजीवन र वातावरणलाई व्यवस्थित, स्वच्छ र सुन्दर बनाउने फोहोरमैला व्यवस्थापन तथा ढल निकासको मुख्य भूमिका रहने गर्दछ । तर स्थानीय सरकारको लागि फोहोरलाई स्रोतमा नै न्यूनीकरण, पुनःप्रयोग, प्रसोधन वा विसर्जन गरी फोहोरमैलाको व्यवस्थित तथा प्रभावकारी व्यवस्थापन र ढल निकास गर्न शहरीकरणको तिब्रतासँगै निक्कै चुनौतीपूर्ण र जटिल समस्या हुँदै गैरहेको छ ।

७.६.२ वस्तुगत स्थिति

शौचालयको प्रयोगको स्थिति र खानेपानीको स्रोतको अवस्थाले फोहोरमैलाको व्यवस्थापन र ढल निकासको अवस्था झल्काउने गर्दछ । राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार, बनेपा नगरपालिकामा ९२.२ प्रतिशत घरधुरीमा शौचालय रहेको देखिन्छ जसमा फ्लस शौचालय हुने घरधुरीहरू ७८.१ प्रतिशत र साधारण शौचालय भएका घरधुरीहरू १४.१ प्रतिशत रहेको छ । शौचालय नभएका घरधुरीहरू ६.६ प्रतिशत छन् । नगरपालिकामा खानेपानीको पहुँचको अवस्था हेर्दा ७८.३७ प्रतिशत घरधुरीहरू धाराको पानी पिउने गर्दछन् भने करिब ८ प्रतिशत घरधुरीहरू पिउनको लागि कुवाको पानी प्रयोग गर्दछन् । राष्ट्रिय जनगणना २०६८ भइसकेको करिब १० वर्ष पुगिसकेको र अहिले बन्ने नयाँ घरहरूमा शौचालय घरभित्रै रहने गरेकोले हाल शौचालय भएका घरधुरीहरूको सङ्ख्या उल्लेख्य मात्रा बढेको अनुमान गर्न सकिन्छ । नगरपालिकाले समेत नयाँ घरको नक्शा पास गर्दा शौचालय अनिवार्य गरकोले शौचालय प्रयोगको स्थिति सुदृढ हुँदै गएको छ । नगरपालिकाका मुख्य बजार क्षेत्रमा ढलको व्यवस्था भएकोले अधिकांश घरधुरीका शौचालयहरू ढलमा जडान गरिएको छ भने ग्रामिण क्षेत्रमा रहेका घरधुरीहरूको शौचालय सकपिटमा आधारित छन् । तर बढ्दो जनसङ्ख्या र शहरीकरणसँगै विद्यमान ढल सञ्जालको क्षमता न्यून भइ ढल फुट्ने र सडक तथा टोल दुर्गन्धित हुने गरेको छ । मुख्य बजार क्षेत्रमा नगरपालिकाबाट नियमित फोहोरमैला सङ्कलन हुने गरेको छ भने ग्रामिण भेगका घरधुरीहरूबाट उत्सर्जन हुने फोहोरहरू जलाउने र गाडने गरिएको छ ।

७.६.३ प्रमुख समस्या

- ढल निकास तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी न्यून सचेतना ।
- फोहोर व्यवस्थापनलाई नगरपालिकाले प्राथमिकतामा नदिनु ।
- घरायसी तथा औधोगिक फोहोरमैलाहरूलाई वर्गीकरण गरि व्यवस्थापन गर्नेतर्फ कुनै पहल नहुनु ।
- प्रसोधन र पुनप्रयोग : गर्ने प्रविधिलाई अँगाल्न नसक्नु ।
- अव्यवस्थित फोहोर फ्याल्ने र गर्नेलाई कडा कारबाहीको दायरामा ल्याउन नसक्नु ।

७.६.४ अवसरहरू र चुनौती

- फोहोरमैला र ढल निकास समस्याको दीर्घकालीन समाधानको लागि फोहोरमैला प्रसोधन केन्द्र र स्यानिटरी ल्याण्डफिल साइटको निर्माण गर्न सकिने ।
- मुख्य बजार क्षेत्रमा ढल सञ्जालको निर्माण गर्न सकिने ।
- फोहोरमैला व्यवस्थापन र ढलको निकासबाट सफा, सुन्दर र स्वच्छ नगर निर्माण गर्न सकिने ।
- फोहोरमैला प्रसोधनबाट बिजुली, अन्य उर्जा र मल निकाली नगरपालिकाले आम्दानीको स्रोत बढाउन सक्ने ।
- नगरवासीमा फोहोरमैला व्यवस्थापन र ढल निकास सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि भइ फोहोरलाई स्रोतमै व्यवस्थापन गर्ने सकिने ।

चुनौतीहरू

- ढल निकास तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी सचेतना बढाउनु ।
- प्लाष्टिक जन्य फोहोरको नियन्त्रण र व्यवस्थापन ।
- ढल निकास र फोहोरमैला व्यवस्थापन पूर्वाधार निर्माण गर्न आर्थिक स्रोतको जुटाउनु ।

७.६.५ सोच

- स्वच्छ जीवनका लागि ढल निकास र फोहोरमैला व्यवस्थापन ।

७.६.६ लक्ष्य

- व्यवस्थित, सफा र सुन्दर नगरपालिका निर्माण गर्ने ।

७.६.७ उद्देश्य

- व्यवस्थित फोहोरमैला व्यवस्थापन र ढल निकासको लागि पूर्वाधार तयार गर्नु ।

७.६.८ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
व्यवस्थित ढल निकासको व्यवस्था गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> ■ नगरपालिकाका मुख्य बजार क्षेत्र, वस्ती र टोलहरूमा ढल व्यवस्थापनको लागि विस्तृत ईन्जिनियरिङ अध्ययन गरिने छ । ■ नगरपालिकाका मुख्य बजार क्षेत्र, वस्ती र टोलहरूमा आधुनिक ढल सञ्जालको निर्माण गरिने छ ।

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ढललाई सिधै खोला नालामा खसाउने कार्यलाई निरुत्साहित गर्न ढल प्रसोधन केन्द्रको निर्माण निर्माण गरिने छ । ▪ ढल फुट्ने, ओभरफ्लो हुने र जाम भएर नगर नै दुर्गन्धित हुने समस्या समाधान गर्न नगरका विद्यमान ढलहरुको नियमित मर्मत सम्भार र स्तरोन्नति गरिने छ ।
फोहोरमैलालाई सुरक्षित रूपमा विसर्जन गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> ▪ फोहोरको दीर्घकालीन व्यवस्थापनको लागि स्यानिटरी ल्याण्डफिल साइटको सम्भाव्यता अध्ययन गरिने छ । ▪ नगरपालिका भित्रका प्रत्येक वडा र टोलहरुबाट फोहोरमैला नियमित सङ्कलन गर्ने व्यवस्था गरिने छ । ▪ फोहोरमैला व्यवस्थापन तथा सरसफाई प्रवर्द्धन गर्न जनचेतना अभिवृद्धि गरी जनसहभागितामा कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गरिने छ । ▪ फोहोरमैला व्यवस्थापनको लागि आवश्यक नीति, नियम र ऐन र कार्यविधिहरु तर्जुमा गरिने छ । ▪ फोहोर प्रसोधन केन्द्र निर्माणका लागि खरिद गरिएको जग्गामा उपयुक्त पूर्वाधार तयार गर्न आवश्यक प्रबन्ध मिलाइने छ । साथै फोहोर व्यवस्थापनमा आधुनिक प्रविधि स्थापना गर्न आवश्यक कार्ययोजना निर्माण गरिने छ । ▪ दैनिक रूपमा उत्पादन हुने घरायसी फोहोरलाई व्यवस्थापन गर्न उत्पादनकर्तालाई नै प्रोत्साहन गरिने छ । यसका लागि गड्यौला खेती, कौशी खेती र फोहोरबाट मल तथा ग्याँस निकाल्ने प्रविधिको खोजी र विकास गरिने छ । ▪ वस्ती विस्तार र विकास भएका ठाउँहरुबाट निस्कने तरल फोहोर व्यवस्थापनको लागि फोहोर प्रसोधन केन्द्र निर्माणमा जोड दिइने छ । ▪ स्वास्थ्य संस्था, कारखाना तथा उद्योगहरुबाट उत्पादन हुने फोहोर तथा केमिकलहरुको व्यवस्थापन गर्न सम्बन्धित क्षेत्रलाई नै जिम्मेवार बनाइने छ । ▪ नगर क्षेत्रभित्रका घर पसलबाट निस्के फोहोरको सङ्कलन र व्यवस्थापनको लागि प्रभावकारी योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने वातावरण मिलाइने छ । ▪ दिर्घकालिन रूपमा ठोस फोहोरको व्यवस्थापनको लागि निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा व्यवस्थापन गर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिइने छ । ▪ आवश्यकता अनुरूपका स्थानहरुमा निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा सार्वजनिक शौचालयहरु निर्माण र व्यवस्थापनका लागि आवश्यक सम्भाव्यता अध्ययन गरिने छ । ▪ फोहोरमैला व्यवस्थापनको लागि आवश्यक पर्ने यन्त्र उपकरण खरिद गरिने छ । ▪ फोहोरमैला व्यवस्थापनको लागि जनप्रतिनिधिहरु र कर्मचारीहरुलाई आवश्यक तालिम प्रदान गरि क्षमता अभिवृद्धि गरिने छ ।

७.६.९ प्रमुख कार्यक्रमहरु

क्र. स.	कार्यक्रमहरु	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	नीजि क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	नगरपालिकाका मुख्य बजार क्षेत्र, वस्ती र टोलहरुमा ढल व्यवस्थापनको लागि विस्तृत ईन्जिनियरिङ अध्ययन गर्ने ।			✓		

२	नगरपालिकाका मुख्य बजार क्षेत्र, वस्ती र टोलहरूमा आधुनिक ढल सञ्जालको निर्माण गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
३	प्रसोधन केन्द्रको निर्माण निर्माण गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
४	नगरका विद्यमान ढलहरूको नियमति मर्मत सम्भार र स्तरोन्नति गर्ने ।		✓	✓		
५	फोहोरको दीर्घकालीन व्यवस्थापनको लागि स्यानिटरी ल्याण्डफिल साइटको सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓
६	नगरपालिका भित्रका प्रत्येक वडा र टोलहरूबाट फोहोरमैला नियमित सङ्कलन गर्ने ।			✓	✓	
७	फोहोरलाई मोहोर बनाउने प्रविधिको प्रयोग गर्ने ।		✓	✓	✓	
८	फोहोरमैला व्यवस्थापनको लागि आवश्यक पर्ने यन्त्र उपकरण खरिद गर्ने ।	✓	✓	✓		
९	फोहोरमैला व्यवस्थापनको लागि जनप्रतिनिधिहरू र कर्मचारीहरूलाई आवश्यक तालिम प्रदान गर्ने ।		✓	✓	✓	
१०	आवश्यक नीति, नियम र ऐन र कार्यविधिहरू तर्जुमा गर्ने ।	✓	✓	✓		
११	गड्यौला खेती, कौशी खेती र फोहोरबाट मल तथा ग्याँस निकाल्ने प्रविधिको खोजी र विकास गरिने					
१२	सार्वजनिक शौचालयहरू निर्माण र व्यवस्थापन गर्ने ।			✓	✓	

७.६.१० अपेक्षित उपलब्धी

- फोहोरमैला र ढल निकास समस्याको दीर्घकालीन समाधानको लागि फोहोरमैला प्रसोधन केन्द्र र स्यानिटरी ल्याण्डफिल साइटको निर्माण हुने ।
- मुख्य बजार क्षेत्रमा ढल सञ्जालको निर्माण गर्न हुने ।
- फोहोरमैला व्यवस्थापन र ढलको निकासबाट सफा, सुन्दर र स्वच्छ नगरपालिका निर्माण हुने ।
- नगरवासीमा फोहोरमैला व्यवस्थापन र ढल निकास सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि भइ फोहोरको स्रोतमै व्यवस्थापन हुने ।
- फोहोरमैला प्रसोधनबाट बिजुली, अन्य उर्जा र मल निकाली नगरपालिकाले आम्दानीको बढ्ने ।

परिच्छेद ८: संस्थागत विकास, सुशासन तथा शान्ति सुरक्षा

८.१ योजना कार्यान्वयनमा जनसहभागिता

८.१.१ वस्तुगत स्थिति

बनेपा पुरानो नगरपालिका हो । पालिकामा थुप्रै अध्ययन अनुसन्धान भएको पाईन्छ । नगरपालिकामा भएगरेका केही विकास तथ्याङ्क प्रणालीमा आधारित भएर कार्यान्वयन भएता पनि सबै विकास यसमा आधारित छैन । यस आवधिक योजनाले वडातहसम्म पुगेर स्थानीयवासीको माग, प्राविधिक अध्ययन र सम्भाव्यताका आधारमा नगरपालिका स्तरीय र वडा स्तरीय योजना तथा कार्यक्रमहरूको आयोजना बैंक तयार गरेकोले नगरपालिकाले उक्त आयोजना बैंकमा भएका आयोजनाहरूलाई क्रमैसँग कार्यान्वयन गर्दै लानु पर्नेछ । साथै आवधिक योजनाले तयार गरेको नगरपालिकाको सामाजिक, आर्थिक, भौतिक, वातावरणीय, आदि विषयसँग सम्बन्धित तथ्याङ्कहरूलाई समेत आगामी विकास निर्माणको लागि उपयोग गर्न सकिन्छ । नगरपालिकामा विकास निर्माण र अन्य सामाजिक कार्यहरूमा जनसहभागिता भने उत्साहप्रद हुने गरेको छ ।

८.१.२ प्रमुख समस्या

- सामाजिक आर्थिक जस्ता विषयगत तथ्याङ्कको अभाव ।
- कमजोर आर्थिक प्रगति
- आवश्यकता भन्दा पहुँचका भरमा योजना तर्जुमा हुनु
- योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनको लागि बजेटको अभाव
- दक्ष जनशक्ति र प्राविधिकहरूको अभाव
- कमजोर अन्तर सरकार र अन्तर निकाय समन्वय
- दक्ष जनशक्ति र प्राविधिकहरूको अभाव

८.१.३ अवसर र चुनौती

अवसर

- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको व्यवस्था हुनु ।
- नयाँ गाँउपालिका भएकोले केही गरेर उदाहरणीय हुन सक्ने ।
- आवधिक योजनाबाट योजना तर्जुमाको आधार प्राप्त हुनु
- जनप्रतिनिधिमा योजनावद्ध विकास प्रति उत्साह हुनु
- विकासका सम्भावनालाई प्राथमिकीकरण गर्ने अवस्था प्राप्त हुनु
- संघीय योजना र दिगो विकासका लक्ष्यहरू तथा अन्य राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धतालाई योजना प्रणालीमा आवद्ध गर्नु

चुनौतीहरू

- तथ्यमा आधारित योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्नु ।
- आन्तरिक आय बृद्धि गर्नु ।

- भौतिक पूर्वाधार आयोजनाहरू निर्धारित समयमै सम्पन्न गर्नु र नियमति अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नु ।
- दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था गर्नु ।
- आवधिक योजना र वार्षिक योजना बीच तादात्म्यता कायम गर्नु ।
- प्रतिस्पर्धात्मक लाभका क्षेत्र पहिचान गर्नु ।
- नतिजामुखी योजना तर्जुमा गर्नु ।
- योजनाको कार्यान्वयन क्षमता वढाउनु ।
- जनताका बढ्दो आकांक्षा व्यवस्थापन गर्नु ।
- सस्थागत क्षमताको विकास गर्नु ।
- निजी क्षेत्रको लगानी आकर्षित गर्नु
- विकासमा सबै लिङ्ग, वर्ग र समुदायको समतामूलक पहुँच स्थापित गर्नु ।
- बालबालिका, महिला, अपाङ्गता एवम् वातावरण मैत्री विकास गर्नु
- श्रोतको समुचित व्यवस्थापन गर्नु ।

८.१.४ सोच

- जनसहभागितामा योजनाबद्ध विकास बनेपाको निकास

८.१.५ लक्ष्य

- जनसहभागितामा प्रभावकारी योजना तर्जुमा र पूर्ण कार्यान्वयन गर्ने ।

८.१.६ उद्देश्य

- योजना कार्यान्वयनमा जनसहभागिता वृद्धि गर्ने ।

८.१.७ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
जन सहभागितामा आधारित योजनाको तर्जुमा प्रणालीलाई सुदृढ गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> ▪ तथ्याङ्क एवम् सूचनामा आधारित भई सहभागितामूलक योजना प्रक्रिया अवलम्बन गरिने छ । ▪ योजना तर्जुमा कार्यलाई यथार्थ परक बनाउन सरोकार वाला र विज्ञहरूको व्यापक छलफल गराइने छ । ▪ आवधिक योजनाले पहिचान गरेका रणनीति र कार्यनिधिहरू, योजना तथा कार्यक्रमहरू क्रमशः लागु गरिने छ । ▪ आर्थिक सामाजिक रुपले पछाडि परेका सबै वर्ग, लिङ्ग, भौगोलिक क्षेत्र, निमुखा आदि सबैको समावेशी आवाज र प्राथमिकतालाई योजनामा समेटिने छ । ▪ संस्थागत, सँगठनात्मक तथा कर्मचारी एवम् जनप्रतिनिधिको क्षमता विकास सम्बन्धी विविध कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।
नतिजामुखी योजना प्रक्रिया	<ul style="list-style-type: none"> ▪ आयोजनाको प्रकृति र कार्यान्वयन वैशिष्ट्यताका आधारमा संघीय र प्रदेश सरकार नगरपालिका निजी क्षेत्र स्थानीय समुदायले सञ्चालन गर्ने आयोजनाहरू सूचीकरण

रणनीति	कार्यनीति
अवलम्बन गर्ने	<p>गरिने छ ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ स्थानीय योजनालाई लागत र योजनाको महत्व एवम् भूगोलको आधारमा पालिका र वडा स्तरमा विभाजित गरी कार्यान्वयन गरिने छ । ▪ विस्तृत परियोजना अध्ययन सम्पन्न गरी पूर्वाधार सम्बन्धी योजना कार्यान्वयन गरिने छ । ▪ योजनाका सबै नतिजा शृङ्खला, कार्यक्रम तथा बजेट बीच अग्र र पार्श्व सम्बन्ध कायम गरिने छ । ▪ मध्यकालीन खर्च संरचनाले तय गरेको विषय क्षेत्रगत र कार्यक्रमको प्राथमिकता लागू गरिने छ । ▪ वार्षिक योजना र आवधिक योजनाको अन्तर सम्बन्ध स्थापित गरी आवधिक योजनाका लक्ष्यहरू प्राप्त गर्दै लगिने छ ।
नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली अवलम्बन गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> ▪ वार्षिक अनुगमन योजना बनाई कार्यान्वयन गरिने छ । ▪ अनुगमन समितिको क्षमता विकास गरी सुदृढ र कृयाशील गराइने छ । ▪ नतिजा सूचकमा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यलाई प्रभावकारी बनाइने छ । ▪ अनुगमन समितिको प्रतिवेदन कार्यपालिकाको नियमित बैठकमा छलफल गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिने छ । ▪ चौमासिक तथा वार्षिक प्रगति समीक्षा गरी विकासका समस्या समाधान गरिने छ । ▪ विकास आयोजनाको निश्चित ढाँचामा प्रगति प्रतिवेदन तयार गरी नियमित रूपमा सम्बन्धित निकायमा पठाइने छ । ▪ आवधिक योजनाको मध्यावधि र अन्तिम मूल्याङ्कन गरी पृष्ठपोषणलाई कार्यान्वयनमा ल्याइने छ ।

८.१.८ मुख्य कार्यक्रमहरू तथा कार्यान्वयन योजना

क्र.स.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	नीज क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	सहभागितामूलक योजना तर्जुमा कार्यान्वयन गर्ने ।		✓	✓		✓
२	नतिजा सूचकहरू निर्धारण र अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
४	जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓
५	आवधिक योजनाले पहिचान गरेका योजना तथा कार्यक्रमहरू क्रमशः कार्यान्वयन गर्ने ।	✓	✓	✓		
६	योजना तथा कार्यक्रमहरूको नियमित प्रगति समीक्षा गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
७	भौतिक पूर्वाधारसँग सम्बन्धित आयोजनाहरूको प्रभाव मूल्यांकन गर्ने ।		✓	✓	✓	

८.१.९ अपेक्षित नतिजा

- सहभागितामूलक योजना प्रणाली स्थापित भएको हुने छ ।
- आवधिक योजनाले पहिचान गरेका योजना तथा कार्यक्रमहरू क्रमश लागू हुँदै गरेका हुने छन् ।
- योजनाको लक्ष्य र उपलब्धी बीचको अन्तर न्यून भएको हुने छ ।
- सूचकमा आधारित योजना अनुगमन र मूल्याङ्कन प्रणाली विकास भएको हुने छ ।
- पूँजीगत खर्च ९० प्रतिशत भन्दा बढी भएको हुने छ ।
- चौमासिक र वार्षिक प्रगति समीक्षा नियमित भएको हुने र वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन प्रकाशित भएको हुने छ ।

८.२ नीति तथा कानून तर्जुमा

८.२.१ वस्तुस्थिति

बनेपा नगरपालिकाले आवश्यक पर्ने नीति कानून र कार्यविधिहरू क्रमश तर्जुमा गर्दै कार्यान्वयन ,गैरहेको छ । बनेपा नगरपालिकाले स्थानिय तहलाई चाहिने १० भन्दा बढी राजपत्र, १२ वटा कार्यविधि, निर्देशिका, पालिकाको पार्श्वचित्र, वडागत पार्श्वचित्र, नागरिक बढआपत्र प्रकासन भएका छन् भने घटनादर्ता, नगरपालिकाकाले गरेका कार्यको प्रगति विवरण प्रभावकारी तरिकाबाट फायलिङ गर्ने पद्धतिको बिकास क्रमश हुदै गएको देखिन्छ । पालिकाका विभिन्न शाखाहरूको आफ्नो शाखागत सूचना तथा तथ्याङ्कहरूको सङ्कलन र सुरक्षित अभिलेखिकरणको प्रकृया सुरु भएको छ। दैनिक गतिविधि र आर्थिक पारदर्शिताका लागि कम्प्युटर प्रविधिको मार्फत कार्य प्रणाली सञ्चालन शुरु गरिएको छ । पालिकाको न्ययीक समिति सक्रियताका साथ अगाडी बढेको छ । पालिकामा हुने घरायसि, मुद्दा, लगायतका अन्य मुद्दाहरू न्यायिक समितिमा दर्ता भई निरुपण हुँदै आएको छ ।

८.२.२ प्रमुख समस्या

- कतिपय आवश्यक नीति तथा कानून तर्जुमा हुन नसकेको ।
- विभिन्न कार्यविधिहरू निर्माण गर्न बाँकी ।
- तर्जुमा भएका नीति ऐन र कार्यविधिहरू पूर्ण रुपमा लागु हुन नसकेको ।

८.२.३ अवसर र चुनौती

अवसरहरू

- स्थानीय योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनमा कानुनी आधार प्राप्त हुने ।
- स्थानीय सरकार सञ्चालनलाई मार्गनिर्देश गर्ने र सहजता प्राप्त हुने ।
- संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबीचको सम्बन्ध, सहकारिता, सह-अस्तित्व र समन्वयलाई थप मजबुत बनाउने आधार प्राप्त हुने ।
- स्थानीय सरकारलाई थप जिम्मेवार र पारदर्शी बनाउन सकिने ।
- स्थानीय सरकारबाट प्रवाह हुने सेवा सुविधाहरू सहज र समावेशी हुने ।

चुनौतीहरू

- लामो कानुनी प्रक्रिया पुरा गर्नु पर्ने ।
- वस्तुनिष्ठ आधार एवम् तथ्यहरूमा आधारित हुने पर्ने ।
- नीति तथा कानुन तर्जुमा गर्नु अघि आवश्यकता पहिचान गर्नुपर्ने ।
- कानुनका जानकार र दक्ष जनशक्तिको आवश्यकता पर्ने ।
- तर्जुमा भएका ऐन, कार्यविधि र नीतिहरू पूर्ण रुपमा लागू गर्न कठिन हुने ।
- स्थानीय सरकारमा पर्न जाने कार्यबोझको लेखाजोखा गर्नुपर्ने ।
- सरोकारवालाहरूको बृहत सहभागिता सुनिश्चित गर्नुपर्ने ।
- पारदर्शी, लोकतान्त्रिक विधि र पद्धतिको प्रयोग गर्नु पर्ने ।

८.२.४ सोच

- जवादेही र परिणाममुखी शासकीय व्यवस्था ।

८.२.५ लक्ष्य

- नगरपालिकामा परिणाममुखी सुशासन कायम गर्ने ।

८.२.६ उद्देश्य

- स्थानीय तहको कार्य सम्पादनको लागि कानुनी र नीतिगत पूर्वाधारहरूको निर्माण गर्ने ।
- स्थानीय सरकारलाई जवाफदेही र परिणाममुखी बनाउने ।
- स्थानीय सरकारको सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउने ।
- स्थानीय सरकारको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।

८.२.७ कर्तव्यनीति र रणनीति

रणनीति	कार्यनीति
आवश्यक नीति र कानुनहरू निर्माण गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> ■ वस्तुनिष्ठ आधार एवम् तथ्यहरूमा आधारित भएर पारदर्शी, लोकतान्त्रिक विधि र पद्धतिको प्रयोग गर्दै सम्पूर्ण कानुनी प्रकृयाहरू पुरा गरी आवश्यक नीति र कानुनहरू निर्माण गरिने छ । ■ निर्माण भएका नीति तथा कानुनहरूलाई कार्यविधि बनाई पूर्ण रुपमा कार्यान्वयन गरिने छ । ■ नीति तथा कानुन तर्जुमा गर्नु अघि आवश्यकता पहिचान गरिने छ । ■ नीति तथा कानुनहरू निर्माण गर्नको लागि जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरिने छ । ■ नीति तथा कानुन तर्जुमा गर्दा सरोकारवालाहरूको बृहत सहभागिता सुनिश्चित गरिने छ । ■ तर्जुमा भएका ऐन, कार्यविधि र नीतिहरू पूर्ण रुपमा लागू गरिने छ । ■ तर्जुमा हुने नीति तथा कानुनहरूले स्थानीय सरकारमा पर्न जाने कार्यबोझको लेखाजोखा गरिने छ ।

८.२.८ प्रमुख कार्यक्रम

क्र.स.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	नीजि क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	वस्तुनिष्ठ आधार एवम् तथ्यहरूमा आधारित भएर पारदर्शी, लोकतान्त्रिक विधि र पद्धतिको प्रयोग गर्दै सम्पूर्ण कानुनी प्रकृयाहरू पुरा गरी आवश्यक नीति र कानुनहरू निर्माण गर्ने ।	✓	✓	✓		
२	निर्माण भएका नीति तथा कानुनहरूलाई कार्यविधि बनाई पूर्ण रुपमा कार्यान्वयन गर्ने ।	✓	✓	✓		
४	नीति तथा कानुन तर्जुमा गर्नु अघि आवश्यकता पहिचान गर्ने ।		✓	✓		
५	जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।		✓	✓	✓	
६	सरोकारवालाहरूको बृहत सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
७	तर्जुमा हुने नीति तथा कानुनहरूले स्थानीय सरकारमा पर्न जाने कार्यबोझको लेखाजोखा गर्ने ।		✓	✓		

८.२.९ अपेक्षित उपलब्धी

- नगरपालिकाको कार्य सम्पादनको लागि आवश्यक नीति तथा कानुनहरूको निर्माण भइ लागू भएको हुने छ ।
- नगरपालिकामा सुशासन कायम भइ विकास निर्माण र सेवा प्रवाह जवाफदेही र परिणाममुखी भएको हुने छ ।
- नगरपालिकाको क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने छ ।

८.३ संस्थागत जनशक्ति विकास

८.३.१ वस्तुगत स्थिति

बनेपा नगरपालिकाको आफ्नै कार्यालय भवन रहेको छ । मानव संसाधन पनि संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले तोकेको (कुल प्राविधिक तथा अप्राविधिक गरि ६८ जना) भन्दा बढी (कुल प्राविधिक तथा अप्राविधिक गरि ७८ जना) र प्रत्येक वडा कार्यालयमा ५ भन्दा बढी कर्मचारहरू रहेका छन् । जसले गर्दा कार्यालय व्यवस्थापन प्रभावकारी देखिन्छ ।

नगरपालिकामा स्वास्थ्य र कृषि शाखाको विषयगत शाखा वा एकाइ भवन गरी २ वटा पक्की भवनहरू निर्माण गरिएको छ । नगरपालिकाका कुल १४ वटा वडा कार्यालयहरू मध्ये १० वटा आफ्नै पक्की भवनमा तथा १ वटा भाडामा र ३ वटा वडा भवन निर्माणाधिन रहेका छन् । नगरपालिका कार्यालयमा तथा सम्पूर्ण वडा कार्यालयहरूमा टेलिफोन तथा ईमेल ईन्टरनेटको सुविधा उपलब्ध छ ।

नगरपालिकाको प्रयोजनको लागि ११ वटा दुई पाङ्ग्रे मोटरसाइकल तथा स्कुटर र ९ वटा जीप, कार, भ्यान गरी चारपाङ्ग्रे प्रयोग भइरहेको छ । त्यसै गरी १ वटा दमकल, २ वटा ट्र्याक्टर, १ टिपर र डोजर

१ वटा नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहेको छ । यसका अलावा नगरपालिकालाई आवश्यक अति आवश्यक सामाग्रीहरू (प्रिन्टर, फर्निचर, आदि) का साथै नगरपालिका क्षेत्रमा सार्वजनिक जग्गाहरू रहेका छन् ।

सेवा प्रवाहमा प्रयोगमा रहेका सफ्टवेयरहरूको प्रकारमा सुत्र, राजस्व, घटना दर्ता, विद्युतीय हाजिरी, गुप एस.एम.एस, सामाजिक सञ्जाल, वेवसाइट, फ्रि-वाइफाइ, अडियो नोटिस बोर्ड, मोबाइल एप, मेडपा, सहकारी, आदि रहेका छन् । अनलाईन प्रणालीबाट सेवा सुविधाहरू सुत्र, राजस्व, घटना दर्ता, विद्युतीय हाजिरी, गुप एस.एम.एस, सामाजिक सञ्जाल, वेवसाइट, मोबाइल एप, मेडपा, सहकारी, आदि उपलब्ध छन् । नगरपालिकाले आफ्नो स्वामित्वमा तथा हकभोगमा रहेका जग्गा तथा भवनहरूको अभिलेख तयार गरी नियमित अभिलेख तयार गरी नियमित अद्यावधिक गर्न जरुरी देखिन्छ । यसरी नगरपालिकाले आफ्नो स्वामित्व तथा हकभोगमा रहेका सम्पत्तिको उपयोग गरी नियमित आयआर्जन गर्नका लागि आवश्यक लगानी तथा निर्णय गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

८.३.२ प्रमुख समस्या

- दक्ष जनशक्ति लाई रोक्न नसक्नु ।
- आफ्नो योग्यता र शिप अनुसारको काम नपाउनु ।
- आफ्नो प्रतिभा अनुसारको कार्य गर्ने वातावरण नहुनु ।
- नगरपालिकाका युवा युवतीहरूलाई क्षमता अभिवृद्धि र जनशक्ति विकास सम्बन्धी तालिमको समान अवसर प्राप्त नहुनु ।
- सरकारी स्तरमा जनशक्ति विकास र क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी तालिम दिने संघसंस्थाहरू नहुनु ।
- कर्मचारीको क्षमता विकासको लागि नियमित तालिम तथा अभिमुखिकरण कार्यक्रम नभएको ।

८.३.३ अवसर र चुनौती

अवसर

- स्थानीय स्तरमा दक्ष जनशक्तिहरू उत्पादन गर्न सकिने ।
- आफ्नो प्रतिभा अनुसारको कार्य गर्ने वातावरण हुने ।
- नगरपालिकाका युवा युवतीहरूलाई क्षमता अभिवृद्धि र जनशक्ति विकास सम्बन्धी तालिमको समान अवसर दिने सकिने ।
- सरकारी स्तरमा जनशक्ति विकास र क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्न सकिने ।

चुनौतीहरू

- व्यक्तिको सहि प्रतिभा पहिचान हुन नसक्नु ।
- दक्ष जनशक्ति पलायन रोक्नु ।
- आफ्नो योग्यता र शिप अनुसारको काम दिलाउनु ।
- आफ्नो प्रतिभा अनुसारको कार्य गर्ने वातावरणको निर्माण गर्नु ।
- नगरपालिकाका युवा युवतीहरूलाई क्षमता अभिवृद्धि र जनशक्ति विकास सम्बन्धी तालिमको समान अवसर प्रदान गर्नु ।
- सरकारी स्तरमा जनशक्ति विकास र क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी तालिम दिने संघसंस्थाहरूको सञ्चालन गर्नु ।

८.३.४ सोच

- दक्ष जनशक्ति शहर परिणाममुखी बनेपा शहर ।

८.३.५ लक्ष्य

- दक्ष जनशक्तिको विकास गरी परिणाममुखी नगरपालिकाको विकस गर्ने ।

८.३.६ उद्देश्य

- नगरपालिकाको सेवा प्रवाह पारदर्शी, चुस्त र परिणाममुखी बनाउने ।
- नगरपालिकाका कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।

८.३.७ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
संस्थागत जनशक्ति विकास गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> संस्थागत जनशक्ति विकास सम्बन्धी तालिम र गोष्ठीहरू सञ्चालन गरिने छ । पालिकाबाट जनशक्ति विकासको लागि बार्षिक कार्यक्रम बनाई बजेटको व्यवस्था गरिने छ । संघ प्रदेशबाट र केन्द्र ,प्राप्त हुने जनशक्ति विकास सम्बन्धी तालिम र गोष्ठीहरूमा पालिकाका कर्मचारीहरूलाई समान र समावेशी रूपमा भाग लिने अवसर प्रदान गरिने छ । निजी क्षेत्र र विभिन्न संघसंस्थाहरूलाई जनशक्ति विकास सम्बन्धी कार्यमा प्रोत्साहन गरिने छ । संस्थागत जनशक्ति विकास सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था गरिने छ ।

८.३.८ प्रमुख कार्यक्रम

क्र.स.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	संस्थागत जनशक्ति विकास सम्बन्धी तालिम र गोष्ठीहरू सञ्चालन गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓
२	नगरपालिकाबाट जनशक्ति विकासको लागि बार्षिक कार्यक्रम बनाई बजेटको व्यवस्था गर्ने ।		✓	✓		
३	संघ, केन्द्र र प्रदेशबाट प्राप्त हुने संस्थागत जनशक्ति विकास सम्बन्धी तालिमा र गोष्ठीहरूमा स्थानीय युवा युवतीहरूलाई समान र समावेशी रूपमा भागलिने अवसर प्रदान गर्ने ।	✓	✓	✓		✓
४	निजी क्षेत्र र विभिन्न संघसंस्थाहरूलाई संस्थागत जनशक्ति विकास सम्बन्धी कार्यमा प्रोत्साहन गर्ने ।			✓	✓	✓
५	जनशक्ति विकास सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था गर्ने ।		✓	✓		

८.३.९ अपेक्षित नतिजा

- नगरपालिकाबाट संस्थागत जनशक्ति सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको लागि बजेट विनियोजन भइ नियमित रूपमा कार्यक्रमहरू भएको हुनेछ ।
- संस्थागत जनशक्ति विकास सम्बन्धी नीतिको तर्जुमा भएको हुनेछ ।
- नगरपालिकामा दक्ष जनशक्तिको विकास भएको हुनेछ ।

८.४ शान्ति सुरक्षा

८.४.१ वस्तुगत स्थिति

शान्ति र सुरक्षाको विश्वसनीय वातावरण सुशासन र विकासका लागि पूर्वशर्त हो । नेपाको संविधानले शान्ति सुरक्षाको व्यवस्था गर्ने नीतिलाई आत्मसाथ गरेको छ । समाज विकासका लागि शान्ति सुरक्षाको उपयुक्त वातावरण निर्माण गर्नु नगरपालिकाको प्राथमिकताको विषय हो । यहि परिवेसलाई आत्मसाथ गर्दै बनेपा नगरपालिकाले नगर क्षेत्रमा शान्ति सुरक्षाको व्यवस्था गरेको छ । नगरपालिकाको समग्र हित र सुरक्षा नीतिलाई समयानुकूल बनाउँदै सुरक्षा संयन्त्रको संस्थागत सुदृढीकरण एबम् आधुनिकिकरण गर्दै नगरपालिकालाई थप सवल र जनउत्तरदायी बनाउन आवश्यक छ ।

८.४.२ प्रमुख समस्या

- सुरक्षा निकायहरुको कमजोर पूर्वाधार ।
- स्थानीय प्रहरी प्रशासन र सुरक्षा निकायहरुलाई आधुनिक प्रविधियुक्त संरचना, मापदण्ड र आवश्यक जनशक्तिको अभाव ।
- दरबन्दी बमोजिम सुरक्षा निकायहरुको पदपूर्ति हुन नसक्नु ।
- सुरक्षा निकायहरुबिच शान्ति सुरक्षा र नागरिकको सुव्यवस्थामा आवश्यक समन्वय हुन नसक्नु ।
- शान्ति सुरक्षा, उद्धार र राहत सम्बन्धी आवश्यक तालिम, दक्ष जनशक्ति र यन्त्र उपकरणहरुको अभाव ।
- सुरक्षा निकाय, स्थानीय प्रशासन, नगरपालिका र पालिकामा कार्यरत संघसंस्थाहरु बिच आवश्यक समन्वयको अभाव ।
- स्थानीयवासी र प्रहरी प्रशासनबिच सहकार्य र विश्वासको वातावरण कमी ।
- प्रकोप र विपद् सम्बन्धी घटनाहरुको सूचना सम्प्रेषणमा ढिलाई ।

८.४.३ अवसर तथा चुनौती

अवसरहरु

- सुरक्षा निकायहरुबिच शान्ति सुरक्षा र नागरिकको सुव्यवस्थामा आवश्यक समन्वय कायम गर्न सकिने ।
- दरबन्दी बमोजिम सुरक्षा निकायहरुको पदपूर्ति गर्न सकिने ।
- शान्ति सुरक्षा, उद्धार र राहत सम्बन्धी आवश्यक तालिम, दक्ष जनशक्ति र यन्त्र उपकरणहरुको व्यवस्था हुन सक्ने ।
- सुरक्षा निकाय, स्थानीय प्रशासन, नगरपालिका र पालिकामा कार्यरत संघसंस्थाहरु बिच आवश्यक समन्वयको विकास गर्न सकिने ।
- स्थानीयवासी र प्रहरी प्रशासनबिच सहकार्य र विश्वासको वातावरण कायम गर्ने सकिने ।
- प्रकोप र विपद् सम्बन्धी घटनाहरुको सूचना तुरन्त सम्प्रेषण हुने ।
- विपद् कोषको व्यवस्थापन गर्न सकिने ।

चुनौतीहरू

- स्थानीय प्रहरी प्रशासन र सुरक्षा निकायहरूलाई आधुनिक प्रविधियुक्त संरचना, मापदण्ड र आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्था गर्नु ।
- सुरक्षा निकायहरूसँग शान्ति सुरक्षा र नागरिकको सुव्यवस्थामा आवश्यक समन्वय कायम गर्नु ।
- शान्ति सुरक्षा, उद्धार र राहत सम्बन्धी आवश्यक तालिम, दक्ष जनशक्ति र यन्त्र उपकरणहरूको व्यवस्था गर्नु ।
- सुरक्षा निकाय, स्थानीय प्रशासन, नगरपालिका र पालिकामा कार्यरत संघसंस्थाहरू बिच आवश्यक समन्वय ।
- स्थानीयवासी र प्रहरी प्रशासनबिच सहकार्य र विश्वासको वातावरण कायम गर्ने ।
- प्रकोप र विपद् सम्बन्धी घटनाहरूको सूचना तुरन्त सम्प्रेषण गर्नु ।

८.४.४ सोच

- शान्तिपूर्ण शहर बनेपा नगर ।

८.४.५ लक्ष्य

- नगरपालिकामा शान्ति कायम गरी स्थानीयवासीको जीवन सुखमय बनाउने ।

८.४.६ उद्देश्य

- नगरपालिका र प्रहरी प्रशासनहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
- नगरपालिका हुने शान्ति सुरक्षासँग सम्बन्धित घटनाहरूमा कमी ल्याउने ।

८.४.७ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
शासनप्रणाली सञ्चालन सम्बन्धी नीतिमापदण्ड, कानुन, र कार्यविधिहरू तर्जुमा गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> ■ स्थानीय सरकार सञ्चालन सम्बन्धी आवश्यक मापदण्ड, कानुन, नीति र कार्यविधिहरू तर्जुमा गरिने छ । ■ सार्वजनिक निकायका पदाधीकारीहरूको जिम्मेवारी काम, कर्तव्य र अधिकारलाई प्रष्ट पारिने छ । ■ सार्वजनिक निकायका पदाधीकारीहरूको आचारसंहिता पालनाको अनुगमन प्रणाली सुदृढ बनाईने छ । ■ विपद् व्यवस्थापन कोषको निर्माण गरिने छ ।
स्थानीय सरकार र प्रहरी प्रशासनहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> ■ नगरपालिकामा शान्ति सुरक्षा र सुव्यवस्था कायम गरिने छ । ■ स्थानीय प्रहरी चौकीहरूको पूर्वाधारहरू निर्माण गरिने छ । ■ नगरपालिका भित्र हुने गैरकानुनी क्रियाकलाप र शान्ति सुरक्षासँग सम्बन्धित घटनाहरूको अभिलेख राखी कानुनसम्मत तवरबाट छिनोफानो भएको निक्कैल गर्ने संयन्त्रको विकास गरिने छ । ■ भ्रष्टाचार विरुद्ध शुन्य सहनशिलता अपनाईने छ । ■ भ्रष्टाचारजन्य क्रियाकलाप निगरानी तथा कारवाहीलाई शसक्त बनाउन भ्रष्टाचार विरुद्ध अन्तरनिकाय समन्वय र सहकार्य प्रभावकारी बनाईने छ ।

८.४.८ मुख्य कार्यक्रम

क्र.स	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	नीजि क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	स्थानीय सरकार सञ्चालन सम्बन्धी आवश्यक नीति, कानून, मापदण्ड र कार्यविधिहरू तर्जुमा गर्ने ।	✓	✓	✓		
२	सार्वजनिक निकायका पदाधीकारीहरूको जिम्मेवारी, काम कर्तव्य र अधिकारलाई प्रष्ट पार्ने ।	✓	✓	✓		✓
३	सार्वजनिक निकायका पदाधीकारीहरूको आचारसंहिता पालनाको अनुगमन प्रणाली सुदृढ बनाउने ।		✓	✓		✓
४	नगरपालिकामा शान्ति सुरक्षा र सुव्यवस्था कायम गर्ने ।		✓	✓		✓
५	स्थानीय प्रहरी चौकीहरूको पूर्वाधारहरू निर्माण गर्ने ।		✓	✓		
५	नगरपालिका र प्रहरी प्रशासनहरूमा आधुनिक प्रविधियुक्त संरचना, मापदण्ड र आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
६	नगरपालिका भित्र हुने गैरकानुनी क्रियाकलाप र शान्ति सुरक्षासँग सम्बन्धित घटनाहरूको अभिलेख राखी कानुनसम्मत तवरबाट छिनोफानो भएको निकर्ण गर्ने संयन्त्रको विकास गर्ने ।		✓	✓		✓
७	सूचनाको हकसम्बन्धी ऐनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी सार्वजनिक सरोकार बिषयमा सूचना सार्वजनिक गर्ने कार्यलाई अनिवार्य गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
८	विपद् व्यवस्थापनको लागि कोषको निर्माण गर्ने ।		✓	✓	✓	

८.४.९ अपेक्षित नतिजा

- आवश्यक नीति, ऐन, कानून र कार्यविधिहरूको तर्जुमा भएको हुने छ ।
- नगरपालिका र प्रहरी प्रशासनहरूको क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने छ ।
- नगरपालिकामा हुने शान्ति सुरक्षा र मानव अधिकार उल्लंघनसँग सम्बन्धित घटनाहरूमा कमी आउने छ ।
- जनप्रतिनिधी र कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने छ ।

८.५ पारदर्शिता र आन्तरीक नियन्त्रण प्रणाली

८.५.१ वस्तुस्थिति

नगरपालिकाले गरेको कामलाई प्रस्ट देखाउनु वा खुलाउनु, कुनै सूचनालाई सञ्चार गर्नु, सम्प्रेषण वा प्रकाशन गर्नुपर्दछ । यसैलाई पारदर्शिता भनिन्छ । यसले निम्न दुई अवस्थालाई समेट्छ । कुनै कुरा जान्न पाउने अधिकार (right to know) र सूचनामा आमजनताको पहुँच (public access to information) हुनु । सार्वजनिक निकायको कार्यमा मितव्ययिता, कार्यदक्षता, प्रभावकारिता र विश्वसनियता कायम गर्न आर्थिक कार्यविधि नियमावली २०६४ को नियम ९५ र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को परिच्छेद १०

दफा ७८ मा कामको प्रकृति अनुसारको आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली तयार गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । यसको लागि नगरपालिकाले आफ्नो आन्तरिक नियन्त्रणको लागि कानून र संयन्त्र बनाउनु पर्ने र लेखापरीक्षण गराउनु पर्ने हुन्छ ।

८.५.२ प्रमुख समस्या

- संस्थागत क्षमता कमजोर हुनु ।
- मासिक प्रगति विवरणको वास्तविक समीक्षा हुन नहुनु ।
- समयमै कार्यक्रम स्वीकृत गरी वार्षिक खरिद योजना तयार नगर्नु ।
- ठेक्का तथा खरिद कार्य समयमा नहुनु ।
- पूँजीगत खर्चको तुलनामा चालू खर्चको मात्रा बढ्दै जानु ।
- कार्यालयको आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली सुदृढ हुन नसक्नु ।
- आन्तरिक लेखापरीक्षण र अन्तिम लेखापरीक्षण बीच समन्वय हुन नसक्नु ।
- बेरुजुको अन्त्य हुन नसक्नु ।
- अनुगमन र मूल्याङ्कन प्रणाली सुदृढ हुन नसक्नु ।
- राजनैतिक संरक्षण र दण्डहिन्ता ।
- पारदर्शिता, उत्तरदायित्व र जवाफदेहिताको अभाव ।

८.५.३ अवसर तथा चुनौती

अवसरहरू

- नगरपालिकाको चुस्त सेवा प्रवाह ।
- सुशासन र भ्रष्टाचार मुक्त स्थानीय सरकार ।
- आन्तरिक आयमा वृद्धि गर्न सकिने ।
- राजस्व र करको दुरुपयोग कमी ल्याउन आई नगरपालिकाको आम्दानी बढन सक्ने ।
- नगरपालिकाको बेरुजु क्रमश घट्दै जाने
- वार्षिक बजेट, नीति र कार्यक्रमहरू सही रूपले कार्यान्वयन भइ स्थानीय सरकारप्रति स्थानीयवासीहरूको विश्वास र सामिप्यता बढाउन सकिने ।
- नागरिक बडापत्रको यथार्थ कार्यान्वयन भइ नागरिकले बिना झन्झट सेवा प्राप्त हुने छ ।
- भ्रष्ट र काम ठग्रे जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरू दण्डित भइ मेहनती र ईमान्दार कर्मचारीहरू प्रोत्साहित हुने ।

चुनौतीहरू

- बजेट अनुमान कार्यक्रममा आधारित तथा यथार्थपरक नहुनु ।
- समयमै कार्यक्रम स्वीकृत गरी वार्षिक खरिद योजना तयार नगर्नु ।
- ठेक्का तथा खरिद कार्य समयमा नहुनु ।
- पूँजीगत खर्चको तुलनामा चालू खर्चको मात्रा बढ्दै जानु ।
- कार्यालयको आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली सुदृढ हुन नसक्नु ।
- आन्तरिक लेखापरीक्षण र अन्तिम लेखापरीक्षण बीच समन्वय हुन नसक्नु ।

- बेरुजुको अन्त्य हुन नसक्नु ।
- नगरपालिकामा नगद कारोवारको सट्टा अनलाईन भुक्तानीको पूर्वाधार स्थापना नभएको ।
- आर्थिक वर्षको अन्त्यमा मात्र बढी खर्च गर्ने प्रवृत्तिमा रोक लगाउन नसक्नु ।
- वित्तीय पारदर्शिता तथा जवाफदेहिता सम्बन्धमा तालुक निकाय थप जिम्मेवार नहुनु ।
- मासिक प्रगति विवरणको वास्तविक समीक्षा हुन नहुनु ।
- लक्ष्य र प्रगति बीचको अन्तरमा सम्बन्धित निकाय जिम्मेवार नहुनु ।
- अनुगमन र मूल्याङ्कन प्रणाली सुदृढ हुन नसक्नु ।

८.५.४ सोच

- भ्रष्टाचारमुक्त र सुशासनयुक्त नगरपालिका ।

८.५.५ लक्ष्य

- पारदर्शिताको माध्यबाट नगरपालिकामा सुशासन कायम गर्ने

८.५.६ उद्देश्य

- प्रभावकारी नियमन र सुपरीवेक्षणमार्फत नगरपालिकाको वित्तीय प्रणालीलाई सक्षम र स्वस्थ बनाउने।
- भुक्तानी एवम् फछर्यौट प्रणालीलाई विश्वसनीय तथा सुरक्षित तुल्याउने ।
- उपयुक्त कानुनी र नीतिगत संरचनामार्फत नगरपालिकाका शाखा र वडा कार्यालयहरूमा प्रभावकारी सुशासन कायम गर्ने ।
- न्यून आय भएका तथा ग्रामीण क्षेत्रमा पर्ने वडाहरूका व्यक्तिहरूका लागि सहज र सुलभ वित्तीय प्रणालीको विकास गर्ने ।

८.५.७ नीति तथा कार्यक्रम

रणनीति	कार्यनीति
नगरपालिकाको आर्थिक स्रोत पहिचान गर्न आवश्यक पहल गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> ▪ नगरपालिकाको विद्यमान सम्भावित आर्थिक स्रोतको पहिचान गरी राजस्व अभिवृद्धिका लागि आवश्यक व्यवस्था गरिने छ ।
आन्तरिक स्रोत पहिचान गर्न सम्बन्धित निकायहरूसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> ▪ विभिन्न निकायहरूसँग समन्वय गरी आन्तरिक स्रोत पहिचालन गर्न नीतिगत व्यवस्था गरिने छ । ▪ नगरपालिका भित्रका सरकारी निकायहरू तथा संघ संस्थाहरूसँग आवश्यक समन्वय गरी कार्यप्रणालीलाई प्रभावकारी बनाईने छ ।
विकास आयोजना तथा कार्यक्रमहरूलाई प्रभावकारी तरवले	<ul style="list-style-type: none"> ▪ रोजगारीका अवसरहरू अभिवृद्धि गर्न उद्यमीहरूलाई प्रवर्द्धन गरिने छ । ▪ वास्तविक आवश्यकताको सिद्धान्तलाई अनुसरण गरी योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरिने छ ।

रणनीति	कार्यनीति
कार्यान्वयन गर्ने ।	
सेवाग्राही मैत्री एवम् विद्युतीय सुशासनद्वारा सेवा प्रदान गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> वडास्थित कार्यालयहरुमा विद्युतीय शासनको व्यवस्था मिलाईने छ । स्थानीय सेवाको व्यवस्थापनमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको अत्यधिक उपयोग, प्रवर्द्धन र नियमन गरिने छ । कर्मचारीको क्षमता विकास गर्न तालिम, उत्प्रेरणा, पुरस्कार र सजायको व्यवस्था मिलाइने छ ।
उपयुक्त कानुनी र नीतिगत संरचनामार्फत नगरपालिकाका शाखा र वडा कार्यालयहरुमा प्रभावकारी सुशासन कायम गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिकाको कार्यलाई चुस्त दुरुस्त बनाई सुशासनको प्रत्याभूति दिईने छ । सुशासनको माध्यमद्वारा आर्थिक अनियमितता घटाई आर्थिक कारोवारमा पारदर्शिता ल्याईने छ । नगरपालिकाको वर्तमान सांगठनिक संरचना र जनशक्ति समयानुकूल पुनरावलोकन गरिने छ । विभिन्न प्रकारका अनौपचारिक वित्तीय कारोवारलाई औपचारिक वित्तीय प्रणालीको दायरामा ल्याईने छ । भुक्तानी एवम् फछ्यौट प्रणालीलाई कुशल, विश्वसनीय तथा सुरक्षित तुल्याउने छ । अन्तराष्ट्रिय मापदण्डमा आधारित लेखा र लेखापरीक्षण प्रणाली अवलम्बन गरिने छ ।
भ्रष्टाचारलाई नियन्त्रण गरी सुशासन कायम गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> भ्रष्टाचार विरुद्ध जनचेतना अभिवृद्धि गरिने छ । कानुनी र नीतिगत पूर्वाधारहरुको निर्माण गरिने छ । जनतालाई दुःख दिने र घुस रिसवत माग्ने प्रवृत्तिलाई निरुत्साहन गर्ने र दोषीलाई कारबाहीको दायरामा ल्याईने छ । सार्वजनिक विकास निर्माणका कार्यहरु निर्धारित समय, लागत, परिमाण र गुणस्तरमा सम्पन्न गरिने छ । क्षतिपूर्तिमा आधारित नागरिक वडापत्र तयार गरी पूर्ण कार्यान्वयन गरिने छ । जनप्रतिनिधीहरु र कर्मचारीहरुलाई आफ्नो काम कर्तव्य र अधिकार भित्र रहेर कार्य सम्पादन गर्न प्रेरित गरिने छ ।
नगरपालिकालाई भ्रष्टाचारविरुद्ध उत्तरदायी बनाउँदै सशक्तीकरण गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> सार्वजनिक खरिद ऐन कडाईका साथ पालना गरिने छ । रुग्ण ठेक्का सम्झौताहरुको विवरण सङ्कलन र विश्लेष गरी कारवाहीको लागि आवश्यक प्रकृया अघि बढाईने छ । आधुनिक प्रविधिको उपयोगबाट अनुसन्धान र अभियोजन पद्धतिलाई वस्तुनिष्ठ र विश्वसनीय बनाईने छ । भ्रष्टाचार निगरानी प्रणालीको विकास गरी अनुसन्धान एवम् निगरानी गरिने छ । कर्मचारीहरुको कार्यसम्पादन बेरुजुको आधारमा गर्ने व्यवस्था मिलाईने छ । नगरपालिकामा हुने भ्रष्टाचारसँग सम्बन्धित सबै किसिमका सूचना व्यवस्थापन तथा इन्टेलिजेन्स संयन्त्रलाई सुदृढ गरिने छ । विद्यमान बेरुजुको अवस्थालाई न्यूनिकरण गरिने छ । भ्रष्टाचार विरुद्ध शसक्त रुपमा प्रस्तुत हुन न्यापिड एक्सन टास्कफोर्स गठन गरिने छ ।

८.५.८ प्रमुख योजना

क्र. स.	कार्यक्रमहरु	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	नीज क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	राजस्व अभिवृद्धिका लागि आवश्यक व्यवस्था गर्ने ।	✓	✓	✓		

क्र. स.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	नीजि क्षेत्र	सरकारी र अन्य
२	विभिन्न निकायहरूसँग समन्वय गरी आन्तरिक स्रोत पहिचालन गर्न नीतिगत व्यवस्था गर्ने ।	✓	✓	✓		
३	नगरपालिका भित्रका सरकारी निकायहरू तथा संघ संस्थाहरूसँग आवश्यक समन्वय गरी कार्यप्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउने ।			✓		✓
४	रोजगारीका अवसरहरू अभिवृद्धि गर्न उद्यमीहरूलाई प्रवर्द्धन गर्ने ।			✓	✓	
५	वास्तविक आवश्यकताको सिद्धान्तलाई अनुसरण गरी योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	
६	वडास्थित कार्यालयहरूमा विद्युतीय शासनको व्यवस्था गर्ने ।		✓	✓	✓	
७	स्थानीय सेवाको व्यवस्थापनमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको अत्यधिक उपयोग, प्रवर्द्धन र नियमन गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
८	कर्मचारीको क्षमता विकास गर्न तालिम, उत्प्रेरणा, पुरस्कार र सजायको व्यवस्था गर्ने ।		✓	✓		✓
१०	नगरपालिकाको कार्यलाई चुस्त दुरुस्त बनाई सुशानको प्रत्याभूति दिने ।		✓	✓		
११	सुशासनको माध्यमद्वारा आर्थिक अनियमितता घटाई आर्थिक कारोवारमा पारदर्शिता ल्याउने ।		✓	✓		
१२	नगरपालिकाको वर्तमान सांगठनिक संरचना र जनशक्ति समयानुकूल पुनरावलोकन गर्ने ।		✓	✓		
१३	विभिन्न प्रकारका अनौपचारिक वित्तीय कारोवारलाई औपचारिक वित्तीय प्रणालीको दायरामा ल्याउने ।		✓	✓		✓
१४	अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डमा आधारित लेखा र लेखापरीक्षण प्रणाली अवलम्बन गर्ने ।	✓	✓	✓		
१५	भुक्तानी एवम फन्छौट प्रणालीलाई कुशल, सुरक्षित तथा विश्वसनीय बनाउने ।		✓	✓		
१६	न्यून आय भएका तथा ग्रामीण क्षेत्रमा पर्ने व्यक्तिहरूका लागि सहज र सुलभ वित्तीय प्रणालीको विकास गर्ने ।		✓	✓		
१७	भ्रष्टाचार विरुद्ध जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।	✓	✓	✓		✓
१८	कानुनी र नीतिगत पूर्वाधारहरूको निर्माण गर्ने ।	✓	✓	✓		
१९	जनतालाई दुःख दिने र घुस रिसवत माग्ने प्रवृत्तिलाई निरुत्साहन गरी दोषीलाई कारबाहीको दायरामा ल्याउने ।	✓	✓	✓		✓
२०	सार्वजनिक विकास निर्माणका कार्यहरू निर्धारित समय, लागत, परिमाण र गुणस्तरमा सम्पन्न गर्ने ।	✓	✓	✓		✓
२१	क्षतिपुर्तीमा आधारित नागरिक वडापत्र तयार गरी पूर्ण कार्यान्वयन गर्ने ।	✓	✓	✓		✓
२२	सार्वजनिक खरिद ऐन कडाईका साथ पालन गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓
२३	रुग्ण ठेक्का सम्झौताहरूको विवरण सङ्कलन र विश्लेष	✓	✓	✓		✓

क्र. स.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	नीजि क्षेत्र	सरकारी र अन्य
	गरी कारवाहीको लागि आवश्यक प्रकृया अघि बढाउने ।					
२४	आधुनिक प्रविधिको उपयोगबाट अनुसन्धान र अभियोजन पद्धतिलाई वस्तुनिष्ठ र विश्वसनीय बनाउने	✓	✓	✓		✓
२५	भ्रष्टाचार निगरानी प्रणालीको विकास गरी अनुसन्धान एवम् निगरानी गर्ने ।	✓	✓	✓		✓
२६	कर्मचारीहरूको कार्यसम्पादन बेरुजुको आधारमा गर्ने ।	✓	✓	✓		✓
२७	नगरपालिकामा हुने भ्रष्टाचारसँग सम्बन्धित सबै किसिमका सूचना व्यवस्थापन गरी इन्टेलिजेन्स संयन्त्रलाई सुदृढ गर्ने ।	✓	✓	✓		✓
२८	विद्यमान बेरुजुको अवस्थालाई न्यूनिकरण गर्ने।	✓	✓	✓		✓
२९	भ्रष्टाचार विरुद्ध शसक्त रुपमा प्रस्तुत हुन र्यापिड एक्सन टास्कफोर्स गठन गर्ने ।		✓	✓		

८.५.९ अपेक्षित नतिजा

- नगरपालिकाको आन्तरिक आयमा वृद्धि हुने छ ।
- अन्तराष्ट्रिय मापदण्डमा आधारित आन्तरिक र अन्तिम लेखापरीक्षण प्रणालीको अवलम्बनले वित्तीय सुशासन कायम हुने छ ।
- उपयुक्त कानुन तर्जुमा र नीतिगत संरचनामार्फत नगरपालिकाका शाखा र वडा कार्यालयहरूमा प्रभावकारी सुशासन कायम हुने छ ।
- राजस्व सङ्कलनमा विद्युतीय भुक्तानी प्रणालीको विकास भइ आर्थिक पारदर्शिता कायम हुने छ ।
- न्यून आय भएका वडावासीहरूले सहज र सुलभ वित्तीय भुक्तानी सेवा प्राप्त गर्ने छन् ।
- विभिन्न प्रकारका अनौपचारिक वित्तीय कारोवारहरू औपचारिक वित्तीय प्रणालीको दायरामा आउने छन् ।
- बार्षिक योजना तथा बजेट अनुसार कार्यक्रमहरू कार्यन्वयन भइ नगरपालिकाको समग्र विकासमा सुशासन कायम हुने छ ।
- भ्रष्टाचार निवारणका लागि कानुनी र नीतिगत पूर्वाधारहरूको निर्माण हुने छ ।
- राजस्व दुरुपयोगको अन्त्य भइ नगरपालिकाको आम्दानी र भौतिक सम्पतिको सुरक्षा हुने छ ।
- बार्षिक बजेट र नीति तथा कार्यक्रम बमोजिम नगरपालिकाको कार्य सम्पादन हुने छ ।
- नगरपालिकामा विद्यमान भ्रष्टाचार अनियमितता र दण्डहिन्ताको ,अन्त्य भइ सुशासन कायम हुने छ ।
- सार्वजनिक सेवा प्रवाह र विकास प्रक्रिया प्रभावकारी हुने छ ।

परिच्छेद ९: वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन

९.१ वन व्यवस्थापन

९.१.१ प्रमुख समस्या

- वनको दिगो व्यवस्थापन हुन नसकेको ।
- वन पैदावर, वन्यजन्तु र जैविक विविधता संरक्षणको कार्ययोजना नभएको ।
- भू-क्षय, पहिरो गइरहेको ।
- खाली एवम् बाझो जमीनमा वृक्षारोपण नहुनु ।
- वनमा रहेका जडिबुटीहरूको संरक्षण हुन नसकेको ।
- डढेलो र वन जथाभावी फडानी नियन्त्रण नभएको ।

९.१.२ अवसर तथा चुनौती

अवसरहरू

- वनको दिगो व्यवस्थापन भइ स्थानीयवासीहरूको जीवनस्तरमा सकारात्मक प्रभाव पर्ने ।
- वन पैदावर, वन्यजन्तु र जैविक विविधताको संरक्षण हुने ।
- भू-क्षय, पहिरो, आदि प्रकोपको न्यूनिकरण हुने ।
- वनमा रहेका जडिबुटीहरूको संरक्षण हुने ।
- डढेलो र वन जथाभावी फडानी नियन्त्रण हुने ।

चुनौतीहरू

- विकास र वातावरण बिच सन्तुलन कायम गर्नु
- वन तथा वातावरण संरक्षणलाई आर्थिक क्रियाकपालसँग आवद्ध गर्नु ।
- घर निर्माण, दाउरा र फर्निचरको लागि वन फडानी रोक्नु ।
- वन पैदावर र वन्यजन्तुहरूको संरक्षण ।
- डढेलो नियन्त्रण र जथाभावी वन फडानी ।
- वन सम्बन्धी जनचेतना वृद्धि गर्नु ।

९.१.३ सोच

- उत्पादनशिल वन र जैविक विविधताको दिगो संरक्षण ।

९.१.४ लक्ष्य

- वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन मार्फत वन पैदावारको संरक्षण र दिगो उपयोग गर्ने ।

९.१.५ उद्देश्य

- वन क्षेत्रलाई उद्योग र पर्यटनसँग आवद्ध गरी समृद्धि हासिल गर्ने ।
- वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन मार्फत वन पैदावारको उत्पादनमा वृद्धि तथा वन वन्यजन्तु र जैविक विविधताको संरक्षण गर्नु ।

९.१.६ रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
वन क्षेत्रको संरक्षण एवम् विकास गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> ▪ नगरपालिका भित्रका वनजङ्गलको संरक्षण र प्रवर्द्धनमा सरोकारवालासँग समन्वय गरी कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयनमा जोड दिइने छ । ▪ नगरपालिकाभित्र हुन सक्ने भू-क्षय न्यूनिकरणका लागि जनचेतनामूलक र कार्यक्रमिक योजना तयार गरी कार्यान्वयनमा जोड दिइने छ । ▪ वन क्षेत्रको खाली जमिन र वुट्ट्यान क्षेत्रमा वृक्षरोपण गरी वनको क्षेत्रफल बढाइने छ । ▪ अग्नि रेखा निर्माण, चोरी निकासी नियन्त्रण आदि द्वारा भइरहेको वनको प्रभावकारी संरक्षण गरिने छ । ▪ वन जङ्गल संरक्षण र संवर्द्धनको लागि जनचेतना विकासलाई अभियानको रूपमा सञ्चालन गरिने छ । ▪ पहीरो क्षेत्र तथा सकडको दायौं वाँया बायो इन्जिनियरिङ र वृक्षरोपण गरिने छ । ▪ कार्वन उत्सर्जन कटौती वापतका क्षतिपूर्तिका लागि सम्बन्धित निकायमा समन्वय गरिने छ ।
वन जङ्गल , जडिवुटी संरक्षणलाई आय र रोजगारीसँग आवद्ध गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> ▪ सामुदायिक वनमा जन सहभागिता र स्वामित्व वृद्धि गरी प्रभावकारी व्यवस्थापन र उपयोगबाट पशुपालन, काठ तथा काष्ठ जन्य औद्योगिक उत्पादन आदिमा उपभोक्ताहरूलाई प्रोत्साहित गरिने छ । ▪ कवुलियती वनको विकास गरी अति विपन्न परिवारको आय आर्जनको आधारको रूपमा विकास गरिने छ । ▪ निजी जग्गामा वढी आयमूलक काठ, जडिवुटी, डाले घाँस तथा फलफूलको विरुवा लगाई आय आर्जनमा संलग्न हुन किसानहरूलाई प्रोत्साहित गरिने छ । ▪ जडीवुटीको सम्भाव्यता अध्ययन, व्यावसायिक उत्पादन र बजारीकरणमा प्रोत्साहन गरिने छ । ▪ स्थानीय काष्ठजन्य उत्पादनलाई प्रोत्साहन गरिने छ । ▪ वनलाई पर्यटन प्रवर्द्धनसँग आवद्ध गरी स्थानीय आय र रोजगारीमा वृद्धि गरिने छ ।

९.१.७ मुख्या कार्यक्रम

क्र. स.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	नीजि क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	उजाड र खाली क्षेत्रहरूमा वृक्षारोपण गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
२	वनजङ्गल तथा जडिवुटीको संरक्षण गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	
३	वन संरक्षण र जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।		✓	✓	✓	
४	आयमूलक कार्यक्रममा वित्तीय पहुँच र प्राविधिक सहायता उपलब्ध गराउने ।	✓	✓	✓		
५	वन सम्बन्धी अध्ययनहरू गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
६	वन संरक्षण सम्बन्धी नीति र योजनाहरू तर्जुमा गर्ने ।		✓	✓		
७	वन संरक्षणको लागि सम्बन्धित निकायहरुबिच समन्वय गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓

९.१.८ अपेक्षित उपलब्धी

- वन सम्बन्धी स्थानीय नीति तर्जुमा भएको हुने छ ।
- वन विनास नियन्त्रण हुने छ ।
- इन्धनको रूपमा दाउरा प्रयोग गर्नेको अनुपात घटेको हुने छ ।
- वन पैदावार र वन्यजन्तुको संरक्षण भएको हुने छ ।
- वनको वैज्ञानिक व्यवस्थापन भएको हुने छ ।
- पहिरो र भू-क्षयमा कमी आएको हुने छ ।
- आधुनिक धुवाँ रहित चुलोको प्रयोग बढेको हुने छ ।

९.२ जलाधार तथा जैविक विविधता संरक्षण

९.२.१ प्रमुख समस्या

- जलस्रोतको उपयोग र व्यवस्थापन सम्बन्धी स्थानीय ऐन कानून र नीतिको अभाव ।
- बाढी, पहिरो र भू-क्षयको प्रकोप
- नदि र खोलानालाबाट गिटी, ढुङ्गा, वालुवा आदिको जथाभावी उत्खनन ।
- जलस्रोतको चरम दोहन
- जलस्रोतको वैज्ञानिक अध्ययन र अभिलेख नहुनु ।
- जलस्रोत क्षेत्रसँग सम्बन्धित निकायहरूको बीचमा आपसी समन्वय तथा सहकार्यको अभाव ।

९.२.२ अवसर र चुनौती

अवसर

- कृषियोग्य भूमिमा सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराउन सकिने ।
- खानेपानीको अभाव भएका वडाहरूमा खानेपानी आयोजना विस्तार गर्ने सकिने ।
- लघु-जलविद्युत निर्माण गरी विद्युतीकरण र राष्ट्रिय प्रसारण मार्फत निर्यात गर्न सकिने ।
- गिटी, ढुङ्गा, वालुवा आदिको उत्खननबाट नगरपालिकाको राजस्व अभिवृद्धि गर्न सकिने ।
- लघु-जलविद्युत मार्फत नगरपालिकाको राजस्व अभिवृद्धिमा सहयोग पुग्ने ।
- जलाधार तथा जैविक विविधताको संरक्षणबाट स्थानीय पर्यावरण र पारस्थितिक प्रणालीमा सकारात्मक प्रभाव हुने ।
- जलस्रोतको सदुपयोगबाट स्थानीयवासीहरूको जिवनस्तरमा सुधार ल्याउन सकिने ।
- मत्तपालनबाट स्थानीयवासीको आर्थिक बृद्धि हुने सक्ने ।

चुनौतीहरू

- जलाधार तथा जैविक विविधताको उपयोग र व्यवस्थापन सम्बन्धी स्थानीय ऐन कानून र नीतिको अभाव ।
- बाढी, पहिरो र भू-क्षय नियन्त्रण ।
- गिटी, ढुङ्गा, वालुवा आदिको जथाभावी उत्खनन ।

- जलस्रोतको चरम दोहनको नियमन र नियन्त्रण
- जलस्रोतको वैज्ञानिक अध्ययन र अभिलेख नहुनु।
- जलस्रोत क्षेत्रसँग सम्बन्धित निकायहरूको बीचमा आपसी समन्वय तथा सहकार्यको अभाव।

९.२.३ सोच

- जलाधार र जैविक विविधताको संरक्षण, दिगो समृद्धिको साधन।

९.२.४ लक्ष्य

- नगरपालिकामा उपलब्ध जलाधार तथा जैविक विविधताको संरक्षण, सम्बर्द्धन र बहुउपयोगी विकास एवम् दिगो रूपमा उपयोग गरी आर्थिक समृद्धि र सामाजिक रुपान्तरणका लागि योगदान पुऱ्याउनु।

९.२.५ उद्देश्य

- जल उपयोगको बहुआयामिक आवश्यकताहरूको सहज परिपूर्तिका लागि समुचित प्रयोग गर्ने।
- जलाधार तथा जैविक विविधताको संरक्षण तथा विकासमा संघ र प्रदेश सरकारसँग समन्वय गर्ने।
- आर्थिक, सामाजिक तथा वातावरणीय पक्षमा पर्नसक्ने नकारात्मक प्रभाव न्यून हुनेगरी जलस्रोतको विकास र उपयोग गर्ने व्यवस्था मिलाउनु।
- जलउत्पन्न विपद्को न्यूनीकरण एवम् प्रभावकारी व्यवस्थापन गरी क्षति न्यूनीकरण गर्नु।

९.२.६ रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
जलाधार तथा जैविक विविधता सम्बन्धी गुरुयोजनाको आधारमा जलस्रोत तथा जलाधार क्षेत्रको उपयोग तथा व्यवस्थापन गरिनेछ।	<ul style="list-style-type: none"> ▪ जलस्रोत तथा जलाधार क्षेत्रको उपयोग र व्यवस्थापनको प्राथमिकताक्रम प्रचलित कानून बमोजिम हुने छ। ▪ नदी बेसिनहरूमा जलविद्युत, सिंचाइ, खानेपानी, उद्योग, पर्यटन, मत्स्यपालन जस्ता जलस्रोत उपयोगका लागि निर्माण भइसकेका र भविष्यमा निर्माण हुने योजनाहरू नदी बेसिन योजना तथा जलस्रोतसम्बन्धी क्षेत्रगत गुरुयोजना अनुसार सम्बन्धित क्षेत्रका निकायहरू मार्फत निर्माण र व्यवस्थापन गरिने छ। ▪ नदी बेसिनहरूको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन, अध्ययन र विश्लेषणको आधारमा जलस्रोतको उपयोग र व्यवस्थापन गरिने छ। ▪ स्थानीय खोलानालाको प्रभावकारी संरक्षण, नियमन एवम् नियन्त्रणको लागि गुरुयोजना तयार गरी लागू गरिने छ। ▪ जलस्रोतको व्यवस्थित उपयोगको लागि प्रत्येक खोलानालाहरूमा उपलब्ध जलस्रोत उपयोगको लगत, जल बाँडफाँट प्रणाली एवम् अनुपालन प्रणालीको अवलम्बन गरिने छ।
एकीकृत जलस्रोत व्यवस्थापन, जैविक विविधता तथा जलस्रोतको बहुउद्देशीय उपगोलाई प्राथमिकता दिईने छ।	<ul style="list-style-type: none"> ▪ जलस्रोतको उपयोग एवम् व्यवस्थापन गर्दा एकीकृत जलस्रोत व्यवस्थापनको अवधारणा अनुरूप गरिने छ। ▪ जलस्रोतको उपयोग एवम् व्यवस्थापन गर्दा खानेपानी, सिंचाइ, विद्युत, पर्यटन, जल यातायात, उद्योग, मत्स्यपालन समेतका बहुउद्देशीय उपयोगलाई प्राथमिकता दिइने छ। ▪ कृषियोग्य भूमिमा वर्षेभरि सिंचाई सुविधा पुऱ्याउने, सर्वसुलभ रूपमा

रणनीति	कार्यनीति
	<p>खानेपानी सेवा उपलब्ध हुने, वर्षा र सुख्खा यामबीचको जलविद्युत उत्पादन क्षमताको भिन्नतालाई कम गर्ने, बाढी विपद्लाई न्यूनीकरण गर्ने आयोजनाहरूको विकासलाई प्राथमिकता दिइने छ।</p> <ul style="list-style-type: none"> जलस्रोतको व्यावसायिक उपयोग, विकास तथा व्यवस्थापनको लागि अनुमति लिनु पर्ने व्यवस्था गरिने छ। नदीनालाहरूमा पानीको मात्रा यथेष्ट र स्थिर राख्नका लागि जलाशयहरूको निर्माण गरी वर्षातको पानीलाई सञ्चय गर्ने व्यवस्था गरिने छ। स्थानीय जैविक विविधताको संरक्षण एवम् सम्बर्द्धन गरिने छ।
जलाधार तथा जैविक विविधता क्षेत्रको संरक्षण, विकास, व्यवस्थापन तथा नियमनका लागि संस्थागत व्यवस्था गरिनेछ।	<ul style="list-style-type: none"> जलस्रोत क्षेत्रको अध्ययन, अनुसन्धान, तथ्याङ्क सङ्कलन, विश्लेषण, अभिलेखीकरण, नियमन तथा संरक्षणको लागि नगरपालिका मातहतमा आवश्यकता अनुरूप शाखाको व्यवस्था गरिने छ। जलस्रोतको व्यावसायिक उपयोग गरे बापत उपयोगकर्ताले तिर्नुपर्ने शुल्कलाई कानूनमार्फत व्यवस्थित गरिने छ।
जलाधार तथा जैविक विविधताको संरक्षण र विकासमा निजी क्षेत्र तथा सम्बन्धित सरोकारवालाहरूको सहभागितामा अभिवृद्धि गरिने छ।	<ul style="list-style-type: none"> जलस्रोतको क्षेत्रमा अध्ययन, अनुसन्धान, उपयोग व्यवस्थापन, संरक्षण गर्ने कार्यहरूमा नगरपालिका, सरकारी, अर्धसरकारी, निजी, उपभोक्ता स्थानीय समुदाय विज्ञ समूह एवम् व्यक्तिहरूलाई सहभागी गराइने छ। जलस्रोतको क्षेत्रमा सरकारी, निजी र स्थानीय समुदायहरूले गर्ने कार्यहरू एवम् साझेदारीमा गरिने कार्यलाई कानूनी व्यवस्था गरी निर्धारण गरिने छ। जलस्रोतको क्षेत्रमा निजी सहभागिता एवम् सार्वजनिक निजी साझेदारी व्यवस्थालाई प्राथमिकता दिइने छ। जलस्रोत क्षेत्रसँग सम्बन्धित निकायहरूको बीचमा आपसी समन्वय तथा सहकार्यको व्यवस्था गरिने छ। नदी नियन्त्रण एवम् व्यवस्थापनबाट उकास भएका जमिनको उपयोग लाभ लागतको आधारमा गरिने छ।

९.२.७ प्रमुख कार्यक्रम

क्र. स.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	नीजि क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	क्षेत्रगत गुरुयोजना अनुसार सम्बन्धित क्षेत्रका निकायहरू मार्फत निर्माण र व्यवस्थापन गर्ने।		✓	✓		
२	वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन, अध्ययन र विश्लेषणको आधारमा जलस्रोतको उपयोग र व्यवस्थापन गर्ने।		✓	✓		
३	स्थानीय खोलानालाको प्रभावकारी संरक्षण, नियमन एवम् नियन्त्रणको लागि गुरुयोजना तयार गरी लागू गर्ने।		✓	✓		
४	बाढी, पहिरो र भू-क्षय जस्ता विपद्लाई न्यूनीकरण गर्ने।	✓	✓	✓	✓	
५	नदीनालाहरूमा पानीको मात्रा यथेष्ट र स्थिर राख्नका		✓	✓	✓	✓

क्र. स.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	नीजि क्षेत्र	सरकारी र अन्य
	लागि जलाशयहरूको निर्माण गर्ने ।					
६	जलाधर तथा जैविक विविधताको क्षेत्रको अध्ययन, अनुसन्धान, तथ्याङ्क सङ्कलन, विश्लेषण, अभिलेखीकरण, नियमन तथा संरक्षणको लागि नगरपालिका मातहतमा आवश्यकता अनुरूप शाखाको व्यवस्था गर्ने ।		✓	✓		
७	जलाधार र जैविक विविधता क्षेत्रमा निजी क्षेत्रको सहभागिता एवम् सार्वजनिक निजी साझेदारीको व्यवस्था गर्ने ।		✓	✓	✓	
८	जलाधार तथा जैविक विविधताको क्षेत्रसँग सम्बन्धित निकायहरूको बीचमा आपसी समन्वय तथा सहकार्यको गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓
९	नदी नियन्त्रण एवम् व्यवस्थापनबाट उकास भएका जमिनको उपयोग लाभ लागतको आधारमा गर्ने ।		✓	✓		
१०	जलधार तथा जैविक विविधताको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓

१.२.८ अपेक्षित नतिजा

- जलाधार तथा जैविक विविधता क्षेत्रको संरक्षण, विकास, व्यवस्थापन र नियमन गर्दा अध्ययन, अनुसन्धान, तथ्य एवम् प्रमाणका आधारमा हुने छ ।
- स्थानीय खोलानाहरूको संरक्षण र सदपयोग भएको हुने छ ।
- जलाधार क्षेत्रको संरक्षण तथा विकासमा संघ र प्रदेश सरकारसँग समन्वय हुने छ ।
- स्थानीयवासीका आवश्यकता परिपूर्तिका लागि आवश्यक पर्ने जलस्रोतजन्य सेवा सुविधा सहज, सुलभ, सुपथ र समन्यायिक तवरले उपलब्ध हुनेगरी जलस्रोत क्षेत्रको विकास हुने छ ।
- आर्थिक, सामाजिक तथा वातावरणीय पक्षमा पर्नसक्ने नकारात्मक प्रभाव न्यून हुनेगरी जलस्रोतको विकास र उपयोग हुने छ ।
- जल उत्पन्न विपद्को न्यूनीकरण एवम् प्रभावकारी व्यवस्थापन भइ क्षति न्यनीकरण भएको हुने छ ।

१.३ वातावरण संरक्षण तथा प्रदुषण नियन्त्रण

१.३.१ प्रमुख समस्या

प्लाष्टिक झोलाहरूको जथाभावी प्रयोग ।

- मुख्य बजार क्षेत्रमा ढलको व्यवस्था नभएको ।
- नगरपालिकाबाट फोहोर सङ्कलनको नियमित व्यवस्था नभएको ।
- वातावरण सम्बन्धी न्यून सचेतना ।
- वातावरण संक्षणमा अत्यन्त न्यून बजेटको व्यवस्था ।

९.३.२ अवसर तथा चुनौती

अवसरहरु

- प्रदेशको विशिष्टीकरणको रूपमा उद्योग वन तथा वातावरण ,मन्त्रालयको गठन हुनु ।
- वातावरण तथा प्रदुषण नियन्त्रणको क्षेत्रमा स्थानीय सरकारविकास साझेदार तथा अन्य , /सरकारीगैरउपभोक्ता समितिहरु र नागरिकको सहभागिता बढ ,सरकारी संस्थाहरु ुदै जानु ।
- वातावरण संरक्षणको क्षेत्रमा दक्ष जनशक्ति उत्पादन हुन सक्ने ।
- वातावरण संरक्षण सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरी वातावरण संरक्षणमा स्थानीयवासीहरुलाई परिचालन गर्न सकिने ।
- वातावरण संरक्षणमा पर्याप्त बजेटको व्यवस्था गर्न सकिने ।

चुनौतीहरु

- वातावरणीय प्रदुषणले गर्दा वातावरणीय तत्वहरुमा प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष प्रभाव पार्ने ।
- वातावरणीय प्रदुषणको समाधान जटिल र प्राविधिक रूपमा अत्यन्तै चुनौतीपूर्ण हुने ।
- उचित समयमा पानि नपर्नेपहिरो ,खण्ड बर्षाले वाढी ,अति बर्षा ,लामो समयसम्म खडेरी लाग्ने , जानु ।

९.३.३ सोच

- स्वच्छ जीवनको लागि स्वच्छ वातावरण ।

९.३.४ लक्ष्य

- वातावरणीय प्रदुषण न्यूनीकरण गरी वातावरणीय स्वच्छता कायम गर्ने ।

९.३.४ उद्देश्य

- वायु प्रदुषण नियन्त्रण गरी नागरिकहरुको स्वास्थ्यमा सुधार ल्याउनु ।
- नदिहरुमा हुने प्रदुषण न्यूनीकरण गरी त्यहाको पारस्थितिकीय प्रणालीमा सुधार गर्नु ।
- फोहोरमैलाको उचित व्यवस्थापन गर्नु ।

९.३.५ रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
नगरपालिकामा स्वच्छ वातावरण निर्माण गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> ■ सडक छेउमा जथाभावी फोहोर र शौच गर्ने र नदि किनारमा जथाभावी सवारी साधन धुने, मानिस र गाईवस्तु नुहाउने, पखाल्ने कार्यलाई नियन्त्रण गरिने छ । ■ एक घर एक शौचालयको योजनालाई कार्यान्वयन गर्न सार्वजनिक स्थानहरुमा शौचालय निर्माण गरिने छ ।
स्थानीय लघु तथा घरेलु उद्योगहरुलाई वातावरण मैत्री र	<ul style="list-style-type: none"> ■ वैकल्पिक उर्जाबाट चल्ने सवारी साधन र उद्योगहरुलाई प्रवर्द्धन गरिने छ ।

रणनीति	कार्यनीति
वैकल्पिक उर्जाको प्रयोगमा प्रोत्साहन गरिने छ ।	<ul style="list-style-type: none"> उद्योगहरूलाई मुख्य बजार र मानव वस्तीभन्दा टाढा लैजान प्रोत्साहन गरिने छ । बायो ग्यास, सुधारिएको चुल्हो, ग्यासीफायर, बायोब्रिकेट जस्ता किफायती जैविक उर्जाहरूको प्रवर्द्धन एवम् विस्तार गरिने छ । गरिब र विपन्नवर्गसम्म नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको पहुँच सुलभ गरी दाउराको प्रयोग कम गरिने छ ।
प्राङ्गारिक मलको प्रयोग र प्लाष्टिक झोलाको सट्टा स्थानीय सामाग्रीबाट उत्पादित वातावरणमैत्री झोला उपयोगमा ल्याउने ।	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका क्षेत्रमा आगामी २ वर्ष भित्र प्लाष्टिक झोला निषेध गरिने छ । स्थानीय सामाग्रीबाट उत्पादित वातावरणमैत्री हरित झोला उपयोगमा ल्याईने छ । किटनाशक औषधी प्रयोग र व्यवस्थापन गर्ने काममा स्थानीय कृषक, उपभोक्ता समुह र संघसंस्थाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरिने छ ।
वातावरणीय सचेतना अभिवृद्धि गर्ने र हरियाली कायम गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> वातावरणीय चेतना र सावधानी सम्बन्धी शैक्षिक तथा जनचेतनाका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिने छ । नगरपालिका वातावरण संरक्षण तथा प्रदुषण नियन्त्रण सम्बन्धी आवश्यक संयन्त्रको व्यवस्था गरिने छ । स्थानीय खोलानालाको संरक्षण गरिने छ । हरियाली कायम गर्ने खाली रहेका स्थानहरूमा वृक्षारोपण गरिने छ । बनको जथाभावी दोहन नियन्त्रण गरिने छ । सामुदायिक वनहरूलाई प्रोत्साहन गरिने छ ।

९.३.६ प्रमुख कार्यक्रम

क्र.सं .	कार्कमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सहकारी र अन्य
१	वातावरण संरक्षण तथा प्रदुषण नियन्त्रणका लागि अध्ययन, अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	
२	सडक छेउमा जथाभावी फोहोर र शौच गर्ने ,नदि किनारमा जथाभावी सवारी साधन धुने मानिस र गाईवस्तु तुहाउने, पखाल्ने कार्यलाई नियन्त्रण गर्ने ।			✓		
४	एक घर एक शौचालयको निर्माण गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	
५	सार्वजनिक स्थानहरूमा शौचालय निर्माण गर्ने ।		✓	✓	✓	
६	वैकल्पिक उर्जाबाट चल्ने सवारी साधन र उद्योगहरूलाई प्रवर्द्धन गर्ने ।	✓	✓	✓		
७	उद्योगहरूलाई मुख्य बजार र मानव वस्तीभन्दा टाढा लैजान प्रोत्साहन गर्ने ।		✓	✓	✓	
८	बायो ग्यास, सुधारिएको चुल्हो, ग्यासीफायर, बायोब्रिकेट जस्ता किफायती जैविक उर्जाहरूको प्रवर्द्धन एवम् विस्तार गर्ने ।		✓	✓		

क्र.सं.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सहकारी र अन्य
९	गरिब र विपन्नवर्गसम्म नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको पहुँच सुलभ गरी दाउराको प्रयोग कम गर्ने ।			✓		
१०	नगरपालिका क्षेत्रमा आगामी २ बर्ष भित्र प्लाष्टिक झोला निषेध गर्ने ।		✓	✓		
११	स्थानीय सामाग्रीबाट उत्पादित वातावरणमैत्री हरित झोला उपयोगमा ल्याउने ।		✓	✓	✓	
१२	किटनाशक औषधी प्रयोग र व्यवस्थापन गर्ने काममा स्थानीय कृषक, उपभोक्ता समुह र संघसंस्थाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने ।		✓	✓	✓	
१३	फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी शैक्षिक तथा जनचेतनाका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।		✓	✓	✓	
१४	नगरपालिका वातावरण संरक्षण तथा प्रदुषण नियन्त्रण सम्बन्धी आवश्यक संयन्त्रको व्यवस्था गर्ने		✓	✓		
१५	हरियाली कायम गर्न खाली रहेका स्थानहरूमा वृक्षारोपण गर्ने ।			✓		

९.३.७ अपेक्षित नतिजा

- स्थानीय वातावरणमा सुधार भएको हुने छ ।
- नागरिकहरूको स्वास्थ्यमा सुधार आएको हुने छ ।
- फोहोरजन्य झाडापखाला र हैजाहरूको प्रकोप कम भएको हुने छ ।
- स्थानीय नदि तथा खोलाहरूमा प्रदुषण न्यूनिकरण भएको हुने छ ।
- एक घर एक शौचालयको निर्माण भएको हुने छ ।
- मुख्य बजार र चौकहरूमा शौचालय र ढलको निर्माण भएको हुने छ ।
- प्लाष्टिक झोला निषेध भएको हुने छ ।

९.४ जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा नियन्त्रण

९.४. प्रमुख समस्या

- जलस्रोत, उर्जा, पूर्वाधार, मानव स्वास्थ्य, कृषि तथा खाद्य सुरक्षा र वन तथा जैविक विविधतामा हुने असर हुने ।
- पानीका स्रोतहरू सुक्दै गैरहेको ।
- खडेरी र सुख्खाले कृषि उत्पादनमा कमी ।
- पहिरो तथा भूक्षयको प्रकोप- ।
- विभिन्न प्रकारका महामारी तथा स्वास्थ्य प्रकोपहरू ।

१.४.२ अवसर तथा चुनौती

अवसरहरु

- जलस्रोत, उर्जा, पूर्वाधार, मानव स्वास्थ्य, कृषि तथा खाद्य सुरक्षा र वन तथा जैविक विविधतामा हुने असर कम गर्न सकिने ।
- सबै प्रकारका विपद्को सामना गर्न आधुनिक प्रविधि संरचना, मापदण्ड र आवश्यक दक्ष जनशक्तिको विकास हुन सक्ने ।
- वातावरणीय प्रदुषणले हुने वातावरणीय तत्वहरुमा प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष प्रभाव कम गर्ने सकिने ।
- पानीको श्रोतहरुको संरक्षण गर्ने सकिने ।
- बिपद्मा परेका घरपरिवार तथा समुहलाई तत्काल राहतको व्यवस्था गर्न सकिने ।
- हावापानीको परिवर्तनको कारण जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र विपद् व्यवस्थापनलाई समय अनुकूल परिमार्जित तथा व्यवस्थित गर्न नसक्नु ।

चुनौतीहरु

- वातावरणीय प्रदुषणले गर्दा वातावरणीय तत्वहरुमा प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष प्रभाव पार्ने ।
- पहिरो तथा भूक्षयको प्रकोप नियन्त्रण गर्ने ।-
- विभिन्न प्रकारका महामारी तथा स्वास्थ्य प्रकोपहरु बढ्ने ।
- कतिपय लोपोन्मुख प्राणी र जैविक विविधता नास हुने ।
- वातावरणीय प्रदुषणको समाधान जटिल र प्राविधिक रुपमा अत्यन्तै चुनौतीपूर्ण हुने ।
- पानीको श्रोत सुक्दै जानु ।
- उचित समयमा पानी नपर्ने, लामो समयसम्म खडेरी लाग्ने, अति वर्षा, खण्ड वर्षाले वाढी, पहिरो जानु ।
- बिपद्मा परेका घरपरिवार तथा समुहलाई तत्काल राहतको व्यवस्था गर्नु ।
- हावापानीको परिवर्तनको कारण जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र विपद् व्यवस्थापनलाई समय अनुकूल परिमार्जित तथा व्यवस्थित गर्न नसक्नु ।

१.४.३ सोच

- जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र न्यूनिकरण मार्फत स्वच्छ एवम् स्वस्थ नगरपालिका निर्माण ।

१.४.४ लक्ष्य

- जलवायु परिवर्तनका असरहरु न्यूनिकरण गर्ने ।

१.४.५ उद्देश्य

- पानीको दिगो उपलब्धता ।
- जलवायुजन्य विपद्का असरहरुको न्यूनिकरण ।
- मानविय तथा प्राकृतिक प्रकोपबाट उत्पन्न वातावरणीय जोखिम रोकथाम ।

- जलवायुको परिवर्तनले मानव स्वास्थ्यमा पार्ने असरको नियन्त्रण र यसले अन्य क्षेत्रमा पार्ने असरसित अनुकूलित हुँदै त्यसबाट उत्पन्न लाभ र जलवायु कोष र संयन्त्रबाट हुने लाभको अधिकतम उपयोग गर्नु ।

९.४.६ रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उपलब्ध पानीका स्रोतहरूको संरक्षण तथा वैकल्पिक उयायहरू अवलम्बन गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> पानीका स्रोतहरूको पहिचान गर्ने, संरक्षण गर्ने, वर्षातको पानी सङ्कलन गर्ने प्रविधि र पद्धतिलाई प्रवर्द्धन गरिने छ । जलाधार पुनरुत्थान र नदीहरूको प्राकृतिक वहाव कायम गर्ने कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिने छ । स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनालाई व्यापक बनाई अनुकूलनलाई विकास कार्यक्रमसँग आवद्ध गरिने छ । स्थानीय र आधुनिक ज्ञानलाई संयोजन गर्दै जलस्रोत र उर्जाको व्यवस्थापनमा अनुकूलन कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । स्थानीय खोला र नदि आदिको संरक्षणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिने छ ।
मौसम पूर्वअनुमान प्रणालीलाई सुदृढीकरण गर्दै विपद् न्यूनिकरण गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> मौसम पूर्व अनुमान प्रणाली र तथ्याङ्क सङ्कलन पद्धतिलाई संघीय र प्रदेश सरकारसँग समन्वय र सहकार्य गरी स्वचालित विपद् सूचना प्रणाली जडान गरिने छ । पहिरो, भू-क्षय र नदि कटानको समस्यालाई समाधान गर्न तटबन्ध कार्यक्रमहरूलाई प्रभावकारी बनाईने छ । जलवायु परिवर्तन र विपद् जोखिम न्यूनिकरणको लागि स्थाई कोषको व्यवस्था गरिने छ ।
जलवायुजन्य घटनाहरूको पहिचान गरी मानव जीवनको रक्षा गरिने छ ।	<ul style="list-style-type: none"> जलवायु परिवर्तनले मानव जीवनमा पारेको प्रभाव र अनुकूलन सम्बन्धी तालिम लगायत सचेतना कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिने छ । जलवायु परिवर्तनबाट फैलिन सक्ने रोगव्याधि र सोको नियन्त्रणको लागि सम्बन्धित सरोकारवालाहरूको अभिमुखीकरण एवम् क्षमता विकास गरिने छ ।
जलवायुमैत्री, उर्जा र कृषि प्रविधिको छनौट र विस्तार गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> वातावरण मैत्री र जलवायु शसक्त कृषि वालिको लागि प्रदेश सरकार र सरोकारवालाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरिने छ । जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित क्षेत्रमा उपयुक्त कृषि प्रणाली र वैकल्पिक उर्जा प्रविधिको पहिचान, प्रवर्द्धन र प्रसार गरिने छ । स्थानीय पराम्परागत ज्ञानलाई प्रयोग गरेर कृषि व्यवस्थापनमा अनुकूलनका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिने छ । खडेरी तथा अधिक वर्षा सहन सक्ने खालका वालीहरूको सम्भाव्यता अध्ययन गरी स्थानीय कृषकहरूलाई उक्त वालीहरू लगाउन प्रोत्साहन गरिने छ ।

९.४.६ प्रमुख कार्यक्रम

क्र .सं	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सहकारी र अन्य
१	पानीका स्रोतहरूको पहिचान गर्ने, संरक्षण गर्ने, वर्षातको पानी सङ्कलन गर्ने प्रविधि र पद्धतिलाई प्रवर्द्धन गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	

क्र.सं.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सहकारी र अन्य
२	जलाधार पुनरुत्थान र नदीहरूको प्राकृतिक वहाव कायम गर्ने कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।	✓	✓	✓		✓
४	स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजनालाई व्यापक बनाई अनुकुलनलाई विकास कार्यक्रमसँग आवद्ध गर्ने ।		✓	✓		
५	स्थानीय र आधुनिक ज्ञानलाई संयोजन गर्दै जलस्रोत र उर्जाको व्यवस्थापनमा अनुकुलन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	✓	✓	✓		
६	स्थानीय खोला र नदि आदिको संरक्षणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।	✓	✓	✓		
७	मौसम पूर्व अनुमान प्रणाली र तथ्याङ्क सङ्कलन पद्धतिलाई संघीय र प्रदेश सरकारसँग समन्वय र सहकार्य गरी स्वचालित विपद् सूचना प्रणाली जडान गर्ने ।		✓	✓	✓	
८	पहिरो, भू-क्षय र नदि कटानको समस्यालाई समाधान गर्न तटबन्ध कार्यक्रमहरूलाई प्रभावकारी बनाउने ।	✓	✓	✓		✓
९	जलवायु परिवर्तन र विपद् जोखिम न्यूनिकरणको लागि स्थाई कोषको व्यवस्था गर्ने ।		✓	✓	✓	
१०	जलवायु परिवर्तनले मानव जीवनमा पारेको प्रभाव र अनुकुलन सम्बन्धी तालिम लगायत सचेतना कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।		✓	✓		✓
११	जलवायु परिवर्तनबाट फैलिन सक्ने रोगव्याधि र सोको नियन्त्रणको लागि सम्बन्धित सरोकारवालाहरूको अभिमुखीकरण एवम् क्षमता विकास गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓
१२	वातावरण मैत्री र जलवायु शसक्त कृषि वालिको लागि प्रदेश सरकार र सरोकारवालाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
१३	जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित क्षेत्रमा उपयुक्त कृषि प्रणाली र वैकल्पिक उर्जा प्रविधिको पहिचान, प्रवर्द्धन र प्रसार गर्ने ।	✓	✓	✓		
१३	स्थानीय पराम्परागत ज्ञानलाई प्रयोग गरेर कृषि व्यवस्थापनमा अनुकुलनका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।	✓	✓	✓		
१४	खडेरी तथा अधिक वर्षा सहन सक्ने खालका वालीहरूको सम्भाव्यता अध्ययन गरी स्थानीय कृषकहरूलाई उक्त वालीहरू लगाउन प्रोत्साहन गरिने छ ।	✓	✓	✓		

९.४.७ अपेक्षित नतिजा

- जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी दक्ष जनशक्ति सहित संस्थागत व्यवस्था भइ स्थानीय अनुकुलन योजना कार्यान्वयन भएको हुने छ ।
- पानीका मौजुदा स्रोतहरूको संरक्षण भएको हुने छ ।
- पूर्व सूचना प्रणालीहरूको जडान भएको हुने छ ।

- मानविय तथा प्राकृतिक विपद् जोखिम रोकथाम भएको हुने छ ।
- स्थानीय वातावरण र कृषि उत्पादनमा जलवायु परिवर्तनको असर न्यूनिकरण भएको हुने छ ।
- जलवायु परिवर्तनले स्वास्थ्यमा ल्याउने समस्याहरूको पहिचान भएको हुने छ ।
- जलवायु परिवर्तनले कृषि तथा खाद्यन्न सुरक्षामा पारेको प्रभाव न्यूनिकरण भएको हुने छ ।

९.५ पहिरो तथा भू-क्षय नियन्त्रण

९.५.१ प्रमुख समस्या

- पहाडी भूभाग भएकोले भू-क्षय र पहिरोको जोखिम हुनु ।
- पहिरो तथा भू-क्षय नियन्त्रणको लागि नगरपालिकासँग पर्याप्त बजेट, प्रविधि र यन्त्र उपकरण नभएको ।
- पहिरो तथा भू-क्षय सम्बन्धी जनचेतनाको अभाव ।
- कमजोर सडक पूर्वाधार भएकोले पहिरो तथा भू-क्षयबाट हुने मानविय जोखिम न्यूनिकरण गर्न कठिन हुने ।

९.५.२ अवसर तथा चुनौती

अवसरहरू

- सबै प्रकारका विपद्को सामना गर्न आधुनिक प्रविधि संरचना, मपदण्ड र आवश्यक दक्ष जनशक्तिको विकास गर्न सकिने ।
- पहिरो तथा भू-क्षय नियन्त्रणको लागि अन्तर सरकार र दातृ निकायहरूसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने सकिने ।

चुनौतीहरू

- विपद्मा परेका घरपरिवार तथा समुहलाई तत्काल राहतको व्यवस्था गर्नु ।
- प्रत्येक वर्ष वर्षातको समयमा हुने पहिरो तथा भू-क्षयलाई नियन्त्रण गर्न पर्याप्त बजेट, प्रविधि र यन्त्र उपकरणको व्यवस्था गर्नु ।
- जलवायु परिवर्तनको कारण विपद् व्यवस्थापनलाई समय अनुकूल परिमार्जित तथा व्यवस्थित गर्न नसक्नु ।

९.५.३ सोच

- विपद् रोकथाम प्रणाली र पूर्वाधार, बनेपा नगरको जीवन र सम्पति सुरक्षाको आधार ।

९.५.४ लक्ष्य

- पहिरो तथा भू-क्षयबाट हुने मानविय तथा अन्य क्षतिमा कमि ल्याउने ।

९.५.५ उद्देश्य

- पहिरो तथा भू-क्षयको नियन्त्रण गरी मानविय तथा अन्य क्षतिमा कमि ल्याउने-

९.५.६ रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
पहिरो तथा भू-क्षय रोकथाम तथा नियन्त्रण गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> पहिरो तथा भूक्षयका सम्भावित स्थानहरूको पहिचान र नक्शाङ्कन गरी रोकथाम तथा नियन्त्रण गरिने छ । पहिरो तथा भू-क्षय नियन्त्रणको लागि स्थानीय प्रविधिको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गरिने छ । जोखिमयुक्त स्थानहरूको पहिचान गरी स्थायी तटबन्ध निर्माण र ग्याविन वाल निर्माण गरिने छ । जोखिमयुक्त स्थानहरूमा वृक्षारोपण र जैविक तटबन्ध निर्माण गरिने छ । आवश्यक यन्त्र उपकरणहरू खरिद गरिने छ । सचेतना कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिने छ ।
पूर्व सूचना प्रणालीको व्यवस्था गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> जोखिमयुक्त स्थानहरूमा विपद् पूर्व सूचना प्रणालीको व्यवस्था गरिने छ । स्थानीय सञ्चार माध्यम र साजाजिम सञ्जालबाट जोखिमको पूर्व सूचना प्रचार प्रसार गरी मानविय र भौतिक क्षति न्यूनिकरण गरिने छ ।
पहिरो तथा भू-क्षय न्यूनिकरणको लागि कोष गठन गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिकामा जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यस्थापन कोषको व्यवस्था गरिने छ । पहिरो तथा भू-क्षय न्यूनिकरणका लागि नीजि र अन्तर सरकारी समन्वय र सहकार्य गरिने छ । भौतिक तथा मानविय क्षतिको कार्यविधि अनुसार क्षतिपुर्तिको व्यवस्था गरिने छ ।

९.५.७ प्रमुख कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सहकारी र अन्य
१	पहिरो तथा भू-क्षयका सम्भावित स्थानहरूको पहिचान र नक्शाङ्कन गरी रोकथाम तथा नियन्त्रण गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	
२	पहिरो तथा भू-क्षय नियन्त्रणको लागि स्थानीय प्रविधिको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्ने ।			✓	✓	✓
४	जोखिमयुक्त स्थानहरूको पहिचान गरी स्थायी तटबन्ध निर्माण र ग्याविन वाल निर्माण गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓
५	जोखिमयुक्त स्थानहरूमा वृक्षारोपण र जैविक तटबन्ध निर्माण गर्ने ।	✓	✓	✓		✓
६	आवश्यक यन्त्र उपकरणहरू खरिद गर्ने ।	✓	✓	✓		
७	जोखिमयुक्त स्थानहरूमा विपद् पूर्व सूचना प्रणाली जडान गर्ने ।		✓	✓	✓	
८	स्थानीय सञ्चार माध्यम र साजाजिक सञ्जालबाट जोखिमको पूर्व सूचना प्रचार प्रसार गरी मानविय र भौतिक क्षति न्यूनिकरण गर्ने ।	✓	✓	✓		✓
९	नगरपालिकामा जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यस्थापन कोषको गठन गर्ने ।			✓	✓	
१०	पहिरो तथा भू-क्षय न्यूनिकरणका लागि समन्वय र सहकार्य गर्ने ।	✓	✓	✓		

११	सचेतना कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
१२	क्षतिपूर्ति सम्बन्धी कार्यविधि तर्जुमा गर्ने ।		✓	✓		

९.५.८ अपेक्षित नतिजा

- पहिरो तथा भू-क्षयका सम्भावित स्थानहरूको पहिचान र नक्शाङ्कन भइ रोकथाम तथा नियन्त्रण भएको हुने छ ।
- जोखिमयुक्त स्थानहरूको पहिचान भइ स्थायी तटबन्ध र जैविक वालको निर्माण भएको हुने छ ।
- पहिरो तथा भू-क्षयबाट हुने भौतिक र मानविय क्षतिमा कमि आएको हुने छ ।
- पिडितहरूले उचित क्षतिपूर्ति प्राप्त गरेका हुने छन् ।

९.६ विपद् न्यूनीकरण, उद्धार तथा पुनःस्थापना

९.६.१ प्रमुख समस्या

- स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति र विपद् व्यवस्थापन कोष नभएको ।
- विपद् व्यवस्थापन तथा न्यूनीकरणको लागि यन्त्र उपकरणको अभाव ।
- विपद् तथा महामारी सम्बन्धी सचेतनाको अभाव ।
- आर्थिक अभाव र गरिबी ।
- भवन संहिताबारे अनभिज्ञ ।
- भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माण सम्बन्धी शिप र तालिमको अभाव ।

९.६.२ अवसर तथा चुनौती

अवसरहरू

- विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति र रणनीतिक कार्ययोजना कार्यान्वयनमा रहनु ।
- २०७२ सालको भूकम्पले जनतामा चेतना बढ्नु ।
- कोभिड-१९ ले स्वास्थ्य सचेतना बढ्नु ।
- स्थानीय सरकारको अधिकार क्षेत्रमा पर्नु र प्राथमिकताको विषय बन्नु ।
- भूकम्प पुनर्निर्माणमा विभिन्न संघसंस्थाहरूको सहयोग र क्रियाशीलता रहनु ।
- संघीय एवम् प्रादेश सरकारको सहयोग रहनु ।

चुनौतीहरू

- पुनर्निर्माण कार्य सम्पन्न गर्नु ।
- मापदण्ड अनुसार सुरक्षित पूर्वाधार र भवन निर्माण गर्नु ।
- भूकम्प प्रतिरोधी भौतिक संरचनाहरूको निर्माण गर्नु ।
- भवन संहिता लागु गर्नु ।
- कोरोना, झाडा पखाला लगायत स्वास्थ्यजन्य महामारी रोक्नु ।
- भू-क्षय र पहिरोजन्य प्रकोप व्यवस्थापन गर्नु ।

- विपद् तथा महामारी व्यवस्थापनमा सङ्लग्न विभिन्न संघसंस्था बीच समन्वय गर्नु ।
- जोखिम युक्त बसोवास क्षेत्र पहिचान गरी सुरक्षित स्थानमा बस्ती स्थानान्तरण गर्नु ।
- प्रकोप तथा महामारीवारे जनचेतना विकास गर्नु ।

९.६.३ सोच

- विपद् उत्थानशील प्रणाली र पूर्वाधार: जीवन र सम्पति सुरक्षाको आधार ।

९.६.४ लक्ष्य

- विपद् तथा महामारीबाट हुने मानविय, भौतिक, आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र पर्यावरणीय क्षतिमा कमी ल्याउने ।

९.६.५ उद्देश्य

- विपद् तथा महामारीको प्रभावकारी व्यवस्थापन गरी विपद्जन्य क्षति न्यूनिकरण गर्नु ।

९.६.६ रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
प्राकृतिक तथा गैर प्राकृतिक विपद्को प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> ■ विपद् तथा महामारी व्यवस्थापन सम्बन्धी स्थानीय, नीति, कानून र योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिने छ । ■ विपद् तथा महामारी पूर्व तयारी, प्रतिकार्य योजना तथा पूर्व सूचना प्रणाली प्रभावकारी बनाइने छ । ■ विपद् व्यवस्थापनमा सङ्लग्न विभिन्न संघ संस्थाहरूसँग प्रभावकारी समन्वय र सहकार्य गरिने छ । ■ विपद्को वेला उद्धार कार्यका लागि युवा स्वयंसेवी, सामाजिक संघ संस्थाहरू, सुरक्षा निकाय आदिलाई तयारी अवस्थामा राखिने छ । ■ विपद् व्यवस्थापन कोष गठन गरिने छ र उक्त रकम विपद् व्यवस्थापनमा मात्र खर्च गरिने छ । ■ नगरपालिकाको विपद् व्यवस्थापन समितिलाई सक्रिय बनाइने छ । ■ समुदायमा आधारित विपद् व्यवस्थापन प्रणाली अवलम्बन गरिने छ । ■ भूकम्प पुनर्निर्माण प्राधिकरणसँग समन्वय गरी पुनर्निर्माणको बाँकी काम यथाशीघ्र सम्पन्न गरिने छ । ■ आगलागी स्वास्थ्यजन्य प्रकोप, खोला, नदीनाला नियन्त्रण, भू-क्षय पहिरो ,नियन्त्रण आदि कार्यलाई प्राभावकारी बनाइने छ । ■ विपद् जोखिम नियन्त्रण राष्ट्रिय कार्य योजनालाई स्थानीयकरण गरी लागु गरिने छ ।
विपद्बाट हुने भौतिक र मानविय क्षति न्यूनिकरण गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> ■ विपद् जोखिम नक्साङ्कन गरिने छ । ■ विपद् जोखिम अध्ययन गरी विपद् प्रतिरोधी संरचनाहरूको निर्माण गरिने छ । ■ अति जोखिममा रहेका वस्तीहरूलाई स्थानान्तरण गरिने छ । ■ हरेक क्षेत्रगत नीति तर्जुमा गर्दा विपद् प्रतिरोधी पक्षलाई हेरिने छ । ■ विपद्बाट वच्ने बारेमा सचेतना कार्यक्रमलाई अभियानको रूपमा सञ्चालन गरिने छ । ■ विपद् सम्बन्धी चेतना अभिवृद्धिका लागि रेडियो कार्यक्रम तयार गरी स्थानीय एफ.एम. र पत्रपत्रिकाबाट प्रचार प्रसार गरिने छ ।

रणनीति	कार्यनीति
	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय भवन निर्माण मापदण्ड बनाई प्रभावकारी रूपमा लागु गरिने छ ।
कोभिड १९-महामारी नियन्त्रण र निर्मूल गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> कोभिड-१९ सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रमहरु गरिने छ । कोरोना पोजेटिभ व्यक्तिहरुको लागि आईसोलेसन कक्षको पूर्वाधार निर्माण गरिने छ । प्रदेश तथा संघीय सरकार र दातृ निकयाहरुको सहयोगमा कोरोना परिक्षण नगरपालिकामा नै गर्ने व्यवस्था मिलाईने छ । कोरोना पोजेटिभ व्यक्तिहरुको पहिचान गरी आईसोलेसन कक्षमा राखिने छ । कोरोना न्यूनिकरणका लागि मास्क, स्यानिटाईजर र फेस शिल्डको व्यवस्था नगरपालिकामा नै गरिने छ । कोरोनाबाट मृत्यु भएका नगरपालिकावासीहरुलाई उचित क्षतिपूर्ति र राहतको व्यवस्था गरिने छ । सरकारबाट नगरपालिकामा गरिने कोरोना खोप कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाईने छ । सम्पूर्ण नगरपालिकावासीहरुलाई कोरोना खोपको व्यवस्था गर्न प्रदेश तथा संघीय सरकार, दातृ निकाय र नीति क्षेत्रसँग समन्वय गरिने छ ।

९.६.७ प्रमुख कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रमहरु	सहकार्य गर्ने निकाय				
		संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सहकारी र अन्य
१	विपद् व्यवस्थापन तथा महामारी जोखिम न्यूनिकरण सम्बन्धी नीति कानून र योजना तर्जुमा गर्ने ।	✓	✓	✓		
२	विपद् तथा महामारी पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा गर्ने ।	✓	✓	✓		✓
४	अन्तर सरकार तथा अन्तर निकायहरु बिच समन्वय र सहकार्य गर्ने ।	✓	✓	✓		
५	विपद् व्यवस्थापन तथा महामारी जोखिम न्यूनिकरण सम्बन्धी जनचेतना अभियान तथा कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।	✓	✓	✓		
६	विपद् तथा महामारी प्रतिरोधि संरचनाहरु निर्माण गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	
७	विपद् जोखिम क्षेत्रहरु नक्साङ्कन गर्ने ।		✓	✓	✓	
८	जोखिमयुक्त बस्तीहरुको स्थानान्तरण गर्ने ।	✓	✓	✓		✓
९	भवन संहिता क्रमश लागू गर्ने ।		✓	✓	✓	
१०	विपद् तथा महामारी प्रतिरोधि संरचनाहरु निर्माण सम्बन्धी तालिम तथा क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
११	कोभिड-१९ सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रमहरु गर्ने ।			✓	✓	✓
१२	प्रदेश तथा संघीय सरकार र दातृ निकयाहरुको सहयोगमा कोरोना परिक्षण नगरपालिकामा नै गर्ने व्यवस्था गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓
१३	कोरोना न्यूनिकरणका लागि मास्क, स्यानिटाईजर र फेस शिल्डको व्यवस्था नगरपालिकामा नै गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
१४	कोरोनाबाट मृत्यु भएका नगरपालिकावासीहरुलाई उचित क्षतिपूर्ति र राहतको व्यवस्था गर्ने ।		✓	✓	✓	

१५	सरकारबाट नगरपालिकामा गरिने कोरोना खोप कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउने ।		✓	✓		✓
१६	सम्पूर्ण नगरपालिकावासीहरूलाई कोरोना खोपको व्यवस्था गर्न प्रदेश तथा संघीय सरकार, दातृ निकाय र नीजि क्षेत्रसँग समन्वय गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	

९.६.८ अपेक्षित नतिजा

- विपद् तथा महामारी सम्बन्धी नीति, कानून र योजना तर्जुमा भएको हुने छ ।
- विपद् जोखिम क्षेत्रहरू नक्साङ्कन भएको हुने छ ।
- भवन निर्माण संहिता पूर्ण रूपमा लागू भएको हुने छ ।
- भूकम्प प्रतिरोधि भवन निर्माणको शुरुवात भएको हुने छ ।
- पहिरो र भू-क्षयहरू नियन्त्रण भएका हुने छन् ।
- सम्पूर्ण नगरपालिकावासीहरूले कोडिड-१९ बिरुद्धको खोप लगाएका हुने छन् ।
- खोलानाला तथा नदीबाट हुने वस्ती कटान रोकिएको हुने छ ।
- स्वास्थ्य सम्बन्धी रोगको महामारी न्यून भएको हुने छ ।
- सरोकारवाला संस्थाहरू बीच प्रभावकारी समन्वय भएको हुने छ ।
- पुनर्निर्माण कार्य सम्पन्न भएको हुने छ ।

परिच्छेद १०: योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

१०.१ योजना तर्जुमा

१०.१.१ योजना तर्जुमा समिति गठन

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले नगरपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्रको बिषयमा स्थानीय स्तरको विकासका लागि आवधिक, बार्षिक, रणनीतिक र बिषय क्षेत्रगत मध्यकालिन तथा दीर्घकालीन योजना बनाई लागू गर्न पाउने व्यवस्था गरेको छ । नगरपालिकाले यस आवधिक योजनाले पहिचान गरेका योजनाहरू प्राथमिकताको आधारमा क्रमश कार्यान्वयन गर्दै लैजानु पर्नेछ र साथै यदि नगरपालिकाले थप योजनाहरू तर्जुमा गर्नु परेमा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको व्यवस्था बमोजिम नगरपालिका भित्र सञ्चालन हुने दीर्घकालीन, आवधिक तथा बार्षिक योजनाहरूको पहिचान, छनौट तथा प्राथमिकता निर्धारण गरी नगरपालिका समक्ष पेश गर्न योजना तर्जुमा समिति बनेको भए सोहि समिति मार्फत नभए यस आवधिक योजनाले देहाय बमोजिमका योजना तर्जुमा समितिका साथै बिषयगत समिति, वडा समिति र टोल तथा वस्ती स्तरिय उप-समितिहरू गठन गर्न सुझाव प्रस्तुत गरेको छ ।

१. योजना तर्जुमा समिति

विद्यमान तथा उपलब्ध हुने श्रोत, साधन तथा बजेटको सिमाभित्र रही योजना तर्जुमा गर्न देहाय बमोजिमको योजना तर्जुमा समिति गठन गर्ने ।

क) नगरपालिकाको प्रमुख	संयोजक
ख) बिषयगत क्षेत्र हेर्ने बिषयगत उप-समितिका संयोजकहरू	सदस्य
ग) प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत	सदस्य
घ) योजना/विभाग/महाशाखा/शाखा प्रमुख	सदस्य सचिव

२. बिषयगत समिति

नगरपालिकाले बिषयगत रुपमा योजनाहरू पहिचान, विश्लेषण तथा निर्धारण गर्न देहाय बमोजिमका बिषयगत उपसमितिहरू गठन गर्ने ।

क) बिषयगत क्षेत्र हेर्ने नगरकार्यपालिकाको सदस्य	संयोजक
ख) कार्यपालिकाले तोकेको एक जना महिला सहित दुईजना कार्यपालिका सदस्य	सदस्य
ग) सम्बन्धित विभाग/महाशाशा/शाखा प्रमुख	सदस्य सचिव

नोट:

सम्बन्धित बिषयगत क्षेत्रमा एक भन्दा बढी शाखाहरू रहेको अवस्थामा नगर कार्यपालिकाले कुनै एक जना शाखा प्रमुखलाई सदस्य सचिव तोकि अन्य शाखा प्रमुखलाई सदस्य रुपमा सहभागी गराउन सक्ने छ ।

३. वडा समिति

विद्यमान तथा उपलब्ध स्रोत तथा साधनको सिमाभित्र रहि वडा स्तरको योजना तर्जुमाका लागि देहाय बमोजिमको वडा समिति गठन गर्ने ।

क) वडाका निर्वाचित वडा अध्यक्ष	संयोजक
ख) वडाका अन्य निर्वाचित सदस्यहरु	सदस्य
ग) वडा सचिव	सदस्य सचिव

नोट: सम्बन्धित वडाका वडा अध्यक्ष कारणबस कार्य व्यवस्ताका कारण संलग्न हुन नसक्ने भएमा निर्वाचित वडा सदस्य मध्ये कुनै १ जनालाई निमित्त संयोजकको जिम्मेवारी दिने सक्नेछन् साथै सामाजिक अगुवा, बिषय सम्बन्धी ज्ञान भइको व्यक्ति वा कुनै प्राधिक ज्ञान भएका व्यक्तिलाई यस कार्यका लागि आमन्त्रित सदस्यको रुपमा आमन्त्रण गर्न सकिने छ ।

४. टोल तथा वस्ती स्तरीय समिति

टोल तथा वस्ती स्तरका योजना पहिचान, छनौट तथा प्राथमिकीकरण गर्न देहाय बमोजिमको समितिको व्यवस्था गर्ने ।

क) वडाका निर्वाचित वडा सदस्य मध्येबाट १ जना	संयोजक
ख) वडाका अन्य निर्वाचित सदस्यहरु	सदस्य
ग) वडा सचिव/वडा समितिले तोकेको १ जना कर्मचारी	सदस्य सचिव

१०.१.२ समितिको काम कर्तव्य र अधिकार

१) योजना तर्जुमा समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

- नगरपालिकाको बार्षिक नीति तथा कार्यक्रमहरुको प्रस्ताव तयार गर्ने
- श्रोतको अनुमान तथा बजेट सिमा भित्र रहि नगरपालिका भित्र सञ्चालन गर्नुपर्ने आवधिक तथा बार्षिक बिषयगत योजनाहरुको छनौट तथा प्राथमिकता निर्धारण गर्ने ।
- योजना तथा कार्यक्रमहरुको प्रस्तावलाई बिषयगत रुपमा छलफल गरी अन्तिम प्रस्ताव नगर कार्यपालिका समक्ष गर्ने ।
- नगर कार्यपालिकाको निर्देशन तथा निर्णय बमोजिम नगरका दीर्घकालीन, आवधिक तथा बार्षिक योजना तर्जुमा तथा प्राथमिकीकरण साथै यस कार्यविधिमा भएका व्यवस्था बमोजिमका अन्य कार्यहरु गर्ने ।

२) बिषयगत समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

- श्रोत तथा बजेटको सिमाभित्र रहि बिषयगत क्षेत्रका योजनाहरुको छनौट तथा प्राथमिकीकरण गर्ने ।
- टोल तथा वस्ती स्तरीय योजना छनौटका लागि आवश्यकता परेमा वडा समितिको सहयोग र साझेदारीमा टोल तथा वस्ती स्तरीय छलफल, अन्तरक्रिया तथा गोष्ठी सञ्चालन गर्ने ।
- टोल तथा वस्ती हुँदै वडा समिति मार्फत् प्रस्ताव भई आएमा बिषयगत योजना बिषयगत रुपमानै अलग अलग छलफल गरी प्राथमिकीकरणका साथ योजना तर्जुमा समितिमा प्रस्ताव पेश गर्ने ।
- योजना तर्जुमा समितिको निर्णय बमोजिमका योजनाहरुको पहिचान, छनौट तथा प्राथमिकीकरणसँग सम्बन्धित अन्य कार्य गर्ने ।

३) वडा समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

- क) श्रोत तथा बजेटको सिमा भित्र रही वडा, टोल तथा वस्ती स्तरका बिषयगत क्षेत्रका योजनाहरुको पहिचान, छनौट तथा प्राथमिकीकरण गर्ने ।
- ख) वडा, टोल तथा वस्ती स्तरीय योजना छनौटका लागि वडा समितिको सहयोग र साझेदारीमा टोल तथा वस्ती स्तरिय छलफल, अन्तरक्रिया तथा गोष्ठी सञ्चालन गर्ने ।
- ग) टोल तथा वस्तीबाट प्रस्ताव भई आएका बिषयगत योजनाहरु बिषयगत रुपमा नै अलग अलग छलफल गरी प्राथमिकीकरणका साथ बिषयगत रुपमा अलग अलग प्रस्ताव योजना तर्जुमा समितिमा पेश गर्ने ।
- घ) योजना तर्जुमा समितिको निर्देशन बमोजिमका योजनाको पहिचान, छनौट तथा प्राथमिकीकरणसँग सम्बन्धित अन्य कार्य गर्ने ।

४) टोल तथा वस्ती स्तरीय समितिको काम कर्तव्य र अधिकार

- क) टोल तथा वस्ती स्तरका बिषयगत क्षेत्रका योजनाहरुको पहिचान, छनौट तथा प्राथमिकीकरण गर्ने ।
- ख) टोल तथा वस्ती स्तरीय योजना छनौटका लागि टोल तथा वस्ती स्तरीय छलफल अन्तरक्रिया तथा गोष्ठी सञ्चालन गर्ने ।
- ग) टोल तथा वस्तीबाट प्रस्ताव भई आएका बिषयगत योजनाहरु बिषयगत रुपमा नै अलग अलग छलफल गरी प्राथमिकीकरणका साथ बिषयगत रुपमा वडा समितिमा पेश गर्ने ।
- घ) योजना तर्जुमा समितिको निर्देशन बमोजिमका योजनाको पहिचान, छनौट तथा प्राथमिकीकरणसँग सम्बन्धित अन्य कार्य गर्ने ।

१०.१.३ बार्षिक योजना, बजेट तथा विकास कार्यक्रम तर्जुमा प्रकिया

नगरपालिकाले आफ्नो बार्षिक विकास योजना तर्जुमा गर्दा सामान्यता स्थानीय तहको “बार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा निर्देशिका २०७४” परिमार्जितको दफा ५ मा उल्लेखित योजना तर्जुमाका चरणहरु बमोजिम गर्नपर्नु छ ।

बार्षिक योजना तर्जुमाको चरणहरु र (बजेट तथा कार्यक्रम) सिमा

क्र.स.	चरणहरु	समय सिमा
१	आय व्ययको प्रक्षेपण गरिएको तथ्याङ्क सहितको विवरण नेपाल सरकारमा पेश गर्ने	पौष मसान्त भित्र
२	संघ र प्रदेशबाट वित्तीय हस्तान्तरणको सिमा र मार्गदर्शन प्राप्त क) संघबाट ख) प्रदेशबाट	क) फागुन मसान्त भित्र ख) चैत्र मसान्त भित्र
३	बिषयगत क्षेत्र छुट्याउने	
	स्रोत अनुमान तथा बजेट सिमा निर्धारण स्थानीय राजस्व परामर्श समितिले सम्बन्धित स्थानीय तहको कार्यपालिकामा राजस्व प्रक्षेपण गरी पेश गरिसक्नु पर्ने ।	क) पौष १५ गते भित्र ख) बैशाख १० गते भित्र

	ख (स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिले स्थानीय तहको स्रोत अनुमान तथा बजेट सिमा निर्धारण सम्पन्न गरिसक्नु पर्ने ।	
४	आगामी आर्थिक वर्षको बजेट सीमा नगरपालिका/नगरपालिकाका विषयगत महाशाखा, शाखा तथा वडा समितिलाई पठाउने	बैशाख १५ गते भित्र
५	वडा स्तरीय योजना तर्जुमा र प्राथमिकता निर्धारण गर्ने	जेठ १५ गते भित्र
६	एकीकृत बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा	जेठ मसान्त भित्र
७	कार्यपालिकाबाट स्विकृति	असार ५ गते भित्र
८	सभामा पेश	असार १० गते भित्र

१०.२ संस्थागत तथा कार्यान्वयन व्यवस्था

१०.२.१ कार्यान्वयन कार्ययोजना

योजनाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन भएन भने योजनाका उद्देश्य र लक्ष्य प्राप्त हुँदैनन् र तर्जुमाको औचित्य पनि रहँदैन, तसर्थ कार्यान्वयन योग्य योजना मात्र तर्जुमा गर्नुपर्छ । साथै नगरपालिकाले योजनाको कार्यान्वयन, विधि, कार्यतालिका र जिम्मेवारी पनि स्पष्ट रूपमा उल्लेख गर्नुपर्ने हुन्छ । योजनाको कार्यान्वयन समयमै भएन भने योजनाको लागत बढ्न गई त्यसले नगरपालिकाको बजेटमा समेत नकारात्मक असर गर्दछ र जनताले पाउनुपर्ने सेवा सुविधाबाट समेत बन्चित हुनुपर्ने हुन्छ । त्यसैले यस आवधिक योजनाले पहिचान गरी प्रस्ताव गरेका योजनाहरूको सफलतापूर्वक कार्यान्वयन गर्नको लागि नगरपालिकाको योजना कार्यान्वयन प्रक्रिया र व्यवस्थाहरूको बारेमा विस्तृत व्याख्या तलको खण्डमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

नगरपालिकाले मध्यकालीन योजनाको कार्यान्वयन बार्षिक योजना/बार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा गरी गर्नुपर्नेछ । ५ वर्षको मध्यकालिन योजना छ भने ५ वटा बार्षिक योजना/बार्षिक विकास कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ । तसर्थ, मध्यकालिन खर्च योजना संरचना बनाउने र मध्यकालिन खर्च संरचना अनुरूप बार्षिक विकास कार्यक्रम तथा बजेट बनाउनु पर्नेछ । बार्षिक विकास कार्यक्रमहरूलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न यसको कार्यान्वयन योजना बनाउनु पर्नेछ । कार्यान्वयन योजनामा आवधिक योजनाको उद्देश्य प्राप्त गर्नका लागि आवश्यक कार्यान्वयन विधि, कार्यान्वयन तालिका र जिम्मेवारी समेट्ने । यस्तो कार्यान्वयन योजना तयार गर्दा नगरपालिकाको आवधिक योजनामा उल्लेखित नगरपालिकाले गर्ने र बाह्य सहयोगबाट गर्ने समेत योजनाहरूका लागि बार्षिक कार्ययोजना सहितको कार्यान्वयन योजना तल प्रस्तुत गरिएको छ । त्यस्तै बार्षिक विकास कार्यक्रम भित्र रहेका विकास आयोजनाहरूको पनि कार्यान्वयन गर्ने क्रियाकलापहरूको विस्तृत विवरण र त्यसको बजेटको विभाजन गर्नुपर्नेछ । स्थानीय तहको बार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा कार्यविधि २०७४ अनुसार नगरपालिकाको बार्षिक कार्यक्रम तथा योजनाको कार्यतालिका निम्नानुसार रहेको छ ।

- नगरसभाले पारित गरेको बार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि नगरपालिकाका मेयरले ७ दिनभित्र प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतलाई बजेटको खर्च गर्ने अख्तियारी प्रदान गर्ने ।
- अख्तियारी प्राप्त भएको १५ दिनभित्र प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतले अनुसूची ८ बजोजिमको ढाँचामा कार्यक्रम स्वीकृत गरी सम्बन्धित विभाग/महाशाखा/ईकाई प्रमुख र वडा सचिवलाई लिखित रूपमा योजना कार्यान्वयनको जिम्मा दिने ।

- योजना कार्यान्वयनको जिम्मा प्राप्त भएको मितिले ७ दिनभित्र सम्बन्धित विभाग/महाशाखा/शाखा र इकाई प्रमुख र वडा सचिवले कार्यक्रम कार्यान्वयनको कार्यतालिका प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत समक्ष पेश गर्ने ।
- विभाग/महाशाखा/शाखा/इकाई प्रमुख र वडा सचिवबाट पेश भएको कार्यान्वयन कार्ययोजनामा प्राविधिक क्षमता, योजनाको सम्बेदनशिलता, कार्यान्वयन प्राथमिकीकरण, नगद प्रवाहको अवस्था समेतको आधारमा कुनै संसोधन गर्नुपर्ने देखिएमा प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतले सुझाव दिने । यसरी प्राप्त भएको सुझाव समेतको आधारमा सम्बन्धित निकायले कार्यान्वयन कार्ययोजनामा संसोधन गरी ५ दिनभित्र पुनः पेश गर्ने ।
- सबै विभाग/महाशाखा/शाखा/इकाई प्रमुख र वडा सचिवबाट प्राप्त कार्ययोजनालाई प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतले एकत्रित गरी एकिकृत कार्यान्वयन कार्ययोजना नगर कार्यपालिका समक्ष पेश गर्ने ।

१०.२.२ योजना कार्यान्वयन विधि

क) कार्यान्वयन विधि निर्धारण

योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पूर्वाधार सृजना गर्नुपर्ने तथा सरोकारवालाहरुबिच समन्वय एवम् साझेदारी गर्नुपर्ने भएकोले नगरपालिकाले आवधिक योजनामा उल्लेखित योजनाको सार्वजनिक निर्माण एवम् सेवा खरिद सम्बन्धमा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, सार्वजनिक खरिद ऐन २०६३, खरिद नियमावली, आर्थिक कार्यविधि ऐन तथा नियमावली र नगरपालिकाले संविधान तथा अन्य प्रचलित कानूनको अधिकार क्षेत्रभित्र रही निर्माण गरेका ऐन, नियम अनुसार कार्यान्वयन गर्नुपर्ने छ । यसरी कार्यान्वयन विधि निर्धारण गर्दा ठेक्कापट्टा, उपभोक्ता समिति, अमानत, सेवा करार, संयुक्त व्यवस्थापन वा साझेदारी, गैरसरकारी संस्थामार्फत् गर्ने सम्बन्धमा सार्वजनिक खरिद ऐनको परिधिभित्र रही योजना वा कार्यक्रम सञ्चालन हुनुपूर्व निश्चित हुनुपर्ने छ । नगरपालिकाले आर्थिक बर्ष शुरु भएको एक महिनाभित्र आफ्नो वार्षिक खरिद योजना र गुरुयोजना स्वीकृत गरी सो अनुरूप खरिद कार्यको व्यवस्थापन गर्नुपर्ने छ ।

ख) योजना कार्यान्वयन तालिका

नगरपालिकाको योजना कार्यान्वयन गर्ने निकायले कुन काम कहिले शुरु गर्ने, कहिले सम्पन्न गर्ने समय किटान गरिएको कार्यतालिका बनाई कार्यान्वयनको व्यवस्था गर्नुपर्ने छ । योजना कार्यान्वयन गर्दा सम्बन्धित निकाय र व्यक्तिलाई तोकिएका कार्य जिम्मेवारी र क्रियाकलाप प्रति उत्तरदायी बनाउन उपलब्धी परिणाम सूचक सहित कार्य सम्पादन करार प्रणाली अपनाउनुपर्ने छ । योजना कार्यान्वयन तालिका निम्न बमोजिम रहेको छः

योजना कार्यान्वयन तालिका

क्र.स.	आयोजना	उपलब्धी सूचक परिणाम तहको	बजेट	जिम्मेवार निकाय	प्रारम्भ मिति	सम्पन्न गर्नुपर्ने अवधि
१						
२						
३						
४						

१०.४ तहगत सम्बन्ध तथा अन्तरसरकार समन्वय

नगरपालिकाले पहिचान गरेका योजना तथा कार्यक्रमहरूको पूर्ण कार्यान्वयन लगायत नगरपालिकाका अन्य प्राकृतिक स्रोत साधन र सम्पदाहरूको संरक्षणका लागि तहगत सरकारबीच सुमधुर सम्बन्ध तथा अन्तरसरकार समन्वय निककै महत्वपूर्ण हुने गर्दछ। त्यसैगरी तहगत सरकारबीच बिषय क्षेत्रगत अधिकार र कार्यजिम्मेवारीको बाँडफाडमा समेत प्रतलित ऐन र कानुनको अधिनमा रहि तहगत सकारबीच सहकार्य र समन्वय अत्यन्त जरुरी हुने गर्दछ। त्यसैले राज्यले अंगिकार गरेको बहुलवादमा आधारित बहुदलीय प्रतिस्पर्धात्मक संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन प्रणालीको सुदृढीकरणका लागि नेपालको संविधान बमोजिम राज्यशक्तिको प्रयोग गर्ने संघ, प्रदेश र स्थानीय तहहरू बिचको अन्तरसम्बन्ध, सहकारिता, सहअस्तित्व, समन्वय र पारस्परिक सहयोगको सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको “संघ, प्रदेश र स्थानीय तह समन्वय र अन्तरसम्बन्ध ऐन, २०७७” मा भएको व्यवस्था अतिरिक्त संघ, प्रदेश र नगरपालिकाबीचको अन्तरसम्बन्ध तथा अन्तरसरकार समन्वयका आधारहरू देहाय बमोजिम हुनेछन् :

- राष्ट्रिय हितका आधारभूत बिषय
- राष्ट्रिय गौरव र एकताको संरक्षण
- राज्यका निर्देशक सिद्धान्त, नीति तथा दायित्वको पालना र कार्यान्वयन
- मौलिक हकको कार्यान्वयन
- राष्ट्रिय नीतिको सम्मान तथा कार्यान्वयनमा योगदान
- संविधानका व्यवस्थाहरूको समग्रता र सामज्यसता
- लोकतान्त्रिक मूल्य र मान्यतामा आधारित समाजवाद उन्मुख अर्थतन्त्र निर्माण
- संविधानको अधिनमा रहि साझा हित र सरोकारको बिषयमा अधिकारको प्रयोग गर्दा अर्को तहको अस्तित्व र कार्यगत स्वायत्तताको सम्मान
- नेपाली नागरिकबीच समान व्यवहार र सुरक्षा
- कानुन, नीति र न्यायिक वा प्रशासनिक निर्णय कार्यान्वयनमा आपसी समन्वय, परामर्श, सहयोग तथा सूचनाको आदान प्रदान
- प्राकृतिक तथा भौतिक स्रोतको संरक्षण
- प्राकृतिक, भौतिक तथा वित्तीय स्रोतको दिगो व्यवस्थापन र लाभको न्यायोचित वितरण
- भ्रष्टाचार निवारण र सुशासन प्रवर्द्धन
- पारस्परिक सहयोग र सहकार्य
- सामनुपातिक समावेशी तथा सहभागितामूलक शासन व्यवस्था अवलम्बन
- नागरिकलाई प्रदान गर्ने सेवाको प्रभावकारिता
- व्यापार, वस्तुको ढुवानी र सेवाको विस्तारमा आपसी सहयोग र समन्वय
- संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबीच समन्वय तथा अन्तरसम्बन्ध कायम गर्ने सम्बन्धमा प्रचलित कानूनमा व्यवस्था भएको अन्य बिषय

१०.४ जोखिम व्यवस्थापन

नेपालमा विभिन्न तहगत सरकारहरूबाट सञ्चालन भएका आयोजनाहरू तोकिएको समयमा सम्पन्न नहुने, समय लम्बिएर लागत बढ्ने, लक्षित वर्गले अपेक्षाकृत लाभ प्राप्त गर्न नसक्ने, लागत बढेसँगै

बजेटको सुनिश्चितता घटने, दातृ निकायहरूको हात झिक्ने जस्ता समस्याहरूले गर्दा आयोजनाहरूको भविष्य नै जोखिममा पर्ने र कहिले काँही समय र लागत बढेसँगै त्यस्ता आयोजनाहरूको उपादेयतामा समेत प्रश्न उठ्ने भएकोले आयोजनाको जोखिम व्यवस्थापन पनि निक्कै पेचिलो र जटिल हुने गरेको छ । स्थानीय तहहरूमा समेत पर्याप्त अध्ययन अनुसन्धान नगरी त्रुटिपूर्ण ढङ्गले ड्रइङ, डिजाइन र लागत अनुमानको तर्जुमा गरी लाभ लागत विश्लेषण विना दिगोपना नभएका टुक्रे योजनामा बजेट छर्ने प्रवृत्तिले आयोजना कार्यान्वयनमा समस्या देखिएको छ । त्यसैले आयोजनाको जोखिम न्यूनिकरणका लागि यस आवधिक आयोजनाले पहिचान गरी प्राथमिकीकरण गरेका आयोजना बैंकका योजना तथा कार्यक्रमहरूलाई नगरपालिकाले क्रमसँग कार्यान्वयन गर्दै लानुपर्ने छ ।

नगरपालिकाले आयोजनाको जोखिम व्यवस्थापनको लागि निम्न बमोजिमका कार्यहरू गर्नुपर्ने छः

- नगर कार्यपालिकाको निर्देशन तथा निर्णय बमोजिम नगरका दीर्घकालीन, आवधिक तथा बार्षिक योजना तर्जुमा तथा प्राथमिकीकरण गर्ने ।
- नगरपालिकाले आवधिक योजनाको आयोजना बैंकहरूमा भएमा योजना तथा कार्यक्रमहरूलाई क्रमसँग प्राथमिकताको आधारमा कार्यान्वयन गर्ने ।
- कार्यान्वयनको लागि छनौटमा परेका आयोजनाहरूको भरपर्दो परामर्शदाताबाट ड्रइङ, डिजाइन र लागत ईष्टिमेट गर्ने ।
- आयोजना कार्यान्वयन हुन पूर्व बजेटको सुनिश्चितता र लाभ लागत विश्लेषण गर्ने ।
- श्रोत तथा बजेटको सीमाभित्र रही विषयगत क्षेत्रका योजनाहरूको छनौट तथा प्राथमिकीकरण गर्ने ।
- वित्तिय संघीयता पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन गर्ने ।
- मध्यकालीन खर्च संरचना (MTEF) को पूर्ण कार्यान्वयन गर्ने ।
- नगरपालिकामा विशिष्ट ज्ञान, सीप र क्षमता भएका दक्ष जनशक्ति तयार गर्ने ।
- आयोजना बैंकको कार्यान्वयनमा लागि आवश्यक कार्यविधि तथा मापदण्ड तयार गर्ने ।
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, सार्वजनिक खरिद ऐन २०६३, खरिद नियमावली, आर्थिक कार्यविधि ऐन तथा नियमावली र नगरपालिकाले तर्जुमा गरेका ऐन, नीति र कार्यविधिहरूको पूर्ण पालना गर्ने ।
- रणनीतिक आयोजनाहरूको लागि प्रदेश र संघीय सरकारसँग सहकार्य र समन्वय गर्ने ।
- कार्यान्वयन विधि निर्धारण गर्दा ठेक्कापट्टा, उपभोक्ता समिति, अमानत, सेवा करार, संयुक्त व्यवस्थापन वा साझेदारी, गैरसरकारी संस्थामार्फत् गर्ने सम्बन्धमा सार्वजनिक खरिद ऐनको परिधिभित्र रही योजना वा कार्यक्रम सञ्चालन हुनुपूर्व निश्चित गर्ने ।
- आयोजना कार्यान्वयन गर्दा सम्बन्धित निकाय र व्यक्तिलाई तोकिएका जिम्मेवारी र क्रियाकलाप प्रति उत्तरदायी बनाउन उपलब्धी परिणाम सूचकसहित कार्यसम्पादन करार प्रणाली अपनाउने ।

१०.५ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

१०.५.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको व्यवस्था

नगरपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालन भएका, भइरहेका तथा हुने सवै विषयगत तथा क्षेत्रगत योजनाहरूको निर्धारित गुणस्तर र समय सिमाको सुनिश्चितता गर्न, सम्भावित जोखिम र त्यसले भविष्यमा पार्न सक्ने असरका बारेमा लेखाजोखा गरी समयमानै क्षती न्यूनिकरणमा पूर्वतयारी गर्न, विकास निर्माणसँग

सम्बन्धित सबै सरोकारवालालाई अनुशासित, मर्यादित, जिम्मेवार र कर्तव्यनिष्ठ बनाउने कार्यको लागि आयोजनाको नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने हुन्छ। सँगसँगै यस आवधिक योजनाले पहिचान र प्राथमिकीकरण गरेका आयोजनाहरूको कार्यान्वयनबाट लक्षित उद्देश्य प्राप्त भयो भएन यकिन गर्न र आयोजनाको कार्यान्वयनबाट अपेक्षित वर्गले फाईदा पायो पाएन भनेर नियमित रूपमा अध्ययन तथा विश्लेषणलाई गर्नुपर्ने हुन्छ।

नगरपालिकाले आयोजनाको मूल्याङ्कन देहाय बमोजिम तीन प्रकारबाट गर्न सक्ने छ।

- १) आयोजनाको कार्यान्वयन चरणमा गरिने आयोजनाको लेखाजोखा
- २) आयोजनाको कार्यान्वयनको समाप्ति पछि आयोजनाको लक्ष्य, उद्देश्य अनुरूप काम भए नभएको लेखाजोखा गरिने आयोजनाको मूल्याङ्कन।
- ३) आयोजना समाप्त पछि त्यसको सञ्चालनको ५-६-बर्ष पछि गरिने प्रभाव मूल्याङ्कन।

कार्यान्वयन गरिएका योजना, नीति, कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू के कति सान्दर्भिक, लाभदायी र प्रभावकारी छन् तथा के कस्ता उपलब्धी एवम् प्रभावहरू हासिल भएका छन् भन्ने कुराको आन्तरिक वा बाह्य मूल्याङ्कनकर्ताबाट उद्देश्यपूर्ण र व्यवस्थित तरिकाले लेखाजोखा गर्ने कार्य मूल्याङ्कन हो। योजनाका उपलब्धी र प्रभाव तहका सूचकमा के कति परिणाममा परिवर्तन आयो भन्ने जानकारी मूल्याङ्कनबाट हुन्छ। त्यसैले नगरपालिकाले आवश्यकता र आयोजना वा कार्यक्रमको प्रकृति अनुसार उल्लेखित दुवै तहमा तेस्रो पक्षबाट पनि मूल्याङ्कन गर्नु/गराउनुपर्ने छ। त्यसको लागि योजना तर्जुमासँग सम्बन्धित समितिहरू लगायत नगर कार्यपालकालाई आवश्यक पृष्ठपोषण दिनका लागि यस आवधिक योजनाले नगर स्तरीय तथा वडा स्तरीय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समितिको प्रस्ताव गरेको छ।

१०.५.२ अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिको गठन

नगरपालिकाबाट सञ्चालित योजनाको लागत, परिणाम, समय सीमा र गुणस्तरीयताको आधारमा अनुगमन गरी आवश्यक पृष्ठपोषण दिनको लागि निम्न अनुसारको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति गठन गर्ने।

१. नगरस्तरिय अनुगमन समिति

क) नगरपालिकाको उप-प्रमुख	संयोजक
ख) नगरप्रमुखले तोकेका एक जना महिला सहित कार्यपालिका सदस्यहरू मध्ये बाट २ जना	सदस्य
ग) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
घ) प्रमुख योजना विभाग/महाशाखा/शाखा	सदस्य सचिव

नोट: यस समितिमा नगर कार्यपालिकाका अन्य सदस्य तथा विषय विज्ञलाई आमन्त्रित सदस्यको रूपमा सहभागि गराउन सकिने छ।

२. वडास्तरीय अनुगमन समिति

आफ्नो वडा भित्र सञ्चालित योजनाको लागत, परिमाण, समय सिमा र गुणस्तका बारेमा अध्ययन गरी नगर स्तरीय अनुगमन समिति मार्फत् नगर कार्यपालिकालाई पृष्ठपोषण दिनका लागि निम्न अनुसारको वडा स्तरीय अनुगमन, सुपरिवेक्षण तथा मूल्याङ्कन समिति गठन गर्ने।

क) सम्बन्धित वडाको वडा अध्यक्ष	संयोजक
ख) वडा सदस्यहरू	सदस्य
ग) वडा सचिव	सदस्य सचिव

नोट: यस समितिमा आवश्यकता अनुसार अन्य कर्मचारी तथा विषय विज्ञलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

१०.५.३ अनुगमन, सुपरिवेक्षण तथा मूल्याङ्कन समितिको काम कर्तव्य र अधिकार

नगर क्षेत्र भित्र सञ्चालनमा रहेका तथा भएका सबै विषयगत योजनाहरूको अनुगमन, सुपरिवेक्षण तथा मूल्याङ्कनका लागि समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिमको हुनेछ ।

- क) नगर कार्यपालिकामा एकीकृत कार्यान्वयन कार्ययोजना पेश भएको बढीमा १५ दिन भित्र वार्षिक अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण कार्य योजना बनाउने ।
- ख) अनुगमन तथा सुपरिवेक्षणका लागि सम्बन्धित योजना तथा आयोजनाको मात्रा, लागत, कार्य प्रगति, ढिलो हुनु वा छिटो हुनुको वा समयमामै कार्य सम्पन्न हुनुको कारण, तोकिएको गणस्तर मापदण्ड भए नभएको, लापरवाही भएको भए सो कार्यमा सम्लग्न व्यक्ति वा संस्था, लापरवाहि बाट भएको क्षति तथा त्यसको पुर्तल गर्नुपर्ने भए को बाट कसरी पुर्तल गर्ने साथै अन्य केहि सुझाव भए सो समेत समेटिने गरीका सूचकहरू निर्धारण गर्ने ।
- ग) सूचक बमोजिमको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण रिपोर्टको ढाचा तयार गरी नगर कार्यपालिकाबाट स्विकृत गराउने ।
- घ) अनुगमन तथा सुपरिवेक्षणको समय तालिका निर्धारण गर्ने तथा गोप्य रुपमा गरिने अनुगमन तथा सुपरिवेक्षणको विषयमा आवश्यक गोपनियताको सुनिश्चितता गर्ने । वडास्तरीय समितिलाई समेत यस बारेमा सहजिकरण र सहयोग गर्ने ।
- ङ) खण्ड "ख" बमोजिमको सूचकका आधारमा अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गर्ने साथै सो बाट प्राप्त विवरणहरू समेत समावेश गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने । यसरी प्रतिवेदन तयार गर्दा उक्त अनुगमन तथा सुपरिवेक्षणमा संलग्न व्यक्ति वा समितिका सदस्यहरूको नामावली समावेश गर्न अनिवार्य छ ।
- च) खण्ड "ङ" बमोजिमको प्रतिवेदन तयार भएको मितिले बढीमा ३ दिन भित्र नगर कार्यपालिकाको बैठकमा छलफल, आवश्यक निर्णय तथा निर्देशनका लागि पेश गर्ने ।
- छ) नगर कार्यपालिकाको निर्णय तथा निर्देशन बमोजिम सम्बन्धित उपभोक्ता समिति, निर्माण ब्यवसायी, मरामर्शदाता, कर्मचारी वा सम्बन्धित योजना कार्यान्वयनको जिम्मा लिएको व्यक्ति वा संघ संस्थालाई योजना कार्यान्वयनमा देखिएका राम्रा र त्रुटी भएका विषय समेत खोली त्रुटीहरू सच्याउन, समय तथा गुणस्तर कायम गर्न साथै प्रचलित ऐन कानूनको पालन गर्न समय सिमा तोकेर आवश्यक निर्देशन दिने ।
- ज) नगर कार्यपालिकाको निर्णय बमोजिम अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिले दिएको समय सिमा सहितको निर्देशन समय सिमा भित्र पालन नगर्ने तथा अटेर गर्ने सम्बन्धित उपभोक्ता समिति, निर्माण ब्यवसायी, मरामर्शदाता, सेवा प्रदायक संस्था, कर्मचारी वा सम्बन्धित योजना कार्यान्वयनको जिम्मा लिएको व्यक्ति वा संघ संस्थालाई आवश्यक कारवाहिकालागि राय सहित नगर कार्यपालिका समक्ष पेश गर्ने ।

- झ) नगरपालिकाले निर्धारण गरेका समय सिमा तथा गुणस्तर कायम गर्ने सम्बन्धित उपभोक्ता समिति, निर्माण ब्यवसायी, मरामर्शदाता, कर्मचारी वा सम्बन्धित योजना कार्यान्वयनको जिम्मा लिएको ब्यक्ति वा संघ संस्थालाई आवश्यक पुरस्कार गर्न तथा सम्मान गर्न नगर कार्यपालिकामा कारण समेत उल्लेख गरी सिफारिस गर्ने । तर कारण बस उक्त सिफारिस गलत मनसायले गरिएको वा गलत भएको रहेछ भने सोको जिम्मेवारी सिफारिस कर्ताले लिनुपर्ने छ ।
- ञ) अनुगमन, सुपरिवेक्षण तथा मूल्याङ्कन समितिले अनुगमन गर्दा देखिएका विषयमा नगरस्तरीय अनुगमन, सुपरिवेक्षण तथा मूल्याङ्कन समितिलाई नियमित रुपमा जानकारी गराउने ।

१०.५.४ योजना तथा आयोजनाको मूल्याङ्कन

- क) अनुगमन, सुपरिवेक्षण तथा मूल्याङ्कन समितिले अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गरेपछि उक्त योजना तथा आयोजनाको निर्धारित गुणस्तर र समय सिमाको मूल्याङ्कन गर्ने ।
- ख) २५ करोड भन्दा माथिका योजना तथा आयोजनाहरू सम्पन्न भएको २ वर्ष भित्र तेश्रो पक्षबाट प्रभाव मूल्याङ्कन गर्ने ।
- ग) अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समितिले अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरेको दिन तथा समय सम्बन्धित योजनाको साईड पुस्तिकामा उल्लेख गर्नु पर्नेछ साथै उक्त अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्पन्न भएको मितिले बढीमा ७ दिन भित्र खण्ड “क” र “ख” बमोजिम गरिएको मूल्याङ्कनको प्रतिवेदन तयार गरि तयार भएको मितिले ३ दिन भित्र नगर कार्यपालिकामा पेश गर्ने ।

आवधिक योजनाको लक्ष्य, उद्देश्य र कार्यक्रम तहमा गरिने अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको ढाँचा र नतिजा खाकाको नमूना अनुसूची ४ र ५ मा राखिएको छ ।

परिच्छेद ११: नतिजा खाका

११.१ पृष्ठभूमि

आवधिक योजनाले परिकल्पना गरेको सोच, लक्ष्य र उद्देश्यलाई कसरी प्राप्त गर्न सकिन्छ भन्ने तथ्यलाई तर्कसङ्गत ढङ्गबाट नतिजा खाकामा प्रस्तुत गरिएको छ । नेपालको विगतको अनुभव र राष्ट्रिय योजना आयोगले अभ्यासमा ल्याएको नतिजा खाकाको ढाँचालाई नै आधार मानी यस आवधिक योजनाको नतिजा खाका तर्जुमा गरिएको छ । नगरपालिकालाई बार्षिक र क्षेत्रगत गुरु योजनाहरू तर्जुमा गर्न, सञ्चालित परियोजनाहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न र स्वयम् आवधिक योजनाको मध्यावधी समिक्षा र मध्यकालिन खर्च संरचना तयार गर्न समेत यसले मद्दत गर्दछ ।

११.२ नतिजा खाका तथा नतिजा सांकेतिकरण

विषयगत नतिजा खाका निम्न अनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः

१. आर्थिक क्षेत्र (२०७८/७९ को स्थिर मूल्यमा आधारित)											
नतिजा स्तर	नतिजा सूचक	एकाई	आधार बर्ष (२०७८/७९)	लक्ष्य					सूचनाको स्रोत	कार्यान्वयन निकाय	अनुमान तथा जोखिम
				(२०७९/८०)	(२०८०/८१)	(२०८१/८२)	(२०८२/८३)	(२०८३/८४)			
प्रभाव	कुल गा-हस्थ उत्पादन	रु करोड							बजेट वक्तव्य	नगरपालिका	<ul style="list-style-type: none"> नीजि क्षेत्रको सहयोग भएको हुने छ । अन्तर सरकार समन्वय भएको हुने छ ।
प्रतिफल १	प्रति व्यक्ति आय	अ.डलर	२०१०	२४३२	२८५५	३२७७	३६९९	४१२२	बजेट वक्तव्य	नगरपालिका	
प्र २ .	आर्थिक वृद्धिदर	प्रतिशत	४.६५	५.४	६.५	७.५	८.५	९.५			
प्र ३ .	प्रतिव्यक्ति गार्हस्थ उत्पादन	रुपैया	७	७.७	८	८.५	९	९.५			
प्र ४ .	गरिवीको रेखामुनीको परिवार	प्रतिशत	१४.९	१४.१	१३.२	१२.३	११.४	१०.१			
प्र ५ .	मानव विकास सूचाङ्क	सूचाङ्क	०.६३६	०.६३९	०.६४२	०.६४५	०.६४८	०.६५१			
प्र ६ .	कृषि क्षेत्रको वृद्धिदर	प्रतिशत	६.७	६.९	७.३	७.९	८.५	९.५			
प्र ७ .	सेवा क्षेत्रको वृद्धिदर	प्रतिशत	४.५	४.७	५.१	५.३	५.६	६.१			
प्र ८ .	मुद्रा स्थिति	प्रतिशत	५.३	५.४	५.५	५.७	६.९	६.२	मूल्य सूचाङ्क	के.त.वि.	

१.१ कृषि क्षेत्र											
नतिजा स्तर	नतिजा सूचक	एकाई	आधार बर्ष (२०७८/७९)	लक्ष्य					सूचनाको स्रोत	कार्यान्वयन निकाय	अनुमान तथा जोखिम
				(२०७९/८०)	(२०८०/८१)	(२०८१/८२)	(२०८२/८३)	(२०८३/८४)			
प्रभाव	कृषि क्षेत्रको कुल गार्हस्थ उत्पादन	प्रतिशत	१२.३०						नगरपालिका को वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन	<ul style="list-style-type: none"> ▪ नगरपालिका ▪ प्रदेश सरकार ▪ संघीय सरकार ▪ गैर सरकारी संस्थाहरू ▪ दातृ निकायहरू 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ कृषि सामाग्री समयमा आपूर्ति हुनेछ। ▪ कृषि पूर्वाधार विकासमा अन्तर सरकारी समन्वय भएको हुनेछ। ▪ दातृ निकाय र गईसरकारी संस्थाहरूको निरन्तर सहयोग हुनेछ।
प्र१.	आलु उत्पादन	मे.ट.	१२०	१५०	१७०	१९०	२२०	२५०			
प्र२.	मकै उत्पादन	मे.ट.	१५०	१६०	१७०	१७५	१८५	१९५			
प्र३.	धान	मे.ट.	१३०	१३५	१४०	१५०	१६०	१६५			
प्र४.	तरकारी व्यवसायिक उत्पादन	मे.ट.	११५	१२०	१२५	१३५	१४५	१५०			
प्र५.	व्यवसायिक तरकारी उत्पादनमा संलग्न कृषक	प्रतिशत		१०	१५	२०	२५	३०			
प्र६.	फलफुल उत्पादन	मे.ट.	१२०	१३०	१४०	१५०	१६०	१७०			
प्र७.	सक्रिय व्यवसायिक कृषक समुह	सङ्ख्या	४०	५०	५५	६०	६५	७०			
प्र८.	कृषक तालिम	सङ्ख्या	-	३५	४०	४५	५०	५५			
प्र९.	पकेट क्षेत्र विकास	सङ्ख्या	-	५	७	८	९	१०			
प्र१०.	कृषि सहकारी संस्था	सङ्ख्या	३४	३६	३८	४१	४३	४६			
प्र११.	दुग्ध उत्पादन	मे.टन		२०	२२	२५	२८	३०			
प्र१२.	दुग्ध चिस्यान केन्द्र	सङ्ख्या	१	२	३	४	५	७			
प्र१३.	कृषि उपज सङ्कलन केन्द्र	सङ्ख्या	२	३	४	५	६	७			
प्र१४.	व्यवसायिक पशु फार्म	सङ्ख्या	६	७	९	११	१३	१५			
प्र१५.	एग्रो भेट	सङ्ख्या	२१	२२	२४	२६	२८	३०			

१.२ उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय

नतिजा स्तर	नतिजा सूचक	एकाई	आधार बर्ष (२०७८/७९)	लक्ष्य					सूचनाको स्रोत	कार्यान्वयन निकाय	अनुमान तथा जोखिम
				(२०७९/८०)	(२०८०/८१)	(२०८१/८२)	(२०८२/८३)	(२०८३/८४)			
प्रभाव	गार्हस्थ उत्पादनमा उद्योग व्यवसायको योगदान	प्रतिशत	१०.३०	११.२	१२.१	१३.०	१४.१	१५	नपाको वजेट वक्तव्य	नगरपालिका	
प्रतिफल १	लघु तथा घरेलु उद्योगहरु	सङ्ख्या	४३२९	४४६०	४६००	४७३०	४८६०	५०००	नगरपालिका को प्रगति प्रतिवेदन	<ul style="list-style-type: none"> ▪ नगरपालिका ▪ प्रदेश सरकार ▪ संघीय सरकार ▪ गैर सरकारी संस्था र दातृ निकायहरु 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ नीजि क्षेत्रको सहयोग भएको हुनेछ ▪ अन्तर सरकार समन्वय भएको हुनेछ
प्र२ .	रोजगारी सृजना	सङ्ख्या	२१३५६	२२३००	२३०००	२३५६०	२४३००	२५०००			
प्र३ .	उद्यम विकास तालिम लिने युवा	सङ्ख्या	-	७५	१००	१३५	१७५	२२५			
प्र४ .	सिप मुलक तालिम लिने महिला	सङ्ख्या	-	२५०	३५०	४५०	५५०	६५०			
प्र५ .	उत्पादनमुलक उद्योग	सङ्ख्या	६२६	६६०	६९५	७३५	७७०	८००			
प्र६ .	औधोगिक ग्राम	सङ्ख्या	-	-	-	१	१	१			
प्र७ .	कृषि उपज सङ्कलन केन्द्र	सङ्ख्या	२	३	४	५	६	७			

१.३ पर्यटन

नतिजा स्तर	नतिजा सूचक	एकाई	आधार बर्ष (२०७८/७९)	लक्ष्य					सूचनाको स्रोत	कार्यान्वयन निकाय	अनुमान तथा जोखिम
				(२०७९/८०)	(२०८०/८१)	(२०८१/८२)	(२०८२/८३)	(२०८३/८४)			
प्रभाव	पर्यटक आगमन	सङ्ख्या	-	१५०	३००	५००	७५०	१०००	नगरपालिकाको प्रगति प्रतिवेदन	<ul style="list-style-type: none"> ▪ नगरपालिका ▪ प्रदेश सरकार ▪ संघीय 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ नीजि क्षेत्रको सहयोग भएको हुनेछ ▪ अन्तर सरकार समन्वय भएको हुनेछ
प्रतिफल १	रोजगारी सृजना	सङ्ख्या	-	२०	५०	८०	१२०	१५०			
प्र२ .	स्थानीय स्तरका पर्यटकिय होटल	सङ्ख्या	-	३५	४५	५५	६५	७५			
प्र३ .	होमस्टे	सङ्ख्या	-	२	५	१०	१५	२०			

प्र४ .	पर्यटकीय स्थल विकास	सङ्ख्या	-	५	७	९	१२	१५	सरकार ▪ गैर सरकारी संस्थाहरु ▪ दातृ निकायहरु	पर्यटन बोर्डको सहयोग भएको हुनेछ ▪ पर्यटन क्षेत्रमा वित्तीय संस्थाको ऋण लगानी भएको हुनेछ
प्र५ .	पर्यटन सूचना केन्द्र	सङ्ख्या	-	१	१	१	१	१		
प्र६ .	नयाँ पद मार्ग	किमि	-	३	५	७	८.५	१०		
प्र७ .	कोशेली घर	सङ्ख्या	-	१	२	३	४	५		
प्र८ .	पर्यटन तालिम	जना	-	२५	५०	७५	१००	१२५		
प्र९ .	मठ मन्दिर मर्मत सम्भार र जिर्णोद्धार	सङ्ख्या	-	५	७	९	१२	१५		

१.४ बैंक, वित्तीय संस्था र सहकारी

नतिजा स्तर	नतिजा सूचक	एकाई	आधार बर्ष (२०७८/७९)	लक्ष्य					सूचनाको स्रोत	कार्यान्वयन निकाय	अनुमान तथा जोखिम
				(२०७९/८०)	(२०८०/८१)	(२०८१/८२)	(२०८२/८३)	(२०८३/८४)			
प्रभाव	बैंक लघुवित्त	सङ्ख्या	५८	५८	६०	६२	६३	६५	नगरपालिका को प्रगति प्रतिवेदन ▪ बैंक तथा वित्तीय संस्थाको वार्षिक प्रतिवेदन	नगरपालिका का स्थानीय बैंक तथा सहकारी संस्थाहरु	नीजि क्षेत्रको सहयोग भएको हुनेछ ▪ बैंक तथा वित्तीय संस्थाको सहयोग भएको हुनेछ
प्रभाव	सहकारी संस्था	सङ्ख्या	२७०	२७०	२७०	५५	६०	२७५			
प्रतिफल १	बैंक तथा वित्तीय संस्थामा कम्तिमा एक जनाको खाता भएको परिवार	प्रतिशत	-	७४.६	७५.८	७७.१	७९.४	८०.८			
प्र२ .	सहकारीको उत्पादन क्षेत्रमा लगानी	प्रतिशत	-	३०	४०	५०	६०	७५			
प्र३ .	वित्तीय साक्षरता	प्रतिशत	-	३०	३५	४५	५५	६०			
प्र४ .	सहकारी तालिम	जना	-	१५०	२००	२५०	३००	३५०			
प्र५ .	रोजगारी	जना	-	६५६	७३५	८२५	९४०	१०२००			

२. सामाजिक क्षेत्र											
२.१ शिक्षा											
नतिजा स्तर	नतिजा सूचक	एकाई	आधार वर्ष (२०७८/७९)	लक्ष्य					सूचनाको स्रोत	कार्यान्वयन निकाय	अनुमान तथा जोखिम
				(२०७९/८०)	(२०८०/८१)	(२०८१/८२)	(२०८२/८३)	(२०८३/८४)			
प्रभाव	कुल साक्षरता	प्रतिशत	८१.३२	८१.७३	८२.१५	८२.५७	८२.९८	८३.४०	नगरपालिकाको प्रगति प्रतिवेदन	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका, प्रदेश सरकार स्थानीय विद्यालयहरु 	<ul style="list-style-type: none"> सामुदायिक संघ संस्था र नागरिक समाजको सहयोग हुने छ अन्तर सरकार समन्वय हुने छ
प्रतिफल१	आधारभूत तहको खुद भर्ना दर	प्रतिशत	९०.५८	९१.३८	९२.१९	९२.९९	९३.७९	९४.६०			
प्र२ .	माध्यमिक तहको खुद भर्ना दर	प्रतिशत	४६.५६	४८.१२	४९.६८	५१.२४	५२.८०	५४.३६			
प्र३ .	१०+२ सम्मको शैक्षिक उपलब्धी	प्रतिशत	११.२४	१२.०८	१२.९२	१३.७७	१४.६१	१५.४५			
प्र४ .	विद्यालयमा रहने औसत अवधि	वर्ष	६.२१	६.८२	७.४३	८.०३	८.६४	९.२५			
प्र५ .	प्राविधिक शिक्षालय	सङ्ख्या	६	६	६	७	७	८			
प्र६ .	अनौपचारिक शिक्षा	प्रतिशत	६.२८	६.३१	६.३४	६.३७	६.४०	६.४३			
प्र७ .	शिक्षक तालिम	सङ्ख्या	-	३०	३३	३६	३९	४२			
प्र८ .	शिक्षकको पुदपूर्ति	प्रतिशत	-	८०	८५	९०	९५	१००			
प्र९ .	साक्षरता (५ वर्ष माथि)	प्रतिशत	८१.३२	८१.७३	८२.१५	८२.५७	८२.९८	८३.४०			

२.२ स्वास्थ्य तथा पोषण											
नतिजा स्तर	नतिजा सूचक	एकाई	आधार वर्ष (२०७८/७९)	लक्ष्य					सूचनाको स्रोत	कार्यान्वयन निकाय	अनुमान तथा जोखिम
				(२०७९/८०)	(२०८०/८१)	(२०८१/८२)	(२०८२/८३)	(२०८३/८४)			
प्रभाव	१ घण्टा भित्र स्वास्थ्य संस्थामा पहुँच भएको घरपरिवार	प्रतिशत	७०	८०	८५	९०	९५	१००	नगरपालिका को प्रगति प्रतिवेदन	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका प्रदेश सरकार स्थानीय 	<ul style="list-style-type: none"> सामुदायिक संघ संस्था र नागरिक समाजको
प्रतिफल१	कुल मातृ मृत्युदर	जना	०	०	०	०	०	०			

प्र२ .	कुल नवजात शिशु मृत्युदर	जना	०	०	०	०	०	०	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्वास्थ्य संस्थाहरूको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन 	स्वास्थ्य संस्थाहरू	<ul style="list-style-type: none"> सहयोग भएको हुनेछ अन्तर सरकार समन्वय भएको हुनेछ संघीय र प्रदेश सरकारको सहयोग भएको हुनेछ
प्र३ .	सुविधा सम्पन्न अस्पताल	सङ्ख्या	-	-	१	१	१	१			
प्र४ .	पूर्ण खोप लिने बालबालिका	प्रतिशत	५७.९	६५	७५	८०	८५	९०			
प्र५ .	विरामी पर्दा स्वास्थ्य संस्था जाने व्यक्ति	प्रतिशत	-	७५	८०	८५	९०	९५			
प्र६ .	प्रशुति सेवा र वर्थिङ सेन्टर	सङ्ख्या	-	३	३	५	५	७			
प्र७ .	परिवार नियोजनाको साधन प्रयोग गर्ने दर	प्रतिशत	०	५	१०	१५	२०	२५			
प्र८ .	भिटामिन ए प्राप्त गर्ने बालबालिका	प्रतिशत	९३.६	९४	९५	९६	९७	९८			
प्र९ .	घुम्टि स्वास्थ्य शिविर	पटक	-	२	३	४	५	६			
प्र१० .	स्वास्थ्य संस्थामा प्रसुति	प्रतिशत	-	७५	८०	९०	९५	१००			
प्र११ .	स्वास्थ्य विमा गर्ने परिवार	प्रतिशत	-	३०	३५	४०	४५	५०			
प्र१२ .	झाडापखाला संक्रमण दर प्रति हजारमा	जना	२१९.९	१७५	१५०	१००	५०	२५			
प्र१३ .	बाल कुपोषण दर	प्रतिशत	१.७	१.६	१.५	१.३	१.१	१			
प्र१४ .	महिला स्वास्थ्य स्वयम सेविका	सङ्ख्या	८४	८६	९०	९४	९७	१००			

२.३ खानेपानी तथा सरसफाई

नतिजा स्तर	नतिजा सूचक	एकाई	आधार वर्ष (२०७७/७९)	लक्ष्य					सूचनाको स्रोत	कार्यान्वयन निकाय	अनुमान तथा जोखिम
				(२०७९/८०)	(२०८०/८१)	(२०८१/८२)	(२०८२/८३)	(२०८३/८४)			
प्रभाव	आधारभूत खानेपानी तथा सरसफाई सुविधा पुगेको घरपरिवार	प्रतिशत	-	९०	९४	९६	९९	१००	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका को प्रगति प्रतिवेदन स्थानीय खानेपानी उपभोक्ता समितिको 	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका का प्रदेश सरकार स्थानीय खानेपानी उपभोक्ता 	<ul style="list-style-type: none"> उपभोक्त समिति र नागरिक समाजको सहयोग भएको हुनेछ अन्तर सरकार
प्रतिफल१	पाईप मार्फत खानेपानी पुगेको घरपरिवार	प्रतिशत	७८.३२	८५	९०	९३	९७	१००			
प्र२ .	शौचालय भएको घरपरिवार	प्रतिशत	९३.३८	९४	९५	९६.५	९८	९८.५			
प्र३ .	जनशक्ति तालिम	जना	-	१५	२०	३०	४०	५०			

प्र४ .	खानेपानीको स्रोत संरक्षण र सरसफाई	प्रतिशत	-	४०	५०	७५	९०	१००	वार्षिक प्रतिवेदन	समिति	समन्वय भएको हुनेछ ▪ संघीय र प्रदेश सरकारको सहयोग भएको हुनेछ
प्र५ .	मुख्य बजार क्षेत्रमा सार्वजनिक शौचालय	सङ्ख्या	-	३	५	७	९	१०			
प्र६ .	जनचेतना कार्यक्रम	सङ्ख्या	-	२	३	५	५	६			

२.४ युवा तथा खेलकुद

नतिजा स्तर	नतिजा सूचक	एकाई	आधार बर्ष (२०७१/७२)	लक्ष्य					सूचनाको स्रोत	कार्यान्वयन निकाय	अनुमान तथा जोखिम
				(२०७१/७२)	(२०७२/७३)	(२०७३/७४)	(२०७४/७५)	(२०७५/७६)			
प्रभाव	बेरोजगारी	प्रतिशत	१६	१५	१४	१३	१२	१०	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका को प्रगति प्रतिवेदन आधारभूत सर्वेक्षण प्रतिवेदन, २०१९ 	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका प्रदेश सरकार स्थानीय क्लबहरु 	<ul style="list-style-type: none"> सामुदायिक संघ संस्था र नागरिक समाजको सहयोग भएको हुनेछ अन्तर सरकार समन्वय भएको हुनेछ
प्रतिफल १ .	वैदेशिक रोजगारीमा गएका युवा	प्रतिशत	२८.७५	२८	२६	२४	२२	२०			
प्र२ .	युवा सञ्जाल	सङ्ख्या	-	१०	१२	१५	१७	२०			
प्र३ .	स्थानिय स्तरको खेलकुद मैदान	सङ्ख्या	-	७	९	१०	१२	१४			
प्र४ .	कभर्ड हल	सङ्ख्या	-	१	१	१	२	२			
प्र५ .	माध्यमिक विद्यालयमा खेलकुद शिक्षक र सामाग्री	प्रतिशत	५०	६०	७०	८०	९०	१००			
प्र६ .	खेलकुद प्रतियोगिता आयोजना	सङ्ख्या	-	५	७	९	११	१३			
प्र७ .	क्लबहरुको क्षमता अभिवृद्धि	सङ्ख्या	-	२	४	६	८	१०			

२.५ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण												
नतिजा स्तर	नतिजा सूचक	एकाई	आधार बर्ष (२०७८/७९)	लक्ष्य					सूचनाको स्रोत	कार्यान्वयन निकाय	अनुमान तथा जोखिम	
				(२०७९/८०)	(२०८०/८१)	(२०८१/८२)	(२०८२/८३)	(२०८३/८४)				
प्रभाव	नेतृत्वदायी पदमा महिला तथा लक्षित वर्गको प्रतिनिधित्व	प्रतिशत	-	२०	२५	३०	३५	४०	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका को प्रगति प्रतिवेदन स्थानीय वित्तीय संस्थाको वार्षिक प्रतिवेदन स्थानिय स्वास्थ्य संस्थाको वार्षिक प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका प्रदेश सरकार स्थानीय क्लबहरु स्थानीय वित्तीय संस्थाहरु 	<ul style="list-style-type: none"> सामुदायिक संघ संस्था र नागरिक समाजको सहयोग भएको हुनेछ अन्तर सरकार समन्वय भएको हुनेछ 	
प्रतिफल १ .	महिलाको नाममा जग्गा जमिन भएको	प्रतिशत	२३.७८	२५	२७	३०	३२	३५				
प्र२ .	महिला घरमुली भएको घरपरिवार	प्रतिशत	२०.२४	२२	२४	२६	२८	३०				
प्र३ .	बैंक खाता भएका महिला	प्रतिशत	-	३५	४२	५०	५७	६५				
प्र४ .	महिला साक्षरता	प्रतिशत	७२.७१	७५	७८	८१	८३	८५				
प्र५ .	लक्षित तथा पिछडिएका वर्गलाई क्षमता विकास तालिम	जना	-	१५	३०	४५	६०	७५				
प्र६ .	महिला तथा ज्येष्ठ नागरिक लक्षित स्वास्थ्य घुम्ति शिविर	सङ्ख्या	वार्षिक १ वटा									
प्र७ .	कुनैपनि प्रकारको अपाङ्गता हुने जनसङ्ख्या	प्रतिशत	१.१२	१.०५	०.९५	०.८५	०.७५	०.६५				
प्र८ .	अपाङ्ग बालबालिकालाई विशेष शिक्षा प्रदान	प्रतिशत	-	३५	४५	५५	६५	७५				
प्र९ .	तालिम प्राप्त अपाङ्गता भएका व्यक्ति	सङ्ख्या	-	१०	२०	३०	४०	५०				
प्र१० .	बाल क्लव	सङ्ख्या	-	५	७	९	१२	१५				
३. पूर्वाधार क्षेत्र												
नतिजा स्तर	नतिजा सूचक	एकाई	आधार बर्ष (२०७८/७९)	लक्ष्य					सूचनाको स्रोत	कार्यान्वयन निकाय	अनुमान तथा जोखिम	
				(२०७९/८०)	(२०८०/८१)	(२०८१/८२)	(२०८२/८३)	(२०८३/८४)				

प्रभाव	न्यूनतम पूर्वाधार ,विद्युत ,कसड) सुविधा (मोवाइल र टेलिभिजन भएका घरधुरी	प्रतिशत	-	७०	७५	८०	८५	९०	नगरपालिका को प्रगति प्रतिवेदन	नगरपालिका प्रदेश सरकार	<ul style="list-style-type: none"> सामुदायिक संघ संस्था र नागरिक समाजको सहयोग भएको हुनेछ अन्तर सरकार समन्वय भएको हुनेछ दातृ निकाय तथा अन्य संघ संस्थाहरुको सहयोग निरन्तर रहने छ
प्रतिफल १	पक्की सडक	कि.मि.	२२.५	३०	४०	५०	६०	६५			
प्र२ .	ग्राभेल सडक	कि .मि.	२८.६३	४०	५५	७०	८५	१००			
प्र३ .	झोलुंगे पुल	सङ्ख्या	-	५	७	८	९	१०			
प्र४ .	पक्की पुल	सङ्ख्या	-	३	४	५	६	७			
प्र५ .	वक्तिको लागि विद्युत प्रयोग गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	९७.३२	९७.५	९८	९८.५	९९	९९.५			
प्र६ .	मोवाइल प्रयोगकर्ता	प्रतिशत	८४.६२	८६	८८	९१	९४	९६			
प्र७ .	ईन्टरनेट प्रयोगकर्ता	प्रतिशत	७०.७	७२	७५	७७.५	८०	८२.४२			
प्र८ .	नगरपालिका तथा वडा कार्यालय भवन	अवस्था	आफ्नै भवन निर्माण भइसक्ने								
प्र९ .	डिजिटल सूचना प्रविधिको प्रयोग गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	-	३०	४०	५०	६०	७०			
प्र१० .	थप लघु जलविद्युत आयोजना	सङ्ख्या	-	१	२	३	३	४			
प्र११ .	फोहोरमैला तथा ढल व्यवस्थापन सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम (बार्षिक)	सङ्ख्या	-	२	३	४	५	६			
प्र१२ .	मुख्य बजार र वस्ती क्षेत्रमा ढल सञ्जाल निर्माण	अवस्था	निर्माण सम्पन्न भएको हुनेछ								

४. लोकतन्त्र र सुशासन

नतिजा स्तर	नतिजा सूचक	एकाई	आधार बर्ष (२०७८/७९)	लक्ष्य					सूचनाको स्रोत	कार्यान्वयन निकाय	अनुमान तथा जोखिम
				(२०७९/८०)	(२०८०/८१)	(२०८१/८२)	(२०८२/८३)	(२०८३/८४)			
प्रभाव	सेवा सन्तुष्टी	प्रतिशत	-	५०	६०	७०	८०	९०	तेस्रो पक्ष सेवा सन्तुष्टी सर्भे	नगरपालिका	सामुदायिक संघ संस्था र

प्रतिफल १	नगरपालिका र वडा कार्यालयमा नागरिक वडापत्रको कार्यान्वयन	प्रतिशत	-	७०	८०	९०	९५	१००	नगरपालिका को प्रगति प्रतिवेदन	नागरिक समाजको सहयोग भएको हुनेछ ▪ अन्तर सरकार समन्वय भएको हुनेछ	
प्र२ .	पदपूर्ति	प्रतिशत	-	७५	८०	८५	९०	१००			
प्र३ .	कानून ,नीति ,कार्यविधि तर्जुमा	प्रतिशत	-	५०	६०	७५	९०	१००			
प्र४ .	क्रियाशिल नीतिगत समिति तथा संयन्त्र	प्रतिशत	-	५०	५५	६५	७५	८०			
प्र५ .	ठूला आयोजनाहरुको सार्वजनिक सुनवाई र सामाजिक लेखापरिक्षण	पटक	-	२	३	४	५	६			
प्र६ .	नगरपालिका र स्थानीय प्रहरी प्रशासनको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	पटक	-	३	४	५	६	७			
प्र७ .	जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	पटक	-	४	६	८	१०	१२			
प्र८ .	मानव अधिकार उल्लङ्घनका घटनाहरुको न्यायिक निरूपण	प्रतिशत	५०	६०	७०	८०	९०	१००			
प्र९ .	न्याय समितिका पदाधिकारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	पटक	-	५	६	७	८	९			
प्र१० .	आन्तरिक आय वृद्धि	प्रतिशत	-	२५	४०	६०	८०	१००			
प्र११ .	विद्युति भुक्तानी प्रणालीबाट राजस्व सङ्कलन	प्रतिशत	-	५०	६०	७५	९०	१००			
प्र१२ .	प्रगति समिक्षा	पटक	-	२	२	३	४	४			
प्र१३ .	अनलाईन सेवा	प्रतिशत	-	६०	७०	८०	९०	१००			
५. वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन											
नतिजा स्तर	नतिजा सूचक	एकाई	आधार बर्ष (२०७८/७९)	लक्ष्य					सूचनाको स्रोत	कार्यान्वयन निकाय	अनुमान तथा जोखिम
				(२०७९/८०)	(२०८०/८१)	(२०८१/८२)	(२०८२/८३)	(२०८३/८४)			
प्रभाव	वन ढाकेको क्षेत्रफल		हाल वन क्षेत्र २९.८३ प्रतिशत रहेकोमा सो कायम हुने						नगरपालिका	नगरपालिका	▪ सामुदायिक

प्रतिफल १	वन जलाधार संरक्षण कार्यक्रम	सङ्ख्या	२	३	४	४	५	५
प्र२ .	बजार केन्द्रमा फोहोरमैला व्यवस्थापन	सङ्ख्या	-	७	९	११	१३	१५
प्र३ .	खाना पकाउन काठ दाउराको प्रयोग गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	४३.१४	४०	३५	३०	२५	२०
प्र४ .	जोखिम नक्शाङ्कन भएको क्षेत्र	प्रतिशत	-	३०	५०	७०	९०	१००
प्र५ .	शौचालय प्रयोग गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	९३.३८	९४	९५	९६	९७	९८
प्र६ .	पहिरो जोखिम क्षेत्र संरक्षण	प्रतिशत	१०	२५	४०	६५	८०	९०
प्र७ .	भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त संरचना पुननिर्माण र पुनर्थापना	प्रतिशत	५०	६०	७०	८०	९०	१००
प्र८ .	भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माण तालिम जनशक्ति	जना	-	४०	८०	१२०	१६०	२००
प्र९ .	विपद व्यवस्थापन कोषको गठन	अवस्था			गठन भएको			
प्र१० .	भूकम्प प्रतिरोधी मापदण्ड अनुसार निर्मित घर	सङ्ख्या	-	५००	७००	१०००	१३००	१५००
प्र११ .	सार्वजनिक जमिन संरक्षण	प्रतिशत	-	२५	३५	५०	६५	७५

को प्रगति
प्रतिवेदन

संघ संस्था र नागरिक समाजको सहयोग भएको हुनेछ

- अन्तर सरकार समन्वय भएको हुनेछ

अनुसूची १: माइन्सुट

भाज निर्दिष्ट २०७७ साल चैत्र २० गते शुक्रवारका दिन बागमती सरकारको सहकार्यमा बनेपा नगरपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमा गर्ने शिलशिलामा बनेपा नगरपालिका भर्त्मानमा गइत भएका विभिन्न विषयगत समितिहरूको फलफलको लागि देहायको तालिकाको उपस्थिति रहेको छ।

क्र.सं.	नाम	विषयगत समिति	फोन नं.
१.	ब्रजम सुदा श्रेष्ठ	सुव्यवस्था विभाग	९७२१०९९९९
२)	सुमन मालवारी	"	९०८९५९९९९
३.	प्रोफेसर खत्री	"	९८९९९९९९९
४.	मैया दाहाल	"	९८५१००५५५६
५.	प्राण कुमार श्रेष्ठ	आयुष्य	९८५९९९९९९
६.	पद्मिका श्रेष्ठ	सामाजिक	९८५९९९९९९
७.	अनिल कुमार श्रेष्ठ	सामाजिक	९८५९९९९९९
८.	नारायण श्रेष्ठ	लगाविक	९८५१५३९५५७
९.	राज कुमार श्रेष्ठ	सामाजिक	९८०११७७९९७
१०.	रेशम लाल नेपाली	"	९८५९९९९९९
११.	कमला श्रेष्ठ	"	९८५९९९९९९
१२.	शोभा श्रेष्ठ	सामाजिक	९८५९९९९९९
१३.	पद्म श्रेष्ठ	वातावरण	९८५९९९९९९
१४.	शोभा श्रेष्ठ	"	९८५९९९९९९
१५.	लक्ष्मी श्रेष्ठ	वातावरण	९८५९९९९९९
१६.	लिला श्रेष्ठ	वातावरण	९८५९९९९९९
१७.	पद्म श्रेष्ठ	वातावरण	९८५९९९९९९
१८.	शोभा श्रेष्ठ	विपद व्यवस्थापन	९८५९९९९९९
१९.	पद्म श्रेष्ठ	"	९८५९९९९९९
२०.	शोभा श्रेष्ठ	"	९८५९९९९९९
२१.	शोभा श्रेष्ठ	"	९८५९९९९९९
२२.	शोभा श्रेष्ठ	"	९८५९९९९९९
२३.	शोभा श्रेष्ठ	संस्थागत विभाग	९८५९९९९९९
२४.	शोभा श्रेष्ठ	"	९८५९९९९९९

अनुसुची २: फोटो

अनुसुची ३: नक्सा

अनुसूची ४: आवधिक योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको ढाँचा

कुन तहमा अनुगमन गर्ने	के अनुगमन गर्ने	कहिले र कस्ले अनुगमन गर्ने	कुन तहको सूचक राख्ने	मापन गर्ने आधार
लक्ष्य	<u>परेको प्रभाव</u>	<ul style="list-style-type: none"> कार्यपालिकाद्वारा नियुक्त स्वतन्त्र संस्था वा विज्ञले आवधिक योजना अन्त्यमा कार्यपालिकाद्वारा आवधिक योजनाको मध्यकालमा 	<ul style="list-style-type: none"> प्रभाव तहको असर तहको जनभावनामा परिवर्तन 	<ul style="list-style-type: none"> संघप्रदेश र नगरपालिकाको वार्षिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रतिवेदनहरू स्ललगत अनुगमन वार्षिक कार्ययोजनाहरूको प्रगति
परिणाम	<u>देखिने असर</u> <ul style="list-style-type: none"> उत्पादकत्वमा परिवर्तन सडक पहुँच आदि 	<ul style="list-style-type: none"> कार्यपालिका तथा नगरपालिकाद्वारा गठित अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> परिणाम तहको प्रतिशत बृद्धि 	<ul style="list-style-type: none"> सहभागितामूलक नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार नमूना सर्वेक्षण गर्ने
योजना	<u>निर्मित परिणामहरू</u> <ul style="list-style-type: none"> कक्षा सञ्चालन उत्पादन परिणाम सडक विस्तार स्वास्थ्य केन्द्र भवन निर्माण 	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिकाद्वारा गठित अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिशाखा, कार्यालयहरू र प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत चौमासिकवार्षिक/ 	<ul style="list-style-type: none"> परिणाम तहको सङ्ख्यात्मक बृद्धि 	<ul style="list-style-type: none"> नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार स्थलगत अनुगमन सार्वजनिक परीक्षण, सामाजिक परीक्षण तथा सार्वजनिक सुनवाई

अनुसुची ५: नतिजा खाकाको नमुना

नतिजा सूचक	इकाई	आधार बर्ष	लक्ष्य					सूचनको स्रोत	जिम्मेवार निकाय	अनुमान तथा जोखिम
			पहिलो बर्ष	दोस्रो बर्ष	तेस्रो बर्ष	चौथो बर्ष	पाँचौ बर्ष			
प्रभाव										
असर										
प्रतिफल										

अनुसूची ६: योजना तथा कार्यक्रमहरु

१. आर्थिक विकास													
क) कृषि													
प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल बजेट रु. हजारमा	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत (हजारमा)				
	इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५		१	२	३	४	५
कृषि उपज सङ्कलन केन्द्र स्थापना	वटा	१४	२	४	४	२	२	४,१००	१,०००	१,०००	१,०००	१,०००	१००
नगर स्तरिय अगुवा तथा व्यवसायिक तालिम	वटा	१४	३	३	३	३	२	४,१००	२,०००	५००	५००	१०००	१,०००
कुलो मर्मत		१४	३	३	३	३	२	४,१००	१,५००	१,२००	६००	१५००	५००
कृषक भ्रमण आयोजना र तालिम		४२	१४	१०	५	५	८	२,१००	५००	५००	५००	५००	५००
कृषि प्रविधिकहरुको तालिम		१०	२	२	२	२	२	२५०	५०	५०	५०	५०	५०
माटो परिक्षण तालिम र शिविर		५	१	१	१	१	१	१,२५०	३५०	२५०	२५०	२५०	२००
मिनि ल्याब स्थापना		१	०	१	०	०	०	७००	०	७००	०	०	०
कृषि मेला आयोजना		५	१	१	१	१	१	२,०००	३५०	३५०	४००	४००	५००
प्लाष्टिक टनेल खेती		१५०	३०	३०	३०	३०	३०	९२०	१८०	१८०	१८०	१८०	२००
अर्गानिक खेती तालिम प्रबर्द्धन		१०	२	२	२	२	२	१,१००	२००	२००	२००	३५०	१५०
फलफुल नर्सरी स्थापना तथा र सञ्चालन		१०	२	२	२	२	२	६,०००	२,०००	१,०००	१,०००	१०००	१,०००
जम्मा								२६,६२०	८,१३०	५,९३०	४,६८०	६२३०	४,२००
ख) पशुसेवा													
प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल बजेट रु. हजारमा	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत (हजारमा)				
	इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५		१	२	३	४	५
दुग्ध चिस्यान केन्द्र प्रवर्द्धन र स्थापना	वटा	५	१	१	१	१	१	२,१००	४००	४००	४००	४००	५००
पशु गर्भाधारण केन्द्र स्थापना	वटा	१	१	०	०	०	०	१५०	१५०	०	०	०	०
पशुपालन समूह वा फार्मलाई उन्नत जातको राँगा बोका वितरण	सङ्ख्या	२५	५	५	५	५	५	२,५५०	५००	५००	५००	५००	५००
अगुवा पशुपालक कृषक लक्षित तालिम	जना	१२५	२५	२५	२५	२५	२५	५००	१००	१००	१००	१००	१००
घाँस खेतिका लागि पशुपालन समूहलाई अनुदान	हे.	४०	८	८	८	८	८	१,६५०	३२०	३२०	३२०	३४०	३५०
युवा लक्षित उन्नत गाई भईसी फार्म अनुदान	सङ्ख्या	५	१	१	१	१	१	५,०००	१,०००	१,०००	१,०००	१,०००	१,०००
पशु जन्य पदार्थ वजारीकरण	वटा	१०	२	२	२	२	२	१,०००	२००	२००	२००	२००	२००

गोष्ठी सञ्चालन (पशु विमा, फलु, सफा दुध उत्पादन)	पटक	१५	३	३	३	३	३	१,५००	३००	३००	३००	३००	३००	
पशु स्वास्थ्य परिक्षण तथा खोप शिविर	पटक	१०	२	२	२	२	२	१,०००	२००	२००	२००	२००	२००	
मासु परिक्षण प्रयोगशाला स्थापना	वटा	१	१	०	०	०	०	२५०	०	२५०	०	०	०	
पशु प्राविधिक तालिम तथा अन्य क्षमता विकास कार्यक्रम	वटा	१०	२	२	२	२	२	१,२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	
पशु उपचार सेवा तथा कार्यक्रम एकमुष्ट	वटा	५	१	१	१	१	१	१,०००	२००	२००	२००	२००	२००	
पशु अन्वेषण, रिपोर्टिङ, सिरम सङ्कलन प्रयोगशाला प्रेषण कार्यक्रम	पटक	१०	२	२	२	२	२	५००	१००	१००	१००	१००	१००	
पशुपंक्षी ल्याव स्थापना	पटक	५	१	१	१	१	१	७५०	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	
जम्मा								१९,२००	३,८७०	३,९७०	३,७२०	३,७४०	३,८५०	
ग) उद्योग व्यवसाय														
प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल बजेट रु.	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत (हजारमा)					
	इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	हजारमा	१	२	३	४	५	
उद्यम विकास कोष स्थापना	वटा	१	१	०	०	०	०	१०,६००	०	५०००	५०००	३००	३००	
उद्योग सम्भाव्यता अध्ययन	वटा	१	१	०	०	०	०	५००	०	५००	०	०	०	
लघु उद्योग गाउँ स्थापना	वटा	२	०	१	१	०	०	६,०००	०	०	३०००	३०००	०	
उद्यमीहरुको लागि अध्ययन भ्रमण	वटा	५	१	१	१	१	१	१,१५०	२००	२००	२००	२५०	३००	
प्राविधिक सिप विकास तालिम	वटा	१०	२	२	२	२	२	१,१५०	२००	२००	२००	२५०	३००	
लघु तथा साना उद्यमी मेला	वटा	५	१	१	१	१	१	२,६५०	५००	५००	५००	५५०	६००	
उद्योग प्रवर्द्धन कार्यक्रम	वटा	५	१	१	१	१	१	६५०	१००	१००	१००	१५०	२००	
लघु उद्यमीहरुका लागि साझा सुविधा केन्द्र स्थापना	वटा	६	०	३	३	०	०	२,०००	०	१०००	१००	०	०	
व्यापारीका लागि क्षमता विकास तालिम	पटक	५	१	१	१	१	१	२,६५०	५००	५००	५००	५५०	६००	
पर्यटकिय महत्वका स्थानहरुसम्मको पहुँच सडक मर्मत तथा निर्माण	किमि	३०	१०	१०	१०	५	५	३०,०००	०	१०,०००	१०,०००	५,०००	५,०००	
पर्यटकिय महत्वका स्थानहरुसम्मको संरक्षण र पुन निर्माण	वटा	१०	३	२	२	१	२	२८,०००	५,०००	५,०००	५,०००	६,०००	७,०००	
वनभोज स्थल निर्माण	सङ्ख्या	६	२	२	१	१		१५,०००	५,०००	५,०००	५,०००	०	०	
जम्मा								१,००,३५०	११,५००	२८,०००	२९,६००	१६,०५०	१४,३००	

घ) बैंक तथा वित्तिय सस्था													
प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष					कुल बजेट रु. हजारमा	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५		१	२	३	४	५
व्यवसायीका लागि क्षमता विकास तालिम	वटा	५	१	१	१	१	१	१,०००	२००	२००	२००	२००	२००
स्तरोन्नति तालिम तथा प्रविधि सहयोग	जना	५०	१०	१०	१०	१०	१०	२,५००	५००	५००	५००	५००	५००
सहकारी तथा वित्तिय संस्था सम्बन्धी बृहत गोष्ठी	पटक	५	१	१	१	१	१	१,६००	३००	३००	३००	३००	४००
सहकारी संस्थाहरुको तथ्याङ्क सङ्कलन तथा डाटावेस र अद्यावधीकरण	पटक	५	१	१	१	१	१	२,५००	५००	५००	५००	५००	५००
जम्मा								७,६००	१,५००	१,५००	१,५००	१,५००	१,६००

२. सामाजिक विकास													
क) शिक्षा													
प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकला	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल बजेट रु. हजारमा	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५		१	२	३	४	५
कक्षा कोठा निर्माण	वटा	२०	५	५	५	३	२	२३,०००	४,०००	४,०००	४,०००	५,०००	६,०००
कम्प्युटर प्रयोगशाला निर्माण	वटा	२०	५	५	५	३	२	१८,०००	३,०००	३,०००	३,०००	६,०००	३,०००
विग्यान प्रयोगशाला	वटा	१०	२	२	२	२	२	११,५००	२,०००	२,०००	२,०००	२,५००	३,०००
खेल मैदान	वटा	१५	३	३	३	३	३	१०,०००	२,०००	२,०००	२,०००	२,०००	२,०००
घेरावेरा विद्यालय निर्माण	वटा	१५	३	३	३	३	३	१०,०००	२,०००	२,०००	२,०००	२,०००	२,०००
शौचालय निर्माण तथा मर्मत	वटा	२५	५	५	५	५	५	१६,०००	३,०००	३,०००	३,०००	३,०००	४,०००
विद्यालयमा पानीको व्यवस्था	वटा	२५	५	५	५	५	५	८,०००	१,५००	१,५००	१,५००	१,५००	२,०००
विद्यालयमा इन्टरनेट जडान	वटा	१५	३	३	३	३	३	१,५००	३००	३००			
विद्यालयमा खेलकुद सामाग्रीको व्यवस्था	एकमुष्ट	१	१	१	१	१	१	२,५००	५००	५००	५००	५००	५००
फर्निचरको व्यवस्था	सेट	१५०	३०	३०	३०	३०	३०	१,०००	१५०	२००	२००	२००	२५०
स्ट्रेचर प्राथमिक उपचारको साधनको लागि	एकमुष्ट	१	१	१	१	१	१	२५०	५०	५०	५०	५०	५०
थप शिक्षक व्यवस्था (वार्षिक)	जना	२५	५	५	५	५	५	६,९००	१,३८०	१,३८०	१,३८०	१,३८०	१,३८०
प्र.अ. तालिम (संस्थागत समेत) (वार्षिक)	वटा	५	१	१	१	१	१	४००	५०	५०	७५	१००	१२५
वि.व्य.स.र पिछडिएका पदाधिकरीको क्षमता विकास तालिम (वार्षिक)	वटा	५	१	१	१	१	१	७५०	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०

विद्यालय सुधार योजना निर्माण तथा वार्षिक कार्यशाला	५	१	१	१	१	१	१	१,७५०	३५०	३५०	३५०	३५०	३५०
वाल शिक्षक तालिम (वार्षिक)	वटा	५	१	१	१	१	१	५००	१००	१००	१००	१००	१००
लेखा तालिम	वटा	५	१	१	१	१	१	२५०	५०	५०	५०	५०	५०
खेल प्रशिक्षक व्यवस्था (वार्षिक)	जना	२०	४	४	४	४	४	१,०००	२००	२००	२००	२००	२००
अनुगमन तथा मुल्याङ्कन	१	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	२५०	५०	५०	५०	५०	५०
शिक्षक पुरस्कार	जना	२५	५	५	५	५	५	२५०	५०	५०	५०	५०	५०
विद्यालय शिक्षा पुरस्कार	वटा	२५	५	५	५	५	५	५००	१००	१००	१००	१००	१००
स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण	वटा	१	१	०	०	०	०	५००	५००	०	०	०	०
अपांग तथा अशक्तहरुको लागि छात्रवृत्ति	एकमुष्ट	१	१	१	१	१	१	१,५००	३००	३००	३००	३००	३००
जम्मा								१८,३००	३,९८०	३,५३०	३,५५५	३,५८०	३,६५५
ख) स्वास्थ्य													
प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकला	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल बजेट रु.	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	हजारमा	१	२	३	४	५
समुदायमा आधारित सन्तुलित खानपिन सम्बन्धी व्यवहार परिवर्तन वारे जनचेतना कार्यक्रम	(वार्षिक) पटक	५	१	१	१	१	१	१,५००	३००	३००	३००	३००	३००
पाठेघर सम्बन्धी वडा स्तरिय शिविर जनचेतना (पोस्टर, ब्रोसर)	पटक	५	१	१	१	१	१	१८,०००	३००	३००	३००	३००	३००
स्वयमसेविका प्रोत्साहन पुस्कार ५ जनाका दरले (उत्कृष्ट ५ वडा)	जना	१२५	२५	२५	२५	२५	२५	१,५००	३००	३००	३००	३००	३००
निशुल्क आयुर्वेद तथा योग स्वास्थ्य शिविर	वटा	५	१	१	१	१	१	१,१००	२००	२००	२००	२००	३००
विद्यालयमा सर्ने र नसर्ने रोग तथा योगा सचेतना कार्यक्रम	विद्यालय	५	१	१	१	१	१	५००	१००	१००	१००	१००	१००
स्वास्थ्यकर्मीका लागि क्षमता अभिवृद्धि तालिम	जना	५०	१०	१०	१०	१०	१०	५५०	१००	१००	१००	१००	१००
स्वास्थ्य कार्यक्रम समिक्षा	वार्षिक		३	३	३	३	३	२५०	५०	५०	५०	५०	५०
स्वास्थ्य कार्यक्रम अनुगमन	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	२५०	५०	५०	५०	५०	५०
स्वास्थ्य चौकीमाहरुमा स्वास्थ्य उपकरण थप	एकमुष्ट	१	१	१	१	१	१	२,५००	५००	५००	५००	५००	५००
औषधी खरिद हुवानी भण्डारण	पटक	५	१	१	१	१	१	७,५००	१,५००	१,५००	१,५००	१,५००	१,५००

एकीकृत नगर स्वास्थ्य व्यवस्थान सुचना प्रणाली स्थापना र सञ्चालन	वटा	१	०	१	०	०	०	५००	५००	०	०	०	०
जम्मा								३४,१५०	३,९००	३,४००	३,४००	३,४००	३,५००
ग) खानेपानी तथा सरसफाई													
प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकला	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल बजेट रु.	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	हजारमा	१	२	३	४	५
खानेपानी योजना पुननिर्माण	वटा	१०	२	२	२	२	२	५०,०००	१०,०००	१०,०००	१०,०००	१०,०००	१०,०००
खानेपानी योजना मर्मत सम्भार	वटा	५०	१५	१०	१०	१०	५	४७,५००	७,५००	१०,०००	१०,०००	१०,०००	१०,०००
खानेपानी उपभोक्ता समितिहरुको संस्थागत विकास सम्बन्धी तालिम	वटा	२५	५	५	५	५	५	२५०	५०	५०	५०	५०	५०
पूर्ण सरसफाई प्रवर्द्धन कार्यक्रम	वटा	५	१	१	१	१	१	१,१००	५००	५००	५००	५००	५००
स्वच्छ खानेपानी सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम (वार्षिक)	पटक	२५	५	५	५	५	५	२५०	५०	५०	५०	५०	५०
जम्मा								९९,१००	१८,१००	२०,६००	२०,६००	२०,६००	२०,६००
घ) महिला तथा बालबालिका र लक्षित वर्ग													
प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकला	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल बजेट रु.	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	हजारमा	१	२	३	४	५
नयाँ संरचना, संविधान र देवानी सम्बन्धमा महिला र लक्षित वर्गलाई तालिम	वटा	६	२	२	२	२	२	६००	२००	२००	२००	०	०
दृष्टि विहिनको लागि गमनशिलता तालिम	वटा	५	१	१	१	१	१	४२०	८०	८०	८०	८०	१००
अपांगता भएकाहरुलाई सीपमूलक तालिम	वटा	५	१	१	१	१	१	१,३००	२५०	२५०	२५०	२५०	३००
महिलाहरुका लागि व्यवसायिक तथा सिपमूलक तालिम	वटा	७५	१५	१५	१५	१५	१५	३,०५०	६००	६००	६००	६००	६५०
बालकलव गठन र सञ्चालन र प्रतियोगिता	वटा	२५	५	५	५	५	५	५००	१००	१००	१००	१००	१००
ज्येष्ठ नागरिक मिलन केन्द्र निर्माण	वटा	५	२	१	१	१	०	८,०००	४,०००	०	२,०००	०	२,०००
बाल विवाह न्यूनिकरण अभियान	वटा	५	१	१	१	१	१	६००	२००	१००	१००	१००	१००
बडास्तरिय लैंगिक र घरेलु हिंसा निर्मुल अभियान	वटा	१०	२	२	२	२	२	१,०००	२००	२००	२००	२००	२००

अपाङ्गता भएका अनाथ र हिंसा पिडितका लागि पुनस्थापना कार्यक्रम कोष	वटा	१	०	१	०	०	०	५००	०	३००	२००	०	०
किशोरी शिक्षा	वटा	५	१	१	१	१	१	१,०००	२००	२००	२००	२००	२००
एकल महिला स्वालम्बन कार्यक्रम कोष	वटा	१	१	०	०	०	०	१०००	५००	५००	०	०	०
जम्मा								१७,९७०	६,३३०	२,५३०	३,९३०	१,५३०	३,६५०

ड) दलित जनजाती तथा लक्षित बर्ग

प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकला	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल वजेट	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	रु. हजारमा	१	२	३	४	५
विपन्न दलित बालबालिकाका विद्यालय पोशाक वितरण	जना	२००	४०	४०	४०	४०	४०	१,२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	२५०
दलित लक्षित घरेलु हिंसा विरुद्धको तालिम	वटा	२५	५	५	५	५	५	१,२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	२५०
व्यवसायिक तथा सीपमूलक तालिम	वटा	३५	१०	१०	१०	५	०	४००	१००	१००	१००	१००	०
दलित किशोर किशोरी शिक्षा कार्यक्रम वार्षिक	पटक	५	१	१	१	१	१	५००	१००	१००	१००	१००	१००
आदिवासी जनजाती लक्षित कार्यक्रम	वटा	५	१	१	१	१	१	२,५००	५००	५००	५००	५००	५००
जम्मा								५,९००	१,२००	१,२००	१,२००	१,२००	१,१००

च) युवा तथा खेलकुद

प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकला	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल वजेट	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	रु. हजारमा	१	२	३	४	५
नगरस्तरिय खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन	वटा	१०	२	२	२	२	२	५,०००	१,०००	१,०००	१,०००	१,०००	१,०००
राष्ट्रिय स्तरको प्रशिक्षकबाट तालिम सञ्चालन	वटा	५	१	१	१	१	१	५००	१,०००	१,०००	१,०००	१,०००	१,०००
नगर स्तरीय कभर्ड हल निर्माण	वटा	१	०	१	०	०	०	५,०००	०	५,०००	०	०	०
वडा स्तरिय खेलकुद आयोजना	पटक	५	१	१	१	१	१	१,०००	२००	२००	२००	२००	२००
खेलकुद मैदान निर्माण	वटा	२	०	१	१	०	०	२०,०००	०	१०,०००	१०,०००	०	०
युवा लक्षित नेतृत्व विकास र आयमुलक तालिम कार्यक्रम	वटा	५	१	१	१	१	१	५,०००	१,०००	१,०००	१,०००	१,०००	१,०००
जम्मा								३६,५००	३,२००	१८,२००	१३,२००	३,२००	३,२००

३. भौतिक विकास पूर्वाधार													
प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल वजेट रु. हजारमा	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५		१	२	३	४	५
सडक कालो पत्रे	किमी	५०	१०	१०	१०	१०	१०	१,९०,०००	४०,०००	४०,०००	४०,०००	४०,०००	३०,०००
सडक ग्राभेल	किमी	५५	१०	१०	१०	१५	१०	१,९६,०००	४०,०००	४०,०००	४०,०००	४०,०००	३६,०००
कच्ची सडक निर्माण	किमी	६०	१०	१५	१५	१०	१०	६,०००	१,०००	१,५००	१,५००	१,०००	१,०००
पद मार्ग निर्माण	किमी	५०	१०	१०	१०	१०	१०	१०,०००	२,०००	२,०००	२,०००	२,०००	२,०००
सडक नाली निर्माण	किमी	२१	३	४	४	५	५	५८,८००	८४००	११,२००	११,२००	१४,०००	१४,०००
जम्मा								४,६०,८००	९१,४००	९४,७००	९४,७००	९७,०००	८३,०००
वस्ति विकास योजना प्रतिवेदन निर्माण तथा कार्यान्वयन	वटा	१	१	०	०	०	०	८०,०००	४०,०००	४०,०००	०	०	०
जम्मा								८०,०००	४०,०००	४०,०००	०	०	०
स्थानीय विद्युत वितरण	एकमुष्ट	५	१	१	१	१	१	५,०००	१,०००	१,०००	१,०००	१,०००	१,०००
जम्मा								५,०००	१,०००	१,०००	१,०००	१,०००	१,०००
इन्टरनेट सेवा विस्तार	सेट	३	१	२	०	०	०	१,८००	६००	१,२००	०	०	०
जम्मा								११,८००	२,६००	३,२००	२,०००	२,०००	२,०००

४. वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन													
प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल वजेट रु. हजारमा	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५		१	२	३	४	५
स्थायी नर्सरी निर्माण (७५ हजार विरुवा)	वटा	२	१	१	०	०	०	१,०००	५००	५००	०	०	०
सडक किनारमा वृक्षारोपण	वटा	५,०००	१,०००	१,०००	१,०००	१,०००	१,०००	५,०००	१,०००	१,०००	१,०००	१,०००	१,०००
अतिक्रमण भएको वन क्षेत्रको व्यवस्थापन र विरुवा रोपण	हे.	२५	५	५	५	५	५	८००	२००	२००	२००	२००	०
गईहू काष्ठ उद्योग स्थापना र सञ्चालन	वटा	५	१	१	१	१	१	८,०००	२,०००	२,०००	२,०००	२,०००	२,०००
जडीवुटी प्रशोधन केन्द्र पहिचान, विकास स्थापना र सञ्चालन	वटा	५	१	१	१	१	१	१,३५०	१,०००	१,०००	१,०००	१,०००	१,०००
जम्मा								१६,१५०	४,७००	४,७००	४,२००	४,२००	४,०००

सँस्थागत विकासका कार्यक्रम													
सा.व.उ.स.को लागि लेखा तथा अभिलेख व्यवस्थापन तालिम	पटक	२५	५	५	५	५	५	८००	२००	२००	२००	२००	२००
सामुदायीक वन व्यवस्थापन स्थलगत अभ्यास	पटक	२५	१	१	१	१	१	६,०००	१,५००	१,५००	१,५००	१,५००	१,५००
वातावरण दिवस	पटक	५	१	१	१	१	१	२००	५०	५०	५०	५०	५०
जम्मा								७,०००	१,७५०	१,७५०	१,७५०	१,७५०	१,७५०
फोहोर मैला व्यवस्थापन													
प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको लक्ष्य इकाई	परिमाण	परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल वजेट रु. हजारमा	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
			१	२	३	४	५		१	२	३	४	५
फोहोर मैला व्यवस्थापन केन्द्र	वटा	२	१	१	०	०	०	१,५००	७५०	७५०	०	०	०
फोहोरमैला व्यवस्थापनका लागि उपकरण खरिद	सेट	१	१	०	०	०	०	५००	५००	०	०	०	०
फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम (वार्षिक)	पटक	५	१	१	१	१	१	४००	१००	१००	१००	१००	१००
जम्मा								२,४००	१,३५०	८५०	१००	१००	१००
विपद् व्यवस्थापन													
पहिरो रोकथाम	स्थान	२५	५	५	५	५	५	७,५००	१,०००	२,०००	२०००	१०००	५००
जोखिमपूर्ण सडकमा वायोइन्जिनियरिङ	किमी	१०	२	२	२	२	२	१२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	२५००
पानी मुहान संरक्षणको लागि चेतनामूलक कार्यक्रम	वटा	५	१	१	१	१	१	२५०	५०	५०	५०	५०	५०
विपद् पूर्वतयारी योजना निर्माण (नगरपालिका तथा वडा स्तर)	वटा	६	६	०	०	०	०	७००	५००	५०	५०	५०	५०
विपदको समयमा वस्नको लागि सामुहिक आवास	वटा	५	२	२	१	०	०	११,०००	४,०००	४,०००	३,०००	०	०
प्राथमिक उपचार तालिम	वटा	२५	५	५	५	५	५	२,५००	५००	५००	५००	५००	५००
एम्बुलेन्स	वटा	१	१	०	०	०	०	५,०००	५,०००	०	०	०	०
जम्मा								३९,४५०	१३,५५०	९,१००	८,१००	४,१००	३,६००

५. सस्थागत विकास तथा सुशासन													
प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल बजेट रु. हजारमा	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५		१	२	३	४	५
वडा कार्यालय भवन	वटा	५	१	१	१	१	१	१०,०००	२,०००	२,०००	२,०००	२,०००	२,०००
सभा भवन	वटा	१	१	०	०	०	०	४,०००	४०००	०	०	०	०
वडा कार्यालय उपकरण तथा फर्निचर	सेट	६	२	१	१	२	०	२,५००	१०००	१०००	५००	०	०
इन्टरनेट तथा सुचना प्रविधि व्यवस्थापन (वडा)	सेट	१	१	०	०	०	०	५००	५००	०	०	०	०
जनप्रतिनिधी तथा कर्मचारी तालिम	वटा	४	१	१	१	१	०	५००	१००	१००	१००	१००	१००
अनुगमन तथा मुल्याङ्कन तालिम	वटा	४	१	१	१	१	०	१,०००	२००	२००	२००	२००	२००
अनुगमन तथा मुल्याङ्कन कार्यक्रम	वटा	४	१	१	१	१	०	२,५००	५००	५००	५००	५००	५००
सार्वजनिक सुनुवाई तथा लेखा परिक्षण	वटा	४	१	१	१	१	०	१,०००	२००	२००	२००	२००	२००
ऐन नियमको निर्माण	वटा	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	५००	१००	१००	१००	१००	१००
जम्मा								२२,५००	८,६००	४,१००	३,६००	३,१००	३,१००

बजेट सारांश

विषय क्षेत्र	आ.व.					जम्मा
	०७८/०७९	०७९/०८०	०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	
आर्थिक विकास						
कृषि तथा सिंचाई	८,१३०	५,९३०	४,६८०	६,२३०	४,२००	२९,१७०
पशु सेवा	३,८७०	३,९७०	३,७२०	३,७४०	३,८५०	१९,१५०
उद्योग पर्यटन तथा व्यापार	११,५००	२८,०००	२९,६००	१६,०५०	१४,३००	९९,४५०
वित्तीय संस्था तथा सहकारी	१,५००	१,५००	१,५००	१,५००	१,६००	७,६००
जम्मा	२५,०००	३९,४००	३९,५००	२७,५२०	२३,९५०	१,५५,३७०

सामाजिक विकास						
शिक्षा	३,९८०	३,५३०	३,५५५	३,५८०	३,६५५	१८,३००
स्वास्थ्य	३,९००	३,४००	३,४००	३,४००	३,५००	१७,६००
खानेपानी तथा सरसफाई	१८,१००	२०,६००	२०,६००	२०,६००	२०,६००	१,००,५००
महिला तथा बालबालिका र लक्षित	६,३३०	२,५३०	३,९३०	१,५३०	३,६५०	१७,९७०
युवा तथा खेलकुद	३,२००	१८,२००	१३,२००	३,२००	३,२००	४१,०००
जम्मा	३५,५१०	४८,२६०	४४,६८५	३२,३१०	३४,६०५	१,९५,३७०
भौतिक विकास पूर्वाधार						
सडक	९१,४००	९४,७००	९४,७००	९७,०००	८३,०००	४,६०,८००
वस्ती विकास	४०,०००	४०,०००	०	०	०	८०,०००
उर्जा तथा विद्युत	१,६००	२,२००	१,०००	१,०००	१,०००	६,८००
सञ्चार	६००	१,२००	०	०	०	१,८००
जम्मा	१,३३,६००	१,३८,१००	९५,७००	९८,०००	८४,०००	५,४९,४००
वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन						
वन तथा वातावरण	४,७००	४,७००	४,२००	४,२००	४,०००	२१,८००
विपद जोखिम व्यवस्थापन	१३,५५०	९,१००	८,१००	४,१००	३,६००	३८,४५०
जम्मा	१८,२५०	१३,८००	१२,३००	८,३००	७,६००	६०,२५०
संस्थागत विकास तथा सुशासन						
संस्थागत क्षमता विकास	८,६००	४,१००	३,६००	३,१००	३,१००	२२,५००
जम्मा	८,६००	४,१००	३,६००	३,१००	३,१००	२२,५००
कुल जम्मा	२,२०,९६०	२,४३,६६०	१,९५,७८५	१,६९,२३०	१,५३,२५५	९,८२,८९०